

ЛѢТОПИСЬ НЕСТОРОВА.

NESTORŮV

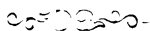
LETOPIS RUSKÝ.

PŘELOŽIL

KAREL JAROMÍR ERBEN.

—

NÁKLADEM MUSEA KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO.

—

V PRAZE.

V KOMMISSÍ KNĚHKUPECTVÍ FRANT. ŘIVNÁČE.

1867.

JEHO IMPERATORSKÉ VÝSOSTI

CÍSAŘOVICI

VLADIMÍRU ALEXANDROVICI

VELIKÉMU KNÍŽETI RUSKÉMU,

ČESTNÉMU PRESIDENTU VÝSTAVY NÁRODOPISNÉ V MOSKVĚ

LÉTA 1867.

V klášteře Pečerském nedaleko Kyjeva žil ku konci věku XI a s počátku XII věku ctihodný mnich jmenem Nestor, nejstarší známý dějepisec ruský a slovanský vůbec, jenž sepsal dílo své jazykem národním. O příbězích života jeho nevíme, než co sám o sobě vypravuje v letopisu svém, a co v Pateriku, t. v životopisích sv. otců Pečerských, o něm poznamenáno, kteréhožto spisu část některá též od něho samého pochází. Narodil se bez pochyby v Kyjevě léta 1056, vezme-li se za pravé, že vstoupil do kláštera léta 1073, asi rok před smrtí opata Theodosije. Píšeť o tom opatovi, že každého příchozího, kdo chtěl vstoupiti v řád, ochotně přijímal, a kterak on také k němu přišel, maje věku svého let sedmnáct, a byl přijat (str. 127). Po skončeném noviciátě opat Štěpan přijal jej v počet bratří, postříhl jeho a učinil diakonem (Pat.). Dále pak, kdež mluví v letopise o zázracích Pečerského mnicha Isáka, jenž za opata Nikona ještě byl živ, dodává, že něco toho i sám také viděl (str. 156). Když dostaven a posvěcen byl nový chrám Pečerský Rodičky Boží, jež opat Theodosij byl založil, uradili se léta 1091 mnichové s tehdejším opatem Ivanem, aby ostatky Theodosijovy, ježto spočívaly kromě kláštera v jeskyni, odtud vykopali a přenesli do jeho chrámu. Toto vykopání uložil opat Nestorovi, jenž o tom také v letopisu svém obšírně vypravuje i o zázraku, jenž se při tom přihodil (str. 166). Byť Nestor horlivým ctitelem Theodosijovým, jež Velikým nazývá, a neopominul ani pozdějších zázraků zaznamenávati, ježto se dály nad hrobem toho svatého. Léta 1096, když Plavci plenili okolo Kyjeva, oloupen jest od nich i klášter Pečerský a několik mnichů zabito; ale Nestor s jinými bratry zachoval se útekem zadními vraty klášterními (str. 183). Potom léta 1106, když vypravuje o smrti Jana Vyšatice, starce 90letého, dokládá, že mnoho, co

v letopisu svém položil, slýchal od něho (str. 209). Kdy zemřel, neví se s jistotou. V Pateriku Pečerském praví se toliko, že byl živ „ljeta dovoljna“ t. mnoho let, zaměstnávaje se spisováním letopisův, a že i na léta věčná pamatoval, a takto dobře se líbil Stvořiteli let, k němuž po mnohých letech časných odebral se na věčnost. (Pat. Peč. izd. Kijev. 1661, k. 275.) Spisovatel Pateriku zahrává zde toliko slovem „léta,“ dávaje tím patrně znáti, že o smrti Nestorově již nic podstatného nevěděl. Spisovatelé novější, hledíce k obsahu samého letopisu Nestorova i k nejstarším jeho rukopisům, pokládají úmrtí jeho rozličně: někteří za Karamzinem na rok 1111; jiní se Schlötzerem na rok 1116; jiní opět, ukazující na charakteristiku Vladimira Monomacha, vloženou pod létem 1097 (str. 195), domnívají se, že ji psal teprv po jeho smrti († 1125), a že tudíž dosáhl věku 70 let; a Tatiščev dokonce tvrdil, že Nestor byl živ 90 let. Zdání Schlötzerovo, jakož níže ukážeme, podobá se nejvíce ku pravdě; co se pak dotýče nadřečené charakteristiky, zatím připomínáme, že nepochází od Nestora, nébrž od onoho Vasilu, jehož obšírné popsání věci, které se zběhly v letech 1097—1100, do letopisu Nestorova vloženo jest pod létem 1097.

Kromě letopisu sepsal Nestor také zvláště: „O žití a usmrcení svatých mučeníků Borisa a Gleba,“ a potom: „Život svatého a velebného otce našeho, opata Pečerského Theodosije.“ První z těchto spiskův nalézá se sem tam ve sbírkách, a druhý jich byl pojat do Pečerského Pateriku, s pracemi sv. Šimona, biskupa Vladiměrského, a Polikarpa, mnicha Pečerského. V obou těch spiscích na konci, a v druhém i na počátku (Азъ грѣшный Нестеръ), oznamuje Nestor sebe sám za jich spisovatele; ale v letopisu není jména jeho ve všech starých rukopisích, ježto se potud zachovaly, nébrž jen v některých. Z příčiny té, a také že ten letopis nedošel nás ani v jediném rukopisu sám o sobě, ale vždy s pozdějšími doplňky a ve spojení s rozličnými pokračovateli, počali někteří novější spisovatelé rušiti pochybovati, žeby Nestor byl jeho původcem, až pak okolo l. 1834 utvořila se pod koruhví Kačenovského s domněnkami jeho jako škola protivníkův letopisu Nestorova, jichž přední byli: Senkovskij, Peremyšlevskij,

Sergij Strojev pod jmenem Skoromenka a j. (Žurn. Minist. Nar. Prosv. 1834, Febr. — Bibl. dlja Čtenija, 1834, I. — Učen. Zapiski Mosk. Univers. a j.) Naproti nim za obrance Nestora jakožto letopisce postavili se a bojovali s prospěchem: M. Pogodin (Nestor, Moskva 1839), Butkov (Oborona Ljetop. S. Petbg 1840), Kubarev (Rus. istor. Sbornik kn. 4, Moskva 1842) a j. Spor tento měl zajisté užitek takový, že podal příčinu, aby se všechny potud známé rukopisy letopisu toho sebraly a z nich aby se učinil text jediný, kritický, kterýžto úkol svěřen Komisi Archeografické v Petrohradě. (Viz níže o vydáních Letop. Nest.) Důvody, pro něž obrancové Letopisu Nestorova jemu to dílo připisují, jsou v podstatě své tyto:

V celém letopisu od počátku, od pověsti o sv. Ondřeji, jenž postavil kříž na horách, kde později založen byl Kyjev (str. 5), až do konce, kdež pod létem 1111 se píše o sloupu ohnivém, jenž stál nad klášterem Pečerským (str. 217), jsou patrné toho stopy, že byl sepsán v tomto klášteře, a staré podání téhož kláštera jistí, že původcem jeho byl velebný mnich Nestor letopisec (Несторъ летописецъ), jehož pozůstatky odpočívají v blízkých jeskyních; a při tom se dokládá, že tu byl ještě také jiný mnich Nestor, neučený (неученный), jenž v jeskyních vzdálených pochován jest. (Evgen. opis. Lavry, 1826 č. 150.) Nad to pak neví se okolo počátku XII století o žádném jiném mnichu kláštera Pečerského, jenž by se byl obíral letopisectvím. Ve shodě s tímto podáním o mnichu Nestorovi jakožto letopisci svědčí Polikarp, mnich téhož kláštera, který žil po něm asi 100 let; pravíť v poslání svém k archimandritu Akindinovi (1228) na konci životopisu Agapitova, že píše pro užitek potomkům, „jakož blahoslavený Nestor v Letopisu napsal o velebných otcích“ atd.; a v životopisu sv. Nikity, jenž se zachoval v rukopise l. 1406, vyčítá některé znamenitější mnichy Pečerské, mezi nimiž jest i „Nestor, jenž sepsal Letopisec“ (Нестеръ, иже написа Летописецъ. — Pogodin l. c. str. 67 a 69.) Dost možná, že za času Polikarpova v klášteře Pečerském choval se ještě original letopisu Nestorova, totiž jeho vlastní rukopis, s kterým podání klášterské s pokolení na pokolení přenášelo také jméno jeho původce.

Jmeno Nestorovo nalézalo se, jakož Tatiščev (Ist. Ross. I, 61) svědčí, i ve třech starých rukopisích letopisu toho, které bohužel přišly již bez pochyby na zmar, totiž: v Raskolničím, jenž psán byl na pergameně písmem velmi starým a končil se létem 1107; potom v Golicinském, také asi z toho času, a v Josifovském s jusami; nyní pak ještě spatřuje se v rukopisu Přáslavsko-Suzdalském ze XIII věku, kdež ke slovům letopiscovým: „K němuž (Theodosiovi) i já ubohý přišel“ po straně touž rukou připsáno: „Nester.“ Také rkp. Chlebnikovský má to jmeno v nápisu; ve všech pak starších rukopisích, vyjmouc toliko Lavrentijův, praví se s počátku, že ten letopis sepsal mnich Theodosijova kláštera Pečerského.

Hledíme-li k věci samé, má dle zdání našeho spor o jmeno letopiscovo méně důležitosti do sebe; neb kdyby se i dokázalo, což sotva kdy komu se podaří, že Nestor toho letopisu nese-psal, nébrž někdo jiný, nepozbylo by, ani nezískalo by to dílo, které ničím spůsobem později složeno nebylo nežli na počátku XII věku, ničehož ve své hodnověrnosti ani vážnosti, a spisovatel jeho, jmenujž se jakkoli, má vždy zásluhu nesmrtelnou, že nám o dějinách Slovanstva vůbec i jiných severních národů evropských z časů nejdávnějších až do XII věku zachoval zprávy mnohé, ježto by jinak bývaly ztraceny. A poněvadž jmeno Nestorovo již od XIII věku vždy bylo spojováno s tím letopisem, nebude netoliko na škodu, ale spíše k určitosti prospěje, když i budoucně při něm se zachová, ačkoli průvodem matematickým zjištěno není. Avšak mnoho-li jest jistoty matematické v dějepisu vůbec?

Zprávy své vážil letopisec dílem z domácích starých zápisek světských i duchovních, jichž v nejstarší době (852—943) doplňoval ze zápisek hřeckých a bulharských. Na takové staré zápisky světské, ježto až do l. 859 dosahují, ukázal I. I. Srezněvský zevrubněji ve spisku svém: Čtenija o drevn. rus. ljetopisjach. S. Petbg 1862. K zápisům duchovním náleží legendy o ssv. Cyrilu (Konstantinu) a Methoději, o pokřtění kněžny Olgy, o obrácení Vladimíra knížete na víru křesťanskou a j. Tato posléze jmenovaná legenda mohla svého času dobře zastupovati učební knihu náboženskou, obsahujíc kromě hlavních zá-

kladův učení křesťanského v krátkosti také příběhy biblické a dějepis církevní. Dále užil letopisec některých spisů Methoděje Patarijského, jakož sám o tom se zmiňuje; potom kronik byzantských Jana Malaly a Jiřího Hamartola z věku IX v bulharských překladech. Konečně také ku pramenům jeho písemným přičísti náleží smlouvy knížat Ruských se Hřeky, jež měl před sebou ve starém překladu ruskoslovanském (srov. str. 252, pozn. 23); a snad i nejstarší zprávy bez letopočtu o Slovanech podunajských i západních a jich přibězích, které v rukopisích některých nalézají se na konci, od letopisu samého oddělené, někdy pod zvláštním nápisem (Bielowski, Monum. Pol. hist. I, 540). Všecky tyto, i některé jiné části letopisu toho, jsou nejen obsahem, ale i slohem a jazykem od sebe tak rozdílné, že nelze o tom pochybovati, že pocházejí z časův velmi rozličných i od rozličných spisovatelův, a že letopisec jen je sebral, a chronologicky je sestaviv, s ostatními prameny svými ve spojení a v celek uvésti hleděl.

K dalším těmto pramenům náležejí: stará podání národní slovanská, a některá i skandinávská do Rus přenešená, ježto za časů letopiscových v ústech lidu ruského ještě žila buď co pověst, aneb i co píseň národní; potom obecná ústní podání příběhů důležitějších, kteráž i na 150 let a výše nad věk Nestorův mohla dosahovati; dále pak vypravování současníků, jako ku př. Jeremiáše, mnicha Pečerského, jenž pamatoval křtění země Ruské (str. 151), a Jana, jenž zemřel l. 1106 v 90 roce věku svého, a od kterého letopisec mnohé věci slýchal a zapsal (str. 209); potom také zprávy od lidí rozličných, jako důstojníků i úředníků knížecích, kupců hřeckých, normanských i jiných národův okolních, kteří za svými potřebami přicházeli do Kyjeva z krajín dalekých, jako ku př. onen Hurata Rohovic, Novohradčan (str. 185); a konečně i co letopisec sám od mladosti své viděl, slyšel i zkusil.

Z tohoto pracně shledaného a z veliké části velmi nevědomého materialu učinil „prostý a nevědomý, v nižádné chytrosti nevycevičený“ mnich (jakož sebe sám nazývá v úvodu k životopisu Theodosijovu) za času, když celá téměř Europa západní ještě pohřížena byla v barbarství, historické dílo ceny takové, že důmyslný a zkušený kri-

tik Schlötzer původci jeho nemohl odepřítí svědectví, že „tento Rus, srovnáme-li jej s pozdějšími skotskými a polskými letopisci, tak nad nimi vyniká, jako rozum, jenž někdy toliko nemůže proniknouti, nad úplnou blbostí.“

Mnoho bylo psáno také o tom, v kterých letech ten letopis byl učiněn, totiž kdy Nestor počal jej psáti a kdy přestal? Otázka tato, jakož jest nemálo důležitá, tak také nesnadná rozhodnutí. Co se sice prvního dotýče, kdy počal psáti, shodují se v tom skoro všickni badatelé, že po smrti knížete Svatopluka, dokládajíce se rozvrhem let, jenž na počátku letopisu (str. 11) jest položen; ale zdali dílo své dokonál, anebo nedokonál, a kde se letopis jeho končí, o tom velmi se rozcházejí mínění, podlé toho, jakož rozličné staré rukopisy přestávají v letech rozličných. V rukopise Hipatském jest totiž po zprávě o vstoupení Vladimíra Monomacha na trůn Kyjevský l. 1113 mezera $1\frac{1}{2}$ strany nepopsané, a co potom dále následuje, psáno jest rukou jinou i jiným způsobem stylistickým. Rukopis Lavrentijský a Königsberský přestává rokem 1110, načež následuje přípisek opata Silvestra (str. 213 pozn.) a mezera šesti let. Jiné některé staré rukopisy jdou až po léto 1104, načež opět následuje mezera šesti let, totiž až po 1110. Tatiščev měl jeden rukopis, kde za létem 1094 nalézalo se slůvko „Amen,“ kteréžto slůvko spatřuje se v Lavrentijském i v jiných rukopisích také na konci léta 1074; Perevosčikov pak ukazuje na „Amen,“ ježto ve mnohých rukopisích nalezl na konci léta 1073, a v Hipat. rkp. po tomto slůvku zde jest i půl druhá sloupce a celá strana místa prázdného. Z toho každý soudí po svém, že tím „Amen“ anebo před tou mezerou pravý letopis Nestorův přestává, a co dále následuje, že náleží jiné některé osobě, která letopis vedla dále.

Myslím, že se tato věc posuzuje neprávě. Kdo ví, jak se za starodávna vůbec vedly a potud ještě vedou knihy pamětní — a zápisky Nestorovy nebyly v skutku také nic jiného, než kniha pamětní — nenalézá v těchto rozličných přestávkách ničádného vespolek odporu. Vizmež prostě a přirozeně, kterak asi Nestor stal se letopiscem. Přijat byv opatem Theodosijem do řádu v květu mladosti své, a jsa ducha bystrého i dělného, musil v jednotvár-

nosti života klášterského sobě vyhledati nějaké stavu svému i své náklonnosti příhodné zaměstnání, a nalezl je dílem v knihovně svého kláštera, dílem také v bohaté na onen čas knihovně hlavního chrámu Kyjevského svatě Žofije, kteroužto druhou knihovnu založil kníže Jaroslav, syn Vladimírův, jakož o něm sám Nestor svědčí: že sebral knihy mnohé i písáře mnohé, a překládal z hřeckého na slovenský jazyk, i sám také mnohé knihy napsal, jež potom složil v chrámě nadřečeném. Tyto knihovny obsahovaly zajisté především spisy biblické starého i nového zákona a životy svatých otcův, ale při tom také některé tehdaž oblíbené historiky hřecké, na jazyk bulharský přeložené, o nichž jsme se již napřed zmínili. Jakou cenu přikládal Nestor „učení knižnému,“ poznati lze z toho, co napsal o knihách pod l. 1037 (str. 122). Což divu, že vzdělav se pilným jich čtením, konečně sám také knihy psáti se odvážil. První práce jeho týkaly se zajisté jen věcí jemu nejbližších a nejmilejších: jestiž to životopis „velikého“ Theodosije, opata Pečerského, i jiných znamenitých mnichů téhož kláštera, a druhý spis též obsahu hlavně duchovního, totiž o svatých mučenicích Borise a Glebě, ale již jako přecházeje k dějepisu světskému. Oba ty spisky dosáhly vůbec veliké obliby a v prepisích rozšířily se brzy po jiných klášterích ruských. Toto mohlo snadno pohnouti Nestora, že se odhodlal sbíratí material k letopisu říše Ruské a tehdejšího hlavního města jejího Kyjeva za příkladem letopisců hřeckých, jemu z bulharských překladů mnicha Řehoře z počátku X století povědomých: pučit pod kutnou v cele klášterské ctižádost právě tak jako v srdci světském. Sbíraje material, pořádal jej chronologicky, a při tom zároveň také zapisoval, co se právě v ty doby znamenitého přihodilo. Totof byl počátek jeho letopisu, a ihned také nalezli se lidé, kteří co sebral a sepsal, prepisovali a dále rozšiřovali. Tím se mohou vysvětliti ty rozličné přestávky rozličných rukopisův: kdo začal dříve prepisovati, když letopisec měl ještě jen některou část hotovou, musil ovšem po té části přestati; a kdo přišel později, když zatím letopisec dále postoupil, měl pak také v prepisu svém o několik let dějepisu více. Některé z prepisů takových potom časem buď

z originalu anebo z jiných prepisů se doplňovaly; některé však náhodami rozličnými zůstaly nedoplněny.

Kterak letopisec znenáhla v práci své s lety postupoval, sledy toho spatřují se i v letopisu samém. Tak ku př. pod l. 1044 vypravuje, že Všeslav, syn Břetislavův, narodil se s jakousi ranou na hlavě, a při tom dokládá, že tu ránu na sobě nosí po tento den. Ale Všeslav zemřel již l. 1101, z čehož patrně, že ta zpráva zapsána byla ještě za jeho života, a že tedy Nestor nezačal letopisu svého psátí teprv po smrti Svatoplukově (1113), jak se na mnoze za to má. Pravda však jest a rozvrh let napřed položený zjevně toho doličuje, že Nestor na počátku panování Vladimíra Monomacha, v 57 roce věku svého, všecek svůj historický material znova spořádal, a v něčem snad také ještě jeho doplnil, čili jak se nyní říká, novou recensi letopisu svého spůsobil. Při tom zůstaly starší jeho zápisky bez proměny, ačkoli se něco v nich na ten čas již nehodilo, jako ku př. poznámka nadřčená o ráně na hlavě Všeslavově. Možná, že jsa již chorý a vida blízko před sebou života svého konec, pospíchal v práci své, aby ji dokončil, při čemž jemu neshody některé ušly. A také skutečně má se za to, že smrt jeho brzy potom se dostavila; neb nikde již se nezmiňuje o tom, že pozůstatky jemu milých svatých mučovníků Borisa a Gleba léta 1115 přeneseny byly do nového chrámu Vyšehradského, čehož by byl zajisté, jsa živ, na svém místě poznamenati neopominul.

Zbývá ještě, abychom se zmínili o některých stránkách letopisu Nestorova, pro něž jméno jeho, jakožto letopisce, některými spisovateli vydává se v pochybnost. V životopise Theodosijově i ve spisku o Borise a Glebě vypravují se totiž některé nemnohé a méně vážné věci poněkud jinak, nežli jak jsou zapsány v letopise; z čehož chtějí někteří dovoditi, že toho letopisu nepsal životopisec Theodosijův, ale někdo jiný. A však již Pogodin (Nest. 208) i Kubarev (R. i. Sb. 66) k tomu právě odpověděli, že Nestor, jako každý jiný spisovatel, vždy mohl své vlastní práce později k jiné potřebě a podlé jiného zatím nabytého přesvědčení změnití a sebe sám opravití.

Věčší nesnáz dělá zpráva Vasilova o zrádném oslepení knížete Vasilka Rostislavice a o přibězích, jež na to ná-

sledovaly, kterak se dostala ta zpráva do letopisu Nestorova pod léto 1097, kdež on sám potom tytéž příběhy ještě jednou krátce vypravuje pod léty 1098, 1099 a 1100. Jak ze všeho patrně, požíval tento kněz anebo mnich Vasil u předních knížat Ruských důvěry veliké, jsa ve všecky jich tajnosti zasvěcen, ano zdá se, že jest to týž Vasilij, o kterém Vladimír Monomach v Naučení svém jakožto o zakladateli nějakého nového kláštera nebo řádu velmi pochvalně mluví (str. 229). Domnívám se, že sepsal tu zprávu k výslovné žádosti nebo prosbě Nestorově, jakožto svědek očitý všech těch věcí zběhlých, a že sám Nestor ji potom tak, jakož při pramenech písemných byl vůbec jeho způsob, beze vší změny vřadil do letopisu svého pod léto 1097; záleželoť jemu více na věrném i obšírném vyličení věcí těch, o nichž s hrůzou a ošklivostí vypravovala sobě celá Rus, nežli na přísné chronologii. K domnění tomu mne vede, že ta zpráva Vasilova nalézá se ve všech známých rukopisích, které dosahují XII věku, ano že byla i v rukopisu, jež měl před sebou Polikarp, mnich Pečerský (srov. str. VII), čehož by zajisté nebylo, kdyby jen do některého přepisu později byla dodavkem vložena; a také že Nestor pod l. 1098 sám se k ní táhne a ji s textem svým spojuje slovy: „jakož jsem již předešlého léta oznámil,“ hledě tím poněkud napravit vadu chronologickou.

O Silvestru opatovi sv. Michala, jehož jméno v některých toliko rukopisích, jako v Lavrentijském, Königsberském a Nikonovském přichází na konci léta 1110 v připsce z roku 1116, nebudu šířiti řeči, proto že již Kubarevým (Rus. ist. Sbor. str. 15) důvody nezvratnými dokázáno, že k němu jen jako ku přepiscovi hleděti náleží. Pozoru hodné však jest, že rukopisy, v kterých se ten připspek nalézá, končí se všecky počátkem léta 1110, načež přichází mezera až do léta 1116. Z toho někteří soudí, že Nestor nedovedl letopisu svého do léta 1113, jakož si byl napřed umínil, a že snad zatím umřel. Srovná-li se však bedlivěji konec těch rukopisů s tím, co v rukopise Hipatském a Chlebnikovském dále následuje, ihned se shledá, že článek o strážných a pomocných andělech v přepisu Silvestrově není celý, ale velmi kusý; neb co tu

na konci napovědino o vítězství nad cizozemci a nepřátely na druhé léto, potom pod létem 1111 skutečně s obšírností se vypisuje; a jakož na počátku léta 1110 vypravuje letopisec o sloupu ohnivém, jejž bylo viděti nad klášteřem Pečerským, dokládaje, že toto zjevení něco zvěstovalo, co se mělo státi, jakož se i stalo: tak potom pod létem 1111 k tomu zjevení opět se navrácuje, řka, že to vidění, které, „jakož jsme pravili“ (якоже рекохомъ), viděli v klášteři Pečerském, že stál sloup ohnivý nad jídelnou atd. (str. 217), zvěstovalo povzbuzení andělské Vladimíra knížete, aby táhl na nepřátely. Vše toto zjevně dokazuje, že co tam pod létem 1110 a tuto pod 1111 psáno, pochází z téhož péra, od téhož spisovatele, a že tedy Nestor léta 1110 psáti nepřestal, nébrž dílo své skutečně dovedl až ku počátku panování Vladimíra Monomacha.

Dále však z toho také patrno jest, že rukopis, z něhož opat Silvestr léta 1116 prepisoval, již tehdaž nebyl celý, ale porouchaný: scházelyť mu na konci asi čtyry listy; čemuž ovšem nikdo diviti se nebude, pováží-li, že Silvestr prepisoval bez pochyby z originalu kláštera Pečerského, od kláštera sv. Michala jen asi na dvě versty vzdáleného, a že se originalu toho na všech stranách potřebovalo ku prepisování, kdež prepisovatelé i čtenáři sotva s ním pozorněji zacházeli, nežli se vůbec zacházelo s jinými starými rukopisy, kterým, jakož povědomo, na konci nejvíce uškozeno bývá. Z té také příčiny opat Silvestr zůstavil na konci prepisu svého mezeru, aby snad časem z jiného, úplnějšího prepisu byla vyplněna.

Letopis Nestorův zachoval se sice na časy naše ve mnohých rukopisích, z kterých však žádný není starší nad XIV století. Komise Archeografická, jakož jsme se již napřed zmínili, shledala jich 53, jež rozdělila ve čtyry třídy: v text starý, střední, nový a zkrácený. Starý text obšírný nalézá se jen ve čtyrech rukopisích, totiž: v Lavrentijově, v Hipatském, v Trojickém a v Radziwiłovském.

Rukopis *Lavrentijův* pochází z neúplného prepisu Silvestrova, jda toliko do léta 1110. Jest to pergamenový kvartant o 173 listech, náležel někdy klášteru Vladiměřskému Narození Páně, a nazývá se tak po prepisovateli, mnichu Lavrentijovi, který psal jej od 14 Ledna až do

20 Března l. 1377. Přepisovatel byl v té práci velmi svědomitý a poctivý; slova, jichž nemohl přečísti, raději pomínul a místočko prázdné zůstavil, omlouvaje se: *занеже книги кетиланы, а оумъ могоу не дошелъ*, t. písmo staré, a rozum nedospělý. Rukopis tento chová se nyní v cís. knihovně v Petrohradě.

Rukopis *Hipatský* úplného textu, foliant z papíru bavlněného 306 listův ze XIV anebo XV století. Náležel někdy klášteru sv. Hipacího, odkudž jeho jméno. Bielowski domnívá se, že text jeho starší t. zachovalejší jest, nežli text rukopisu Lavrentijova, ale neprávě; třeba sobě všimnouti jen variantů a přídavků z toho rukopisu v překladu našem dole pod textem položených, i shledá se, že téměř všechny jsou způsobu vykladačského; a kdo jen poněkud ohledl se ve starých rukopisích, vyznati musí, že vždy jen pozdější přepisovatelé vykládali.

Rukopis *Trojický*, pergaménový kvartant o 261 listech, psaný bezpochyby v XIV nebo XV věku. Chová se nyní v knihovně Trojicko-Sergjevské lavry.

Rukopis *Radziwiłowski*, foliant papírový 251 listů, psaný v Litvě v XV nebo na počátku XVI věku, jenž náležel někdy knížeti Radziwiłovi. Srovnává se s *Trojickým*.

Z ostatních rukopisů jakožto znamenitější jmenujeme tyto:

Chlebnikovský, tak nazvaný po nedávném jeho vlastníku, Petru Chlebnikovu, foliant o 386 listech, psaný na pap. v XV nebo XVI věku, nyní v cís. veř. bibl. Petrohradské. Text podobá se nejvíce rkp. *Hipat*.

Práslavsko-Suzdalský, zkrácený text Nestorův, vydán Michalem knížetem Obolenským, Moskva, 1851. Podlé míst některých podobá se, jako by zkracovatel byl před sebou měl text nějaký obsírnější — ač jest-li že ho sám v těch místech nešířil.

Nikonovský z věku XVII, má některé výmysly pozdější, ale také místa některá důležitá, odjinud neznámá.

Softjskij vremennik ze XVI století, vydán l. 1820 v Moskvě P. Strojevým.

Letopis Nestorův vytištěn byl poprvé v Petrohradě léta 1767 v 4, podlé chatrného rukopisu Nikonovského.

Potom jej vydal A. Schlötzer latinkou dle rukopisu Königsberského, Lavrentijskému podobného, s německým překladem a s mnohými poznámkami kritickými, pod titulem: *Russische Annalen*, Göttingen, 1802—8, 5 dílův. Ale toto vydání jde jen do léta 980, po slova: „sem nepouštěj nižádného“ (str. 60). Jazykov přeložil je v ruštinu.

Vydání Timkovského, podlé rkp. mnicha Lavrentije, obsahuje text až do konce léta 1019 (str. 116). Vyšlo v Moskvě 1824 v 4.

Komise Archeografická vydala letopis Nestorův z nařízení císařského v Petrohradě 1846 v 4, též dle rkp. Lavrentijského, pod redakcí Berednikova, ale bohužel velmi nesprávně. Hlavní zásluha komise této jest, že v předmluvě seznámila obecnost se všemi potud známými rukopisy.

Vydání Miklošičovo vyšlo pod titulem *Chronica Nestoris*, Vindobonæ 1860 v 8, též podlé Lavrentijského rukopisu. Vydavatel má zásluhu velikou o upravení textu, pokud se dotýče obsahu a smyslu; co se pak dotýče jazyka i pravopisu, nemnul se nikoli s odporem.

Vydání poslední A. Bielowského, podlé Hipat. rukopisu k tisku I. Wahylewičem upraveného, vyšlo ve sbírce: *Monumenta Poloniae historica*, Tom I, ve Lvově 1864. V rozdělení textu na věty a v upravení smyslu jde toto vydání na mnoze cestou, kterouž ukázal Miklošič; ale v jazyku a v pravopisu řídí se vzorem staroslovanským, „zwłaszcza, że Nestor starosłowiańskim językiem pisac starał się.“

O překlad Letopisu Nestorova pokoušeli se nejprvé Němci ku konci předešlého století; ale pokusy jich byly tak chatrné, že Schlötzer ve svých poznámkách k Nestoru je vždy jen uváděl na příklad, kterak překládati se nemá. Ale i Schlötzerovi vadilo v překladu jeho: jedno, že tehdáž nebylo ještě žádného kriticky upraveného textu původního, a druhé, že sám také neměl dostatečné známosti starého jazyka ruskoslovanského, aby všude mohl Nestorovi porozuměti; protož také práce jeho, vyjmonouc velmi bohaté a důkladné poznámky historické, zeměpisné, národopisné i j., ostatně již nemá skoro žádné ceny, ani o tom nemluvic, že obsahuje jen asi čtvrtý díl toho letopisu.

Dále vydal J. Müller, s pomocí J. Dobrovského, překlad německý některé části Nestora, pod titulem: *Alt-russische Geschichte nach Nestor*, Berlin 1812 v 8. Müller náležel, za příkladem svého mistra, k té pohodlné třídě kritikův, kteří, co se jim nehodí anebo nelíbí, prostě zavrhují. Proto také překlad jeho má snad více mezer nežli textu, a krom toho dosahuje jen do léta 988 po slova: „i synové jeho, i země jeho“ (str. 94).

Julian Kotkowski přeložil v polský jazyk onu část letopisu Nestorova, kterou byl upravil Schlötzer, a vydal ji zároveň s textem původním, latinkou vytištěným, dle rukopisu Lavrentijova, v Kyjevě 1860 v 8.

Konečně vydal A. Bielowski ve sbírce již svrchu dotčené: *Monumenta Poloniae historica*, podlé textu původního také překlad polský celého letopisu Nestorova.

Léta 1862, když Rusové slavili památku tisíciletého trvání veliké říše své, umínil jsem si v skutek uvesti dávné přání své, abychom měli překlad český letopisu Nestorova, k jehož svědectví právě ta slavnost se konala, věda, že z obecného lidu sotva kdo zná jmeno Nestorovo, tohoto praotce dějepisu ruského a slovanského vůbec, ano i ze vzdělaných že také málo kdo četl jeho letopis, leda jen ze Schlötzerova a Müllerova kusého a mnohonásobně vadného překladu, dílem proto, že původní text u nás jest velikou vzácností, a dílem také že není snadné porozuměti jazyku Nestorovu a tak i věcem, o nichž vypravuje, nemluvic ani o mnohých místech porušených, jinž naprosto nelze bylo rozuměti. I začal jsem překládati podlé textu, jejž vydala Komise Archeografická, a v čase některém podlé jiné práce své překlad jsem dokončil, ale tak, že místa mnohá zůstala pochybná neb dokonce nevyplněná. Z příčiny té srovnal jsem práci svou s vydáním Miklošičovým, a musím vděčně vyznati, že jeho úpravou textu Nestorova z věčšího dílu pochybností mých byl jsem vyveden, až na místa některá, ježto vždy ještě zůstala nerozhodnutá. A poněvadž nikdo rozumně jinému vyložiti nemůže, čemu sám nerozumí, pomýšlel jsem na to, kterak by ta místa závadná v textu původním dala se napravit, aby měla rozumný smysl. Zdání své o všech takových místech položil jsem za du v poznámkách. Zdali

XVIII

a pokud mi se tato velmi nesnadná oprava podařila, nechť soudí, kdo věci rozumějí.

Když práce moje byla již dokonána a k tisku připravena, dostalo mi se nenadále do rukou vydání Bielowského s polským překladem. Přiznávám se, že jsem nemile jím byl překvapen, a to proto, žeby se mohlo zdáti, jako by mi k českému přeložení Nestora bývalo potřebí polského překladu; ale když jsem se v tomto překladu poněkud ohlednul, shledal jsem, že mi nikoliv není nebezpečný; jestli to práce kvapná, velmi povrchní, jakož každý věci znalý snadno se může přesvědčiti, srovnaje text polský s vedlejším textem původním. Za to však uvítal jsem s radostí vydání textu původního dle Hipatského rukopisu, jenž by mi byl jinak zůstal neznámý, a chutě jal jsem znova srovnávati text Hipatský se svým překladem, a všecy důležitější rozdíly ve smyslu mezi tímto rukopisem a rukopisem Lavrentijovým vytknul jsem dole pod textem. I také poznámky v Bielowského vydání zadu připojené jsou na mnoze dobré.

Aby se letopisu Nestorova pohodlně mohlo užívatí jakožto pramene historického, opatřil jsem jej ukazadlem jmen na způsob takový, jakýž mi se nejpraktičtější býti vidí. Podlé domácích jmen vlastních položil jsem ku porovnání a pro upokojení duší úzkostlivých, ježto se domnívají, že jmenem hýbati se nemá, také staroruská, tak jakož psána jsou ve vydáních, jichž jsem užil. Tím způsobem bude se moci ukazadla toho snadně užívatí i při vydáních, ježto žádného nemají, když se toliko po straně podlé textu původního připsí stránky českého překladu.

Ačkoli jsem všecy možnou pilnost a bedlivost na to vynaložil, aby překlad můj byl originalu svého důstojný, nemohu předce ani nechei říci, žeby neměl žádných vad; ano i kdyby hned zase přišlo k novému vydání, měl bych v něm ještě všelicos opravovati. Kdo umí povážiti nesnáze práce takové, rád mi promine menší poklésky: „ЗАНЕ УЛОЖЕНЪ ЯСМЬ.“

V Praze v Dubnu 1867.

K. J. Erben.

Toto jest pověšť dávných let,^{a)} odkud pošla jest země Ruská, kdo v Kyjevě počal nejprvé panovati, a odkud Ruská země má svůj původ.

Aj počněmež tu pověšť.

I. Po potopě tří synové Noemovi, Sém, Chám, Jafet, rozdělili sobě zemi. I dostal se východ Sémovi: Persie, Baktrie až i do Indie v dél, a v šíř až do Rinokurur, totiž od východu až do jihu, i Syrie, i Medie, i Eufrat řeka, Babylon, Korduna, Asyrie, Mesopotamie, Arabie starší, Elymais, Indie, Arabie silná, Celesyrie, Komageni, Fenicie celá. Chámovi pak dostala se jižní strana: Egypt, Ethiopie, kteráž příleží k Indům, druhá pak Ethiopie, ze které vychází řeka ethiopská Čermna, tekouc na východ; Theba, Libie, kteráž příleží k Cyrenii, Marmarie, Syrti, Libie druhá, Numidie, Masyrie, Mauritanie, která jest naproti Gadiře; v těch pak, ježto jsou k východu, má Cilicii, Pamfilii, Pisidii, Mysii, Lykaonii, Frygii, Kabalii, Lycii, Karii, Lydii, Mysii druhou, Troadu, Eolidu, Bithynii, starou Frygii; i ostrovy také má: Sardinii, Kretu, Cypr, a řeku Gilhou, nazvanou Nil. Jafetu pak dostaly

a) Toto jsou pověsti dávných let mnicha (Nestera *Chl.*) Theodosijova kláštera Pečerského *Hip.*

se půlnoční strany i západní: Medie, Albanie, Arménie malá i velká, Kapadocie, Paflagonie, Galacie, Kolchis, Bospori, Meoti, Dervi, Sarmati, Tauriani, Scythie, Thraci, Macedonie, Dalmacie, Molosi, Thesalie, Lokrie, Pelenie, kteráž i Pelopones se nazývá, Arkadie, Epirocie, Ilyrik, Slované, Lychnicie, Andriacie, od kteréž Adriatské moře; má pak i ostrovy: Britanii, Sicilii, Eubeu, Rhodos, Chios, Lesbos, Cytheru, Zacynth, Cefalonii, Ithaku, Korcyru, část Asijské krajiny, nazvanou Jonii, a řeku Tigru, kteráž teče mezi Medy a Babylonem.^{a)}

Do Pontského moře, na půlnoční strany, Dunaj, Dněstr, a Kavkazské hory, totiž Uherské, a odtud až i do Dněpru; i ostatní řeky: Desna, Přípeť, Dvina, Vlehov, Vlha; kteráž teče na východ, v část Semovu. V Jafetově pak části sedí Rusi, Čudi a tito národové: Mera, Muroma, Vesi, Mordva, Závlačská Čud', Permi, Pečera, Jami, Ugra, Litva, Ziměgola, Krsi, Letigola, Livi; Lechové pak a Prusi. Čudové přisedí k moři Varažskému; po témž moři sedí Varazi sem k východu až do podílu Semova; po témž moři sedí k západu až do země Anglské a Vlašské. Jafetovo pak jest i toto pokolení: Varazi, Švédi, Normané, Goté, Rusi, Anglané, Haličané, Vlachové, Římané, Němci, Korlazi, Venedové, Frankové i jiní; přisedí od západu k jihu, a sousedí s plemenem Chámovým.

II. Sém pak i Chám, i Jafet, rozdělivše zemi a losy metavše, ustanovili, aby nikdo nikomu nepřestupoval v bratrův podíl, a živi byli každý ve své části. Byl jazyk jediný, a když se byli roz-

a) *Až potud výňatek z Jiřího Hamartola, jehož původní čtení hřecké viz u Mikl. 183.*

množili lidé na zemi, umínili si vystavěti věži až do nebes, za časů Nektana a Faleka. I shromáždili se na místě Senar poli, aby vystavěli věži až do nebes a okolo ní město Babylon. I stavěli tu věži po čtyřicet let, a nebyla dokonána. I sestoupil pán Bůh, aby viděl město a věži, a řekl pán: „Aj, rod jediný i jazyk jediný.“ I smísil Bůh jazyky, a rozdělil na sedmdesát a dva národy, i rozptýlil je po vší zemi. Po rozmíšení pak jazyků Bůh větrem velikým zbořil věži, a jest ostatek její mezi Asyrií a Babylonem, a jest zvýši i zšíří 5433 loket, a po léta mnohá zachován jest ostatek tento.^{a)} Po zboření pak věže a po rozdělení národův ujali synové Sémovi východní krajiny, a Chámovi synové polední krajiny, Jafetovi pak ujali západ a půlnoční krajiny. Od těch pak sedmdesáti a dvou národů posel národ Slovanský z plemene Jafetova, Nořici ^{b)}, jižto jsou Slované.

III. Po mnohých pak časích usadili jsou se Slované po Dunaji, kde nyní jest Uherská země a Bulharská; od těch Slovanův rozešli se po zemi, a nazvali se jmeny svými, kde na kterém místě se usadili: jakož přišedše usadili se na řece jmenem Morava, i nazvali se Morava, a jiní Češi jmenovali se; a k týmž Slovanům také náležejí Charvaté Bílí, i Srbové, i Korutané. Když pak Vlachové byli vpadli na Slovany na Dunajské, a mezi nimi se usadili a násilí jim činili, tehdy ti Slované přišedše usadili se na Visle, i nazvali se Lechové, a z těch Lechův

a) I sestoupil pán Bůh ostatek tento. *Z kroniky Jana Antiochijského příjímím Malaly, dle překladu bulharského mnicha Řehoře z počátku X věku.* — b) tak nazvaní Nořici *Норци*.

(někteří) nazvali se Polané, a jiní Lechové Lutici, jiní Mazovšané, jiní Pomořané. A tak i tito Slované přišedše ^{a)} usadili se po Dněpru, a nazvali se Polané, a jiní Dřevané, proto že se usadili v lesích; a jiní usadili se mezi Přípetí a Dvinou, i nazvali se Dreho-vici; jiní se usadili na Dvíně, i nazvali se Poločané, pro říčku, která teče u Dvínu, jmenem Polota; od té nazvali se Poločané. Slované pak (jiní, kteří taktéž od Dunaje přišli) usadili se okolo jezera Ilmera, ^{b)} nazvali se svým jmenem, i vystavěli město hražené a nazvali je Novohrad; a jiní usadili se po Desně a po Semi, po Sule, a nazvali se Sever. Tak rozešel se národ Slovanský; a odtud i písmo nazváno jest slovanské.

IV. Když Polané živi byli o sobě po těch horách, byla cesta z Varah do Hřek a ze Hřek po Dněpru, a vrch Dněpra vlak ¹ do Lovoti, po Lovoti (řece mohlo se) přijíti do Ilmerského jezera velikého, z kteréhožto jezera teče Vlehov, a vylévá se v jezero veliké Nevo, a toho jezera ústí vchází do moře Varažského, a po tom moři lze jíti až do Říma, a od Říma přijíti po témž moři k Carohradu, a od Carohradu lze přijíti v Pontské moře, do něhož teče Dněpr řeka. Neb Dněpr přichází z Okovského lesa, a teče na poledne; a Dvína z téhož lesa vychází, a jde na půlnoc, i vylévá se v moře Varažské. Z téhož lesa teče Vlha na východ, a vylévá se sedmdesaterým ústím v moře Chvalisské. A protož může se jíti z Ruské země po Vlze do Bulhar i do Chvalis, a na východ přijíti v podíl Sémův; a po Dvíně do Varah, z Varah do Říma, a z Říma ku plemenu

a) od Dunaje *Per.* — *b)* i ustanovili sobě za staršího Hostomysla *Sof. vr., Nik.*

Chámovu. A Dněpr vylévá se v moře Pontské trojím ústím, kteréžto moře slove Ruské; a po něm učil svatý Ondřej, bratr Petrův, jakož vypravují.

V. Když Ondřej učil v Sinopii, a přišel do Korsuně, shledal, že z Korsuně jest blízko ústí Dněprské, i umínil sobě jíti do Říma, a přišel v ústí Dněprské, odtud šel po Dněpru zhůru, a náhodou přišel i stanul pod horami na břehu. A za jitra vstav, i řekl učeníkům, kteří byli s ním: „Vidíte-li hory tyto? na těch horách vysvitne milost boží, a bude tu město veliké, a chrámy mnohé tu Bůh vztyčí.“ A všed na ty hory, blahoslavl je, postavil kříž, a pomodliv se Bohu, i slezl s hory té, kdež později vystaven byl Kyjev, a šel dále po Dněpru zhůru. I přišel do Slovan, kdež nyní jest Novohrad, a viděl tu lidi přebývající, jak jest jich obyčej, a jak se myjí a (v lázni) metlami mrskají, i podivil se jim. I šel do Varah, a přišel do Říma, i vypravoval, jak mnoho naučil a jak mnoho viděl; i řekl jim: „Divnou věc viděl jsem v zemi Slovanské, když jsem šel sem; viděl jsem lázně dřevěné, a vytopí je náramně, a svlekou se do naha, i oblejí se kvasem louhovým, a vezmou na se proutí mladé, bijí se sami, a toho se dobíjí, že sotva živi vylezou, i oblejí se vodou studenou, a tak ožívou;² a to dělají po všecky dni, nejsouce nikým mučení, ale sami se mučí, a to dělají sobě lázeň, a ne kázeň.“ A oni slyšíce to, divili se. Ondřej pak pobyv v Římě, přišel do Sinopie.

VI. Polané pak živi byli o sobě, a vládli rody svými; kteřížto Polané až dotud bratří byli, a živi byli každý s svým rodem i na svých místech, vládouce každý rodem svým. Byli tři bratří, jednomu říkali Kyj, a druhému Štěk, a třetímu Choriv, a se-

stra jich jmenovala se Lybed'. I měl Kyj sídlo své na hoře, kdež nyní jest úvoz Bořičev, a Štěk měl sídlo na hoře, kdež nyní se zove Štěkovice, a Choriv na třetí hoře, od něhož se nazvala Chorivice. I vystavěli město hražené ve jméno bratra svého nejstaršího, a nazvali je Kyjev. Byl okolo města les a bor veliký, i lovívali zvěř, byliť muži moudří a důmyslní, a nazývali se Polané, od nichžto jsou Polané v Kyjevě po tento den. ^{a)} Jiní pak, nevědouce toho, pravili, že Kyj byl jest převozník; neb u Kyjeva býval převoz tehdejší s oné strany Dněpra, protož říkali: na převoz na Kyjův. Kdyby však býval Kyj převozníkem, tehdy nebyl by chodil do Carohradu ^{b)}; ale ten Kyj byl knížetem v rodě svém. A když přišel k císaři, ^{c)} jakož vypravují, veliké cti dosáhl od císaře, za kterého císaře přišel. Když pak se zase vracel, přišel k Dunaji, oblíbil si místo a vystavěl malé hražené městečko, i chtěl se tu s rodem svým usaditi, ale nedopustili mu toho, kteří tu na blízku byli živi; a dotud ještě říkají Dunajané tomu hradišti Kyjevec. Kyj pak, přišed do svého města Kyjeva, tu život svůj dokonal; i bratří jeho Štěk a Choriv, i sestra jich Lybed' tu skonali.

VII. A po těch bratřích počali z jich rodu knížata panovati v Polanech, a v Dřevanech měli svá knížata, a Drehovici svá, a Slované svá v Novohradě, a jiní na Polotě, kteří jsou Poločané. A od nich (dále jsou) také Křivici, kteří sedí na vrch Vlhy,

a) A byli tehdejší pohané, obětující jezerům i studénkám a hájům, jakož i jiní pohané. *Sof. vr.* — b) násilně a válečně *Nik.* — c) nevíme toho sami, ale jen o tom víme, jakož vypravují, že veliké cti dosáhl od císaře, kterého nevím, ale za kterého císaře přišel. *Hip.*

a na vrch Dvíny, i na vrch Dněpra, jichž město jest Smolensk, neb tu sedí Křivici; a k severu od nich na Bílém jezeře sedí Vesové, a na Rostovském jezeře Mera, a na Kleštině jezeře též Mera; a po Oce řece, kdež se vylévá u Vihu, sedí Muromci, národ svůj, a Čeremisi, také svůj národ, Mordva, také svůj národ. Neb jen tito národové Slovanští jsou v Rusích: Polané, Dřevané, Novohradští, Polochané, Drehovici, Severané, Bužané, proto že sedí po Buhu, a posléze Volyňané. A tito jsou jiní národové, kteří daň dávají Rusům: Čudi, Mera, Vesi, Muroma, Čeremisi, Mordva, Permi, Pečera, Jami, Litva, Ziměgola, Krsi, Norva^{a)}, Livi; tito mají svůj vlastní jazyk, jsouce od pokolení Jafetova, kteří přebývají v krajinách půlnočních.

VIII. Když pak národ Slovanský, jakož jsme pravili, přebýval na Dunaji, přišli od Skytův, totiž od Kozarův, Bulhaři řečení, usadili se po Dunaji, a násilí Slovanům činili. A potom přišli Uhři Bílí, a ujali po nich zemi Slovanskou^{b)}. Ti Uhři totiž počali býti (pověstní) za Heraklia císaře, kteřížto napadali (s ním) na Chozdroje, krále Perského. V tytož časy byli také Obři, kteří válčili proti Herakliovi císaři, a málem že ho nejali. Ti pak Obři válčili proti Slovanům, i sužovali Dudleby, kteřížto jsou Slované, a násilí činili ženám Dudlebským. Když Obřín měl někam vyjeti, nedal zapřáhnouti koně, ani vola, ale kázal zapřáhnouti tři neb čtyry anebo pět žen^{c)} k vozu a táhnouti Obřína; tak mučili Dudleby. Byliť Obři tělem velicí a myslí hrdí, i zahubil je Bůh,

a) *Místo Norva neb Norovci má Per.:* Neroma totiž Žmuď. — b) vyhnavše Vlasy, kteří byli prvé ujali zemi Slovanskou. *Hip.* — c) Dudlebských *Per.*

pomřeli všickni, a neostal ani jeden Obrín. A jest přísloví v Rusích i po ten den: zahynuli jako Obři, po kterých není ani plemene, ani dědice. A po těch přišli Pečenězi, a potom opět táhli Uhři Černí mimo Kyjev, posléze za Olega.

IX. A když Polané přebývali o sobě, kteří, jakož jsme pravili, byli rodu Slovanského, i nazývali se Polany, a Dřevané tolikéž (pocházejíce) od Slovanův, i nazývali se Dřevany; Radimici pak a Vjatici (pocházejí) od Lechův. Byliť dva bratří v Leších: Radim, a druhý Vjatko; i přišedše usadili se, Radim na Soži, a nazvali se Radimici, a Vjatko s rodem svým usadil se po Oce, od něhož nazvali se Vjatici. A živi byli v pokoji Polané, i Dřevané, i Severané, i Radimici, i Vjatici, i Charvaté. Dudlebové pak přebývali po Buhu, kdež nyní (přebývají) Volynané, a Ulici i Tiverci seděli po Dněstru ^{a)}, přisedíce k Dunaji; a bylo množství jich, neb seděli po Dněstru ^{b)} až k moři; a jsou tu města jich i po tento den; a toto se nazývalo od Hřeků Veliká Scythie.

X. Měli pak své vlastní obyčeje, a zákon otců svých, i podání, každá větev svůj vlastní mrav. Polané totiž mají ^{c)} svých otcův obyčej mírný a tichý, a stydlivost ke snachám svým, i k sestrám, k matkám i k rodičům svým, a snachy ke svekrám svým i k deverám velikou měly stydlivost; svatební obyčej měli: nechodil zeť ^{d)} pro nevěstu, ale přiváděli (mu ji) večer, a na ráno přinášeli po ní věno její. Ale Dřevané přebývali na způsob zvířecí, živi jsouce jako dobytek: zabíjeli jeden druhého, jídali

^{a)} po Buhu a po Dněstru, *Hip.* — ^{b)} po Buhu a po Dněstru *Hip.* — ^{c)} měli *Hip.* — ^{d)} ženich *Hip.*

všelikou nečistotu, a manželství u nich nebyvalo, nébrž unášeli dívky u vody. I Radimici, i Vjatici a Severané měli jednostejný obyčej: přebývali v le-
sích jako každá zvěř, jídající všelikou nečistotu, a necudné řeči (vedly se) u nich před otcí i před
snachami; sňatkův u nich nebyvalo, ale místa ke
hrám mezi vesnicemi; i scházeli se na ta místa ku
plesání, a ku všelikým běsovským hrám a zpěvům,
a tu unášeli sobě ženy, s kterouž kdo se umluvil;
a mívali po dvou i po třech ženách. A když kdo
umřel, dělali tryznu³ nad ním, a potom udělali hra-
nici velikou, a položili mrtvé tělo na hranici a spá-
lili; a potom sebravše kosti, vložili je v malou ná-
dobu, a postavili na sloupě po cestách; což Vjatici
i nyní ještě činí. Tytyž obyčeje zachovávali také
Křivici, i jiní pohané, neznající zákona božího, ale
tvoříce sami sobě zákon.

XI. Vypravuje Jiří^{a)} v letopisu: že každý ná-
rod má buď napsaný zákon, buď obyčej; neb kteří
nemají zákona, pokládají za zákon zvyky otcovské.
Z těch pak první Syrové, přebývající na konec ze-
mě, mají za zákon otců svých obyčej: nesmilniti,
ani cizoložiti, ani krásti, ani pomlouvati, ani zabiti,
ani zle činiti vůbec. Zákonem pak u Baktrijan, na-
zvaných Brachmanův, i u Ostrovníkův jest od pra-
dědův zděděné naučení a nábožnost, že mas nejedí,
ani vína pijí, ani smilství tropí, ani jaké jiné ne-
pravosti se dopouštějí, pro velikou bázeň boží: ač-
koli příležití k nim Indové jsou vražedlní, prosto-
pášní, a hněviví nad míru; v jich pak zemi hlouběji
jsou lidojedi, i pocesné zabíjeli a žrali je jako psi.
Jiný pak zákon mají Chaldějové a Babyloňané:

a) *Jiří Hamartol, u Mikl. 184.*

matky za ženy pojímají, s bratranicemi smilstvo tropiti, i zabíjeti; neb každý čin hanebný, jehož se dopouštějí, jest podle jich domnění jako ctnost, byť i byli daleko vlasti své. Jiný pak zákon mají Gelejové: ženy u nich orají, zdí domy, a dělají práce mužské, ale i milostných záletů hledí, jak chtějí, nemajíce v tom od mužů svých dokonce žádné překážky ani úkory; a jsou u nich i ženy udatné, loví zvěř silnou, vládnou však muži svými a poroučejí jim. V Bretanii pak muži mnozí spějí s jedinou ženou, a mnohé ženy s jediným mužem obcují: nepravosti jmenem zákona otcovského páchají bez žárlivosti a bez zdržlivosti. Amazony pak mužův žádných nemají, než jako němý dobytek jednou za rok k času jarnímu opouštějí zemi svou a směřují se s okolními jim muži, i mají ten čas jako za nějakou svou slavnost a veliký svátek; když pak od nich otěhotněly, všechny se odtud zase rozběhnou. Potom v čas, když mají roditi, jest-li že se narodí pohlaví mužské, zabijí je; pakli pohlaví dívčí, tehdy je odkojí a pečlivě vychovají.

Jakož i za nás nyní ještě Plavci drží zákon otců svých: krev prolévají, a vychloubajíce se tím, i jedí zdechlinu a všelikou nečistotu, skřečky i sýsly; a pojímají za ženy macechy své a devery, i jiné obyčeje otců svých činí. My pak křesťané, a co národův jest, kteří věří v svatou Trojici, v jediný křest i v jednu víru, zákon máme jediný, jelikož jsme se v Krista pokřtili, a v Krista se oblekli.

XII. Po těch pak letech, po smrti těch bratrů, byli (Polané) utiskováni Dřevany a jinými okolními; i našli je Kozaré, ani sedí na horách těchto v lesích, i řekli Kozari: „Platfe nám daň.“ Poradivše se Polané dali jim od dymníku meč; i přinesli Kozari

ku knížeti svému a k starším, a řekli jim: „Aj, našli jsme novou daň.“ A oni řekli jim: „Odkud?“ Oni pak odpověděli: „V lesích na horách, nad řekou Dněprskou.“ Oni pak řekli: „Co dali jsou?“ A oni ukázali meč. I řekli starci Kozarští: „Nedobrá daň tato, kníže! my jsme si jich dobyli zbraní po jedné straně ostrou, totiž šavlemi, a těchto zbraň po obou stranách ostrá jest, totiž meče: tito budou někdy daň bráti na nás i na jiných krajinách.“ Toto pak vyplnilo se všecko; neb nepravili toho z vůle své, ale z božího povelání. Jakož i za Faraona, krále Egyptského, když přivedli Mojžíše před Faraona, i řekli starci Faraonovi: „Tento pokoří zemi Egyptskou!“ Jakož se i stalo; zhynuli Egyptané od Mojžíše, a prvé bývali (Israelští) jich sluhy. Tak i tito (Kozaré) prvé vládli, ale posléze jimi samými budou vládnouti (Polané); jakož se i stalo, neb knížata Ruská panují nad Kozary i po dnešní den.

XIII. Léta 6360, indikta 15, když počal Michael 852
císař (Hřecký) panovati, počala se nazývati Ruská země. Neb o tom zvěděli jsme odtud, že za toho císaře napadali Rusové na Carohrad, jakož se píše v letopisu hřeckém. A protož odtud počnem, i čísla položíme.

Tak od Adama do potopy let 2242; a od potopy do Abrahama let 1082; a od Abrahama do vyjití Mojžíšova let 430; a od vyjití Mojžíšova do Davida let 601; a od Davida i od počátku panování Salomonova do poplenní Jeruzaléma let 448; a od poplenní do Alexandra let 318, a od Alexandra do narození Kristova let 333; a od Kristova narození do Konstantina let 318; od Konstantina pak až do toho Michaela let 542. A od prvního léta Michaelova do prvního léta Olegova,

852 Ruského knížete, let 29; a od prvního léta Olegova, když sídlo své vzal v Kyjevě, do prvního léta Igorova let 31; a od prvního léta Igorova do prvního léta Svatoslavova let 33; a od prvního léta Svatoslavova do prvního léta Jaroplukova let 28; a Jaropluk panoval let 8; a Vladimír let 37; a Jaroslav panoval let 40. A protož od smrti Svatoslavovy do smrti Jaroslavovy let 85; a od smrti Jaroslavovy do smrti Svatoplukovy let 60.

Ale my ku předešlému se navrátíme a vypravíme, co se přihodilo v ta léta; jakož jsme prvé počali byli první léto Michaelem, a pořadem položíme čísla.

853 XIV. Léta 6361; léta 6362; léta 6363; léta
858 6364; léta 6365; léta 6366 Michael císař vytáhl s vojsky po břehu i po moři na Bulhary; a Bulhaři vidouce, že nemohou odolati, prosili, aby byli pokřtěni, i pokořili se Hřekům. Císař pak pokřtil knížete jich, i bojarů všech, a pokoj učinil s Bulhary.

859 Léta 6367 brali daň Varazi, přicházejíce ze zámoří, na Čudech, i na Slovanech, i na Meranech, i na Vesích, i na Křivicích; a Kozaré brali (daň) na Polanech, i na Severanech, i na Vjaticích, brali po popelici a veveriči od dymníku.

860 XV. Léta 6368; léta 6369; léta 6370 vy-
862 hnali ^{a)} Varahy za moře, a nedali jim daně, i počali sami sobě vládnouti, a nebylo u nich práva; i vstal rod na rod, nenáviděli se vespolek, a počali sami proti sobě bojovati. I pravili sami mezi sebou: Vyhledejme sobě kníže, kterýž by vládnul námi, a soudil po zákonu ^{b)}. I šli za moře k Varahům,

a) Slované *Per.* — b) po řádu, po zákonu. *Hip.*

k Rusům; neb tak se nazývali ti Varazi Rusy, 862
jakož se jiní nazývají Švédý, a jiní Normany, Anglany, jiní Goty, tak i ti. I řekli Rusům Čudi, Slované, i Křivici, i Vesi: Země naše veliká jest i oplývá vším, ale řádu v ní není; i pojdte panovat a námi vládnout. I vybrali se tři bratří s rody svými, pojali s sebou všecky Rusy, a přišli ^{a)}); nejstarší, Rurik, usadil se v Novohradě, a druhý, Sineus, na Bělojezeře, a třetí, Truvor, v Izborště. A od těch Varah dostala jmeno země Ruská, Novohradští: ti lidé Novohradští jsou z rodu Varažského, prvé však byli Slované. ^{b)} Po dvou pak letech Sineus umřel, i bratr jeho Truvor, a ujal vládu Rurik, ^{c)} i rozdával mužům svým města, tomu Polotsk, tomu Rostov, jinému Bělojezero. I po těch městech jsou příchozí Varazi; ale první osadníci v Novohradě (byli) Slované, a v Polotště Křivici, v Rostově Merané, v Bělojezeře Vesi, v Muromě Muromci; a nad těmi nade všemi panoval Rurik.

I byli u něho dva muži, ne z plemene jeho, ale ^{d)} bojarové, ⁴ a ti vyprosili se k Carohradu s rodem svým. I šli po Dněpru, a jdouce mimo, uzřeli na hoře městečko hražené, i otázali se, řkouce: Čí to

a) nejprvé ke Slovanům, a vystavěli hražené město Ladogu, a nejstarší, Rurik, sedl v Ladoze *Hip. Chl. Troj.* —

b) *Rkp. Nik. klade sem tyto zprávy*: Léta 6372 (864) byl od Bulharův zabít Oskoldův syn. Téhož léta stýskali sobě Novohradští, pravíce, že: „Musíme býti otroky, a mnoho zlého všelijak snášeti od Rurika i od rodu jeho.“ Téhož léta zabil Rurik udatného Vadima, i jiných mnoho Novohradských, rádcův jeho, pobil. — c) sám jediný, a přišed k Ilmeru, vystavěl město hražené nad Vlchovem, a nazval je Novohrad, i sedl tu co kníže *Chl. Hip.*, rozdávaje země mužům svým, aby stavěli města hražená, *Radz.* — d) ani *Hip.*

862 městečko? Oni pak řekli jim: „Byli jsou tři bratři,
Kyj, Štěk, Choriv, ti to městečko vystavěli; i za-
hynuli, a my, jich rodní, tu přebýváme, platíce daň
Kozarům.“ Oskold pak a Dir⁵ usadili se v městě
tom, a mnohé Varahy sebrali, i počali vládnouti
Polskou zemí, když Rurik panoval v Novohradě.

863 XVI. Léta 6371; léta 6372; léta 6373; léta
866 6374 táhl Oskold a Dir na Hřeky, a přitáhli ve
čtrnáctém létě Michaela císaře. Císař pak byl od-
táhl na Agarany, a když došel k Černé řece, po-
slal eparch⁶ k němu zprávu, že Rusové táhnou na
Carohrad; i vrátil se císař. Ti pak do vnitř zátoky
mořské všedše, mnoho křesťanův pobili, a ve dvou
stech korábech Carohrad obstoupili. Císař pak ledva
do města vešel, s patriarchem s Fotiem odebral se
tam do chrámu svaté boží Rodičky ve Vlacherně,
a celou noc ztrávili na modlitbě; a potom božskou
řízu svaté boží Rodičky zpívající vynesli a omočili
v řeku. I byla tišina, a moře bylo se ukrotilo;
a ihned bouře povstala s větrem, a vlny veliké
vstaly jedna za druhou, a bezbožných Rusů koráby
(bouře) rozmetala a ku břehu přivrhla, a je (Rusy)
pohubila, tak že málo jich z takové bídy mohlo
uteci, a ti se vrátili domů.^{a)}

867 XVII. Léta 6375; ^{b)} léta 6376 počal (po císaři
868 Michaelovi) panovati Basilij.

a) I tato zpráva větším dílem vzata jest z Jiřího Hamartola, jehož text hřecký viz u Biel. I, 846. — b) Tuto vkládá rkp. Nik. zprávy následující: Léta 6375 vrátili se Oskold a Dir z Carohradu v malé družině, a nastal v Kyjevě veliký pláč. Téhož léta byl v Kyjevě hlad veliký. Téhož léta pobili Oskold a Dir mnoho Pečeněhův. Téhož léta uprchlo od Rurika z Novohradu do Kyjeva mnoho mužův Novohradských.

Léta 6377 pokřtěna byla veškerá země Bul- 869
harská.

Léta 6378; léta 6379; léta 6380; léta 6381; 870
léta 6382; léta 6383; léta 6384; léta 6385; léta
6386; léta 6387 umřel Rurik, vzdav knížecí pa- 879
nování své Olegovi, kterýž byl z rodu jeho, i vloživ
jemu syna svého Igora na ruce; neb Igor byl
ještě velmi malé dítko.

XVIII. Léta 6388; léta 6389; léta 6390 šel 880
Oleg, pojav s sebou mnoho vojska, Varahy, Čudy, 882
Slovany, Merany, Vesy, Křivice, a přitáhl ke Smo-
lensku do Křivic, a vzal město, i osadil muži svými.
A odtud táhl dolů a vzal Lubeč, i osadil muži svými.
I přitáhl k horám Kyjevským, a shledal Oleg, že
tu Oskold a Dir panují, i ukryl vojsko v lodech,
a jiné zůstavil pozadu, a sám přišel, nesa děcko
Igora. I připlul pod Uhersko, ukryv vojsko své,
a poslal k Oskoldu a Dirovi, řka: „Jsme hosté,
a jdeme do Hřek od Olega i od Igora kněžice;
i přijďte k nám, ke svým rodným.“ A Oskold i Dir
přišli. I vyskákali všickni ostatní z lodí, a řekl
Oleg Oskoldu a Dirovi: „Vy nejste knížata, ani rodu
knížecího, ale já jsem rodu knížecího,“ a (v tom)
vynesli Igora: „a tento jest syn Rurikův!“ I za-
bili Oskolda i Dira, a nesli na horu, a pohřbili je
na hoře, kteráž se nyní zove Uhersko, kdež nyní
jest Olmin dvůr; a) na té mohyle vystavěl Olma
chrám svatého Mikuláše; a Dirova mohyla jest za
svatou Irenou.

I obral sobě Oleg sídlo knížecí v Kyjevě;
i řekl Oleg: „Toto budiž máti měst Ruských!“

a) a na té mohyle postavili chrám svatého Miku-
láše. *Per.*

882 A byli u něho Varazi i Slované, a ostatně nazvali
se Rusy. Tento pak Oleg začal stavěti města hra-
žená, a uložil dani Slovanům, Křivicům i Meranům;
a ustanovil, aby Varahům dávali z Novohradu 300
hřiven⁷ na rok, pro mír, ježto až do smrti Jaro-
slavovy dávali Varahům.

883 XIX. Léta 6391 počal Oleg válčiti s Dřevany,
a poraziv je, bral na nich daň po černé kuně.

884 Léta 6492 táhl Oleg na Severany, a porázil
Severany, i vzložil na ně daň lehkou, a nedopustil
jim, aby Kozarům dani platili, řka: „Já jsem jich
odpůrce, a vám netřeba co dávati.“

885 Léta 6393 poslal Oleg k Radimicům, řka: „Ko-
mu dáváte daň?“ A oni pravili: „Kozarům.“ I řekl
jim Oleg: „Nedávejte nic Kozarům, ale dávejte
mně!“ I dali Olegovi po penízi,⁸ jakož i Kozarům
dávali. I panoval Oleg nad Polany, i nad Dřevany,
i nad Severany, i nad Radimici, a s Ulici i s Tiverci
vedl válku.

886 Léta 6394; léta 6395. Panoval císař Leon,
887 syn Basilijův, jenž se jmenoval Lev, a bratr jeho
Alexandr, kterýžto (Lev) panoval let dvacet a šest.

888 Léta 6396; léta 6397; léta 6398; léta 6399;
léta 6400; léta 6401; léta 6402; léta 6403; léta
898 6404; léta 6405; léta 6406 táhli Uhři mimo Ky-
jev horou, kteráž se nyní nazývá Uhersko, a při-
šedše k Dněpru, postavili se tu svými stany; neb
byli toulaví jako nyní Plavci. Přišedše od východu,
převrhli se přes hory veliké,^{a)} i počali válčiti proti
Vlachům a Slovanům, kteří tu přebývali. Neb nej-
prvé seděli tu Slované, a Vlachové ujali zemi Slo-
vanskou; a potom Uhři vyhnali Vlasy, i zdědili po

a) ježto nazvány jsou hory Uherské, *Hip*.

nich tu zemi, a usadili se v ní se Slovany, podrobivše je pod sebe; a odtud dostala jméno své země Uherská. I začali Uhři válčiti proti Hřekům, a poplenili zemi Thráckou i Macedonskou až do Seluně; i počali také válčiti proti Moravě a proti Čechům. Bylť jediný národ Slovanský: Slované, kteří seděli po Dunaji, jež sobě podmanili Uhři, i Moravané, i Čechové, i Lechové, i Polané, kteří nyní slovou Rusové. Těm totiž nejprvé vyloženy byly knihy v Moravě, ježto slove písmo slovanské, kteréžto písmo jest v Rusích i v Bulhařích Dunajských.

XX. Když Slované (v Moravě přebývající) byli pokřtěni, knížata jich, Rastislav, i Svatopluk, i Kocel, poslali k císaři Michaelovi, řkouce: „Země naše pokřtěna jest, ale nemáme učitele, jenž by nás vyučoval a cvičil nás, i tlumočil nám písmo svaté; neb nerozumíme ani hřeckému jazyku, ani latinskému; jedni nás učí tak, a jiní jinak; a protož nerozumíme smyslu písma, ani moci jeho: i pošlete nám učitele, kteří nám mohou vyložiti slova kněh i rozum jich.“ Toto slyše císař Michael, i svolal mudrce všecky, a oznámil jim všecky řeči knížat slovanských. I řekli mudrcové: „Jest muž v Seluni, jmenem Lev, a má syny povědomé jazyka slovanského, umělé dva syny má a mudrce.“ Uslyšav to císař, poslal pro ně do Seluně ke Lvovi, řka: „Pošli k nám ihned syny své, Methoděje a Konstantina.“ Uslyšav to Lev, ihned je poslal. I přišli k císaři, a řekl jim: „Aj, poslala ke mně země Slovanská, prosíc učitele sobě, kterýž by mohl jim tlumočiti písmo svaté, neb toho sobě žádají.“ I dali se císařem uprositi; a poslal je do země Slovanské k Rastislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi. A když tam přišli, počali skládati písmena abecední slo-

898 vansky, a přeložili apoštola i evangelie. I rádi byli Slované, že slyšeli veliké skutky boží svým jazykem. A potom přeložili žaltář a ochtoik,⁹ i ostatní knihy. Někteří pak začali tupiti knihy slovanské, řkouce, že: „Nesluší nižádnému národu míti písmen svých, kromě Hebreův, a Hřekův i Latinův, podle Pilátova nápisu, ježž napsal na kříži Páně.“ To pak uslyšav papež Římský, pohaněl těch, kteří reptají na knihy slovanské, řka: „Nechť se vyplní slovo, ježto psáno jest, že: Chváliti budou Boha všickni národové; a jiné: Všickni vypravovati budou jazyky rozličnými veliké skutky boží, jakož dá jim Duch svatý odpovídati. A tupí-li kdo písmo slovanské, nechť bude odloučen od církve, dokud se nenapraví; neb tito jsou vlci, a ne ovce, jež sluší znáti po ovoci, a chrániti se jich. Vy pak, dítky boží! poslušni buďte naučení, a nezavrhujte učení církevního, jakož vás jemu naučil Methoděj, učitel váš.“

Konstantin pak navrátil se zpět, šel učit národa Bulharského, a Methoděj ostal v Moravě. A potom kníže Kocel ustanovil Methoděje biskupem v Panonii, na stoli svatého Andronika apoštola, jednoho ze sedmdesáti, učeníka svatého apoštola Pavla. Methoděj pak posadil dva kněze rychlo-pisce veliké, a přeložil všecky knihy zúplna z jazyka hřeckého v slovanský za šest měsíců, začav od Března měsíce, do dvacátého a šestého dne měsíce Října. A skončiv (toto dílo), důstojnou chválu i slávu Bohu vzdal, jenž takovou milost dal biskupu Methodějovi,¹⁰ následníku Andronikovu. A protož národu Slovanskému učitelem jest Andronik apoštol; neb přišel až do Moravy. I apoštol Pavel učil tu: neb tu jest Ilyrik, do něhož přišel apoštol Pavel;

byliť tu prvé Slované^{a)}. A protož národu Slovan- 898
skému učitelem jest Pavel; od toho pak národu
jsme i my, Rusové, tudíž i nám Rusům učitelem
jest Pavel apoštol, poněvadž učil jest národ Slo-
vanský, i ustanovil jest biskupem a náměstkem
po sobě Andronika národu Slovanskému. A Slo-
vanský národ i Ruský jeden jest, neb od Varahů
nazvali se Rusy, a prvé byli Slované; i ač se také
Polany nazývali, však řeč jich byla slovanská;
Polany pak zvali se proto, že v poli měli sídla svá,
ale jazyk slovanský měli jediný.

XXI. Léta 6407; léta 6408; léta 6409; léta 899
6410 Leon císař najal Uhry na Bulhary, a Uhři 902
vpád učinivše celou zemi Bulharskou poplenili;
Simeon pak, zvěděv to, na Uhry se obrátil, a Uhři
táhli proti němu, i porazili Bulhary, tak že ledva
Simeon utekl do Derstru.

Léta 6411. Když Igor dorostl, chodil za Ole- 903
gem a poslouchal jeho. I přivedli jemu ženu od
Pleskova, jmenem Olgu^{b)}.

Léta 6412; léta 6413; léta 6414; léta 6415 904
táhl Oleg na Hřeky, ostaviv Igora v Kyjevě. I po- 907
jal s sebou množství Varahů, i Slovanů, i Čudů,
i Křivice, i Merany, i Polany, i Severany, i Dře-
vany, i Radimice, i Charvaty, i Dudleby, i Tiverce,
o nichž oznámeno jest: ¹¹ ti všickni nazývali se ^{c)}
Veliká Scythie. A s těmi se všemi táhl Oleg
na koních i v korábích, a bylo počtem korábů
dva tisíce. I přitáhl k Carohradu, a Hřeci zamkli
zátoku mořskou a město zavřeli. I vyšel Oleg na

a) byliť tu Slované prvé za Pavla. *Per.* — b) by-
strého rozumu a kořen i základ víry křesťanské a naši
vůdkyni. *Per.* — c) u Hřeků *Per.*

907 břeh, a nařídil vojsku, aby vytáhli koráby na břeh, i plenil okolo města a mnoho Hřeků pobil, a paláce mnohé rozkotali a chrámy spálili; a které zajali, jedněch posekali, a jiné mučili, některé pak rozstříleli, a jiné v moře vmetali, i jiné mnohé zlé činili Rusové Hřekům, jakož bojovníci činívají. I poručil Oleg vojsku svému, aby koleša udělali a postavili koráby na koleša; a když byl pokosný vítr, napnuli plachty a s pole táhli k městu. Spatřivše to Hřekové, ulekli se a řekli, vyslavše k Olegovi: „Nehub města, podáme se k dani, jakouž chceš.“ I zřídil Oleg vojsko své, a vynesli mu (z města) pokrmy a víno; a nepřijal jeho, neb bylo ustrojeno s otravou. I ulekli se Hřeci a řekli: „Není to Oleg, ale svatý Dmitrij, poslán na nás od Boha.“ I rozkázal Oleg daň dávatí na 2000 korábův, po 12 hřivnách na člověka, a v každém korábu bylo po 40 mužích. I podali se k tomu Hřeci, a počali Hřeci za pokoj prositi, aby neválčil proti Hřecké zemi. Oleg pak málo odstoupiv od města, počal o pokoj jednati s císaři Hřeckými, s Leonem a s Alexandrem, i poslal k nim do města muže Farlofa, Vermuda, Rulava a Stemida, řka: „Podejte mi se k dani.“ I řekli Hřeci: „Čeho chceš, a dáme ti.“ I rozkázal jim Oleg, aby dali vojsku na 2000 korábův po dvanácti hřivnách na rotu,¹² a potom dávatí úklady¹³ na Ruská města: nejprvé na Kyjev, pak, na Černihov, i na Přáslav, i na Polotsk, i na Rostov, i na Lubeč, i na ostatní města; neb po těch městech seděli knížata, kteří byli pod Olegem. Když přijdou Rusové, ať dostanou poselné, jakož ustanoveno; ^{a)} a když přijdou kteří (ruští)

a) *Takto v rkp. Per.; jiní mají: mnoho-li chtějí.*

kupci, ať dostanou měsíčné na šest měsíců, chléb, 907
i víno, i maso, i ryby, i ovoce; i ať jim udělají lázeň, kdy koli žádají; a když půjdou Rusové domů, ať dostanou u císaře našeho na cestu pokrm, i kotvice, i provazy, i plachty, mnoho-li jim třeba.

I podali se k tomu Hřeci; a císařové i veškeré bojarstvo pravili: Když přijdou Rusové bez koupě, ať měsíčného neberou; ať zapoví kníže posílům svým, Rusům, kteří sem přicházejí, aby nedělali škody po vseh v kraji našem; příchozí Rusové ať zůstávají u svatého Mamy, a císařstvo naše pošle (k nim osoby některé), aby napsali jmena jich, a tehdy dostanou své měsíčné hosté, nejprve kdo jsou z města Kyjeva, a pak z Černihova, i Přáslavi, i ostatní města; a do města ať vcházejí jedinou branou, s císařovým mužem, beze zbraně, po padesáti mužích; i ať dělají koupi, jakož jim třeba, neplatíce mýta z ničehož.

Císař pak Leon s Alexandrem učinili pokoj s Olegem, podvolivše se k dani; i v přísahu vešli mezi sebou, políbivše sami (císařové) kříž, a Olega vedše i lid jeho na přísahu po ruském zákonu. I kleli se (Rusové) zbraní svou, a Perunem, bohem svým, i Volosem, bohem dobytka, a stvrдили pokoj. I řekl Oleg: „Ušíte plachty (lodní) povlačité Rusům, a Slovanům hedvábné.“¹⁴ I stalo se tak. I pověsil štít svůj ve bráně, na znamení vítězství, a odtáhl od Carohradu. I napnuli Rusové plachty povlačité, a Slované hedvábné, a roztrhal je vítr; i řekli Slované: „Vezměme si své tlusté plátěné, nehodí se Slovanům plachty hedvábné.“ I přišel Oleg do Kyjeva, nesa zlato, i povlaky, i ovoce, i víno, i všeliké věci drahé. A nazývali Olega věštcem: neboť byli lidé pohané a nemoudří.

908 Léta 6416; léta 6417; léta 6418; léta 6419
 911 zjevila se hvězda veliká na západě, na způsob kopí.

912 XXII. Léta 6420 poslal Oleg muže své, aby
 způsobili pokoj a ustanovili řád mezi Hřecky a Rusy;
 i poslal, mluvě tak jako v jiné smlouvě, kteráž
 učiněna byla za týchž císařův, Lva i Alexandra.

My z rodu Ruského muži:¹⁵ Ingeld, Farlof, Vermud, Rulav, Gudy, Ruald, Karn, Frelaf, Ruar, Aktevu, Truan, Lidul, Fost, Stemid, jsouce posláni od Olega, velikého knížete Ruského, i ode všech, kteří jsou pod rukou jeho, jasných bojarův, a) k vám, Lvovi a Alexandru i Konstantinu, velikým v Bohu samodržcům, císařům Hřeckým, na zachování i na upevnění od mnohých let mezi křesťany a Rusy bývalé lásky, z vůle našich knížat a z poručení, i ode všech, kteří jsou pod rukou jeho, Rusů. Naše Jasnost více než jiní, kteřížto chtějí s pomocí boží zachovati a upevniti takovou lásku, bývalou mezi křesťany a Rusy, mnohdykrát za spravedlivé jsme uznali, netoliko prostě slovem, ale i písmem a přísahou tuhou, zapřisáhnouce se zbraní svou, takovou lásku upevniti a utvrditi podlé víry i podlé zákona našeho. Jsou pak, jakož nám šlo o boží mír a lásku, články takové: Především tedy abychom se s vámi Hřecky smířili, abychom jedni druhé milovali ze vsí duše i vůle, a nedopouštěli, pokud vůle naše dostačuje, aby od lidí, kteří jsou pod rukou našich jasných knížat, bylo nějaké pohoršení anebo vina; ale vynasnažme se, pokud nám možné, o zachování na léta další i na vždy lásky nezvratné a nezrušitelné s vámi

a) jasných a velikých knížat i jeho velikých bojarův, *Hip*.

Hřeky, ježto upevněna byla slovy i písmem i přísahou. Taktéž i vy, Hřeci, abyste zachovávali takouž lásku k jasným knížatům našim Ruským i ke všem, kteří jsou pod rukou jasného knížete našeho, stále a bez proměny vždy a po všecka léta. A o člancích, když se přihodí nějaká škoda, ustanovujeme takto: Pokud na jevě bude k oznámení zjevnými pŕtahy, ať se nám podá věrné jich vyličení; a nebudou-li čemu chtíti věřiti, tehdy ať přísahá část ta, která chce, aby nebylo věříno; a když přísáhne podlé víry své, uložen bude trest, jakož se v tom jeví provinění. Zabije-li který Rus křesťana (Hřeka), anebo křesťan Rusa, nechť umře tam, kde to zabití spáchal; pakli vražedlník uprehne, a má-li jaké jmění, tehdy podíl jeho, totiž jenž jeho bude podlé zákona, ať vezme příbuzný zabitého; a kdo vražedlníka jme,^{a)} ať dostane, kolik podlé zákona náleží; nemá-li vražedlník žádného jmění a uprehnul, tehdy ať drží se žaloba dotud, až se vrátí, aby umřel. Jest-li že kdo koho uderí mečem, neb bije jakým koli nástrojem, za to udeření neb bití ať zaplatí pět liber stříbra podlé obyčeje ruského; pakli takový pachatel jmění nemá, tehdy ať dá, mnoho-li může, i ať svlekne se sebe i ten svůj oděv, v němž chodí, a o ostatním ať přísáhne svou věrou, že nikterak od jiného nemá pomoci, a tehdy ať o tom zůstane žaloba od té chvíle bez prospěchu. Ukradne-li Rus cokoli u křesťana, aneb naopak křesťan u Rusa, a bude-li zloděj v tu dobu, když krádež spáchá, popađen od toho, jenž pozbyl čeho koli, protiví-li se zloděj a bude zabit, tehdy

a) *Místo*: a kdo vražedlníka jme, má *Hip. omylem z chybného čtení*: a i žena vražedlníkova.

912 ať nevyhledává se smrt jeho ani od křesťanův ani od Rusův, ale ať nad to ještě vezme své, kdo toho pozbyl. Vzdá-li se zloděj, aby jat byl tím, u něhož bude ukradeno, a bude svázán: tehdy vrátí to, co směl ukrásti, a učiní trojnásobně o tom zadost. Jest-li že kdo, buď Rus na křesťanovi, buď křesťan na Rusovi, způsobem mučení oč se pokusí, a zjevně násilím co koli cizího odejme, ať navrátí trojnásobně. Bude-li vyvržena loď větrem velikým na zemi cizí, a najdou se tam kteří od nás Rusi, a přijde-li kdo opatrovat lodi s nákladem jejím i odeslat zase na zemi křesťanskou, tehdy máme ji provoditi skrze všelike místo nebezpečné dotud, až přijde v místo bezpečné. Pakli taková loď buď od bouře anebo překážky zemské zdržena, nemůže navrátiti se domů do svých míst, tehdy pomůžem my Rusové veslářům té lodi, i doprovodíme jich s jich koupí bezpečně, ač přihodí-li se to blíž země Hřecké; pakli se přihodí taková škoda lodi blíž země Ruské, tehdy ji máme provoditi v Ruskou zemi, i ať prodají náklad té lodi, může-li se co z lodi prodati, a loď dovlečem my Rusové jim (do Hřek); a když půjčeme do Hřek buď s koupí, anebo v poselství k císaři vašemu, tehdy máme poctivě odvesti prodaný náklad jich lodi. Přihodí-li se komu z té lodi, žeby byl v ní zabit anebo zbit od nás Rusů, anebo žeby co koli jemu bylo vzato, tehdy budou povinni, kdo to spáchali, pokutou prvé řečenou o těch (věcech). Jest-li zajatý na jedné neb na druhé straně držán, buď od Rusů neb od Hřeků, a prodán do jiné země, a obrátí-li se buď Rus anebo Hřek (aby jej vykoupili), tehdy ať jej vykoupí a vrátí vykoupeného člověka do země jeho, a přijmou cenu zaň, kdo jej koupili, anebo ať se v koupi vpočte

cena čelední (mzdy jeho) na den. Taktéž bude-li 912
ve válce od vojska jat od těch Hřeků, tehdy ať
nápodobně se navrátí do země své, i odevzdána
bude zaň cena jeho, jak řečeno jest, jakož jest
koupě. Když bude (vám Hřekům) potřeba na vojnu
jíti, když výpravu činíte, a tito (Rusové) chtějí
poctiti císaře vašeho (svými službami vojenskými):
mnoho-li jich v kterýkoli čas přijde, a chtějí zůstat
u císaře vašeho ze své vůle, tehdy ať zůstanou.
O Rusích zajatých, z kterékoli země kdy přijdou
a prodáni budou v křesťany, jakož i o křesťanech
zajatých, z kterékoli země kdy přijdou (a pro-
dáni budou) do Rus, mohou býti vyplaceni po
20 zlatnících, i ať se navrátí do Hřek. (A zase
též o Rusích.) O tom, bude-li ukraden čeledín
ruský, nebo když uteče, anebo z nouze prodán bude,
a když Rusové počnou oň žalovati, tehdy ať se
toto o čeledínovi prokáže, i ať si jej vezmou do
Rus. Ano i když hosté ztratili čeledína a žalují,
tehdy ať ho hledají, a když bude nalezen, ať jej
sobě vezmou; pakli kdo hledání toho nedá obranci
vykonati, ať ztratí člověka svého. Jest-li že kdo
z Rusů, kteří v Hřecích u křesťanského císaře
slouží, zemře, neučiniv žádného pořízení o jmění
svém, a nemá-li tu svých, tehdy ať se navrátí jmění
jeho k milým příbuzným do Rus. Učiní-li takový
pořízení, dostane odkázané jmění jeho ten, koho
písemně ustanovil za dědice, a to dědictví ať sobě
vezme od Rusů obchod vedoucích i od jiných lidí
rozličných, kteří chodí do Hřek a jsou tu dlužní.
Obrátí-li se zloděj z Rus do Hřek, tehdy ať žalují
Rusové křesťanskému císařství, a takový bude jat,
a bude i nechtě navrácen do Rus. A toto vše ať činí
také Rusové Hřekům, přihodí-li se kde co takového.

912 A na utvrzení toho nezrušitelné mezi vámi, křesťany i Rusy, bývalý pokoj učinili jsme písmen Ivanovým¹⁶ na dvou listech, jenž císaře vašeho vlastní rukou, předležícím svatým křížem, i svatou nerozdílnou Trojicí jediného pravého Boha vašeho upevněn jest a dán poslům našim. My pak zapřisáhli jsme se k císaři vašemu, pocházejíce od Boha jako boží stvoření podlé zákona i podlé původu národu našeho, že neodstoupíme ani my, ani kdo jiný se strany naší, od ustanovených článků pokoje i lásky. A takovéto písmo dali jsme od císařstva našeho, aby obě strany byly bezpečny, témuž osvícenstvu, na utvrzení a na důkaz mezi námi zůstávajícího pokoje, měsíce Září v druhou neděli, indikta 15, léta od stvoření světa 6420.

XXIII. Císař pak Leon, poctiv posly ruské dary, zlatem a povlakami, i potřebami na cestu, nařídil k nim muže své, aby jim ukázali chrámovou krásotu, a paláce zlaté, i mnohá bohatství, ježto se v nich nalézala, mnoho zlata, i povlaky, i kamení drahé, i umučení Páně, korunu a hřeby i plášť purpurový, i ostatky svatých, učíce je víře své a ukazující jim pravou víru; a tak propustil je do země jich se ctí velikou. Poslaní pak Olegem poslové přišli k Olegovi a vypravovali všecky řeči obou císařů, kterak učinili pokoj a řád ustanovili mezi Hřeckou zemí a Ruskou, i přísahy, jichž ani Hřeckové ani Rusové nemají přestoupiti.

A živ byl Oleg, maje pokoj na všecky strany, a panoval v Kyjevě. I přiblížil se podzim, a Oleg zpomněl si na svého koně, kterého byl nařídil krmiti, nevsedaje naň. Neb prvé jednou se otázal hadačů a čarodějníků: „Od čeho mi jest umříti?“ I řekl jemu jeden čarodějník: „Kníže! kůň, kteréhož miluješ a jezdiš na něm, od toho ti jest umříti.“ Oleg

pak uslyšav to, v mysli sobě řekl: „Nikoli již ne- 912
vsednu naň, aniž jeho chei dále viděti.“ I poručil
jej krmiti, a jeho k němu nevoditi. A přebyl tak ně-
kolik let, nejezdě na něm, až pak i táhl na Hřecky.
A když zase přišel do Kyjeva, i zůstal čtyry léta,
a na pátý rok zpomněl si na svého koně, od něhož,
jak byli řekli hadači, Olegovi bylo umříti; i povolal
staršího nad pacholky od koní, řka: „Kde jest kůň
můj, kteréhož jsem byl nařídil krmiti a hlídati
jeho?“ A on řekl: „Zhynul jest.“ A Oleg zasmáv
se, pohaněl čarodějníka, řka: „Toť nepravdu mluví
hadači, a všecko to lež jest; kůň zhynul, a já jsem
živ!“ I poručil osedlati koně: „Ať vidím kosti jeho!“
I přijel na místo, kdežto ležely kosti jeho holé a leb
holá; i slezl s koně a usmívaje se řekl: „Tato-li
leb by měla příčinou býti smrti mé?“ I vstoupil
nohou na leb, a vynikl z ní had i uštknul ho v nohu,
a z toho rozstonav se umřel.¹⁷ I oplakávali jej všickni
lidé pláčem velikým, a nesli a pohřbili jej na hoře,
kteráž se jmenuje Štěkovice; a jest mohyla jeho
po ten den, i slove mohyla Olegova. A bylo všech
let jeho panování třicet a tři.

XXIV. Toto pak divno jest, že hádáním naplňuje
se čarodějství, jako bylo za císařství Domicianova.^{a)}
Nějaký hadač, jmenem Apolonij, Tianjanin, znám
býval, chodě i dělaje všude po městech i po všech
běsovské zázraky. Z Říma totiž přišed do Bizancie,
a uprošen byv od tammích obyvatelů, učinil toto:
zahnal množství hadů a štírů z města, tak že již
potom lidem neškodili; divokost koňskou zkrotil,
když scházeli se bojaré. Takéž i do Antiochie

a) *Mimo tento počátek ostatní vše v té kapitole z Ji-
řího Hamartola vzato jest. Viz Mikl. 185, a Biel. I, 850.*

912 přišel a požádán byv od nich, neb Antiošané sou-
 ženi byli od štírův a od komárův, učinil štíra mě-
 děného, a zakopal jej do země, a malý sloup mra-
 morový postavil nad ním, i poručil lidem, aby trstě
 drželi a chodili po městě i volali, třesouce trstí: „Bu-
 diž město bez komára!“ A tak vypudili z města ko-
 máry i štíry. Pak opět vyprosili v příčině zemětřesení,
 ježto na městu leželo, i vzdechnuv napsal na de-
 štičce takto: „Běda tobě, ubohé město! že potřešeš
 se mnoho, i zmocní se tebe oheň, a opláče tě i ten
 Orentij, jenž při břehu jest.“ Též i veliký Anastasij
 z Božího Města praví o něm: „Účinky, jež Apolonij
 působil, i po tu dobu ještě na některých místech
 zůstávají, některé na odvrácení zvířat čtvernohých
 i ptákův, ježto mohou škoditi lidem, jiné pak na
 zdržení proudů říčních bez přetržení tekoucích, a jiné
 některé, jsouce na zkázu i záhubu lidem, zůstávají,
 aby byly přemoženy.“ Neb netoliko za života jeho ty
 a takové věci pro něho vykonali běsové, ale i po
 smrti jeho přebývajíce u hrobu jeho znamení činili
 ve jmenu jeho, na oklamání lidí ubohých, kteří se
 více dávají sváděti od ďábla k věcem takovým. A co
 kdo poví o skutecích čarodějných, ježto působil
 Manethon? že totiž takový byl umělý klamem čaro-
 dějným, že vždy se posmíval zdánlivým účinkům
 Apoloniovým, že by neměl na ně skutečné mudrecké
 chytrosti: „Neb příslušelo jemu,“ prý, „jakož i já,
 slovem toliko tvořiti, co chtěl, a ne vykonáváním tvo-
 řiti, co byl rozkázal.“ Toto pak všecko bývá z do-
 puštění božího a působením běsovským, aby se ta-
 kovými věcmi zkusila naše přeslavná víra, jest-li
 pevná a silná, přebývající v Pánu, a nepodávající se
 nepřátelům pro domnělé zázraky a Satanovy skutky,
 jež otroci a sluhové zlosti jeho vykonávají. A ještě

také jmenem Hospodinovým prorokovali někteří, 912
jako Balám, i Saul, i Kaifáš, a běsy zase vyháněli,
jako Juda i synové Skevovi. Neb i nehodným mnohdy
dobroděnění uděluje, aby některý jiný byl vděčen;
ačkoli Balám cizí byl obého, příkladného života
i víry, avšak učinil v něm přece dobrodění, aby viděli
jiní. I Faraon byl takový, ale i tomu napřed oznámil
věci budoucí. A Nabuchodonozor byl bezbožný,
ale i tomu také odkryl, co se potom stalo po mno-
hých pokoleních, dáváje tím na jevo, že mnozí, pro-
tivný majíce smysl, pod znakem Kristovým zázraky
dělají jiným způsobem na oklamání lidí, kteří dobrému
nerozumějí, jako byl Simon čarodějník a Menandr,
i jiní. Pro takové v pravdě dí: Nedávejte se
klamati zázraky.

XXV. Léta 6421 počal panovati kníže Igor 913
po Olegovi. Téhož času počal vládnouti císař Konstantin,
syn Leontův, zeť Romanův. A Dřevané
zbouřili se proti Igoru po Olegově smrti.

Léta 6422 táhl Igor na Dřevany, a poraziv je, 914
vzložil na ně daň větší, než byla Olegova. Téhož
léta přitáhl Simeon Bulharský na Carohrad, a učiniv
pokoj odtáhl domů.

Léta 6423 přitáhli Pečenězi poprvé na Ruskou 915
zemi, a učinivše pokoj s Igorem, táhli k Dunaji.
V tytyž časy přitáhl Simeon pleně Thracii; Hřekové
pak poslali pro Pečeněhy, a když Pečenězi přišli
a chtěli na Simeona, vznikl svár mezi hřeckými
vojvody. Vidouce Pečenězi, že sami na sebe ne-
vraží, odtáhli domů. A Bulhaři se Hřecky se srazili,
i pobiti byli Hřekové. Simeon pak vzal město
Adrianovo, kteréž se prvé nazývalo město Orestovo,
syna Agamemnonova, jenž před tím ve třech řekách
se koupav, pozbyl neduhu, tu proto nazval to město

915 jmenem svým. A potom Adrian císař obnovil je
i nazval jmenem svým Adrianovo; ^{a)} my pak zoveme
je městem Odřenem.

916 Léta 6424; léta 6425; léta 6426; léta 6427;
920 léta 6428 ustanoven byl (od císaře Konstantina a od
patriarchy Mikuláše) Roman císařem v Hřekách.
Igor pak válčil proti Pečeněhům.

921 Léta 6429; léta 6430; léta 6431; léta 6432;
léta 6433; léta 6434; léta 6435; léta 6436; léta
929 6437 přitáhl Simeon (Bulharský) na Carohrad, i po-
plenil Thracii a Macedonii, a přitáhl k Carohradu
v síle veliké, v hrdosti, a učiniv pokoj s Romanem
císařem, i vrátil se domů.

930 Léta 6438; léta 6439; léta 6440; léta 6441;
934 léta 6442 poprvé přitáhli Uhři na Carohrad, i ple-
nili celou Thracii; Roman pak učinil s Uhry pokoj.

935 XXVI. Léta 6443; léta 6444; léta 6445; léta
941 6446; léta 6447; léta 6448; léta 6449 táhl Igor na
Hřeky; i poslali Bulharé návštějí k císaři, že táhnou
Rusové na Carohrad, (majíce) lodí deset tisíc. Kterážto
přitáhli i přípluli, a počali pleniti krajiny Bithynské,
i plenili po Pontu do Heraklie a do Paflagonské
země, a celou krajinu Nikomeďskou poplenivše, zá-
toku celou spálili; a koho jali, některé rozsekali,
jiné jako terč postavivše stříleli v ně, i rozráželi,
opak ruce svazovali, hřeby železné po středu hlavy
vbíjeli jim, a i mnoho svatých chrámů ohněm za-
žehli, kláštery i vesnice spálili, a jmění nemálo po
obě straně (moře) pobrali. A když potom vojska
přišla od východu, Pamfil domestik ¹⁸ se čtyřiceti tisí-
ci, a Foka patricius s Macedony, a Theodor vůdce

a) *Leo Diac. 130. Theophanes continuat. lib. VI in
Const. Porphyrog. 387. Sr. Mikl. 204, 23.*

s Thráky, a s nimi i důstojníci bojarští, tehdy obklí- 941
čili Rusy vůkol. I uradili se Rusové a vytáhli
zbrojně na Hřeky, a bitva mezi nimi byla zlá, ledva
odolali Hřekové; Rusové pak vrátili se pod večer
k družině své, a na noc vlezše do lodí ujeli. A Theo-
fan potkal je v korábích s ohněm, i počal trubami
ohně pouštět na lodi ruské, a bylo vidět věc divnou
a strašlivou. I vidouce Rusové plamen, uvrhli se
do vody mořské, chtějí ubřesti; a tak ostatní vrátili
se domů.¹⁹ Když pak tito přišli do země své, vypra-
vovali každý svým o tom, co se stalo, i o korábo-
vém ohni: „Tak jako blesky,“ prý, „které jsou na
nebesích, mají Hřekové u sebe, a ty pouštějíce pálili
nás; a proto jsme jim neodolali.“ Igor pak vrátiv
se počal sbírat vojska mnohá, i poslal také pro
Varahy za moře, vábě je na Hřeky, chtě opět tá-
hnouti na ně.

Léta 6450 Simeon táhl na Charvaty a poražen 942
byl od Charvatův,²⁰ i umřel, zůstaviv po sobě kníže
Petra, syna svého, aby panoval nad Bulhary.

Téhož léta narodil se Igorovi Svatoslav.

XXVII. Léta 6451 opět přitáhli Uhři na Caro- 943
hrad, a učinivše pokoj s Romanem, vrátili se domů.

Léta 6452 shromáždil Igor vojska mnohá, Va- 944
rahy, Rusy i Polany, Slovany i Křivice i Tiverce,
i Pečeněhy najal, vzav u nich zástavníky, i táhl na
Hřeky v lodech i na koních, chtě se pomstiti. Usly-
šavše to Korsuňci, poslali k Romanovi, řkouce: „Ať
táhnou Rusové, bez počtu korábů, pokryli jsou moře
koráby svými.“ Takéž i Bulharé poslali návěští,
řkouce: „Táhnou Rusové, a najali jsou k sobě Peče-
něhy.“ Uslyšav to císař, poslal k Igoru nejlepší
bojary své, prose a řka: „Nechoď, ale vezmi daň,
kterou bral Oleg, a přidám ještě k dani té.“ Takéž

944 i k Pečeněhům poslal povlaky a mnoho zlata. Igor pak přišel až k Dunaji, sezval družinu svou a počal se raditi, i oznámil jim řeč císařovu. I řekla družina Igorova: „Když takto mluví císař, co chceme tedy více toho, nepotýkavše se dostati zlato, stříbro i povlaky? zdali kdo ví, kdo zvítězí, my-li, čili oni? a zdali kdo s mořem se uradil? neb aj, ne-táhneme po zemi, ale po hlubině mořské; a smř jest obecna všem!“ I poslechl jich Igor, a přikázal Pečeněhům, aby plenili zemi Bulharskou; a sám vzav u Hřeků zlato i povlaky na všecko vojsko, vrátil se zpět, a přišel domů do Kyjeva.

945 Léta 6453 poslal Roman, i Konstantin, i Stefan posly k Igorovi, aby zjednali pokoj předešlý. A Igor rozmlouval s nimi o pokoji. I poslal Igor muže své k Romanovi, a Roman sezval bojary a důstojníky. I přivedli posly Ruské a poručili mluvit i psáti obojích řeči na listě, v týž způsob jako v předešlé smlouvě, kteráž byla za císaře Romana, i Konstantina, i Stefana, panovníků Krista milovných:

My z rodu Ruského poslové i hosté:²¹ Ivor, posel Igorův, velikého knížete Ruského, a obecní poslové: Bujefast, Svatoslavův, syna Igorova; Iskusev, kněžny Olgy; Sludy, Igorův, netě²² Igorova; Ulb, Vladislavův; Kanimar, Předslavin; Šichbern, Sfan-dy, ženy Ulbovy; Prastěn, Turdův; Libi, Arfastův; Grim, Sfirkův; Prastěn, Akunův, netě Igorova; Kary, Studkův; Karšev, Turdův; Egri, Evliskův; Voist, Vojkův; Istr, Amundův; Prastěn, Bernův; Gastjag, Gunarův; Šibrid, Aldanův; Kol, Klekův; Stengi, Etonův; Sfirka,; Alvard, Gudův; Frudi, Truadův; Matur, Ustinův; kupec Adun, Adulb, Ingivlad, Oleb, Frutan, Gomol, Kuci, Emig, Turbid, Furstěn, Bruny, Roald, Gunastr, Frastěn, Ingeld,

Turbern,^{a)} Mony, Ruald, Svěn, Stir, Aldan, Tirej, 945
 Aspubran, Vuzleb, Sin Korobic; poslaní od Igora,
 velikého knížete Ruského, a ode všech knížat, i ode
 všech lidí země Ruské; a od těch rozkázáno nám,
 abychom starý pokoj obnovili, ďábla, jenž dobrého
 nenávidí a v nepřátelství sobě libuje, porazili, a od
 mnohých let trvající lásku mezi Hřecky a Rusy
 utvrdili. A veliký kníže náš Igor, a bojaré jeho,^{b)}
 i všickni lidé Ruští poslali nás k Romanu, i Kon-
 stantinu, i k Stefanu, k velikým císařům Hřeckým,
 abychom způsobili lásku s samými císaři, s veške-
 rým bojarstvem i se všemi lidmi Hřeckými na
 všecka léta, dokud svítí slunce a svět stojí. A kdo
 na to pomyslí od strany Ruské, aby takovou lásku
 zrušil, kolik jich přijalo křest, ať vezmou pomstu
 od Boha všemohoucího, odsouzení na záhubu v tomto
 životě i v budoucím; a kolik jich nekřtěno jest, ať ne-
 mají pomoci od Boha, ani od Peruna, ať se neuchrání
 štíty svými, i ať pohubení budou meči svými, od střel
 i od jiné zbraně své, i ať budou otroky po celý ži-
 vot budoucí^{c)}. A veliký kníže Ruský i bojaré jeho
 ať posílají do Hřek k velikým císařům Hřeckým ko-
 ráby, kolik chtí, s posly i hosty, jakož jim ustano-
 veno jest. (Potud) nosili poslové pečeti zlaté a hosté
 stříbrné; nyní pak uznal kníže váš za dobré, po-
 sílati k císařstvu našemu listy; a kteří poslové
 i hosté bývají od nich posíláni, ať přinesou listy,
 píšíc takto, že: „Poslal jsem korábů tolik;“ a od
 těch ať zvíme i my, že přicházejí s pokojem. Pakli
 přijdou bez listu, a budou nám prozrazení, tehdy
 máme je držeti a chovati, až dáme o nich návštěví

a) i druhý Turbern, Uleb, Turben, *Hip.* — b) a knížata
 i bojaré jeho *Hip.* — c) v životě tomto i v budoucím *Hip.*

945 knížeti vašemu. Jest-li že se nepoddají a zprotiví se, i budou zabiti, tehdy ať nevyhledává se smrt jich od knížete vašeho. Jest-li že utekou a přijdou do Rus, tehdy my napíšeme o tom knížeti vašemu, aby učinili, jak jim libo. Přijdou-li Rusové bez koupě, ať měsíčního nedostanou. Kníže ať zapoví poslům svým i Rusům, kteří sem přicházejí, aby nedělali nepořádku po vseh ani v zemi naší. A když přijdou, ať se uhostí u svatého Mamy, a císařstvo naše ať pošle někoho, aby napsal jmena jich, a tehdy dostanou své měsíčné, poslové poselné, a hosté měsíčné, nejprvé z města Kyjeva, pak z Černihova i Přáslavi^{a)}. Ať vcházejí do města jedinou branou s císařovým mužem beze zbrani, po padesáti mužích, i ať dělají koupi, jakož jim potřeba, a pak ať zase vyjdou; a muž císařstva našeho ať je chrání; a učiní-li kdo z Rusův anebo z Hřekův co zlého, ať to napraví. Když pak Rusové do města přijdou, ať nemohou kupovati povlak více než po padesáti zlatnících, a z těch povlak když kdo koupí, ať ukáže císařovu muži, a ten je zapečetí a dá jim. A Rusové odtud odcházející dostanou od nás, čeho (jim) potřeba, potravu na cestu, i čeho potřeba lodem, jakož prvé ustanoveno jest, i ať se navrátí ve zdraví do země své; zimovati u svatého Mamy ať nemohou. Uteče-li čeledín z Rus, a přijdou proň do země císařstva našeho, i od svatého Mamy, bude-li tam,^{b)} ať si jej vezmou; pakli nebude nalezen, tehdy ať jdou na přísahu naši Rusové křesťané podlé víry své, a nekřesťané podlé zákona svého, a ti tehda dostanou od nás cenu svou, jakož

a) i ostatní města. *Hip.* — b) a bude nalezen, *Hip. i jiné rkp.*

prvé ustanoveno jest, dvě povlaky za čeledína. Jest-li že kdo z lidí císařstva našeho, nebo z města našeho, nebo z jiných měst uteče, čeledín náš, k vám, a přinese co, ať jej (vaši) zpět zase vrátí, i to co byl přinesl, vše v dobrém způsobu, i ať dostane z něho dva zlatníky^{a)}, (kdo jej jal). Jest-li že se kdo z Rusův pokusí co vzíti od lidí císařstva našeho, kdo to učiní, potrestán bude velmi; a jest-li že co vzal, ať zaplatí dvojnásob; a učiní-li též Hřek Rusovi, ať bude touž měrou potrestán, jakož potrestán jest i on. Příhodí-li se, že Rus ukradne co Hřekovi, anebo Hřek Rusovi, hodno jest, aby navrátil netoliko to samo, ale i cenu toho; jest-li věc ukradená již prodána, tehdy ať zaplatí cenu její dvojnásob, a ten potrestán bude podlé zákona hřeckého, i podlé zřízení a podlé zákona ruského. Co koli křesťanů z panství našeho zajatých přivedou Rusové, tehdy bude-li jinoch anebo dívka dobrá, ať dají (naši výkupného) deset zlatníkův, a vezmou jej (neb ji); jest-li věku středního, ať dají osm zlatníkův, a vezmou jej; bude-li stár anebo dítě, ať dají pět zlatníkův. Naleznou-li se Rusové sloužící u Hřekův a jsou-li zajatci, tehdy ať vykoupí je Rusové po desíti zlatnících. Jest-li že Hřek je koupil, pod křížem jemu (Rusovi) přísáhne, aby dostal cenu svou, co koli zaň dal. A o krajině Korsuňské, co koli jest měst hrazených na té části, ať nemá práva kníže Ruský pleniti v těch krajinách, a ta krajina nemá se vám podrobiti. A tehďáž, když požádá nás za vojsko kníže Ruský k válce, máme jemu dáti, co koli jemu bude potřebí. A o tom, najdou-li Rusové koráb hřecký vyvržený na kterém koli místě,

a) jemného *Нип*.

945 ať jemu škody nedělají; pakli kdo co z něho vezme, anebo člověka otrokem učiní, nebo zabije, ať bude povinen zákonu ruskému i hřeckému. Najdou-li v ústí Dněprském Rusové Korsuňany, ani ryby loví, ať jim nic zlého nečiní; i ať nemají práva Rusové zimovati v ústí Dněpra, Bělobřeží, ani u svatého Etheria, ale když přijde jeseň, ať jdou sobě domů do Rus. A o Černých Bulhařích, kteřížto přicházejí a plení v krajině Korsuňské, ustanovujem knížeti Ruskému, aby jich nepouštěl škodit té krajině. Přihodí-li se škoda nějaká od Hřekův, kteří jsou pod vládou císařstva našeho, ať nemáte práva trestati jich, ale z rozkazu císařstva našeho ať potrestán bude každý, jakož zavínil. Zabije-li křesťan (Hřek) Rusa anebo Rus křesťana, ať zadržán bude vražedník od příbuzných zabitého, aby jej zabili; jest-li že vražedník uskočí a uteče, a má-li jaké jmění, ať vezmou jmění jeho příbuzní zabitého; pakli žádného jmění nemá i uteče, ať hledají jeho, až se nalezne; a nalezne-li se, ať bude zabit. Jest-li že udeří mečem, neb kopím, neb jakou koli zbraní Rus Hřeka, nebo Hřek Rusa, ať pro to provinění zaplatí stříbra pět liber podlé zákona ruského; nemá-li žádného jmění, ať prodáno bude, co koli se zač prodati může (z jeho věcí), ano i oděv, ve kterém chodí, i ten má se s něho svléci, a co se ostatku dotýče, ať vykoná přísahu podlé víry své, že nemá ničehož, a tak bude propuštěn. Bude-li chtíti císařstvo naše od vás vojsko na naše nepřátely, tehdy máme psáti k velikému knížeti vašemu, a ten ať pošle k nám, mnoho-li chceme: a z toho poznají jiné země, jakou lásku mají Hřekové s Rusy. My pak úmluvu celou napsali jsme na dvou listech, a jeden list jest u císařstva našeho, na němž jest kříž i jména naše na-

psána, a na druhém poslové vaši i hosté vaši. A ti, 945
kteří odejdou s poslem císařstva našeho, ať ho doprovodí k velikému knížeti Ruskému Igorovi a k lidem jeho, kteřížto přijmouce list vykonají přísahu, že skutečně zachovají, jakož jsme se umluvili a na ten list napsali, na němž jsou napsána jmena naše. My pak (Rusové), kolik nás jest pokřtěných, zapřísáhli jsme se chrámem svatého Eliáše ve chrámě sborovém, a předležícím svatým křížem i tímto listem, že zachováme vše, co na něm napsáno jest, a že ničehož z něho nepřestoupíme; a kdo toto se strany naší přestoupí, buď kníže anebo kdo koli jiný, buď pokřtěn anebo nepokřtěn, ať nemá pomoci od Boha, i ať bude otrokem po celý život budoucí^{a)}, a svou vlastní zbraní ať bude zabit. A nekřtění Rusové mají odložití štíty své i meče své nahé, obruče své i ostatní zbraně, a mají přísahati o všech věcech, ježto jsou napsány na tomto listě, že zachovány budou od Igora, i ode všech bojarův, i ode všech lidí se strany Ruské na budoucí léta i na vždy. Jest-li že kdo z knížat nebo z lidí ruských, buď křesťan nebo nekřesťan, toto přestoupí, co na tom listě napsáno jest, bude hoden, aby umřel svou zbraní, i ať bude proklet od Boha i od Peruna, že přestoupil svou přísahu. A dokud bude dobrý Igor, veliký kníže, živ, ať toto zachová, láska pravá aby se nezrušila, dokud slunce svítí a svět stojí, na nynější věky i na budoucí.²³

Poslové pak Igorem poslaní přišli k Igorovi s posly hřeckými, a vypravovali všecky řeči císaře Romana. Igor pak povolal k sobě posly hřecké, a řekl jim: „Mluvte, co vám oznámil císař.“ I řekli

a) v životě tomto i budoucím *Hip*.

945 poslové císařští: „Aj, poslal nás císař, rád jest pokoj, chce pokoj míti s knížetem ruským a lásku. Tvoji poslové vedli jsou císaře naše ku přísaze, a nás také poslali, abychom ku přísaze vedli tebe i lidi tvé.“ I přislíbil Igor, že tak učiní. Z jitra povolal Igor posly, a přišel na chlum, kde stál Perun, i odložili zbraně své, i štíty, i zlato, a vykonal Igor přísahu i lidé jeho, co bylo Rusův pohanských; a křesťanské Rusy vedli ku přísaze v chrámě svatého Eliáše, jenž jest nad potokem konec Pasinčí besedy a Kozaře, bylť tento chrám sborový, neb mnozí Varazi byli křesťané. Igor pak utvrdiv pokoj se Hřeky propustil posly, obdařiv je kožišinami, i čeledí, i voskem, a propustil je. Poslové pak přišli k císaři, a oznámili všecky řeči Igorovy, i lásku jeho k Hřekům.

XXVIII. Igor pak počal panovati v Kyjevě, pokoj maje se všemi zeměmi. I přiblížil se podzim, a (Igor) počal zamýšleti proti Dřevanům, chtě jim uložiti věčší daň.

945 Léta 6453. Téhož léta řekli družina Igorovi: „Sluhové Svěnardovi vystrojili jsou se zbraní a šatstvem, a my jsme nazi; pojď, kníže, s námi na daň, ať i ty něčeho dobudeš i my.“ I poslechl jich Igor, a šel do Dřev na daň; a přimyslíl k dani předešlé, i násilí činil jim on i muži jeho; a vybrav daň, táhl do města svého. Na cestě zpáteční pak se rozmysliv, řekl družině své: „Jděte s daní domů, a já se vrátím, a ještě si pochodím.“ I propustil družinu svou domů a s málem družiny se vrátil, žádaje sobě věčšího jmění. A uslyšavše Dřevané, že opět jde, poradili se s knížetem svým Malem a řekli: „Když se vlk dostane mezi ovce, tehdy vynosí po jedné celé stádo, ač nezabijí-li jeho; tak

i ten: jest-li že ho nezabijem, tehdy všecky nás 945 pohubí.“ I poslali k němu, řkouce: „Proč opět přicházíš? vzal jsi všecku daň.“ I neposlechl jich Igor. A Dřevané vytáhše z města Iskorstěně naproti, zabili Igora i družinu jeho; neb jich málo bylo. I pohřben byl Igor, a mohyla jeho jest u Iskorstěně města v Dřevích po tento den.

XXIX. Olga pak byla v Kyjevě se synem svým, s děckem Svatoslavem, a pěstoun jeho byl Asmuď, a vojvoda byl Svěnalď, totiž otec Mstišův. I řekli Dřevané: „Aj, knížete Ruského jsme zabili; vezměme ženu jeho Olgu za knížete našeho Mala, i Svatoslava, a uděláme jemu, jak chceme.“ I poslali Dřevané muže nejpřednější, počtem dvacet, v lodi k Olze, a přistáli pod Bořičevem v lodi. Neb tehdaž voda tekla dolem hory Kyjevské, a na podolí nepřebývali ještě lidé, nébrž na hoře; hrazené pak město Kyjev bylo, kde jest nyní dvůr Hrdětín a Nikeforův, a dvůr knížecí byl v městě, kdež jest nyní dvůr Vratislavský a Čudin, a vážnice²⁴ byla vně města; a byl také vně města druhý dvůr, kdež jest dvůr domestikův²⁵ za svatou Boží Rodičkou; nad horou dvůr věžní, neb tu bývala kamenná věž.²⁶ I pověděli Olze, že přišli Dřevané, a pozvala je Olga k sobě, i řekla jim: „Dobří hosté přišli!“ A Dřevané odpověděli: „Přišli jsme, kněžno!“ I řekla jim Olga: „Nuže povězte, proč jste přišli sem?“ Dřevané pak odpověděli: „Poslala nás Dřevská země, řkouc takto: Muže tvého jsme zabili, neb muž tvůj byl jako vlk dravý a loupežný, a naši knížata dobří jsou, kteří zvelebili jsou zemi Dřevskou; nuže pojd' za kníže naše, za Mala.“ Neb říkali jemu Mal, knížeti Dřevskému. Olga pak odpověděla jim: „Milá mi jest řeč vaše, už muže svého

945 vzkřísiti nemohu; chci však poctiti vás na zejtrí před lidmi svými. A nyní jděte do lodi své, i vstupte v lodi, jsouce pyšni, a já zejtra pošlu pro vás; vy pak řekněte: Nepojedem na koních, ani pěšky půjdem, ale poneste nás v lodi! i ponesou vás v lodi.“ ^{a)} Po té propustila je od sebe do lodi. I poručila Olga vykopati jámu velikou a hlubokou na dvoře věžním vně města. A na zejtrí ráno Olga, ve věži sedíc, poslala pro hosty. I přišli k nim, řkouce: „Zve vás Olga na čest velikou.“ A oni odpověděli: „Nepojedem na koních, ani na vozích, ani pěšky půjdem, poneste nás v lodi.“ A Kyjané řekli: „Nemůžem jinak učiniti; kníže náš zabít, a kněžna naše chce se vdáti za vaše kníže.“ I ponesli je v lodi. A oni seděli v přehybech u velikých spinadlech,²⁷ hrdě se majíce. I přinesli je na dvůr k Olze, a nesouc uvrhli je do jámy i s lodí. Naklonivši se Olga, řekla jim: „Dobrá-li vám ta čest?“ A oni odpověděli: „Horší nám jest nežli smř Igorova.“ I poručila je za živa zasypati, a zasypali je. ^{b)} Potom poslala Olga k Dřevanům a řekla jim: „Jest-li že mne skutečně žádáte, tehdy pošlete muže vznešené, ať u veliké cti přijdu za vaše kníže, byť i nepustili mne lidé Kyjevští.“ Uslyšavše to Dřevané, vybrali muže nejpřednější, kteří drželi zemi Dřevskou, a poslali pro ni. A když

a) Tak miluji kníže vaše i vás!“ A oni jsouce rádi, odpověděli pokyvujice rukama: „Víš-li, kníže náš, jak jsme my tobě zjednali?“ I šli do lodi podnapilí a veselí. *Per.* -- b) Kníže Mal, stroje veselí ke sňatku, mival často sen. Zdálo se mu totiž, že když přišel, Olga dávala jemu šaty drahocenné červené, celé posázené perlami, a sama vzala na sebe šaty černé se zeleným vyšíváním, a lodi, ve kterých měli nošeni býti, byly smolné. *Per.*

Dřevané přišli, poručila Olga udělati lázeň, řkouc 945
takto: „Až se zmyjete, přijďte ke mně.“ Oni pak
vytopili láznici, a Dřevané tam vešli i začali se
mýti; i zavřeli za nimi láznici, a poručila zapáliti
ji ode dveří; i shořeli tu všickni. I poslala k Dřeva-
nům, řkouc takto: „Aj, už jdu k vám, připravte
medů mnoho v městě“), kde jste zabili muže mého,
ať popláču nad hrobem jeho, i učiním tryznu muži
svému.“ A oni uslyšavše to, svezli velmi mnoho
medů, i uvařili. Olga pak, pojavši s sebou málo
družiny, a lehko jdouc přišla k hrobu jeho, i oplaká-
vala muže svého; i poručila lidem svým nasypati
mohylu velikou, a jak nasypali, poručila tryznu
udělati. Potom sedli Dřevané pit, a Olga poručila
sluhům svým, aby sloužili jim. I řekli Dřevané
k Olze: „Kde jsou družina naše, jež jsme pro tě
poslali?“ A ona odpověděla: „Jdou za mnou s druži-
nou muže mého.“ A když se Dřevané opili, poru-
čila sluhům svým, aby na ně šli,²⁸ a sama odešla
 pryč, i poručila družině, aby Dřevany sekali. I po-
sekali jich pět tisíc; a Olga vrátila se do Kyjeva,
i připravovala vojsko na ostatek jich.^{b)}

XXX. Léta 6454 Olga se synem svým Svato- 946
slavem sebrala vojsko veliké, i udatné, a táhla na
zemi Dřevskou. I vytáhli Dřevané proti ní; a když
obojí pluky sešly se v hromadu, hodil Svatoslav
kopím na Dřevany, a kopí letělo koni skrz uši,
i udeřilo v nohu koni, neb byl ještě děcko. I řekl
Svěnald i Asmud: „Kníže už počal; potáhněte,
družino, za knížetem.“ I porazili Dřevany, a Dře-
vané utíkali a zavřeli se v ohražených městech

a) u města *Ип*. — b) Počátek panování Svatoslava
knížete. *Ип*.

946 svých. Olga pak obořila se se synem svým na město Iskorstěň, proto že ti byli zabili muže jejího, a položila se okolo města se synem svým, a Dřevané zavřeli se v městě, i potýkali se silně z města, neb věděli, že sami zabili kníže a nač se vzdáti. I stála tu Olga rok, a nemohla dobyti města; i umyslila si tak: poslala k městu, řkouc: „Čeho chcete se doseděti? však vaše města všecka vzdala se mně, i podvolili se k dani, a zdělávají nivy své a země své: a vy chcete pomříti hladem, nepodvolíce se k dani.“ Dřevané pak řekli: „Rádi bychom se k dani podvolili, ale chceš pomstiti muže svého.“ I řekla jim Olga: „Však jsem já už pomstila bezpraví muže svého, když přišli do Kyjeva, podruhé i potřetí, když jsem udělala tryznu muži svému, a už se nechci mstíti, ale chci daň vzíti po málu, a smířivši se s vámi, půjdu zpátky.“ I řekli Dřevané: „Co chceš na nás? rádi zaplatíme medem i kožišinami.“ Ona pak odpověděla jim: „Nyní nemáte medu, ani kožišin, však málo na vás žádám^{a)}: dejte mi od každého dvora po třech holubech a po třech vrabcích; neb já nechci ukládati těžké daně, tak jako můj muž, ale žádám toho na vás málo, neb vy jste zeslábli v osadě; a protož té maličkosti na vás žádám.“ Dřevané tedy rádi jsouce, sebrali od každého dvora po třech holubech a po třech vrabcích, i poslali k Olze s poklonou. Olga pak pravila jim: „Aj, už jste se pokořili mně a mému

a) abych dala od vás bohům obět, a úlevu podala vám, sobě na uléčení bolesti hlavní: dejte mi od každého dvora po třech holubech a po třech vrabcích, proto že u vás to ptactvo jest, a jinde všude už jsem sbírala, a není ho, a do cizí země poslati nechci. *Per.*

dlíteti, i jděte do města, a já zejtra odstoupím od města, a půjdu do města svého.“ A Dřevané rádi jsouce vešli do města, a povídali to lidem, i obradovali se lidé v městě. Olga pak rozdala mezi vojsko každému po holubu, a některým po vrabci, i rozkázala k každému holubu i k vrabci přivázati sirku, zavinouc je v malé kousky plátna, a nitkou je upevníc k jich každému. I rozkázala Olga, jak mile se smrklo, vojsku svému, aby ty holuby a vrabce pustili. Holubi pak a vrabci letěli v hnízda svá, ti do holubníků a vrabci pod střechy; a tak zapálily se holubníky, tu příbytky, tu sruby, tu stáje, a nebylo dvora, kdež nehořelo; aniž bylo lze hasiti, neb všecky dvory zplanuly ohněm.²⁹ I utíkali lidé z města, a Olga rozkázala vojsku svému, aby je jímali, tak dobyla města i spálila je; starší pak města zjímala, a některé těch lidí pobila, a jiné vydala mužům svým ve službu, a ostatek jich zůstavila, aby platili daň. I vzložila na ně daň těžkou: dvě části daně té jdou do Kyjeva, a třetí na Vyšehrad k Olze; neb Vyšehrad bylo hrazené město Olžino. I táhla Olga po zemi Dřevské se synem svým a s družinou, ustanovujíc řády a úroky;³⁰ a jsou potud (ještě) její stanoviště i loviště.³¹ I přišla do města svého do Kyjeva s synem svým Svatoslavem; a přebyvši tu rok jeden,

léta 6455 šla Olga do Novohradu, i ustanovila po Mstě pohosty³² i daně, a po Luze^{a)} obroky i daně;³³ a loviště její jsou po vší zemi, znamení³⁴ a města³⁵ i pohosty, a saně její³⁶ stojí v Pleskově po tento den, i vážnice po Dněpru a po Desně, a vesnice její Olžice též potud jest. A vyřídívši to, vrátila se k synu svému do Kyjeva, a přebývala s ním v lásce.

a) pohosty, *Hip*.

948 XXXI. Léta 6456; léta 6457; léta 6458; léta
955 6459; léta 6460; léta 6461; léta 6462; léta 6463
šla Olga do Hřek, i přišla do Carohradu. A byl
tehdaž císař jmenem Cemský^{a)}; i přišla k němu
Olga, a císař vida ji, ana jest velmi krásné tvář-
nosti i důvtipná, podivil se rozumu její, rozmlouval
s ní a řekl jí: „Hodna jsi, abys panovala s námi
v městě tomto.“ A ona srozuměvši tomu, řekla k cí-
saři: „Jsem pohanka; i chceš-li mě pokřtiti, tehdy
mě pokřti sám; pakli nechceš, tehdy se nedám po-
křtiti.“ I pokřtil ji císař s patriarchem.³⁷ A osvěcena
byvši, radovala se duší i tělem; i poučil ji patriarch
o víře a řekl jí: „Blahoslavena jsi ty mezi ženami
ruskými, že's oblíbila světlo, a tmu ostavila; blaho-
slaviti tebe budou synové ruští až do posledního
rodu vnuků tvých.“ A vypravoval jí o církevním
řádě, o modlitbě i o postě, o almužně i o zacho-
vání těla čistého; a ona sklonivši hlavu, stála jako
houba napájitelná, přijímajíc učení, a poklonivši
se patriarchovi, pravila: „Kéž modlitbami tvými,
vládyko, zachráněna budu od síti nepřátelské!“
A bylo jí dáno na křtu jmeno Helena, jakož i ně-
kdejší císařová, máti Velikého Konstantina, (se na-
zývala). I blahoslavil ji patriarch a propustil ji. A po
křtu pozval ji císař, a řekl jí: „Chci tě pojmouti sobě
za ženu.“³⁸ Ona pak odpověděla: „Kterak mě chceš
pojmouti, když jsi mne sám pokřtil a nazval mě
decerou? a mezi křesťany toho zákona není, však
ty sám víš.“ I řekl císař: „Přelstila jsi mě, Olga!“
I dal jí dary mnohé, zlato a stříbro, povlaky a ná-
doby rozličné, a propustil ji, nazvav ji sobě decrou.
A ona chtěíc domů, přišla k patriarchovi, prosíc,

a) jmenem Konstantin, syn Leonův *Ип.*

aby blahoslavlil dům její, i řekla jemu: „Lidé moji 955
jsou pohané, i syn můj, aby mě Bůh zachoval ode
všeho zlého.“ I řekl patriarch: „Dítě věřící! v Kri-
sta byla jsi pokřtěna, a v Krista jsi se oblekla, Kri-
stus nechť ochrání tebe, jakož ochránil Enocha za
prvních rodů, a potom Nocho v korábě, Abrahama
před Abimelechem, Lota před Sodomskými, Mojžíše
před Faraonem, Davida před Saulem, tři mládence
v peci (ohnivé), Daniele před zvěří, tak i tebe zbaví
od nepřítele a od jeho sítí.“ I blahoslavlil ji patriarch,
a šla s pokojem do země své, i přišla do Kyjeva.
Toto pak stalo se, jakož i za Šalomona; přišla
královna Ethiopská k Šalomonovi, chtě slyšeti pře-
moudré řeči Šalomonovy, a viděla mnohou mou-
drost i znamení: tak i tato blažená Olga hledala
dobré moudrosti boží; než ona lidské, ale tato boží.
Neb kdo hledají moudrosti, naleznou ji. Moudrost
na východištích opěvá se, a na cestách vodí smě-
lost, a na krajích zábradlných zvěstuje se, a v bra-
nách městských směle rozpráví; neb kolik let spra-
vedliví drží se ku pravdě, zahanbeni nebudou. ^{a)}
Neb od zrostu svého tato blažená Olga hledala mou-
drosti, což jest lepší všeho ve světě tomto, i na-
lezla perlu mnohocennou, jenž jest Kristus. Neb Ša-
lomon dí: žádost blahověrných naplňuje duši slad-
kostí, ^{b)} i: přilož srdce své k rozumu; ^{c)} kdo milují
mě, já je miluji, a kdo hledají mne, naleznou mě. ^{d)}
Praví Hospodin: Kdo přichází ke mně, nevyženu
ho ven. ^{e)}

Ta pak Olga přišla do Kyjeva, ^{f)} a poslal k ní
císař Hřecký, řka: „Obdařil jsem tě hojně, neb jsi

a) *Přisl. Šalom. I, 20—22.* — b) *Těž XIII, 20.* —

c) *Těž II, 12.* — d) *Těž VIII, 17.* — e) *Evang. S. Jana VI. 37.* — f) jakož jsme pravili, *Hip.*

955 ty pravila ke mně: Jak mile se vrátím do Rus, pošlu ti dary mnohé, čeled', vosk i kožišiny, i vojsko na pomoc.“ I odpověděla Olga, řkouc posluš: „Řekni (císaři): jest-li že ty takéž postojíš u mne v Počajně, jako já v zátoce mořské, tehdy ti to dám.“³⁹ A toto řekši, posly propustila. I přebývala Olga se synem svým Svatoslavem, a napomínala ho máti, aby se dal pokřtiti, a nechtěl toho ani v uši přijímati; ale když někdo se chtěl dáti pokřtiti, nebránili, než posmívali se tomu. Neb nevěrným víra křesťanská bláznovství jest; byliť nemoudří, aniž rozuměli ve tmě chodíce, i neznají slávy Hospodinovy, neb zatvrdila se srdce jich, uším jich těžko slyšeti a očím viděti. Neb dí Šalomon: Skutky bezbožných daleko jsou od rozumu; poněvadž zval jsem vás, a neposlechli jste mne, i prostřel jsem slova, a nepřijímali jste, ale odmítali jste mé rady, a mého kárání neoblíbili jste. Neb vzali v nenávisť moudrost, a bázně Hospodinovy nezvolili, aniž chtěli přijímati rad mých, a posmívali se mým domlouvám.^{a)} Jakož pak Olga často říkávala: „Já, synu můj, Boha poznala, i raduji se; poznáš-li i ty, také se počneš radovati.“ A on nedbal toho, řka: „Kterak mám já víru jinou přijmouti sám jediný? i budou se tomu družina moje smáti.“ Ona pak odpověděla jemu: „Dáš-li ty se pokřtiti, všickni totéž učiní.“ Ale on neposlechl matere, a provozoval obyčeje pohanské, nevěda, že kdo matere neposlouchá, upadne v bídu; jakož se praví: Jest-li kdo otce neb matere neposlouchá, smrtí sejde.^{b)} A on ještě k tomu hněval se na matku. Neb Šalomon dí: Kdo

a) *Prísł. Šal. I, 24, 25, 29, 30.* — b) *Srov. Exod. XXI, 17.*

kárá zlé, utrží sobě mrzutosť, a kdo domlouvá bezbožnému, dojde potupy; neb domluvy bezbožným mozoly jsou; nedomlouvej zlým, ať nevezmou tebe v nenávisť.“) Ale ostatně milovala Olga syna svého Svatoslava, říkajíc: „Ať se stane po vůli boží! chce-li se Bůh smilovati nad rodem mým i nad zemí Ruskou, ať jim vzloží na srdce, aby se obrátili k Bohu, jakož i mně Bůh toho popřál.“ A toto řekši, modlila se za syna i za lid svůj po vše noci a dni, vychovávajíc syna svého do mužstva jeho i do zrůstu jeho. 955

XXXII. Léta 6464; léta 6465; léta 6466; léta 6467; léta 6468; léta 6469; léta 6470; léta 6471; léta 6472. Když kníže Svatoslav zrostl a dospěl v muže, počal sbíratí vojsko mnohé i udatné,^{b)} a lehkochodě jako pard, vojny mnohé vedl. Na výpravě vozů za sebou nevozil, ani kotlů, ani mas vařil, ale po tenku rozřezav buď koninu, anebo zvěřinu, anebo hovězinu, na uhlích upekl a jídal; ani žádného stanu neměl, ale prostřel houni a sedlo pod hlavu; a takoví byli také ostatní všickni vojíní jeho. Posílal k národům, řka: „Chci na vás jíti.“ I táhl na Oku řeku, i na Vlhu, a nalezl Vjatice, i řekl Vjaticům: „Komu dáváte daň?“ A oni odpověděli: „Kozarům po penízi z rádla dáváme.“ 956 964

Léta 6473 táhl Svatoslav na Kozary. I uslyšavše to Kozari, vytáhli proti němu s knížetem svým chánem,⁴⁰ a sstoupili se k boji; a když byla bitva, porazil Svatoslav Kozary, a hrad jich Bílou Věži vzal. Také Jasy pokořil a Kasohy^{c)}. 965

a) *Prísl. Šal. IX, 7, 8.* — b) neb i sám byl udatný, *Hip.* — c) a vrátil se do Kyjeva. *Hip.*

- 966 Léta 6474 Vjatice porazil Svatoslav, a daň na nich uložil. ^{a)})
- 967 Léta 6475 táhl Svatoslav na Dunaj na Bulhary. A když se spolu v boji potkali, přemohl Svatoslav Bulhary a dobyl měst osmdesát po Dunaji; i oblíbil tu sobě sídlo knížecí v Přáslavci, bera daň na Hřecích.
- 968 XXXIII. Léta 6476 přitáhli Pečenězi poprvé⁴¹ na zemi Ruskou, a Svatoslav byl v Přáslavci; i zavřela se Olga v městě se vnuky svými, Jaroplukem, i Olegem, i Vladimírem, v městě Kyjevě. I obstoupili ^{b)}) město v síle veliké, nesčíslné množství (bylo jich) okolo města, a nelze bylo z města vyjít, ani návěští poslati, a roznemáhali se lidé hladem i nedostatkem vody. Sebravše se lidé oné strany Dněpra v lodech, stáli ob onu stranu, a nebylo lze vjíti do Kyjeva ani jednomu jich, ani z města k oněm. I zkormoutili se lidé v městě a pravili: „Není-li koho, kdo by mohl na onu stranu dojít a pověditi jim: Nepřistoupíte-li zejtra ^{c)}), musíme se vzdáti Pečeněhům?“ I řekl jeden mládenec: „Já přejdu.“ A oni pravili: „Jdi.“ On pak vyšel z města s uzdou, a běžel skrze Pečeněhy, volaje: „Neviděl-li nikdo koně?“ neb uměl pečeněžsky, a domnívali se, že je z nich. A jak se přiblížil k řece, shodil se sebe oděv a vrhnul se do Dněpru i bředl (na druhou stranu); a vidouce to Pečenězi, obořili se naň, po něm střílejíce, a nemohli jemu ničehož učiniti. Oni pak s oné strany,

a) Tatišcev přivádí na tomto místě z rkp. Rusk. následující přípisek: Tehdáž zrušila Olga knížecí (právo, jus primae noctis) i uložila bráti od ženicha po černé kuně, jak knížeti tak bojařinu od jeho poddaného. — b) Pečenězi Hip. — c) k městu Hip.

spatřivše to, přijeli v lodi naproti němu, a vzali jej v lodi a přivezli jej k družině; i řekl jim: „Jest-li že zejtra nepodstoupíte k městu, chtějí se tam lidé vzdáti Pečeněhům.“ I řekl vojvoda jich, jmenem Přetic: „Podstupme zejtra ráno v lodech, a popadnouce kněžnu i kněžice, unesme je na tu stranu; jest-li že toho neučiníme, Svatoslav pohubí nás.“ Jak nastalo zejtra ráno, vsedše v lodi za svítání, zatroubili silně, a lidé v městě vykřikli; Pečenězi pak domnívajíce se, že kníže přitáhl, i utíkali různě od města; i vyšla Olga se vnuky a s lidmi k lodem. A vida to kníže Pečeněžský, vrátil se sám jediný k vojvodě Přeticovi, a řekl: „Kdo to přitáhl?“ A on mu odpověděl: „Lidé oné strany.“ I řekl kníže Pečeněžský: „A jsi-li ty kníže?“ A on řekl: „Já jsem jeho muž, i přišel jsem napřed ve strážích, a za mnou táhne vojsko s knížetem, množství nesčíslné.“ Toto pak řekl, hroze jim. I řekl kníže Pečeněžský ku Přeticovi: „Buď mi přítelem!“ A on řekl: „Tak učiním.“ I podali sobě ruku, a kníže Pečeněžský dal Přeticovi koně, šavli a střely; on pak dal jemu brnění, štít a meč. I odstoupili Pečenězi od města, a nebylo lze koně napojiti na Lybedi Pečeněhům. I poslali Kyjané k Svatoslavu, řkouce: „Ty, kníže, cizích zemí hledáš a bloudíš, o svou nedbaje; neb bez mála nás nevzali Pečenězi, i matku tvou, i děti tvé; jest-li že nepřiđeš a neobráníš nás, ještě nás vezmou. Zdali ti není žel otčiny své, ani staříčké matere, i dětí svých?“ Uslyšav to Svatoslav, bez meškání vsedl na koně s družinou svou, a přijel do Kyjeva, líbal matku svou i děti své, a slitovalo mu se toho, co zkusili od Pečeněhův; i sebral vojsko a zahnal Pečeněhy v pole, a nastal pokoj.

969 XXXIV. Léta 6477 řekl Svatoslav k matce své i k bojarům svým: „Nelíbí mi se v Kyjevě býti, chci žíti v Přáslavci na Dunaji, proto že jest to střed země mé, a že se tu scházejí všechna bohatstva: od Hřeků zlato, povlaky, vína i ovoce rozmanité, z Čech pak a z Uher stříbro a koně, a z Rus kožišiny i vosk, med a čeled.“ I řekla jemu Olga: „Vidíš, že jsem nemocna, kam chceš ode mne jíti?“ Bylať už se roznemohla. I řekla jemu: „Pochovej mne, a jdi kam chceš.“ A po třech dnech umřela Olga. I plakali po ní syn její, i vnuci její, i lidé všickni pláčem velikým, a nesli i pohřbili ji na místě. A byla zapověděla Olga, aby nedělali nad ní žádné tryzny, neb měla kněze, ten blaženou Olgu pochoval. Ta byla předchůdcem země křesťanské, jako dennice před sluncem a jako záře ranní před svitem; neb svítila jako luna v noci, tak i tato mezi lidmi nevěrnými se třpytila jako perla v kale; neb byli zkáleni hříchem, neomyti křtem svatým. Ona pak omyla se koupelí svatou, i svlekla se sebe hříšný oděv starého člověka Adama, a v nového Adama se oblekla, jenž jest Kristus. My pak řceme k ní: Raduj se!⁴² že země Ruské poznání stalo se tebou, i počátek smíření s Bohem. Tato první z Rusů vešla do království nebeského, ji totiž velebí synové ruští jako počátečníci; neboť po smrti prosila Boha za Rusy. Neb duše spravedlivých neumírají,^{a)} jakož praví Šalomon: Oslavenému spravedlivému radují se lidé,^{b)} neb nesmrtelná jest památka jeho,^{c)} proto že Bůh i lidé znají jej. Neb všickni lidé ji oslavují, vidouce,

a) *Srov. Moudr. III, 1.* — b) *Srov. Přisl. XXIX, 2.* —
c) *Srov. Moudr. III, 4.*

ana leží v těle (neporušeném) po mnohá léta. Neboť 969
 prorok dí: Kdo mě oslavují, oslavím je.^{a)} Neb
 o takových pravil David: V paměti věčné bude
 spravedlivý, pověsti zlé neubojí se; hotovo jest
 srdce jeho doufati v Hospodina, utvrdilo se srdce
 jeho a nepohne se.^{b)} Neb Šalomon dí: Sprave-
 dliví žijí na věky, a od Hospodina mzdu mají a pří-
 bytek od Nejvyššího; protož dostanou království
 krasoty a věnec dobroty z ruky Hospodinovy, pro-
 to že pravicí pokryje jich a ramenem zaštití je.^{c)}
 Zaštitilť jest tuto blaženou Olgu od protivníka i ne-
 přítele ďábla.

XXXV. Léta 6478 Svatoslav posadil Jaro- 970
 pluka v Kyjevě, a Olega v Dřevích. Téhož času při-
 šli lidé Novohradští, prosíce sobě knížete: „Jest-li
 že k nám nepůjdete, tehdy sobě knížete najdeme.“
 I řekl jim Svatoslav: „Kdyby šel někdo k vám.“
 A zdrahal se Jaropluk i Oleg. I řekl Dobryně:
 „Proste Vladimíra.“ Neb Vladimír byl od Maluše,
 klíčnice Olžiny, a byla sestra Dobryňova; otec pak
 jich byl Malek Lubečanín, a Dobryně byl ujec
 Vladmírův. I řekli Novohradští Svatoslavovi: „Dej
 nám Vladimíra.“ A on řekl jim: „Tu jej máte.“
 I vzali Novohradští Vladimíra k sobě, a šel Vladi-
 mír s Dobryní, ujcem svým, do Novohradu, a Svato-
 slav do Přáslavce.

XXXVI. Léta 6479 přitáhl Svatoslav do Přá- 971
 slavce, a zavřeli se Bulharé v městě. I vytáhli
 Bulharé v bitvu proti Svatoslavovi, a byla bitva
 veliká, i zvítězili Bulharé. I řekl Svatoslav vojsku
 svému: „Už je nám zde padnouti! pojďme zmužile

a) *Srov. Přisl. XXVIII, 12.* — b) *Žalm CXI, 7—8.* —
 c) *Moudr. V, 16—17.*

971 na ně, bratří a družino!“ A k večeru zvítězil Svatoslav a vzal město kopím^{a)}). I poslal k Hřekům, řka: „Chci na vás jíti a vzíti město vaše, tak jako toto.“ I odpověděli Hřekové: „My jsme slabi, než abychom se vám protivili; však vezmi daň na nás sobě i družině své, a povězte nám, kolik vás jest, abychom dali podlé počtu na hlavy.“ Ale to pravili Hřekové, chtějí Rusy obelstít; jsouť Hřekové lstivi po tento den. I řekl jim Svatoslav: „Jest nás dvacet tisíc;“ a řekl více o deset tisíc, neb bylo Rusů deset tisíc toliko. I vypravili Hřekové sto tisíc na Svatoslava, a daně nedali. I táhl Svatoslav na Hřeky, a oni vytáhli proti Rusům. Vidouce to Rusové, strachovali se velmi toho množství vojska. I řekl Svatoslav: „Už nemáme, kam bychom se děli, chtějí nechtějí musíme opřítí se jim; abychom nezhanobili země Ruské, raději složme tu své kosti, neb mrtvi jsouce hanby míti nebudem; pakli budem utíkat, dojdeme hanby. Nebudeme však utíkat, nébrž silně stanem, a já půjdu před vámi: když hlava moje padne, tehdy pečujte sami o sebe!“ A vojsko řeklo: „Kde padne hlava tvá, tu i své hlavy složíme.“ I zřídili se Rusové^{b)}), a byla bitva veliká; i zvítězil Svatoslav a Hřekové utíkali. I táhl Svatoslav k městu, pleně a města boře, jakož i do dnešního dne stojí pustá. I svolal císař bojary své do paláce, a řekl jim: „Co učiníme, když nemůžem se jemu opřítí?“ I řekli jemu bojaré: „Pošli k němu dary, zkusíme jej, miluje-li zlato nebo povlaky?“ I poslal k němu zlato a povlaky, i muže moudrého; a řekli jemu: „Měj pozor na jeho pohled i líce

a) řka: „Aj město mé jest!“ *Hip.* — b) a Hřeci proti sobě, a srazila se obě vojska, i obstoupili Hřekové Rusy. *Hip.*

i na jeho smýšlení.“ A on vzav dary, přišel k Svatoslavovi. I pověděli Svatoslavovi, že přišli Hřeci s poklonou. I řekl: „Uvedte je sem.“ Přišli a poklonili se jemu, a položili před ním zlato i povlaky; i řekl Svatoslav, hledě stranou, sluhům svým: „Schovejte to.“ ^{a)} Oni pak přišli k císaři. I svolal císař bojary, a poslové pravili: „Jak jsme přišli k němu a odevzdali dary, ani nepohledl na ně, a poručil je schovati.“ I řekl jeden: „Zkus jej ještě jednou, pošli jemu zbraň.“ A oni poslechli jeho, i poslali jemu meč i jinou zbraň, a přinesli k němu. A on přijav to, počal chváliti a v tom sobě libovati, i pozdravoval císaře. I přišli (poslové) zase k císaři a pověděli jemu všecko, jak bylo, a bojaré pravili: „Zlý musí býti muž tento, že o jmění nedbá, a přijímá zbraň; podej se k dani.“ I poslal císař (k Svatoslavovi), řka takto: „Netáhni k městu, vezmi daň, jakou chceš.“ Neb bez mála že byl nepřitáhl k Carohradu. I vzdali jemu daň; a on vzal i za pobité, řka, že: „Rod jeho ji dostane.“ I vzal také dary mnohé a vrátil se do Přáslavce se slávou velikou.

A vida, že málo má družiny, řekl v sobě: „Což, jest-li že nějak mne přelstíce pobijí družinu mou i mne?“ Neb mnozí byli zhynuli na té výpravě. I řekl: „Půjdu do Rus a přivedu více družiny.“ I poslal posly k císaři do Derstru, neb tu byl císař, řka takto: „Chci s tebou míti stálý pokoj i lásku.“ Uslyšav to císař byl rád, a poslal k němu dary větší předešlých. A Svatoslav přijal dary, i počal se raditi s družinou svou, řka takto: „Neučiníme-li s císařem pokoje, a císař se doví, že málo

a) A sluhové Svatoslavovi vzali to a schovali; poslové pak císařovi vrátili se k císaři. *Hip.*

971 nás jest, tehdy přijdou a v městě nás oblehnou, a země Ruská daleko jest, a Pečenězi s námi ve válce, i kdo nám pomůže? Udělejme tedy s císařem pokoj, však se nám podvolili k dani, a na tom nám budiž dosti; jest-li že počne daně neodváděti, tehdy seberouce více vojska^{a)}, z nova z Rus potáhneme k Carohradu.“ Milá byla řeč tato družině, i poslali nejpřednější muže k císaři. I přišli do Derstru, a pověděli císaři. Císař pak na zejtrí povolal je k sobě, i řekl císař: „Ať mluví poslové Ruští.“ A oni řekli: „Takto praví kníže náš: Chci míti s císařem Hřeckým lásku dokonalou po všecka léta budoucí.“ A císař byl rád, i nařídil písaři, aby napsal všecky řeči Svatoslavovy na list. I počal posel vypravovati všecky řeči, a písař počal psáti. Vypravoval takto:

„Rovně jako ve smlouvě předešlé, kteráž se stala za Svatoslava, velikého knížete Ruského, a za Svěnalda, psáno za Theofila syncella (tajemníka) k Ivanu, nazvanému Cemskému, císaři Hřeckému, v Derstře, měsíce Července, indikta 14, léta 6479 (971). Já Svatoslav, kníže Ruský, jakož jsem přísahal, i stvrzuji na smlouvě této přísahu svou: chci míti pokoj i lásku dokonalou s každým velikým císařem Hřeckým, s Basilijem i Konstantinem, s císaři Bohem nadšenými, i se všemi lidmi vašimi, (já) i ti, kteří jsou pode mnou Rusové, bojaré i jiní, na věky věků: že nikdy nic před sebe nevezmu proti krajině vaší, ani sbíratí budu vojska, ani národu jiného přivedu na krajinu vaší, jeliko jest pod vládou hřeckou, ani na vlasť Korsuňskou, jeliko jest jich měst, ani na krajinu Bulharskou; a jest-li že kdo

a) nežli prvé *Hip*.

jiný co předse vezme proti krajině vaší, tehdy i já 971
budu jemu nepřitelem, a potýkati se budu s ním.
Jakož jsem přísahal císařům Hřeckým, a se mnou
bojaré i Rusové všickni, tak zachovati máme pra-
vou smlouvu; pakli bychom čeho toho, co prvé
řečeno, nezachovali, já i ti, kteří jsou se mnou
i pode mnou: ať máme na sebe klatbu od boha,
v něhož věříme, v Peruna i u Volosa, boha dobytčího,
i ať budem žluti jako zlato,⁴³ a svou zbraní ať roz-
sekáni budem“). Toto pak mějte za pravdu, jakož
jsme se nyní k vám zavázali, a napsali na listu
tomto, i svými pečeti zapečetili.“

A učiniv Svatoslav se Hřecky pokoj, táhl v lo-
dech ku prahům (Dněprským). I řekl jemu vojvoda
otcův, Svěnard: „Pojeď, kníže, na koních okolo,
neb Pečenězi stojí v prazích.“ A neposlechl jeho,
i táhl v lodech. I poslali Přáslavci k Pečeněhům,
řkouce: „Aj, táhne vám Svatoslav do Rus, nabrav
jmění mnoho u Hřekův a koříšť nesčíslnou, s málem
družiny.“ Uslyšavše to Pečenězi, zastoupili prahy.
I přitáhl Svatoslav ku prahům, a nelze bylo pro-
jítí těmi prahy. I zůstal přes zimu ležeti v Bělo-
břeží, a neměli už žádné potravy, a byl hlad ve-
líký, tak že (se prodávala) po polouhřivně hlava
konská. I byl tu Svatoslav přes zimu. Když pak
přišlo jaro,

léta 6480 táhl Svatoslav do prahů; i napadl 972
naň Kurja, kníže Pečeněžský, a zabili Svatoslava.
I vzali hlavu jeho, a ze lbu jeho udělali číši, oko-
vavše leb jeho^{b)}, i pili z něho. Svěnard pak přišel
do Kyjeva k Jaroplukovi. A všech let panování
Svatoslava knížete bylo 28.

a) abychom umřeli *Hip.* — b) zlatem *Hip.*

973 XXXVII. Léta 6481 počal panovati kníže
Jaropluk.

974 Léta 6482; léta 6483 Svěaldův syn, jmenem
975 Lut, byl na lovu, vyšed totiž z Kyjeva hnal se
po zvěři v lese. I uzřel jej Oleg, a řekl: „Kdo
tento jest?“ I odpověděli jemu: „Svěaldic.“ I za-
jev k němu zabil jej, neb byl na lovu Oleg. A proto
byla mezi nima nenávisť, Jaropluk měl zášť na
Olega; i mluvil neustále Svěald Jaroplukovi:
„Táhni na bratra svého a vezmi mu vládu,“ chtěje
pomstiti syna svého.

976 Léta 6484; léta 6485 táhl Jaropluk na Olega,
977 bratra svého, na zemi Dřevskou, i vytáhl Oleg
proti němu, a zřídili pluky své; a když oboje pluky
svedly spolu bitvu, porazil Jaropluk Olega. I utí-
kal Oleg s vojskem svým do města, řečeného Vručí,
a byl přes příkop most ku bráně městské, (na
němžto) tlačíce se, jeden druhého strkali do pří-
kopu, a shodili také Olega s mostu do rokle; pa-
dali lidé mnozí, a koně lidí umačkali. I všed Jaro-
pluk do města Olegova, přejal vládu jeho. I po-
slal hledat bratra svého, a hledající jeho nena-
lezli; i řekl jeden Dřevanín: „Já viděl, jak včera
shodili jej s mostu.“ I poslal Jaropluk hledat bratra,
a vláčeli těla z příkopu od rána až do poledne,
a našli také Olega vespod těl, vynesli jej a po-
ložili jej na koberci. I přišel Jaropluk k němu
a plakal, a řekl Svěaldovi: „Hleď, tomu ty jsi
chtěl!“ I pochovali Olega na místě u města Vručího,
a jest mohyla jeho po tento den u Vručího. I ujal
vládu jeho Jaropluk. Měl pak Jaropluk ženu Hře-
kyni, a bývala mniškou; neb ji byl přivedl otec

a) „Jez!“ neb je byl svadil o lovení zvěře. *Per.*

jeho Svatoslav, a vdal ji za Jaropluka, pro krásu 977
její obličej. A uslyšav to Vladimír v Novohradě,
že Jaropluk zabil Olega, boje se utekl za moře;
a Jaropluk posadil v Novohradě náměstky své,
a byl sám jediný v Rusi panovníkem.

XXXVIII. Léta 6486; léta 6487; léta 6488 při- 978
táhl Vladimír s Varahy k Novohradu, i řekl náměst- 980
kům Jaroplukovým: „Jděte k bratru mému, a řecete
jemu: Vladimír táhne na tě, připrav se proti němu
k boji.“ I usadil se v Novohradě, a poslal k Rogvoldu
Polotskému, řka: „Chci pojmouti dceru tvou sobě
za ženu.“ A on řekl dceři své: „Chceš-li za Vladi-
míra jíti?“ Ona pak odpověděla: „Nechci rozzouti
syna služčina, ^{a)}44 ale Jaropluka chci.“ Bylť Rogvold
přišel ze zámoří, a měl vládu svou v Polotště, a Tur
v Turově, od něhož i Turovci přijali jméno své. I při-
šli sluhové Vladimírovi a pověděli jemu všecku řeč
Rognědinu, dcery Rogvoldovy, knížete Polotského.
Vladimír pak sebral vojsko mnohé, Varahy i Slo-
vany, Čudy i Křivice, a vytáhl na Rogvolda. Téhož
času chtěli Rognědu vdáti za Jaropluka; i přitáhl
Vladimír na Polotsk a zabil Rogvolda i syny jeho
dva, a dceru jeho (Rognědu) pojal za ženu, a pak
táhl na Jaropluka. I přitáhl Vladimír ku Kyjevu
s vojskem mnohým, a nemohl Jaropluk opřít se
jemu, i zavřel se v Kyjevě s lidmi svými a s Blu-
dem ^{b)}; i stál Vladimír okopav se na Drahožiči, mezi
Drahožičem a Kapičem, a jest tu zákop po dnešní
den. Vladimír pak poslal k Bludovi, vojvodě Jaro-
plukovu, mluvě se lstí: „Buď mi přítelem: jest-li
že zabiju bratra svého, chci tě mít na místo otce,
a mnoho cti dostaneš ode mne; nepočalť jsem já

a) Vladimíra, *Нип.* — b) vojvodou *Нип.*

980 zabíjeti bratrů, ale on; já pak téhož obávaje se, přitáhl jsem naň.“ I řekl Blud k poslům Vladimírovým: „Já budu tobě ze srdce přátí.“ O zlá lešť lidská! jakož David praví: Jenž jí můj chléb, pozdvihl jest na mě lešť.^{a)} Neb tento ukládal o knížete svého lstí. A opět: Jazyky svými lichotili se; suď jich, Bože! ať odpadnou od myslí svých, pro množství nepravostí jich zapuď je, poněvadž rozhněvali tebe, Hospodine!^{b)} A opět týž David praví: Muž krvavý a lstivý nepřečká polovice dnů svých.^{c)} Ta rada zlá jest, kdo radí ku prolití krve; to jsou nesmyslní, kteří přijavše od knížete neb od pána svého čest, neb dary, myslí o hlavě knížete svého na záhubu, horší jsou takoví běsův! jakož Blud zradil knížete svého, přijav od něho cti mnohé, neb on byl vinen krví tou. Týž Blud totiž zavřel se s Jaroplukem, lichotě jemu, a posílal často k Vladimírovi, pobízeje ho, aby válečně k městu přistoupil, a sám obmýšleje zabiti Jaropluka, neb nelze bylo zabiti ho měšťany. Blud pak nemoha nijak ho zabiti, vymyslíl lešť, řka jemu, aby nevycházal z města do boje. I řekl Blud Jaroplukovi: „Kyjané posílají k Vladimírovi, řkouce: Přístup k městu^{d)}, a vydáme ti Jaropluka: utec z města.“ I poslechl ho Jaropluk, a prehnuv před ním^{e)}, zavřel se v městě Rodni na ústí Rosi, a Vladimír vtáhl do Kyjeva. I oblehl Jaropluka v Rodni, a byl hlad veliký v něm, a jest přísloví po tento den: Bída jako v Rodni. I řekl Blud Jaroplukovi: „Vidíš, jak mnoho vojska má bratr tvůj, nám dvěma nelze jich podstoupiti; učin pokoj s bratrem svým.“ Lešť o něm ukládaje pravil

a) *Žalm XL, 10.* — b) *Těž V, 11.* — c) *Těž LIV, 24.* — d) válečně *Hip.* — e) z města *Hip.*

toto. I řekl Jaropluk: „Tak buď.“ I poslal Blud k Vladimírovi, mluvě takto: „Aby se splnil úmysl tvůj, přivedu k tobě Jaropluka, i připrav se jej zabiti.“ Vladimír uslyšav to, všel do věžního dvora otcovského, o němž prvé jsme pravili, a sedl tu s družinou svou. I řekl Blud Jaroplukovi: „Jdi k bratru svému a rei jemu: Co mi koli dáš, to já přijmu.“ A Jaropluk šel; i řekl jemu Varažko: „Nechod', kníže, zabijí tě; prchni do Pečeněh a přiveď vojsko.“ Ale neposlechl jeho. I přišel Jaropluk k Vladimírovi. Jak vešel do dveří, proklali jej dva Varahové meči v bokách. Blud pak zavřel dvéře, a nedal za ním vejíti svým. A tak byl zabit Jaropluk. Varažko pak vida, že Jaropluk byl zabit, prchl se dvora k Pečeněhům^{a)}, a s těží přivábil jej zase (Vladimír), zavázav se mu přísahou.

Vladimír pak zléhal ženu bratrovu Hřekyni, a byla těhotná, z kteréž narodil se Svatopluk; neb od hříšného kořene bývá zlý plod: poněvadž bývala máti jeho mniškou, a druhé, že Vladimír ji zléhal kromě manželství, byl tedy dítě eizoložné; a protož ani otec nemiloval jeho, neb byl od dvou otcův, od Jaropluka i od Vladimíra.

Potom pravili Varazi Vladimírovi: „Toto město naše jest, my jsme jeho dobyli, a chceme vzíti na nich výplatu, po dvou hřivnách od člověka.“ I řekl jim Vladimír: „Počkejte, až vám kuny seberou, za měsíc.“ I čekali za měsíc, a nedal jim nic. I řekli Varazi: „Obelstil jsi nás, ukaž nám cestu do Hřek.“ A on řekl jim: „Jděte.“ I vybral z nich muže dobré, moudré a udatné, a rozdal jim města; ostatní

^{a)} a mnoho bojoval s Pečeněhy proti Vladimírovi
Ilip. Chleb.

980 pak šli do Carohradu do Hřek. I poslal před nimi posly, vzkázav takto císaři: „Aj, jdou k tobě Varazi, nechtěj jich držeti v městě, sic učiní tobě zle, jakož i zde (učinili), ale rozptyl je různě, a sem nepouštěj nižádného.“

I začal kníže Vladimír panovati v Kyjevě sám jediný. A postavil modly na chlumu vně dvora věžního: Peruna dřevěného, a hlavu jeho stříbrnou, a vous zlatý, i Chrsa, Dažd'boha i Stříboha, Sima, Regla⁴⁵ i Mokoše. I obětovali jim, nazývajíce je bohy, a přiváděli syny své i dcery, a obětovali je běsům, i poškvřnili zemi třebami svými, a poškvřnila se krví země Ruská i chlum ten. Ale předobrotivý Bůh nechtěl smrti hříšníkův; na tom chlumě nyní stojí chrám svatého Basilije, jakož později oznámíme. My pak ku předešlému se navraťme. Vladimír pak posadil Dobryni, ujce svého, v Novohradě. I přišed Dobryně do Novohradu, postavil ^{a)} modlu nad řekou Vlehovem, i obětovali jí lidé Novohradští jako Bohu. Byl pak Vladimír poražen chtivostí ženskou, a byly jemu v manželství oddány: Rogněda, kterou posadil na Lybedi, kdež nyní stojí víska Předslavino, od níž splodil čtyry syny: Izjaslava, Mstislava, Jaroslava, Vsevlada, a dvě dcery; od Hřekyně Svato-pluka; od Čechyně Vyšeslava, a od druhé Svato-slava ^{b)} a Stanislava; a od Bulharyně Borisa a Gleba; a souložnic měl 300 na Vyšehradě, a 300 v Bělohradě, a 200 na Břestově ve vsi, kterou i nyní zovou Břestovo. A byl i ještě nesyt smilstva, přiváděje k sobě provdané ženy a panny przně; neb byl milovný žen jakož i Šalomon; ^{c)} mělť, prý, Ša-

a) Peruna *Hip.* — b) Svatoslava, Mstislava *Hip.* —
c) Pravíť kniha králův Řehořem mnichem o Šalomonovi, že měl žen sedm set atd. *Hip.*

lomon žen 700 a souložnic 300. A byl moudrý, 980
 ale na konec zahynul; tento pak byl nemoudrý, ale
 na konec našel spasení. Veliký jest Hospodin i ve-
 liká síla jeho, a moudrosti jeho není konce. a) Neb
 zlá jest ženská leš, jakož praví Šalomon, pokáv
 se, o ženách: Nehleď k zlé ženě, neb med kape od
 úst ženy nevěstky, na čas lahodí ústům tvým, a na-
 posled hořčejší nade žluč nalezneš; kdo se připojuje
 k ní, vejdou smrti do pekla; neb nechodí po cestě
 života, ale bludné jsou stezky její a nemoudré. b)
 A to praví Šalomon o nevěstkách; o dobrých pak
 ženách dí: Dražší jest nad kamení drahocenné, muž
 její raduje se z ní; neb dobře činí muži svému po
 celý život; hledíc sobě vlny a lnu, dělá rukama
 svýma, čeho třeba. Podobna jest lodi obchodní, z da-
 leka sbírá sobě bohatství; i vstává záhy ráno, a dává
 pokrm domu a práce děvkám. Ohledala pole i kou-
 pila je, z prací rukou svých štípila vinici. Přepá-
 savši silně bedra svá, utvrdila ramena svá ku práci,
 i zakusila, jak dobré jest dělati; a neuhazuje ka-
 hánece její celou noc. Ruce své vztahuje k věcem
 užitečným, lokty své obrací ku vřetenu, ruce své
 otvírá chudému, a ovoce podává muznému; nestará
 se muž její o dům svůj, když se kde obmešká,
 všickni jeho budou jí oděni, dvojnásobný oblek
 udělá muži svému, nachový a kmentový sobě oděv.
 Patrný bývá v branách muž její, když sedne na
 sněmiště se staršími obyvateli země; opony udělala
 i dala na prodej. Ústa svá otvírá k moudrosti, ku
 pořádku mluví jazykem svým, v pevnost i v krásu
 obléčí se, a almužna její povznesla děti její i obo-
 hatila, a muž její pochválil ji; neb žena moudrá

a) *Srov. Žalm CXLIV, 3.* — b) *Přisl. V, 3—6.*

980 i bohabojná blahoslavena jest, a bázeň Hospodinovu
ať zvelebí; dejte jí z ovoce úst její, a nechť chválí
v branách muže svého.“)

981 Léta 6489 táhl Vladimír k Lechům a vzal města
jich, Přemyšl, Červeně i jiná města, kteráž po tento
den jsou pod Rusy. Téhož léta i Vjatice porazil,
a uložil na ně daň od pluhu, jakož i otec jeho ji
brával.

982 Léta 6490 zbouřili se Vjatici, i táhl na ně Vla-
dimír a porazil je po druhé.

983 XXXIX. Léta 6491 táhl Vladimír na Jatvěhy,
a porazil Jatvěhy a vzal zemi jich. I přišel do Ky-
jeva a obětoval modlám s lidmi svými. I řekli starci
a bojaré: „Metejme los na chlapce i dívku: na
koho padne, toho zařežem bohům.“ Byl Varah je-
den, a byl dvůr jeho, kdež jest chrám svatě Boží
Rodičky, ježž vystavěl Vladimír; a byl Varah tento
přišel z Hřek, i držel^{b)} víru křesťanskou. A měl
syna krásného obličejem i duší; na toho padl los
ze závisti ďábelské. Neb netrpěl ho ďábel, vládu
maje nade všemi, a tento byl jemu jako trn v srdci,
i hleděl ho zkaziti zlosyn, a popudil lidí. I řekli
poslaní přišedše k němu: „Padl los na syna tvého,
zvoliliť jej sobě bohové: nechť vykonáme oběť bo-
hům.“ I řekl Varah: „Nejsou to bohové, ale dřevo;
dnes jest, a zejtra shnije; neb nejedí, ani pije, ani
mluví, nébrž jsou uděláni rukami v dřevě^{c)}: ale
Bůh jest jediný, kterémuž slouží a klaní se Hře-
kové, jenž stvořil nebe i zemi, hvězdy, i lunu,
i slunce, i člověka, i dal jest jemu žítí na zemi:
a tito bohové což udělali? sami udělání jsou! ne-

a) *Přísl. XXXI, 10—32.* — b) *tajně Hip.* — c) *seke-
rou a nožem Hip.*

dám syna svého bčsům.“ Oni pak šli a pověděli 983 lidem; a oni vzavše zbraň, šli naň, i rozbořili dvůr okolo něho: a on stál na síních se synem svým. I řekli jemu: „Vydej syna svého, ať jej vzdáme bohům!“ On pak odpověděl: „Jsou-li bohové, tehdy ať jednoho z sebe boha pošlou, aby vzali syna mého; a vy proč jim obětujete?“ I zkríknuli a podsekali síni pod nima,⁴⁶ a tak je zabili; a nikdo neví, kde je pochovali. Neb tehdáž byli lidé nemoudří a pohané; ďábel radoval se tomu, nevěda, jak blízko mu nastávala záhuba. Neb takto hleděl zahubiti rod křesťanský, ale zahrán byl křížem svatým v jiných krajinách; zde pak domníval se zlosyn: „Tuto jest příbytek můj, tutož apoštolé neučili jsou, ani proroci prorokovali;“ nevěda, že prorok praví: „I nazvu ne lid můj lidem mým;“ ^{a)} neb o apoštolech dí: „Do vsí země vyšly hlasy jich, a v konec světa slova jich.“ ^{b)} Ačkoli apoštolé nebyli jsou zde tělem, však učení jich jako trouby zvučí po osadách ve chrámech, jichž učením porazíme protivného vraha, pošlapající ho nohama: jakož pošlapali ho tito dva předkové křesťanští, přijavše věnec nebeský se svatými mučeníky a spravedlivými.⁴⁷

XL. Léta 6492 táhl Vladimír na Radimice. 984 A byl u něho vojvoda Vlčí Chvost, i poslal jej Vladimír před sebou, Vlčího Chvosta. I potkal se s nimi na řece Píščeně, a porazil Radimice Vlčí Chvost; protož také Rusové posmívají se Radimicům, řkouce: Píščenci před vlčím chvostem utíkají. Byli pak Radimici z rodu Lechův; přišedše tu se usadili, a platí daň Rusům, povoz vozí po dnešní den.

Léta 6493 šel Vladimír na Bulhary s Dobryní, 985 s ujcem svým, v lodech, a Turky břehem přivedl

a) *Ozeas II, 23.* — b) *Pavel k Řím. IX, 25.*

985 na koních, i porazil Bulhary. I řekl Dobryně Vladimírovi: „Ohledal jsem zajaté, a jsou všickni v botách; ti nebudou nám daní dávati, pojďme hledat lyčákův.“⁴⁸ I učinil Vladimír s Bulhary pokoj, a zavázali se spolu přísahou, i řekli Bulharé: „Tehdáž nebude mezi námi pokoje, až kamení počne plavati, a chmel počne tonouti.“ I vrátil se Vladimír zase do Kyjeva.

986 Léta 6494 přišli Bulhaři víry Muhametské, řkouce: „Ač jsi ty kníže moudrý a rozšafný, však neznáš zákona; ale věř v zákon náš, i pokloň se Muhametu.“ I řekl Vladimír: „Jaká jest víra vaše?“ Oni pak odpověděli: „Věříme v Boha, a Muhamet učí nás, řka: obřezati údy tajné, a svininy nejísti' vína nepíti, a po smrti s ženami hověti smilné chtivosti; dáť Muhamet každému po sedmdesáti ženách krásných, vybere jednu krásnou a všech krasotu vzloží na tu jednu, a ta bude jemu ženou. A zde, prý, sluší všelikou nečistotu páchat; jest-li kdo na tomto světě chudý, tehdy i tam bude;“^{a)} i jiná mnohá lešť, které nelze psáti pro hanebnost. A Vladimír poslouchal jich, neb sám miloval ženy i nečistotu mnohou, a protož poslouchal se zalíbením; ale to jemu bylo nemilé: obřezání údův, a o ne-jedení mas svinských, a o pití vůbec, i řekl: „Rusům jest pití rozkoš, nemůžem bez toho býti.“

A potom přišli Němci^{b)}, řkouce: „Přišli jsme posláni byvše od papeže.“ I řekli jemu: „Vzkázal ti takto papež: Země tvoje jest jako i země naše, ale víra vaše není jako víra naše; neb víra naše světlo jest, klaníme se Bohu, jenž stvořil nebe i zemi,

a) pakli zde jest bohatý, tehdy bude i tam; *Hip.* —
b) z Říma *Hip.*

hvězdy, měsíce i vše co dýše, ale bozi vaši dřevo 986
jsou.“ Vladimír pak řekl: „Jaké jest vaše přiká-
zání?“ A oni odpověděli: „Postiti se dle možnosti,
a když kdo pije neb jí, to vše k chvále boží, praví
učitel náš Pavel.“ ^{a)} I řekl Vladimír Němcům: „Jděte
nazpět, proto že otcové naši toho jsou nepřijali.“

Uslyšavše to Židé Kozarští přišli, řkouce:
„Slyšeli jsme, že přišli Bulharé i Křesťané, učíce
tě každý jich víře své; křesťané totiž věří v toho,
jehož jsme my ukřižovali; a my věříme v jediného
Boha Abrahamova, Izákova, Jakubova.“ I řekl Vla-
dimír: „Co jest vaše přikázání?“ A oni odpověděli:
„Obřezati se, svininy nejísti, ani zaječiny, sobotu
světiti.“ A on řekl: „Kde pak jest vaše země?“
A oni odpověděli: „V Jerusalemě.“ On pak řekl:
„Jest-li tam i nyní?“ A oni odpověděli: „Rozhněval
se Bůh na otce naše, i rozptýlil nás po krajinách
pro hříchy naše, a vzdána byla země naše křesťan-
ům.“ On pak řekl: „I kterak vy jiných učíte, sami
odvrženi jsouce od Boha i rozptýleni? Kdyby Bůh
miloval vás i zákon váš, nebyli byste rozptýleni po
cizích zemích; zdali nám téhož chcete přátí?“

Potom poslali Hřekové ku Vladimírovi mudrce,
řkouce takto: „Slyšeli jsme, že přišli jsou Bulharé,
učíce tě, abys přijal víru jich; jich pak víra po-
škvrňuje nebe i země, kteřížto proklati jsou více
všech jiných lidí, připodobivše se k Sodomě a Go-
moře, na něž pustil Hospodin kamení horoucí a po-
topil je, i propadli se; jakož i těch očekává den
záhuby jich, když přijde Bůh soudit země i zahubí
všecky, kdo činí bezpraví a páchají nečistotu; neb
tito vyplachují žalúdky své, v ústa vlévají a po bradě

a) 1 Kor. X, 31.

986 jim teče, zpomínajíce Muhameta; též i jich ženy páchají touž nečistotu i jiné horší, od smíšení mužských i ženských okoušejí.“ Slyše to Vladimír, plinul na zemi, řka: „Šeredná to věc!“ Mudřec pak řekl: „Slyšeli jsme i o tom, kterak přišli z Říma poučit vás víře své, a víra jich málem s námi se různí; neb užívají při službách božích chleba přesného, totiž oplatkův, jichžto Bůh neustanovil, ale poručil chlebem sloužiti, i ustanovil apoštolům, vzav chléb a řekl: Totof jest tělo mé, lámáno za vás. Takéž i číši vzav, řekl: Totof jest krev má nového zákona.“^{a)} Tito pak toho nečiní, nezachovali jsou víry.“ I řekl Vladimír: „Přišli ke mně Židé, pravíce, že: V koho Němci a Hřeci věří, toho jsme my ukřižovali.“ A mudřec odpověděl: „Pravda jest, že v toho věříme; neb to jich proroci prorokovali, že se Bůh narodí, a jiní, že bude ukřižován i pohřben, a v třetí den že vstane z mrtvých i vstoupí na nebesa; oni pak ty proroky zabíjeli, a jiné vyháněli. Když pak se naplnilo jich proroctví, sstoupil na zemi, a dal se ukřižovati, a vstav z mrtvých na nebesa vstoupil. A potom očekával jich pokání po čtyřicet a šest let, ale nepokáli se; i poslal na ně Římány, ti města jich rozbořili; a oni sami rozptýlili se po krajinách, i slouží v (cizích) krajinách.“ I řekl Vladimír: „A proč sstoupil Bůh na zemi a trpěl muky takové?“ Mudřec pak odpovídaje řekl: „Chceš-li poslyšeti, tehdy ti oznámím od počátku, proč Bůh na zemi sstoupil.“ A Vladimír řekl: „Rád poslechnu.“ I začal mudřec mluvit takto:

„S počátku stvořil Bůh nebe i zemi prvního dne. A druhého dne stvořil oblohu, kteráž jest u prostřed

a) *Mat. XXVI, 26—28; 1 Kor. XI, 24—25.*

vody; toho pak dne rozdělily se vody, polovice jich 986
 vzešla nad oblohu, a polovice jich pod oblohu. A třetího dne stvořil moře, i řeky a prameny, i semena. Čtvrtého dne slunce a měsíc i hvězdy, a ozdobil Bůh (jimi) nebe. A vida to první z andělů, starosta řádu andělského, pomyslnil sobě, řka: Sejdu na zemi a vezmu zemi, a budu podoben Bohu, i postavím stolec svůj na oblacích severních.^{a)} A tu ihned svrhl jej s nebe (Bůh), a po něm padli, kteří byli pod ním, rád desátý. I jmenoval se ten protivník Satanael, na jehož místo ustanovil starostou Michael; Satan pak, zhřešiv svým úmyslem, i pozbyv slávy předešlé, nazval se protivníkem božím. A potom pátého dne stvořil Bůh velryby i malé ryby, plazy i ptactvo pernaté. Šestého pak dne stvořil Bůh zvířata i hovada, i plazy zemské, a stvořil také člověka. Sedmého pak dne odpočinul Bůh od prací svých, kterýžto den jest sobota. I štípl Bůh ráj na východě v Edemě, uvedl do něho člověka, jehož stvořil, a přikázal jemu, aby s každého stromu jedl, s jediného pak stromu aby nejedl, jenž jest rozuměti dobrému i zlému. A byl Adam v ráji, vídal Boha i velebil, když andělé velebili. I vzložil Bůh na Adama sen, a usnul Adam, a vzal Bůh jedno žebro u Adama, stvořil jemu ženu, i uvedl ji do ráje k Adamovi. I řekl Adam: Aj, kost z kosti mé, a tělo z těla mého.^{b)} Tato nazývati se bude ženou. I dal Adam hovadům a ptákům jména, zvířatům i plazům, a jim dvěma samým anděl pověděl jména. I podrobil Bůh Adamovi zvířata i hovada, a panoval nade všemi, i poslouchaly jeho. A vida ďábel, jak poctil Bůh člověka, počal jemu záviděti, i proměnil se v hada,

a) Srov. Isai XIV, 13, 14. — b) Genes. II, 23.

986 a přišel k Evě i řekl jí: Proč nejíte se stromu, kterýž jest u prostřed ráje? I odpověděla žena hadovi: Bůh řekl: Nemáte jísti, a budete-li, smrtí zemřete. I řekl had k ženě: Smrtí nezemřete, neboť věděl Bůh, že kterého dne jísti budete s něho, otevrou se oči vaše, a budete jakož i Bůh, rozumějíce dobré i zlé. A viděla žena, že dobrý strom to k jídlu, a vzavši jedla, i dala muži svému, a jedli oba. I otevřely se jim oči, a poznali, že jsou nazi; i ušili sobě z listí fíkového přepásky.^{a)} I řekl Bůh: Proklata země ve skutecích tvých, a v zármutku budeš jísti po vše dni života svého.^{b)} I řekl pán Bůh: Jest-li že vztáhnete ruku, a vezmete se stromu životného, budete živi na věky.^{c)} A vyhnal pán Bůh Adama z ráje. I usadil se naproti ráji, oplakáváje a vzděláváje zemi. I zrađoval se Satan z prokletí země. Toto jest na nás první úpadek i hořká pokuta: odpadnutí od andělského života. Adam zplodil Kaina i Abele: Kain byl oráčem, a Abel pastýřem. I přinesl Kain z plodů zemských Bohu (oběť), a nepřijal Bůh darův jeho; Abel pak přinesl z jehňat prvence, a přijal Bůh dary Abelovy. Satan pak vešel v Kaina, i popuzoval Kaina, aby Abele zabil. I řekl Kain k Abelovi: Vyjděme si na pole. Když vyšli, vstal Kain a chtěl jej zabiti, a nevěděl, jak by jej zabil; i řekl jemu Satan: Vezmi kámen, a udeř jej. Vzav kámen zabil jej. I řekl Bůh Kainovi: Kde jest bratr tvůj? On pak odpověděl: Zdali jsem hlídačem bratra svého? I řekl Bůh: Krev bratra tvého úpí ke mně,^{d)} budeš vzdychati a třásti se až do smrti své. Adam pak i Eva plakali, a ďábel radoval

a) *Genes. III, 4—7.* — b) *Těž III, 17.* — c) *Těž III, 22.* — d) *Genes. IV, 9—10.*

se, řka: Aj, Bůh jeho poctil, a já učinil jsem jemu, že odpadl od Boha, a aj, nyní pláč jemu jsem našel. I plakali pro Abele třicet let, a neshnilo tělo jeho. I neuměli ho pochovati, a z rozkazu božího přiletěli dva ptáci, jeden jich umřel, jeden pak vykopál jámu, a vložil do ní umrlého i zahrabal jej. Vidouce toto Adam i Eva, vykopali jámu, a vložili do ní Abele, a pochovali s pláčem. A když byl Adam dvě stě a třicet let, zplodil Seta a dvě dcery, i pojal jednu Kain, a druhou Set, a od těch dvou lidé rozplodili se, i rozmnožili se po zemi. A nepoznali stvořitele svého, dopouštěli se smilství, a všeliké ohavnosti, i vraždy a závisti, byli živi lidé na způsob dobytčí. Noe byl jediný spravedlivý v rodě tomto, a zplodil tři syny: Sema, Chama, Jafeta. I řekl Bůh: Nemá duch můj přebývati v lidech těchto, neb jsou tělesní.^{a)} I řekl: Zničím, co jsem stvořil, od člověka do hovada. I řekl pán Bůh Noemu: Udělej archu v délku tří set loket, a v šířku padesáti a vzvýši třiceti loket; loktem totiž nazývají^{b)} sáh. Dělaje pak archu po sto let, zvěstoval Noe, že bude potopa, i posmívali se jemu. Když udělal archu, řekl Bůh Noemu: Vejdi do ní ty, i žena tvá, i synové tvoji, i snachy tvé, a vezmi k sobě po dvěm ode všeho dobytka, i ode všeho ptactva, i ode všeho plazu. A Noe uvedl, jakož přikázal jemu Bůh. I dopustil Bůh potopu na zemi, potopil všeliké tělo, a archa plovla na vodě. Když pak opadla voda, vyšel Noe, i synové jeho, i žena jeho, i ženy synův jeho, a od těch rozplodili se lidé. A byli lidé mnozí, i jednoho jazyka; i řekl jeden k druhému: Vystavme věži do nebes. I začali stavěti^{c)} a Bůh řekl: Aj, rozmno-

a) *Genes. VI, 3.* — b) v Egyptě *Hip.* — c) a byl jich starostou Nimrod; *Hip.*

986 žili se lidé, a úmyslové jich jsou marní. I sstoupil Bůh a rozmísil jazyky na sedmdesát a dva jazyky. Adamův pak jazyk nebyl odjat od Hebera; neb tento jediný nepropůjčil se k nerozumu jich, řka takto: Kdyby měl Bůh říci lidem, aby do nebes věži stavěli, tehdy by rozkázal sám Bůh slovem, jakož stvořil nebesa, zemi, moře a všecko vidomé i nevidomé. A protož jazyk tohoto se nezměnil; a od něho jsou Hebreové. Na sedmdesát a jeden národ rozdělili se, i rozešli se po krajinách, a každý národ přijal svůj obyčej; dle ďábelského vnuknutí někteří obětovali hájům, studnicím a řekám, i nepoznali Boha. Od Adama pak až do potopy (bylo) let dva tisíce dvě stě čtyřicet a dvě, a od potopy do rozdělení národův let pět set dvacet a devět. A potom ďábel uvrhl lidi u větší klam, i počali modly dělati, někteří dřevěné, někteří měděné, a jiní mramorové, a jiní zlaté i stříbrné, klaněli se jim, a přiváděli syny své i dcery, a zabíjeli před nimi, a byla všeka země poškrvněna. A původce modlářství byl Seruch, neb dělal modly ve jména mrtvých lidí, některé bývalým císařům, jiné hrdinám a kouzelníkům, i ženám nevěstkám. Ten pak Seruch zplodil Tharu, a Thara zplodil tři syny: Abrahama, i Nachora, i Arona. I dělal Thara modly, jakož byl navykl u otce svého. Abraham pak přišed k rozumu, pohledl na nebe, ozdobené sluncem i měsícem i hvězdami, a řekl: Zajisté, tenť jest Bůh, jenž stvořil nebe i zemi, a otec můj oklamává lidi. I řekl Abraham: Zkusím bohy otce svého. I řekl: Otče, co oklamáváš lidi, děláje modly dřevěné? tenť jest Bůh, jenž stvořil nebe i zemi. A vzav Abraham oheň, zapálil modly v domě. A vida to Aron, bratr Abrahamův, horlivě se ujímaje model, chtěl modly od-

nesti, a sám tu shořel Aron, i umřel prvé než otec: 986
před tím totiž nebyl umíral syn před otcem, nébrž
otec před synem, a od toho počínali umírat synové
před otcí. Oblíbil sobě Bůh Abrahama, i řekl Bůh
Abrahamovi: Vyjdi z domu otce svého do země, do
které ti ukážu, i rozmnožím tě v národ veliký,
a blahoslaviti tě budou pokolení zemská. A učinil
Abraham, jakož přikázal jemu Bůh. I pojal Abra-
ham synovce svého Lota, — bylť jemu Lot švakrem
i synovcem, neb Abraham byl pojal bratrovu dceru
Aronovu, Saru, — a přišel do země Chananejské
k dubu vysokému; i řekl Bůh k Abrahamu: Ple-
menu tvému dám zemi tuto.^{a)} I poklonil se Bohu
Abraham. Byl pak Abraham sedmdesát a pět let,
když vyšel z Charanu. A byla Sara neplodná, i rmou-
tila se pro neplodnost. Řekla Sara Abrahamovi: Ve-
jdi k děvce mé. A pojavši Sara Agaru, dala ji muži
svému. I vešel Abraham k Agaře, počala i porodila
syna Agara, i nazval jej Abraham Izmaelem. Abra-
ham byl osmdesát a šesti let, když narodil se Izmael.
A potom počavši Sara porodila syna, i dala jemu
jmeno Izák. I přikázal Bůh Abrahamovi, aby chlapce
obřezal, a obřezal jej v osmý den. Oblíbil sobě Bůh
Abrahama i plémě jeho, a nazval je sobě lidem,
i odloučil je od národův pohanských, nazvav je lidem
svým. A když tento Izák dospěl, Abraham pak maje
let života svého sto a sedmdesát a pět, umřel, i po-
hřeben jest. Izák pak maje let šedesát, zplodil dva
syny: Ezaua a Jakuba. Ezau pak byl zlý, a Jakub
spravedlivý. A ten Jakub sloužil u ujce svého za
dceru jeho za mladší sedm let, a nedal mu jí Laban,
ujec jeho, řka: Pojmi starší. I dal jemu Liju, starší,

a) *Genes. XV, 7.*

986 a za druhou řekl jemu, aby sloužil druhých sedm let. A on sloužil druhých sedm let za Rachel, i pojal sobě za ženy dvě sestry, z kterých zplodil osm synův: Rubena, Simeona, Leviho, Judu, Isachara a Zabulona, Josefa a Benjamina, a ze dvou služek: Dana, Neftalima, Gada a Asera; a od těch rozplodili se Židé. Jakub pak šel do Egypta, maje let sto a třicet, s rodem svým, v počtu šedesát a pěti duší. Byl pak živ v Egyptě sedmdesát let i umřel, a sloužilo plémě jeho po čtyry sta let. A po těch letech zmohl se lid Židovský i rozmnožil se, a sužovali jej Egyptané prací. V tyto pak časy narodil se v Židech Mojžíš, i řekli hadači egyptští králi, že narodilo se jest dítě v Židech, které má zhubiti Egypt. Tu ihned rozkázal král, aby děti židovské, které se zrodí, vhlázeli do řeky. Máti pak Mojžíšova, obávajíc se toho hubení, vzavši chlapce, vložila jej v krabici, a nesla i postavila v bařině. V týž pak čas vyšla dcera Faraonova, Thermuthi, se koupat; vidouc dítě plačící, vzala je, i slitovala se nad ním, a nazvala je jmenem Mojžíš, a vychovala. Dítě bylo krásné, a když bylo čtyr let, přivedla je dcera Faraonova k otci svému. A vida Faraon Mojžíše, počal dítě líbat, a Mojžíš chápaje se za šíji královu, strhl korunu s hlavy královny, a pošlapal ji. A vida to hadač, řekl králi: O králi! zahub to dítě, jest-li že ho nezahubíš, zhubí celý Egypt. I neposlechl ho král, ale naopak poručil, aby nehubili děti židovských. Když pak Mojžíš dospěl, byl veliký v domě Faraonově; a když nastoupil král jiný, počali mu bojaré záviděti. Mojžíš pak zabiv Egypťana, jenž Hebreje jednoho tryznil, utekl z Egypta, i přišel do země Madianské, a chodě po poušti, naučil se od anděla Gabriele o stvoření celého světa, i o prvním

člověku, co všechno bylo po něm, i o potopě, a o smí-
 šení jazykův, a kdo kolik let byl živ, chodění hvězd
 i počet, zemskou míru i všelikou moudrosť. A potom
 zjevil se jemu Bůh ve kři ohnivém, i řekl jemu: Vi-
 děl jsem bídu lidu svého v Egyptě, ^{a)} a sstoupil jsem,
 abych jej vyňal z ruky egyptské, a vyvedl jej ze
 země této; ty pak jdi k Faraonovi, králi Egyptské-
 mu, a řekni jemu: Propusť Izraelské, aby po tři
 dni obětovali Bohu. ^{b)} Jest-li že tebe neposlechne
 král Egyptský, pobiju jej všemi divy svými. Když
 Mojžíš přišel, neposlechl ho Faraon, i dopustil Bůh
 deset pokut na Faraona: první, řeky v krev; druhá,
 žáby; třetí, myši; čtvrtá, psí mouchy; pátá, mor na
 dobytek; šestá, pryskyře palčivé; sedmá, krupobití;
 osmá, kobylky; devátá, tma po tři dni; desátá, mor
 v lidech. A proto přišlo deset pokut na ně, že po
 deset měsíců topili děti židovské. A když nastal mor
 v Egyptě, řekl Faraon Mojžíšovi a bratru jeho Aro-
 novi: Odejďte v rychlosti. Mojžíš pak sebrav lid
 Židovský, vyšel ze země Egyptské. I vedl je Ho-
 spodin cestou po poušti k Červenému moři, a před-
 cházel před nimi v noci sloup ohnivý, a ve dne obla-
 kový. Uslyšav pak Faraon, že lid utíká, pustil se
 po nich, a přitisknul je k moři. A vida to lid Ži-
 dovský, začal naříkati na Mojžíše, řka: Proč vy-
 vedl jsi nás na smrt? I zvolal Mojžíš k Bohu;
 a Hospodin řekl: Co voláš ke mně? udeř holí
 v moře. Učinil tak Mojžíš, a rozstoupila se voda
 na dvě, i vešli synové Izraelští v moře. A vida to
 Faraon, pustil se po nich, a synové Izraelští přešli
 po suchu; když vyšli na břeh, sstoupilo se moře
 nad Faraonem a nad vojskem jeho. I oblíbil sobě

a) *Exod. III, 7.* — b) *Těž III, 18.*

986 Bůh Izraelské. A šli od moře tři dni po poušti, a přišli v Meren; byla tu voda hořká, i počal reptati lid na Boha; i ukázal jim Hospodin dřevo, a Mojžíš je vložil do vody a osladily se vody. A potom opět počali reptati na Mojžíše i na Arona, řkouce: Lépe nám bylo v Egyptě, kdež jídali jsme masa, česneku i chleba do sytosti. I řekl Hospodin k Mojžíšovi: Slyšel jsem bublání synův Izraelských. I dal jim manu jísti. A potom dal jim zákon na hoře Sinajské. Když pak Mojžíš všel na horu k Bohu, oni ulivše telecí hlavu, klaněli se jí jako Bohu, a Mojžíš jich pobil tři tisíce. A potom opět počali reptati na Mojžíše i na Arona, že nebylo vody. I řekl Hospodin k Mojžíšovi: Udeř holí v kámen. Odpověděl: A jest-li že z toho kamene nedobudeme vody? I rozhněval se Hospodin na Mojžíše, že nevzvelebil Hospodina; a nevešel proto do země zaslíbené, i pro jich reptání; ale vyvedl jej na horu Moabskou, i ukázal mu zemi zaslíbenou; a umřel Mojžíš tu na hoře. I ujal vládu Jozue, syn Nunův: ten přišel do země zaslíbené, i porazil Chananejské plémě a usadil v jich místo syny Izraelské. Když pak Jozue umřel, byl soudcem místo něho Juda. A jiných soudců bylo čtrnáct, za kterých, zapomněvše na Boha, jenž je byl vyvedl z Egypta, počali sloužiti bėsům. I rozhněvav se Bůh, vydal je cizozemcům na poplenění; a když se počali káti, slitoval se nad nimi; a když je vysvobodil, opět nachylovali se k službě bėsovské. A po nich byl soudcem Heli kněz, a po něm Samuel prorok. I řekli lidé Samuelovi: Ustanov nám krále.^{a)} I rozhněval se Hospodin na Izraelské a ustanovil nad

a) *I Král. VIII, 6.*

nimi krále Saule. Též i Saul nechtěl choditi v zákoně Hospodinově, i vybral Hospodin Davida, a ustanovil králem nad Izraelem, a zalíbil se David Bohu. Tomu Davidovi pak zařekl se Bůh, že z plemene jeho Bůh se narodí. (David) nejprvé počal prorokovati o vtělení božím, řka: Z života před dennicí zplodil jsem tě.^{a)} A ten prorokoval čtyřicet let, i umřel. A po něm kraloval i prorokoval syn jeho, Šalomon, jenž vystavěl Bohu chrám, i nazval jej svatyní svatých. A byl moudrý, ale na konec po-bloudil; kraloval let čtyřicet i umřel. Po Šalomonovi pak kraloval syn jeho Roboam; za toho roz-dělilo se království na dvě: Židovské v Jerusalémě jedno, a druhé v Samaři. V Samaři pak kraloval Jeroboam, poddaný Šalomonův, jenž udělal dvě krávy zlaté a postavil jednu v Bethele na chlumě, a druhou v Daně, řka: Aj, bohové tvoji, Izraeli!^{b)} I klaněli se lidé, a na Boha zapomněli. Též i v Jerusalémě počínali zapomínati na Boha, a klaněli se Balovi, totiž válečnému bohu, jenž jest Arej, a zapomněli na Boha otců svých. I počal Bůh posílati k nim proroky, a proroci počali je kárati z jich bez-božnosti a ze služby modlám; oni pak počali pro-roky, kteří je kárati, zabíjeti. Rozhněval se Bůh na Izraele, a řekl: Zavrhnou je od sebe, povolám jiné lidi, kteří mne poslouchají; jest-li že zhřeší, nebudu pamětliv nepravostí jich. I počal posílati proroky, mluvě k nim: Prorokujte o zavržení Židovstva a o po-volání cizích. První pak začal prorokovati Ozeáš, řka: Učiním konec království domu Izraelova, zlo-mím luk Izraelův, a nemíním slitovati se opět nad domem Izraelským, ale zamítne odřeknu se jich, praví

a) *Žalm XC, 3.* — b) *III Král. XII, 28.*

986 Hospodin, i budou blouditi v národech. ^{a)} Jeremiáš pak řekl: Byť stanul Samuel i Mojžíš přede mnou, neslituji se nad nimi. A opět týž Jeremiáš řekl: Takto praví Hospodin: Aj, zapřisáhl jsem se jménem mým velikým, že nebude jméno mé jmenováno od nynějška kde v ústech židovských! ^{b)} Ezechiél pak řekl: Takto praví Hospodin Adonaj: Rozptýlím vás i všechny ostatky vaše u všechny větry, poněvadž svatyně mé poškvřnili jste všemi nehodnostmi svými; já pak tě zavrhnou, a neslituju se opět nad tebou. ^{c)} Malachiáš pak řekl: Takto praví Hospodin: Už nemám zalíbení u vás, poněvadž od východu až do západu jméno mé proslavilo se v národech; na každém místě přináší se kadidlo jménu mému a oběť čistá, neb veliké jest jméno mé v národech: a protož dám vás na potupu a na poběhlictví ve vše národy. ^{d)} Isaiáš pak veliký řekl: Takto mluví Hospodin: Vztáhnu ruku svou na tě, zmařím tě, i rozptýlím tě, a zase nepřivedu tebe. A opět týž praví: Zošklivily mi se svátky vaše, i počátkové měsíců vašich, sobot vašich nepřijmu. ^{e)} Amos pak prorok řekl: Slyšte slovo Hospodinovo: Já pustím na vás pláč, dům Izraelův sesuje se, a už nepovstane. ^{f)} Malachiáš pak řekl: Takto praví Hospodin: Pošlu na vás klatbu, i proknu blahoslavení vaše, zkazím, a nebude ho mezi vámi. ^{g)} A mnoho jich prorokovalo o zavržení jich. A týmž prorokům rozkázal Bůh, aby prorokovali o povolání jiných národův v jich místo. Isaiáš počal volati, takto řka, že: Zákon ode mne vyjde, i soud můj bude za světlo národům; přibližuje se

^{a)} *Mzeas I, 4—6 a IX, 17.* — ^{b)} *Jerem. XV, 1 a XLIV, 26.* — ^{c)} *Ezech. V, 10—11.* — ^{d)} *Malach. I, 10—11 a II, 9.* — ^{e)} *Isai. I, 25, 13—14.* — ^{f)} *Amos II, 5.* — ^{g)} *Malach. II, 2.*

rychle spravedlnost má, vzejde (jako světlo spasení mé), a v rameno mé doufají národové. ^{a)} Jeremiáš pak řekl: Takto praví Hospodin: Položím domu Judovu zákon nový, dám zákony v rozumění jich, a v srdce jich napíšu je, a budu jim Bohem, a oni budou mým lidem. ^{b)} Isaiáš pak řekl: Staré věci minuly, a nové já zvěstuju, i zjeveno bude vám prvé, nežli se stane. Zpívejte Bohu píseň novou, těm, kdo mi slouží, oznámeno bude jméno nové, které blahoslaveno bude po vší zemi; dům můj dům modlitby nazván bude všem národům. ^{c)} Týž Isaiáš praví: Odkryje Hospodin rámě své svaté přede všemi národy, a uzří všechny končiny země spasení od Boha našeho. ^{d)} David: Chvalte Hospodina všickni národové, a oslavujte ho všickni lidé. ^{e)} Když takto Bůh oblíbil sobě nový lid, řekl jim, že sejde k nim sám, zjeví se člověkem tělesně, a že trpěti bude za Adamovo přestoupení. I začali prorokovati o vtělení božím; nejprvé David, řka: Řekl pán pánu mému: Sedni na pravici mé, až položím vrahy tvé v podnoží nohou tvých. ^{f)} A opět: Řekl Hospodin ke mně: Syn můj jsi ty, já dnes tě zplodil. ^{g)} Isaiáš pak řekl: Ani posel, ani zvěstovatel, ale sám Bůh přijda spasí nás. ^{h)} A opět: Aj, dítě narodí se nám, jež bude míti panství na rameně svém, i nazve se jméno jeho Veliká rada andělův; veliká vláda jeho, a pokoji jeho není konce. ⁱ⁾ A opět: Aj, panna v životě počne, i porodí syna, a nazve jej jmenem Emanuel. ^{k)} Micheáš pak řekl: Ty Bethléme, dome Efratův! ač malý jsi ty mezi tisíci Jud-

a) *Isai. LI, 4—5.* — b) *Jerem. XXXI, 31—34.* —

c) *Isai. XLII, 9—10 a LVI, 5, 7.* — d) *Isai. LII, 10.* —

e) *Žalm CXVI, 1.* — f) *Žalm CIX, 1.* — g) *Těž II, 17.* —

h) *Srov. Isai. XXXV, 4.* — i) *Těž IX, 6—7.* — k) *Těž VII, 14.*

986 skými, z tebe však mi vyjde, jenž bude starostou mezi knížaty v Izraeli, a východ jeho ode dnů věčnosti; protož vydá je do času, až rodička porodí, a ostatní z bratrů jeho obrátí se k synům Izraelovým. ^{a)} Jeremiáš pak řekl: Tento jest Bůh náš, i nevyrovná se jiný jemu; vynalezl všelikou cestu umění, a dal Jakubovi služebníku svému; a potom zjeví se na zemi a bude žítí s lidmi. A opět: Člověk jest; kdo zví, že Bůh jest? jako člověk umírá. Zachariáš pak řekl: Neposlouchali syna mého, i neuslyším jich, praví Hospodin. ^{b)} Ozeáš řekl: Takto praví Pán: Tělo mé z nich. ^{c)} Prorokovali pak i muky jeho, řkouce, jakož pravil Isaiáš: O běda duši jich, poněvadž radu zlou uradili, řkouce: Svažme spravedlivého. ^{d)} A opět týž řekl: Takto praví Hospodin: Já nezprotivím se, ani mluvím na odpor, hřbet svůj dal jsem na rány a líce své na políckování, a oblíčeje svého neodvrátil sem od hanby uplvání. ^{e)} Jeremiáš pak řekl: Přijďte, vložme dřevo v chléb jeho, vyhladíme se země život jeho. ^{f)} Mojžíš pak řekl o ukřižování jeho: Uzříte život váš, an visí před očima vašimi. ^{g)} A David řekl: Proč bouřili se národové? ^{h)} Isaiáš pak řekl: Jako beránek na zabití veden bude. ⁱ⁾ Ezdra pak řekl: Blahoslaven Bůh, rozprostřev ruce své spasil Jerusalema. I o vzkříšení jeho pravili: David: Vstaň, Bože, suď zemi, neb ty dědičně vládneš ve všech krajinách. ^{k)} A opět: Vstal jako ze spaní Hospodin. ^{l)} Opět: Ať povstane Bůh, a rozprehnou se vrahové jeho. ^{m)} A opět: Po-

^{a)} Mich. V, 2—3. — ^{b)} Zachar. VII, 13. — ^{c)} Ozeas IX, 12. — ^{d)} Isai. III, 9—10. — ^{e)} Týž L, 5—6. — ^{f)} Jerem. XI, 19. — ^{g)} Deut. XXVIII, 66. — ^{h)} Žalm II, 1. — ⁱ⁾ Isai. LIII, 7. — ^{k)} Žalm LXXXI, 8. — ^{l)} Též LXXVII, 65. — ^{m)} Též LXVII, 1.

vstaň, pane Bože můj, ať se vznese ruka tvá. ^{a)} Isa-
iáš pak řekl: Když sejdete v krajinu a stín smrti,
světlo vysvítí na vás. ^{b)} A Zachariáš: I ty v krvi
zákona svého vypustil jsi vězně své z rovu, nemající
vody. ^{c)} Mnoho prorokovali o něm, ježto se všecko
vyplnilo.“

I řekl Vladimír: „V který čas vyplnilo se to,
a stalo-li se to jest? čili teprvé má se státi?“ On ^{d)}
pak odpovídaje řekl jemu, že: „Už prvé všecko
splnilo se, když Bůh se vtělil; neb jakož jsem prvé
řekl, když Židé proroky zabíjeli, a králové jich zá-
kony přestupovali, vydal je v poplenění, a v zajetí
vedeni byli do Asyrie pro hříchy své, i sloužili tam
sedmdesát let. A potom vrátili se v zemi svou, a ne-
měli krále, nébrž arcikněži vládli jimi až po He-
roda cizozemce, jenž vládl jimi. Za toho pak vlády,
léta pětitisícího a pětistého, poslán byl Gabriel do
Nazaretu k panně Marii, z pokolení Davidova, řka
jí: Ruduj se, obradovaná, Pán s tebou! ^{e)} A od slova
tohoto počalo se Slovo boží v životě, i porodila
syna a nazvala jej jmenem Ježíš. A aj, mudrci při-
šli od východu, řkouce: Kde jest, jenž se narodil,
král Židovský? neb viděli jsme hvězdu jeho na vý-
chodě, i přišli jsme poklonit se jemu. A uslyšav to
král Herod, uleknul se, a vešken Jerusaleým s ním. ^{f)}
Povolav zákonníky a starší lidu otázal se jich:
Kde má se Kristus naroditi? A oni řekli jemu:
V Bethlémě Židovském. Herod pak uslyšav to, po-
slal řka: Pobíte pacholata, ježto jsou do dvou let.
A oni šedše pobili pacholata ^{g)}). Maria pak obávajíc

a) *Těž IX, 33.* — b) *Isai. IX, 2.* — c) *Zach. IX, 11.* —

d) *Mudřec Hip.* — e) *Luk. I, 28.* — f) *Mat. II, 1—5.* —

g) *pacholat čtrnácte tisíc. Hip.*

986 se skryla dítě, a Josef s Marií, vzav dítě, utekl do Egypta, a byl tu do smrti Herodovy. V Egyptě pak zjevil se anděl Josefovi, řka: Vstaň a vezmi dítě i máteř jeho, a jdi do země Izraelské.^{a)} A když přišel, usadil se v Nazaretě. Když pak (Ježíš) zrostl a bylo jemu třicet let, počal divy činiti a zvěstovati království nebeské; i vybral dvanácte, jež učeníky svými nazval, a počal divy veliké činiti: mrtvé křísiti, malomocné očisťovati, chromým aby chodili, slepým aby prozřeli dělati, a jiné mnohé divy veliké, jakož byli proroci prorokovali o něm, pravíce: Ten neduhy naše vyléčí, a nemoci zhojí.^{b)} I dal se pokřtiti v Jordaně od Jana, a ukázal novým lidem obnovení. A když byl křtěn, aj, otevřela se nebesa, a Duch snesl se způsobem holubíným naň, a hlas mluvil: Tento jest syn můj milý, v kterémž mi se zalíbilo.^{c)} Posílal učeníky své, aby zvěstovali království nebeské, i pokání na zanechání hříchův. Chtě vyplniti proroctví, počal zvěstovati, že zalíbilo se synu člověčímu trpěti, ukřižovánu býti a třetího dne vstáti z mrtvých. Když pak vyučoval v chrámě, přední kněží a zákonníci naplnili se závistí, hledali jej zabiti, a javše jej vedli k vladaři Pilátovi. Pilát pak vyšetřiv, že vydali jej bez viny, chtěl jej propustiti; oni pak řekli jemu: Jest-li že tohoto propustíš, nebudeš přítelem císařovým.^{d)} Pilát pak poručil, aby jej ukřižovali. A oni vzavše Ježíše, vedli jej na místo popravní, a tu jej ukřižovali. Nastala tma po vši zemi od šesté hodiny do deváté, a o deváté hodině vypustil Ježíš ducha, chrámová opona roztrhla se na dvě, mrtví vstali mnozí, jimž

a) *Mat. II, 20.* — b) *Isai. LIII, 4.* — c) *Mat. III, 17.* — d) *Jan XIX, 12.*

povelel, aby šli do ráje. Sňavše jej s kříže, položili 986
 jej v hrobě, a pečeti zapečetili hrob lidé Židovští,
 i strážce postavili, řkouce: Aby ho neukradli v noci
 učenci jeho. On pak v třetí den vstal z mrtvých.
 Vstav z mrtvých, zjevil se učeníkům, řka jim: „Jděte
 ve všechny národy, a naučte všechny krajiny, křtíce
 ve jméno Otce i Syna i svatého Ducha.“ ^{a)} I pře-
 býval s nimi čtyřicet dní, zjevuje se jim po vzkří-
 šení. Když naplnilo se čtyřicet dní, poručil jim,
 aby šli na horu Olivetskou, a tu zjevil se jim, bla-
 hoslavil je, i řekl jim: „Sedzte v městě Jerusalemě,
 dokud nepošlu zaslíbení otce svého na vás.“ ^{b)} A toto
 pověděv vznesl se na nebe. A oni poklonili se je-
 mu, i navrátili se do Jerusalema, a byli neustále
 v chrámě. Když uplynulo padesát dní, sstoupil Duch
 svatý na apoštoly. Přijavše dar svatého Ducha ro-
 zešli se na vše strany, učíce a křtíce vodou.“

I řekl Vladimír: „Proč narodil se z ženy, a na
 dřevě dal se ukřižovati a vodou pokřtiti?“ — Mu-
 drec pak řekl jemu: „Proto, že s prvopočátku rod
 lidský zhřešil ženou, (neb) ďábel přelstil Evou Ada-
 ma, a tento pozbyl ráje; takéž i Bůh pomstil na
 ďáblu: ženou nejprvé přemožen byl ďábel, neb že-
 nou s počátku pozbyl Adam ráje; ze ženy pak vtě-
 liv se Bůh, kázal do ráje vjíti věrným. A že na
 dřevě byl ukřižován, to proto, že se stromu okusiv,
 pozbyl ráje; Bůh pak na dřevě muku trpěl, aby
 dřevem ďábel byl přemožen, a od dřeva život při-
 jali spravedliví. A vodou stalo se obnovení, poně-
 vadž za Noe, když rozmnožili se hříchové mezi lid-
 mi, dopustil Bůh potopu na zemi, a potopil lidi vo-
 dou; protož řekl Bůh: Poněvadž pohubil jsem vo-

^{a)} *Mat. XXVIII, 19.* — ^{b)} *Luk. XXIV, 49.*

986 dou lidi pro jich hříchy, nyní opět vodou očistím hříchy lidem, obnovením vodou; neb Židovský rod v moři očistil se od egyptského zlého zvyku, poněvadž s počátku byla nejprvé voda, neb řečeno jest: „Duch boží vznášel se povrch vody;“ protož i nyní křtí se vodou i duchem. Předoznámění bylo nejprvé vodou, jakož Gedeon předoznamoval dle toho. Když přišel k němu anděl, vele jemu táhnouti na Madianské, on zkoušeje řekl k Bohu, položiv rouno na humně: Bude-li po vší zemi rosa a na rouně sucho. I stalo se tak. To pak předoznamovalo, že cizozemci byli prvé suchota a Židé rosa, a potom na cizích zemích byla rosa, jenž jest svatý křest, a na Židech suchota. I proroci předpovídali, že vodou bude obnovení. Když pak apoštolé učili po všem obývaném světě věřiti v Boha, jichž učení my Hřeci jsme přijali, veškerá země obývaná věří jich učení. Ustanovil pak jest Bůh jeden den, v kterýž bude souditi, přijda s nebes, živé i mrtvé, i odplatí každému podle skutků jeho: spravedlivým dá království nebeské a krasotu nevýslovnou, radost bez konce a nesmrtelnost věčnou; hříšníkům pak muku plamennou i červa neustálého, a muce jich nebude konce. A takto budou mučení, kdo nevěří v Boha našeho Ježíše Krista: mučen bude v ohni, kdo se nepokřtí.“

A toto pověděv, ukázal Vladimírovi oponu, na které byl vymalován soud poslední Hospodinův; i ukázal jemu po pravici spravedlivé, ani v radosti vcházejí do ráje, a po levici hříšníky, ani jdou v muku. A Vladimír vzdechnuv řekl: „Blaze těm po pravici, ale hoře těm po levici!“ A on řekl: „Chceš-li po pravici se spravedlivými státi, tehdy dej se pokřtiti.“ Vladimír pak uložil to na srdci

svém, řka: „Počkám ještě málo!“ chtěje vyzpyto- 986
vati všecky víry. Jemu pak Vladimír udělil dary
mnohé i propustil jej se ctí velikou.

XLI. Léta 6495 svolal Vladimír bojary své 987
i starší městské, a řekl jim: „Aj, přišli ke mně Bul-
haré, řkouce: Přijmi zákon náš! A potom přišli
Němci, i ti chválili zákon svůj. Po těch přišli Ži-
dé. A aj, naposledy přišli Hřeci, tupili všecky zá-
kony, a svůj vychvalovali, i mnoho mluvili, vypra-
vujíce, (co se přihodilo) od počátku světa, o bytí
všeho míra; a vypravování jich důvtipné jest, a di-
vno je slyšeti, a milo každému jich poslouchati.
I vypravují také, že jest druhý svět: a kdo, prý,
vstoupí v naši víru, tehdy po smrti opět vstane, a ne-
umře na věky; pakli v jiný zákon vstoupí, tehdy
na onom světě v ohni hořeti bude. Co soudíte o tom?
co tomu říkáte?“ I odpověděli bojaré a starší: „Víš,
kníže, že svého nikdo nehaní, ale chválí. Chceš-li
dokonale vyzpytovat, tehdy máš u sebe muže: po-
šli je a vyzpytuj každého jich službu, a jak kdo
slouží Bohu.“ I líbila se řeč tato knížeti i všem li-
dem; vybrali muže moudré a opatrné, počtem deset,
a řekli jim: „Jděte nejprvé do Bulhar, a vyzpytujte
víru jich i službu.“ A oni šli, a přišedše tam, viděli
hanebné skutky jich i klanění v modlitebnici; i vrá-
tili se do země své. I řekl jim Vladimír: „Jděte
opět do Němec, shledněte takéž, a odtud jděte do
Hřek.“ Oni pak přišli do Němec, a shledavše ko-
stelní službu jich, odebrali se do Carohradu, i přišli
k císaři. Císař skoumal, pro kterou příčinu přišli,
a oni mu vypravili všecko, co bylo. Uslyšav to cí-
sař, byl rád, a čest velikou učinil jim v tento den.
Nazejtří poslal k patriarchovi, řka takto: „Přišli
Rusové zpytovat víry naší; připrav chrám i kněž-

987 stvo, a sám přistroj se v kněžské řízy, ať vidí slávu Boha našeho.“ Uslyšav to patriarch, dal svolati kněžstvo, a jakož jest obyčej, učinili svátek, a kadidla zapálili, a zpěvy i sbory sestavili. I šel ^{a)} s nimi do chrámu, a postavili je na prostranném místě, ukazující krasotu chrámovou, zpěvy i služby biskupské, přísluhování diakonův, a vykládající jim, kterak slouží Bohu svému. A oni u vytržení jsouce, divili se, i pochválili službu jich. I povolali je císařové Basilij a Konstantin k sobě, a řekli jim: „Jděte do země své;“ i propustili je s dary velikými a s počestností. Oni pak přišli do země své, a kníže svolal své bojary a starší. I řekl Vladimír: „Aj, přišli poslaní naši muži, slyšme od nich, co bylo.“ I řekl: „Vypravujte před družinou ^{b)}.“ A oni řekli: „Šli jsme nejprvé do Bulhar a dívali jsme se, jak se poklánějí v chrámě, totiž v modlitebnici: stojíce bez pasu, pokloní se a sedne, i hledí sem a tam jako běsný, a není radosti mezi nimi, ale zármutek a smrad veliký; není dobrý jich zákon. I přišli jsme do Němec, a viděli jsme, kterak ve chrámech mnohé služby konali ^{c)}, ale krasoty neviděli jsme nižádné. I přišli jsme pak do Hřek, a vedli nás, kde slouží Bohu svému, a nevěděli jsme, na nebi-li jsme byli, nebo-li na zemi: neb není na zemi takového podívání, ani krásy takové, i neumíme toho ani pověditi; toliko to víme, že tam Bůh s lidmi přebývá, a jich služba boží jest lepší než ve všech jiných zemích. My tedy nemůžeme zapomenouti krásy té; neb každý člověk, když okusí prvé sladkosti, potom hořkosti nepřijímá: tak ani my

a) císař *Hip. a Sof. vr.* — b) kde jste byli a co jste viděli *Hip.* — c) kterak ve chrámě konali službu *Hip.*

nechceme zde býti.“ I odpověděli bojaré, řkouce: 987
 „Kdyby špatný byl zákon hřecký, nebyla by ho
 přijala bába tvá, Olga, kteráž byla moudřejší nade
 vše lidi.“ A Vladimír odpovídaje řekl: „Kde tedy
 přijmeme křest?“ A oni pravili: „Kde ti libo.“
 A když minul rok,

XLII léta 6496 táhl Vladimír s vojskem na 988
 Korsuň, město hřecké, a zavřeli se Korsuňané v mě-
 stě. I stál Vladimír ob tu stranu města v přístavu,
 jedno střeliště vzdáli od města; i bránili se z mě-
 sta silně. Vladimír pak oblehl město, a lidé v mě-
 stě ochábli. I řekl Vladimír k měšťanům: „Nevzdá-
 te-li se, i po tři léta chci tu státi.“ A oni nedbali
 toho. Vladimír pak zřídil vojsko své, a dal sypati
 k městu násyp. Zatím, co tito sypali, Korsuňané
 podkopavše zeď městskou, sypanou zemi kradli
 a nosili k sobě do města, sypajíce ji prostřed mě-
 sta; vojínové pak přisypávali více, a Vladimír stál.
 A aj, muž jeden Korsuňský, jmenem Anastas, stře-
 lil, napsav takto na střele: „Studnice, kteráž jest
 za tebou od východu, z té voda teče po troubě:
 kopej a přejmi.“ I uslyšav to Vladimír, pohledl na
 nebe a řekl: „Vyplní-li se toto, dám se pokřtiti.“
 A tu hned kázal kopati naproti trubám, a přejali
 vodu; lidé oslábli žízní pro nedostatek vody a vzdali
 se. A Vladimír vešel do města i družina jeho. I po-
 slal Vladimír k císařům, Basilijovi a Konstantinovi,
 řka takto: „Aj, vzal jsem slavné město vaše, a sly-
 ším toto, že máte sestru, která jest ještě pannou;
 jest-li že jí za mě nevdáte, učiním městu vašemu,
 tak jakož jsem tomuto učinil.“ I uslyšavše to cí-
 sařové, byli zarmoucení, a oznámili mu, řkouce
 takto: „Nesluší křesťanům pohany za muže bráti
 a za ně vdávati; pokřtíš-li se, tehdy i toho dosá-

988 hneš, i království nebeské obdržíš, a budeš s námi jedné víry; pakli toho nechceš učiniti, nemůžem vdáti sestry své za tě.“ Uslyšav to Vladimír, řekl poslaným od císařův: „Povězte císařům takto: že já se pokřtiti dám; že jsem vyzpytoval již prvé těchto dnů zákon váš, a líbí mi se víra vaše i služby boží, jakož mi o nich oznámili poslaní námi mužové.“ I uslyšavše to císařové, byli rádi a přemlouvali sestru svou, jmenem Annu, i poslali ku Vladimírovi, řkouce: „Dej se pokřtiti, a tehda pošleme sestru svou k tobě.“ Vladimír pak řekl: „Nechť přijdou se sestrou vaší a pokřtí mne.“ I poslechli císařové a poslali sestru svou, a s ní některé vysoké důstojníky a duchovní. A ona nechtěla jíti: „Jako do zajetí,“ prý, „jdu, lépe bylo by mi zde umřít!“ I řekli jí bratři: „Což, obrátí-li nějak Bůh tebou zemi Ruskou na pokání, a zemi Hřeckou zbavíš od lité války; vidíš-li, jak mnoho zlého způsobili Rusové Hřekům? a i nyní, nepůjdeš-li, též učiní nám.“ A sotva ji přinutili. Ona pak sedajíc do korábu, líbala ^{a)} příbuzné své s pláčem, i odebrala se přes moře. A když přišla k Korsuni, vyšli Korsuňané s poklonou, i uvedli ji do města, a posadili ji v paláce. Božím pak řízením v týž čas rozstonal se Vladimír očima, i neviděl ničehož a rmoutil se velmi ^{b)}. I poslala k němu císařovna, řkouc: „Chceš-li pozbyti nemoci této, tehdy dej se brzy pokřtiti; nedáš-li, tehdy toho neduhu nepozbudeš.“ Uslyšav to Vladimír, řekl: „Bude-li toto pravda, tehdy v pravdě veliký bude Bůh křesťanský.“ I poručil, aby ho pokřtili. A biskup Korsuňský s kněžími císařovninými, dav prvé naučení, pokřtil Vladimíra;

a) bratry a *Hip*. — b) i nevěděl, co si počíti *Hip*.

jak mile vzložil naň ruku, ilmed prozřel. A vida 988
 Vladimír toto náhlé uzdravení, velebil Boha, řka:
 „Nyní teprvé spatřil jsem Boha pravého!“ Když
 pak to viděli družina jeho, mnozí pokřtiti se dali.
 A byl pokřtěn ve chrámě svatého Basilije, a stojí
 chrám tento v městě Korsuni na místě u prostřed
 města, kde trh mívají Korsuňané; palác pak Vla-
 dimířův s kraje chrámu stojí po tento den, a císa-
 řovnin palác za oltářem. A po křtu přivedl císa-
 řovnu na oddavky. Ti pak, kteří toho právě nevědí,
 praví, že se dal pokřtiti v Kyjevě; a jiní pravili,
 že ve Vasilevě; jiní pak opět jináče vypravují.

Když pak Vladimír byl pokřtěn, učili jej víře
 křesťanské, řkouce takto: „Ať neoklamou tebe ně-
 kteří z kacírův, ale věř, takto řka: Věřím v jednoho
 Boha Otce, všedržitela, tvůrce nebe i země — až
 do konce tu víru. A pak věř v jediného Boha Otce
 nezrozeného, i v jediného Syna zrozeného, i v jedi-
 ného svatého Ducha vycházejícího: tři osoby doko-
 nalé, myslné, rozdílné číslem i osobou, ale ne bož-
 stvím; neb rozděluje se nerozdílně, a spojuje se
 nesměsitelně. Neb Bůh Otec vždy týž přebývá
 v otcovství, nezrozený, bez počátku, počátek i pří-
 čina všech, jediným nezrozením starší on nežli Syn
 a Duch, z něhož rodí se Syn přede všemi věky,
 a vychází Duch svatý bez času i bez těla; ve spo-
 lek Otec, ve spolek Syn, ve spolek Duch svatý jest.
 Syn rovný bytostí Otcí a bez počátku jako Otec,
 zrozením toliko různí se od Otce i od Ducha. Duch
 jest přesvatý, Otcí i Synu rovný bytostí a věčný.
 Neb Otcí otcovství, a Synu synovství, svatému pak
 Duchu vycházení (náleží). Neb ani Otec nepřechází
 v Syna nebo v Ducha, ani Syn v Otce i v Ducha,
 ani Duch v Syna nebo v Otce; nehmutele jsou

988 vlastnosti jich. Ne tří bohové, jediný Bůh, poněvadž jediné božství ve třech osobách jest. Z vůle pak Otce i Ducha, aby spasil tvory své, vyšel z otcovského lůna, od něhož neodstoupil, a všed v panenské lože přechisté jako boží símě, přijal tělo životné, mluvné i rozumné, prvé nebývalé, a vyšel Bůh vtělený, zrodil se nevyslovitelně, i panenství matka zachovala bez porušení; netrpěl smíšením, ani rozmíšením, ani proměny, ale zůstav, kým byl, stal se, kým nebyl, přijav podobu sluhy pravdivě, a ne klamně, ve všem mimo hřích nám byl podoben; neb dobrovolně zrodil se, dobrovolně počal plakati, dobrovolně žádati, dobrovolně pracoval, dobrovolně ustrašil se, dobrovolně umřel, pravdivě a ne klamně: vše to skutečné, darmo nepravené strasti člověčenstva. A dav se ukřižovati, smrt podstoupil nevinně, vstav z mrtvých v těle svém, bez těla zetlení na nebesa vstoupil, i sedl po pravici Otce, a přijde opět ve slávě soudit živých i mrtvých; jakož vstoupil s tělem svým, tak i sestoupí. K tomu jediný křest vyznávej vodou i duchem, přistupuj k nejsvětějším tajnostem, věř ve skutečné tělo i krev, přijmi církevní podání, a klaň se čestným obrazům, klaň se čestnému dřevu kříže i všelikému kříži, svatým ostatkům i svatým nádobám. Věř také sedmi sborů svatých otcův, jichž první jest v Nicei tří set a osmnácte (otcův svatých), kteří prokleli Aria, i prohlásili víru bezúhonnou a pravou. Druhý sbor v Konstantinově městě (Carohradě) svatých otcův sta a padesáti, kteří prokleli Macedonia duchoborce, i prohlásili Trojici jednobytnou. Třetí pak sbor v Efese svatých otcův dvou set na Nestoria, jehož proklevše prohlásili svatou Rodičku Boží. Čtvrtý sbor v Chalcedoně svatých otcův šesti set a třidceti, na Evti-

chia a Dioskora, jež prokleli svatí otcové, vyhlásivše za dokonalého Boha i dokonalého člověka pána našeho Ježíše Krista. Pátý sbor v Carohradě svatých otcův sta a šedesáti a pěti na Origenova podání a na Evagria, jež prokleli svatí otcové. Šestý sbor v Carohradě svatých otcův sta a sedmdesáti na Sergia i Cyra, jež prokleli svatí otcové. Sedmý sbor v Nicei svatých otcův tří set a padesáti, prokleli ty, kteří se neklaní obrazům. A nepřijímej učení od latiníkův, jichž učení zkaženo jest; neb vejdouce do chrámu neklaní se obrazům, ale stoje pokloní se, a pokloniv se udělá kříž na zemi a líbá, a zdvihnuv se stane na něm nohama; leže tedy líbá, a vstana šlape po něm. Toho totiž apoštolé neustanovili, neb ustanovili jsou apoštolé kříž postavený líbati, i obrazy ustanovili líbati. Neb Lukáš evangelist nejprvé vymalovav (obraz Krista pána) poslal do Říma, jak vypravuje Basilij. Obraz na první postavu přechází. Pak také zemi nazývají mateří; jest-li však jim země máti, tehdy otec jim jest nebe, a na počátku stvořil Bůh nebe, též i zemi. Tak říkají: Otče náš, jenž jsi na nebesích. Jest-li po jich rozumu země máti, proč tedy plijete na máteř svou? tuto ji líbáte, a pak zase poškvřňujete! A toho prvé Římané nečinili, ale napravovali na všech sbořích, scházejíce se z Říma i ze všech stolic; neb na prvním sboru, jenž byl na Aria v Nicei, z Říma Silvester poslal biskupy i kněze, z Alexandrie Athanas, z Carohradu Mitrofan poslal biskupy od sebe: tak napravili víru. A na druhém sboru byl z Říma Damas, a z Alexandrie Timothej, z Antiochie Melecij, a Cyril Jerusalémský a z Carohradu Řehoř bohoslovec. Na třetím pak sboru Celestin Římský, Cyril Alexandrský, Juvenal Jerusalémský.

988 Na čtvrtém pak sboru Leont Římský, Anatol Carohradský, Juvenal Jerusalémský. Na pátém sboru Římský Vigil, Evtich z Carohradu, Apolinar Alexandrský, Domin Antiochijský. Na šestém sboru z Říma Agathon, Jiří z Carohradu, Theofan Antiochijský, z Alexandrie Petr mnich. Na sedmém sboru Andrian z Říma, Taras z Carohradu, Polician Alexandrský, Theodorit Antiochijský, Eliáš Jerusalémský. A ti všickni se svými biskupy scházejíce se napravovali víru. Po sedmém pak sboru Petr breptavý s jinými šel do Říma a stolicí opanovav, zkazil víru, odtrhnuv se od stolice Jerusalémské, i Alexandrské, i Carohradské, i Antiochijské. Ti zbouřili celou Italii, rozsívajíce učení své různě; a protož drží ne jedno vyznání víry, nébrž různé; neb někteří kněží jedinou ženu sobě pojavše slouží, a jiní do sedmi žen pojímajíce slouží, jiné pak mnohé věci různě drží, jichž učení se varuj. A rozhřešují také hříchy na daru, což jest nade vše nejhorší. Bůh tebe, kníže, od toho zachovej!“

XLIII. Vladimír potom pojal s sebou císařovnu i Anastasa a kněží Korsuňské s ostatky svatého Klimenta i Theba, učeníka jeho, a vzal také s sebou nádoby chrámové i obrazy pro blahoslavenství své. A vystavěl v Korsuni chrám^{a)} na hoře, kterouž u prostřed města nasypali, kradouce násyp, kterýžto chrám stojí po tento den. A vzal tu také měděné dvě modly a čtyry koně měděné, kteréž i nyní ještě stojí za svatou Boží Rodičkou, o nichž nevědomí domnívají se, že jsou mramorovy. Vydal pak opět Korsuň Hřekům za věno pro císařovnu, a sám přišel do Kyjeva. Jak mile tam přišel, po-

a) sv. Jana Křtitele *Hip.*

ručil modly vyvrátiti, některé rozsekati, a jiné v oheň uvrhnouti; Peruna pak poručil přivázati koni k chvostu a vleci s Hory po Bořičevu na potok,⁴⁹ a dvanácte mužův ustanovil, aby jej bili proutím: a to ne proto, jako by dřevo cítilo, ale na potupu běsu, jenž oklamával tou podobou lidí, aby odplatu dostal od lidí. Veliký jsi, Hospodine! divní skutkové tvoji: a) včera ctěn od lidí, a dnes potupen. Když pak jej vlekli po potoku k Dněpru, plakali proň nevěrní lidé, neb ještě nebyli přijali svatého křestu. A přivlekše, vhodili jej do Dněpru. I ustanovil Vladimír (lidí) některé, řka: „Přistane-li kde, vy odstrkujte jej od břehu, dokud neprojde skrze prahy; a potom jeho zanechte.“ A oni ten rozkaz vykonali. Jak mile jej pustili, a prošel skrze prahy, vyvrhl jej vítr na písčinu, a odtud nazvána jest písčina Perunova, jakož i po tento den slove. A potom Vladimír poslal po všem městě, řka: „Neobráť-li se kdo zejtra na řece (na víru křesťanskou), budiž bohatý, nebo chudý, nuzný, nebo služebný, bude mi nepřitelem.“ Uslyšavše to lidé, šli s radostí, radující se a řkouce: „Kdyby toto nebylo dobré, nebyli by kníže a bojaré toho přijali.“ Na zejtrí pak vyšel Vladimír s kněžími císařovninými a s Korsuňskými na Dněpr, i sešlo se lidí množství nesčíslné, vlezli do vody, a stáli někteří po šíji a jiní po prsa (ve vodě), a děti u břehu, a jiní děti držíce, a dospělí brodili; kněží pak stojíce říkali modlitby. I byloť viděti radost na nebi i na zemi, tolik duší spasených; a ďábel stenaje pravil: „Běda mně, že jsem odtud vyhnán! neb zde domníval jsem se příbytek míti, proto že zde není učení apoštolských, ani těch, kdo znají

a) *Žalm CXLIV*, 3.

988 Boha, ale radoval jsem se jich službě, poněvadž sloužili mně. A aj, už poražen jsem od nemoudrých, a ne od apoštolův, ani od mučovníkův, nemám už panovati v krajinách těchto!“

Když pak lidé byli pokřtěni, šli každý do domu svého. A Vladimír jsa rád, že poznal Boha sám i lidé jeho, a pohleděv na nebe, řekl: „Bože, jenž jsi stvořil nebe i zemi! pohleď na nový lid tento, a dej jemu, Hospodine, poznati tebe, pravého Boha, jakož poznaly země křesťanské, i utvrď víru v nich pravou a nezvratnou; a mně pomoz, Hospodine, proti nepřátelskému vrahu, abych dověřuje v tebe a v tvou moc, přemohl úklady jeho.“ A toto pověděv, dal te-sati chrámy a postavití po místech, kde stály modly; i postavil chrám svatého Basilije na chlumě, kde stála modla Perunova i jiné, kdežto konávali jim oběti kněze i lidé. I začal zřizovati po městech chrámy a kněží, a lidi na křest přiváděti po všech městech i vesnicích. Poslav (lidi své), počal bráti u vznešených rodin děti, a dávati je počal na učení knižné; a matky těch rodin plakaly pro ně, neb ještě nebyly se utvrdily u víře, ale jako pro zemřelé plakaly. A tím, že rozdáni byli na učení knihám, naplnilo se proroctví na zemi Ruské, kteréžto dí: V ty dni uslyší hluší slova knižná, a jasný bude jazyk breptavých.^{a)} Neb tito nebyli prvé slyšeli slova knižného (písma svatého), ale božím řízením a z milosti své slitoval se Bůh nad nimi, jakož praví prorok: Slituji se, když nad kým chci.^{b)} I slitoval se nad námi lázní našeho znovuzrození a obnovením ducha, ze svolení božího, a nikoli pro naše skutky. Blahoslaven pán Ježíš Kristus, jenž

a) *Isai. XIX, 18.* — b) *Exod. XXXIII, 19.*

oblíbil sobě nové lidi, zemi Ruskou, a osvítil ji 988
 křestem svatým. A protož i my vrháme se k němu,
 řkouce: Pane Ježíši Kriste! co ti vzdáme za vše-
 cko, ježto jsi dal nám hříšným? Nedovedem naproti
 darům tvým rovně tobě vzdáti, neb jsi veliký a di-
 vná díla tvá, velebnosti tvé není konce, rod od rodu
 vychalovati bude díla tvá.^{a)} I řeknu s Davidem:
 Přijďte, zradujme se v Hospodinu, zvolejme k Bohu
 a spasiteli našemu, předcházejme tvář jeho v hlá-
 sání, hlásající jemu, jak dobrý jest, jak na věky
 milost jeho, jak zbavil jest nás od vrahů našich,^{b)}
 totiž od model ničemných. A opět řceme s Davidem:
 Zazpívejte Hospodinu píseň novou, zazpívejte Ho-
 spodinu vše země, zazpívejte Hospodinu, blahoslavte
 jmeno jeho, blahoslavte den ode dne spasení jeho,
 zvěstujte v národech slávu jeho, mezi všemi lidmi
 divy jeho, jak veliký jest Hospodin a velmi slavný,
 a velikosti jeho není konce.^{c)} Jakáť radost! ne je-
 den, ani dva spasení jsou. Neb řekl Hospodin, jak
 radost bývá na nebesích z jednoho hříšníka kají-
 cího se;^{d)} tuto pak ne jeden, ani dva, ale nesčíslné
 množství k Bohu přistoupili, křestem svatým osví-
 cení. Jakož i prorok praví: Pokropím vás vodou
 čistou, a očistíte se od model svých i od hříchův
 svých.^{e)} A opět druhý prorok praví: Kdo jako Bůh,
 snímaje hříchy a promíjeje nepravosti? proto že
 sobě libuje v milosrdenství. On navrátí se i slituje
 se nad námi, a pohrouží hříchy naše v hlubině.^{f)}
 Neb Pavel praví: Bratří! kolik nás pokřtilo se v Je-
 žíše Krista, ve smrti jeho pokřtěni jsme, a tedy

a) *Žalm CXLIV, 3, 4.* — b) *Těž XCIV, 12, a CXXXV, 1, 24.* — c) *Těž XCV, 1—4 a CXLIV, 3.* — d) *Mat. XV, 10.* — e) *Ezech. XXXVI, 25.* — f) *Micheas VII, 18, 19.*

988 pohřbení jsme s ním křestem ve smrt, abychom, jakož Kristus vstal z mrtvých se slávou otcovskou, takéz i my v obnovení života vešli.^{a)} A opět: Staré věci minuly, a aj, nastaly nové. Nyní přiblížilo se nám spasení, noc přestala a den přiblížil se,^{b)} v kterémžto nalezli jsme vírou^{c)} milost tuto, kterýmž se honosíme i stojíme. Nyní pak osvobodivše se od hříchu, a podrobivše se Hospodinu, máte ovoce své v posvěcení.^{d)} A protož povinni jsme sloužiti Hospodinu, radující se jemu; neb dí David: Služte Hospodinu s bázní, a radujte se jemu s třesotem.^{e)} My pak zvoljme k pánu Bohu našemu, řkouce: Blahoslaven Hospodin, jenž nedá nás v kořist zubům jich; síť ztrhala se, a my zbaveni byli od úkladu ďábelského. I zhynula památka jeho s šumotem, a Hospodin na věky přebývá, slaven od synů Ruských, opěván v Trojici; a duchové zlí proklínáni od bohabojných mužův i od nábožných žen, kteřížto přijali jsou křest i pokání na odpuštění hříchův, noví lidé křesťanští, vybraní Bohem, Vladimír osvěcen sám, i synové jeho, i země jeho.

Byloť dvanácte synův jeho: Vyšeslav, Izjaslav, Jaroslav, Svatopluk, Vševlad, Svatoslav, Mstislav, Boris, Gleb, Stanislav, Pozvizard, Sudislav. I posadil Vyšeslava v Novohradě, a Izjaslava v Polotště, a Svatopluka v Turově, a Jaroslava v Rostově. Když pak starší Vyšeslav v Novohradě zemřel, posadil Jaroslava v Novohradě, a Borisa v Rostově, a Gleba v Muromě, Svatoslava v Dřevích, Vševlada ve Vladiměři, Mstislava ve Tmutorokani. I řekl Vla-

a) Řím VI, 3—7. — b) Pavel II. Kor. V, 17, a Řím. XIII, 12. — c) knížete našeho Vladimíra Hip. — d) Pavel Řím. V, 20. — e) Žalm II, 11.

dimír: „Není dobré, že jest málo hražených měst 988
okolo Kyjeva.“ I začal stavěti města hražená po
Desně, i po Ostři, i po Trubeži, i po Sule. i po
Stuhně; a počal vybírati muže nejlepší ze Slovanův,
i z Křivicův, i z Čudův, i z Vjaticův, a těmi osadil
města. Neboť byla válka od Pečeněhův, i bojoval
s nimi a přemohl je.

XLIV. Léta 6497; léta 6498; léta 6499. A po- 989
tom Vladimír živ byl v zákoně křesťanském. Umínil 991
si vystavěti chrám^{a)} přesvaté Boží Rodičky, a po-
slav přivedl mistry z Hřek. I počal stavěti, a jak
mile skončil stavbu, ozdobil ji obrazy, a poručil ji
Anastasijovi Korsuňskému, i kněze Korsuňské usta-
novil, aby sloužili v ní, vzdav tu vše, co byl vzal
v Korsuni, obrazy, i nádoby chrámové, i kříže.

Léta 6500 Vladimír založil město Bělohrad, 992
a vybral do něho z jiných měst, a mnoho lidí svedl
do něho; neb miloval toto město.

XLV. Léta 6501 táhl Vladimír na Charvaty. 993
A když přišel s vojny Charvatské, aj, Pečenězi při-
táhli po oné straně od Suly; a Vladimír táhl na-
proti nim, i potkal je na Trubeži na brodě, kde
nyní jest Přáslav. I stál Vladimír na té straně,
a Pečenězi na oné; a nesměli tito na onu stranu,
ani oni na tuto stranu. I přijel kníže Pečeněžský
k řece, zavolal Vladimíra i řekl jemu: „Vypusti ty
svého muže, a já svého, ať spolu zápasí: jest-li že
tvůj muž udeří mým, tehdy ať neválčíme spolu po
tři léta; pakli náš muž udeří vaším, ať válčíme po
tři léta.“ I rozešli se různě. Vladimír pak přišel do
ležení a poslal biřice po ležení, řka: „Není-li tu
muže takového, jenž by se popadl s Pečeněžským?“

a) kamenný *Иип*.

993 A nenalezl se nikdež. Na zejtrí přijeli Pečenězi a svého muže přivedli, a naši neměli žádného. I počal se Vladimír rmoutiti, a poslal po všem vojsku. I přišel jeden starý muž ku knížeti a řekl jemu: „Kníže! mám doma jednoho syna nejmladšího, a se čtyřmi jsem vyšel, a on je doma: od jeho dětství ještě nikdo jím neudeřil; jednou jsem jemu lál, a on mnul kůži, i rozhněvav se na mě, přetrhl kůži obuvní rukama.“ Kníže slyše to, byl rád, a poslal proň. I přivedli jej ku knížeti, a kníže všecko jemu oznámil. On pak řekl: „Kníže! nevím, přemohu-li jej, ale nechť mě zkusí: není-li tu býka velikého a silného?“ I našli býka velikého a silného, a on dal býka rozdrážditi: vložili naň železa horoucí, a býka pustili, i běžel býk mimo něj, a on pochytil býka rukou za bok, a vytrhl mu kůži s masem, pokud jemu ruka zasáhla. I řekl jemu Vladimír: „Můžeš s ním zápasiti.“ A na zejtrí přišli Pečenězi a počali volati: „Nemáte-li muže? aj, náš je tu!“ A Vladimír poručil té noci, aby se oblekli v braň; i přistoupili tu obojí. Pečenězi vypustili muže svého, a byl převeliký velmi a strašný; i vystoupil muž Vladimířův, a uzřev jej Pečeněžský, posmíval se, neb byl prostřední postavy těla. A rozměřivše (místo) mezi oběma pluky, pustili je k sobě, i popadli se, a počali se silně držeti; i umačkal Pečeněžského v rukou do smrti a udeřil jím o zem. I zkríkli Rusové, a Pečenězi dali se v útěk, a Rusové hnali se po nich sekouce, i zahnali je. A Vladimír jsa rád, založil město hrazené na brodě tom, a nazval je Perejaslav (Přáslav): protože přejal slávu sluha tento.⁵⁰ Vladimír pak učinil jej mužem velikým i otce jeho. I vrátil se Vladimír do Kyjeva s vítězstvím a se slávou velikou.

Léta 6502; léta 6503; léta 6504 Vladimír, vida 994
 chrám dokonaný, všel do něho i pomodlil se Bohu, 996
 řka: „Pane Bože! pohled' s nebes a viz, i navštěv
 vinohradu svého, a dokonej, jež vsadila pravice tvá,
 nové lidi tyto, kterýmž obrátil jsi srdce v rozum,
 aby poznali tebe, Boha pravého; i pohled' na tento
 svůj chrám, kterýž jsem vystavěl, nehodný sluha
 tvůj, ve jméno matere, kteráž tě porodila, nepo-
 škvrněné panny Boží Rodičky; a když se kdo po-
 modlí ve chrámě tomto, tehdy vyslyš modlitbu^{a)}
 jeho, pro modlitbu přecisté Boží Rodičky.“ A když
 se pomodlil, řekl takto: „Aj, daruji chrámu tomuto
 svaté Boží Rodičky ze jmění mého i z měst mých
 desátou část.“ A napsav přísahu, položil ji ve chrá-
 mě tom, řka: „Jest-li že kdo toho poruší, ať bude
 proklet.“ I vzdal desátek Anastasijovi Korsuňskému,
 a učinil svátek veliký v ten den bojarům i starším
 městským, a chudým rozdal jmění mnoho.

A potom přitáhli Pečenězi k Vasilevu, a Vla-
 dimír s malou družinou vytáhl proti nim; a když se
 srazili, nemoha jim odolati, dal se v útěk a stanul
 pod mostem, sotva že se ukryl před nepřátely.
 A tehdáž zaslíbil Vladimír, že postaví chrám ve Va-
 silevě svatého Proměnění, neb bylo v ten den Pro-
 měnění Páně, když se ta bitva stala. Vyvážnův pak
 Vladimír z toho (nebezpečností), postavil chrám,
 i učinil svátek veliký, navařiv tři sta várek medu,
 a sezval bojary své i náměstky, starosty po všech
 městech i lidi mnohé, a rozdal chudým tři sta hři-
 ven. Světiv kníže osm dní, vrátil se do Kyjeva v den
 Nanebevzetí svaté Boží Rodičky, a tu opět učinil
 svátek veliký, sezvav nesčíslné množství lidu. A vida

a) i odpust jemu všechny hříchy *Ип.*

996 lidi, že jsou křesťany, radoval se duší i tělem, a tak po všechna léta činíval. Milovalť písmo svaté, neb když jednou slyšel čísti Evangelium: „Blažení milosrdní, proto že ti milosrdenství dojdou!“ ^{a)} a opět: „Prodejte jmění své, a dejte nuzným;“ ^{b)} a opět: „Nepokládejte sobě pokladův na zemi, kdež rez hlodá a zloději podkopávají, ale pokládejte sobě poklady na nebesích, kdež ani rez hlodá, ani zloději kradou;“ ^{c)} a Davida řkoucího: „Blahoslaven muž, jenž miluje a dává;“ ^{d)} a Šalomona slyše řkoucího: „Kdo nuznému dává, Bohu půjčuje“ ^{e)}: toto uslyšav, poručil každému nuznému i chudému přicházeti na dvůr knížecí a bráti sobě všelikou potřebu, pití a jídlo, i z pokladen koží kuních. Nařídil pak i toto, řka, že: „Nemocní a churaví nemohou dojíti do dvora mého;“ i poručil přistrojiti vozy, a naložiti na ně chleby, mas, ryb, ovoce rozličného, medu v bečkách, a v jiných kvasu, i voziti po městech a tázati se: „Kde jest jaký nemocný a nuzný, nemoha choditi?“ těm rozdávali na potřebu. Toto pak také činil lidem svým po všechny neděle: rozkázal ^{f)} na dvoře v síni dvořanův hody strojiti a přicházeti bojarům, i dvořanům, i setníkům, i desátníkům, i vzácným mužům při knížeti i bez knížete; a bývalo tu množství masa od skotu i od zvěřiny, bylo všeho v hojnosti. Jednou pak, když se podnapili, počali reptati na kníže, řkouce: „Zle jest našim hlavám! dal nám jísti dřevěnými lžícemi, a ne stříbrnými!“ Uslyšav to Vladimír, dal nakovati lžice stříbrných, aby družina jimi jedli, řka takto: „Stří-

a) *Mat. 5, 7.* — b) *Týž 19, 21.* — c) *Týž 6, 19.* — d) *Srov. Žalm 40, 2.* — e) *Přisl. 19, 17.* — f) po všechny dni *Hip.*

996
 brem i zlatem nenaleznu družiny, ale družinou naleznu stříbro i zlato, jakož děd můj i otec můj na-
 byli družinou zlata i stříbra.“ Neb Vladimír milo-
 val družinu, s nimi rozmlouvaje o řízení zemském, i o válkách a řádu zemském. A byl živ s knížaty okolními v pokoji: s Boleslavem Ladským, i se Ště-
 panem Uherským, i s Oldřichem Českým, a byl po-
 koj mezi nimi i láska. Živ byl také Vladimír v bá-
 zni boží. I rozmnožily se loupeže, a biskupové pra-
 vili Vladimírovi: „Aj, rozmnožili se loupežníci; proč
 jich netresceš?“ On pak řekl jim: „Bojím se hří-
 chu.“ A oni řekli jemu: „Ty's ustanoven od Boha,
 abys trestal zlé a dobré miloval: sluší tobě trestati
 loupežníka, ale s vyšetřením.“ Vladimír pak zavrhl
 výkupy, a počal trestati loupežníky (na hrdle). I ře-
 kli biskupové a starší: „Mnoho válek; a protož
 bude-li jaká výkupa, tehdy budiž na zbraních a na
 koních.“⁵¹ I řekl Vladimír: „Tak buď.“ A byl živ
 Vladimír podlé zřízení otcova i dědova.

997
 XLVI. Léta 6505 šel Vladimír do Novohradu
 pro vojsko jízdné na Pečeněhy, neb byla válka
 veliká bez přestání. V týž čas dověděvše se Peče-
 nězi, že není tu knížete, přitáhli a stáli okolo Bě-
 lohradu. I nedali vyjít z města, a byl hlad veliký
 v městě, a nelze bylo Vladimírovi pomoci,^{a)} neb
 neměl u sebe vojska, a Pečeněhův bylo množství
 veliké. I prodlilo se obležení v městě, a byl hlad
 veliký; i sešli se v městě v radu a řekli: „Aj, už
 musíme pomřítí hladem, a od knížete není tu po-
 moci žádné; není-li nám lépe pomřítí? vzdejme se
 Pečeněhům, nechť koho živí, nebo-li koho zahubí;

a) aniž lze bylo jemu táhnouti (na ně), neb ještě se
 bylo vojsko k němu nesebralo, *Ип.*

997 však už umíráme hladem.“ A tak o to se uradili. Byl pak jeden stařec, jenž nebyl v té radě, i tázal se: „Proč byla rada?“ a lidé pověděli jemu, že zejtra lidé chtějí se vzdáti Pečeněhům. Uslyšav to, poslal pro starší městské, i řekl jim: „Slyšel jsem, že chcete se vzdáti Pečeněhům.“ A oni odpověděli: „Nesnesou lidé hladu.“ I řekl jim: „Poslyšte mne, nevzdávejte se za tři dni, a co já vám nařídím, učinite.“ A oni rádi slíbili poslechnouti. I řekl jim: „Seberte byť i po hrsti ovsa, nebo pšenice, neb otrub.“ A oni šedše, rádi to shledali. I poručil ženám, ^{a)} aby udělaly nátěstku, ze které vaří kyselo, a poručil vykopati studnici a postaviti tam káď, a naplniti káď nátěstkou. I poručil druhou studnici vykopati a postaviti tam druhou káď. I poručil, aby vyhledali medu; a oni šli a vzali sud medu, neb byl zakopán v knížecí mednici. I poručil, aby jej velmi rozředili a vlili do kádě v druhé studnici. Ráno pak nařídil, aby poslali pro Pečeněhy. A měšťané přišedše k Pečeněhům, pravili: „Vezměte k sobě zástavu naši, a deset mužů z vás pojdte do města, abyste viděli, co se děje v městě našem.“ A Pečenězi byli rádi, domnívajíce se, že chtějí se vzdáti; vzali u nich zástavníky, a sami vybrali muže nejlepší ^{b)} a poslali do města, aby se podívali v městě, co se děje. I přišli do města a lidé jim pravili: „Proč hubíte sami sebe? zdali můžete zde stojíce přetrvati nás? kdybyste stáli po deset let, co můžete nám učiniti? neboť máme krmi ze země; a jest-li že nevěříte, tehdy pohleďte svýma očima.“ I přivedli je ke studnici, kde byla nátěstka, a nabrali vě-

a) *Misto ženám má rkp. Hip. jim.* — b) v rodech *Sof. vr.*

drem a lili do hrnců^{a)}); a když uvařili kyselo, po- 997
javše je přišli s nimi ke druhé studnici, a nabrali
řediny, i počali jísti sami napřed, a potom Pečenězi.
I podivili se a řekli: „Knížata naše tomu neuvěří,
jest-li že sami jísti nebudou.“ A lidé nalili hrnc
nátěstky i řediny ze studně, a dali Pečeněhům; a oni
přišedše (mezi své), vypravovali vše, jak bylo. A uva-
řivše jídla knížata Pečeněžská, i podivili se; a po-
javše zástavníky své a oněch pustivše, zdvihli se
od města i odtáhli domů.

XLVII. Léta 6506; léta 6507; léta 6508 ze- 998
mřela Malfrida. Téhož léta zemřela také Rogněda, 1000
máti Jaroslavova.

Léta 6509 zemřel Izjaslav, otec Břetislavův, 1001
syn Vladimírův.

Léta 6510; léta 6511 zemřel Všeslav, syn Izja- 1002
slavův, vnuk Vladimírův. 1003

Léta 6512; léta 6513; léta 6514; léta 6515 1004
přenešeny jsou obrazy svatých do chrámu svaté 1007
Boží Rodičky.

Léta 6516; léta 6517; léta 6518; léta 6519 1008
zemřela císařovna Anna, choť Vladimírova. 1011

Léta 6520; léta 6521; léta 6522, když byl Ja- 1012
roslav v Novohradě, dával rok od roku do Kyjeva 1014
úroků dva tisíce hřiven, a tisíc v Novohradě roz-
dávali dvořanům, a takto dávali všickni náměstkové
Novohradští; ale Jaroslav toho nedával otcí své-
mu^{b)}. I řekl Vladimír: „Spravujte cestu, a dělejte
most!“ neb chtěl táhnouti na Jaroslava, na syna
svého, ale roznemohl se.

Léta 6523, když Vladimír chtěl táhnouti na Ja- 1015
roslava, Jaroslav poslav za moře, přivedl Varahy,

a) i vařili před nimi; *Hip.* — b) počal toho nedávati
do Kyjeva *Hip.*

1015 boje se otce svého. Ale Bůh nepopřál ďáblu radosti. Neb jak Vladimír se roznemohl, toho času byl u něho Boris; a když Pečenězi táhli na Rus, poslal proti nim Borisa, neboť sám byl nemocen velmi, v kteréžto nemoci také skonal měsíce Července v patnáctý den. I umřel na Břestově, a zatajili jej, neboť Svatopluk byl v Kyjevě. V noci pak mezi pokojema prolomili podlahu, a zaobalivše jej v koberec po provazích spustili jej na zemi;⁵² a naloživše jej na sáně, vezli a položili jej ve chrámě svaté Boží Rodičky, ježž byl sám vystavěl. Když pak lidé to zvěděli, sešli se v množství nesčíslném a plakali proň, bojaré jako pro zástupce jich země, chudí jako pro svého živitele; i vložili jej v rakev mramorovou a pochovali tělo jeho s pláčem, blahoslaveného knížete. Tento jest nový Konstantin velikého Říma, jenž pokřtil sebe sám i lidi své: tak i ten učinil podobně jemu. Neb ačkoli byl prvé v pohanství toužil po nečisté choutce, však posléze oddal se na pokání, jakož apoštol zvěstuje: Kdež rozmnožil se hřích, tu v hojnosti přebývá milosť.^{a)} [Neb jest-li že prvé v nevědomosti některé byly na něm hříchy, posléze pak rozpadly se pokáním i almužnami. Jakož se dí: V čem tě zastihnu, v tom tě i odsoudím.^{b)} Jakož praví prorok: Živ jsem já Adonaj Hospodin, že nechci smrti hříšníka, ale aby se odvrátil od cesty své a živ byl; odvrácením odvráťte se od cesty své zlé.^{c)} Neb mnozí spravedlivy se činíce, a podlé práva jsouce živi, k smrti zvracují se s pravé cesty a hynou, a jiní převráceně jsou živi, ale k smrti rozpomenou se, a poká-

a) *Pavel Řím. V, 20.* — b) *Prísł. XI, 7.* — c) *Ezech. XXXIII, 11.*

ním dobrým očistí hříchy; jakož prorok praví: Spravedlivý nebude moci spasiti se v den hříchu jeho. Když řeknu spravedlivému: Živ budeš! on pak spoléhaje na svou spravedlivost, dopustí se nepravosti, všechna spravedlivost jeho bude zapomenuta v nepravosti jeho, které se dopustil, a v níž umře. A když řeknu nešlechtnému: Smrtí zemřeš! a on obrátí se od cesty své, i učiní soud a spravedlivost, a zájem odevzdá i loupež vrátí, všickni hříchové jeho, jichž se jest dopustil, budou zapomenuti, proto že soud a spravedlnost učinil jest, a živ bude v nich. Každého vás soudím dle cesty jeho, dome Izraelův! a) Tento pak umřel u vyznání dobrém, pokáním smazav hříchy své i almužnami, což jest nade vše nejlepší; neb almužnu chci, řečeno jest, a ne oběti. Jestliť almužna nade vše lepší i vyšší, vzvedajíc se do samého nebe před Boha, jakož anděl Korneliovi řekl: Modlitby tvé i almužna tvá vzešly v paměť před Bohem. b)] A divno jest to, jak mnoho dobrého učinil zemi Ruské, pokřtiv ji. My pak, křesťané jsouce, nevzdáváme pocty za dobrodění jeho c). Neb kdyby on nás byl nepokřtil, tehdy byli bychom nyní v osidle ďáblově, jakož i prarodičové naši zahynuli. Kdybychom měli péči a modlitby vzdávali Bohu zaň v den úmrtí jeho, vida Bůh horlivost naši k němu, oslavil by jej; nám tedy náleží zaň Boha prositi, poněvadž jsme jím Boha poznali. Nu dejž ti Hospodin podlé srdce tvého, i všechny prosby tvé naplň, a jakož jsi toužil po království nebeském, dejž ti Hospodin ko-

a) *Ezech. XXXIII, 12—16, 20.* — b) *Skutk. apošt. X, 31. Místo v závorkách [] z rkp. Hip. a Chleb.* — c) vzdejme poctu za dobrodění jeho *Hip.*

1015 runu se spravedlivými, v požívání rajském radost
i účastenství s Abrahamem a s ostatními patriarchy;
jakož Šalomon řekl: Umře-li muž spravedlivý, ne-
zahyne naděje.“) Neb památku jeho chovají lidé
Ruští; zpomínajíce na svaté křtění, i oslavují Boha
v modlitbách a v písních i v žalmech, prozpěvujíce
Hospodinu, lidé noví, osvícení svatým duchem, ma-
jíce naději v Bohu velikém i spasiteli našem Jezu
Kristu, jenž každému za úsilí jeho udělí nevýslo-
vnou radost, kteréžto nechť se dostane všem kře-
stfanům!

Svatopluk pak sedl v Kyjevě po otci svém,
i svolal Kyjany, a počal rozdávat jim jmění, a oni
přijímali; ale nebylo srdce jich s ním, proto že bra-
trí jich byli s Borisem. Když pak Boris navrátil se
s vojskem, aniž byl Pečeněhův dostihl, přišla jemu
zpráva: „Otec ti umřel.“ I plakal pro otce velmi,
neb otec jeho miloval jej nade všecky; a přišed
stanul na Altě. I pravili jemu družina otcova: „Aj,
máš u sebe družinu otcovu i vojsko, pojd', sedni
v Kyjevě na stolci otcovském.“ On pak odpověděl:
„Nebudiž, abych vztáhl ruku na bratra svého star-
šího; a když mi umřel otec, tehdy mi tento budiž
na místo otce.“ I uslyšavše to vojsko, rozešli se
od něho, a Boris stál se sluhý svými. Svatopluk
pak naplniv se nepravostí, pojal úmysl Kainův, a po-
sílaje k Borisovi, pravil: „Chci s tebou v lásce býti,
a k otcovu ti přidám,“ lešť o něm ukládaje, kterak
by jej zahubil. I přišel Svatopluk v noci na Vyše-
hrad, povolal k sobě tajně Putišu a Vyšehradské
bojarce, i řekl jim: „Přejete-li mi vším srdcem?“
I řekl Putiša s Vyšehradskými: „Můžem hlavy své

a) Srov. Přísl. XI, 7.

složiti za tě.“ A on řekl jim: „Nepovídejte niko- 1015
mu ničehož, a jděte i zabíte bratra mého Borisa.“
A oni hned připověděli jemu, že to učiní. Neb o ta-
kových dí Šalomon: Rychlí jsou ku prolévání krve
bez spravedlivosti, neb oni ukládají proti krvi své,
a shromažďují zlé sobě; takové jsou cesty těch,
kteří dokonávají nepravost, neb v nešlechtnost uvo-
zují duši svou.“^{a)} I přišli poslaní na Altu v noci,
a přistoupivše blíž, slyšeli blahoslaveného Borisa,
an pěje jitřní; neb už měl návěští, že jej chtějí za-
hubiti. A vstav počal zpívati, řka: „Hospodine! což
se rozmnožili sužovatelé moji? mnozí povstávají na
mě!“^{b)} A pak opět: „Střely tvé uvázly ve mně,
neb já na rány jsem připraven, i bolest má přede
mnou jest.“^{c)} A pak opět pravil: „Hospodine! vy-
slyš modlitbu mou, a nevcházej v soud se služební-
kem svým, proto že nebude spravedliv před tebou
nižádný živý; neb stíhá nepřítel duši mou.“^{d)} A skon-
čiv šestižalm, i spatřiv ty, kteří posláni byli, aby
ho zabili, začal zpívati žaltář, řka: „Obstoupili mě
býkové tuční, a sbor zlomyslných oblehl mě. Ho-
spodine, Bože můj! v tebe doufal jsem, i spasiž mě,
a ode všech, kteří mě stíhají, vysvobod' mě!“^{e)}
A potom počal zpívati píseň ranní. Po té skončiv
jitřní, pomodlil se, řka, hledě na svatý obraz, na
podobu Páně, řka takto: „Hospodine Ježíši Kriste!
jenž v podobě této jevil jsi se na zemi pro spasení
naše, a ráčil dobrovolně dáti přibiti na kříži ruce
své, i trpěl's muku pro hříchy naše: tak i mne ho-
dným učin' trpěti muku! Aj, netrpím jí od nepřátel,

a) *Přisl. I, 16—19.* — b) *Žalm III, 1.* — c) *Těž XXXVII, 3, 18.* — d) *Těž CXLII, 1—3.* — e) *Těž VII, 1 a XXI, 13, 17.*

1015 ale od svého bratra, i nepokládej jemu, Hospodine, toho za hřích.“ A když se byl pomodlil, položil se na loži svém. A tu oni jako zvěř divá vyřítili se okolo stanu, i napřáhli kopí a probodli Borisa; a sluhu jeho, kterýž byl naň padl (aby ho zachránil), probodli s ním, neb byl miláčkem Borisovým. Sluha ten byl rodem z Uherské země, jmenem Jiří, a Boris ho velmi miloval, bylť mu na šíji vzložil hřivnu zlatou velikou,⁵³ v kteréžto stával před ním (slouže jemu); zabili pak i jiné mnohé sluhy Borisovy. A nemohouce tomu Jiřímu rychle sejmouti hřivny s šíje, usekli mu hlavu, a tak tu hřivnu sňali, a hlavu zahodili pryč; a proto potom nenalezli těla jeho mezi mrtvolami. A zabivše Borisa zlosynové, zaobalili jej ve stan, a naložili na vůz, i vezli jej, an ještě dýchal. A zvěděv to bohaprázdný Svatopluk, že ještě dýše, poslal dva Varahy, aby ho dobili. Když pak ti přišli a viděli, že ještě živ jest, jeden jich vytasil meč a probodl jej k srdci. A takto dokonal blahoslavený Boris, přijav od Krista pána věnec se spravedlivými, spojiv se s proroky a s apoštoly, se zástupy mučovníkův přebýváje, spočíváje na lůně Abrahamově, vida radost nevýslovnou, zpíváje s anděly a vesele se se sbory svatých. I položili tělo jeho, přinesše je podtají na Vyšehrad, ve chrámě svatého Basilije. Ti pak bohaprázdní vrahové přišli k Svatoplukovi, jako by byli něco chvalitebného vykonali, zločinci! Jména pak těch nešlechtníků jsou tato: Putiša a Talec, Jelovic, Leško, a otec jich Satan! Neb takovými sluhy bývají běsi; běsi totiž na zlé posílání bývají, andělé na dobré posílání. Neb anděl člověku zlého nečiní, ale dobré jemu vždy obmýšlí, zvláště pak pomáhá křesťanům, a ochraňuje jej od nepřítelů ďábla; ale běsové vždy

na zlé loví, závidíce jemu, poněvadž vidí, že člo- 1015
 věk Bohem poctěn jest, a závidíce jemu, jsou ochotni, když na zlé jsou poslání. [Neb řečeno jest: Kdo jde přelstít Achaba? I řekl bės: Aj, já jdu!“)]
 Člověk zlý totiž, oddav se na zlé, horší jest než bės; neb bėsové Boha se bojí, ale zlý člověk ne-
 bojí se ani Boha, ani člověka se stydí; neb bėsové bojí se kříže Páně, ale člověk zlý ani kříže se ne-
 bojí.^{b)}

A bohaprázdný Svatopluk pomyslnil v sobě, řka: „Aj, Borisa jsem zabil; kterak bych mohl zabiti Gleba?“ A vzav úmysl Kainův, lstivě poslal ku Glebovi, mluvě takto: „Pojď brzy, otec ti vzkazuje, neb nemocen jest velmi.“ A Gleb bez meškání vsedl na koně, i jel s malou družinou; neb byl poslušen otce svého. A když přišel na Vihu, potknul se mu kůň na poli v příkopě, a nalomil si málo nohu. I přišel do Smolenska, a ze Smolenska vyšel, jak mile se rozbřesklo, i stanul na Smědině v loďce. V týž čas přišla byla zpráva k Jaroslavovi od Předslavy (dcery Vladimírovy) o smrti otcově, i poslal Jaroslav ku Glebovi, řka: „Nechod, otec ti umřel, a bratr tvůj zabit od Svatopluka.“ Uslyšav to Gleb, počal slzeje velmi naříkati, oplakáváje otce, a zvláště bratra svého, i počal se modliti se slzami, řka: „Běda mně, Hospodine! lépe bylo by mi umřítí s bratrem, nežli na tomto světě živu býti! Kdybych byl, bratře můj, viděl tvář tvou andělskou, byl bych umřel s tebou: a nyní proč ostal jsem já sám jediný? kde jsou slova tvá, jež jsi ke mně mluvil,

a) Srov. 2 Kronik XVIII, 19, 20. [] z rkp. Hip. a Chleb. — b) Tuto dodávají ještě rkp. Hip. a Chleb. z žalmu LVII v. 1—5.

1015 bratře můj přemilý? nyní už neuslyším mírného tvého napomínání. A když jsi nabyl důvěry u Boha, modli se za mě, abych i já touž muku trpěl; neb lépe bylo by mi s tebou umřítí, nežli na tomto světě ošemetném živu býti.“ A když se takto slzeje modlil, aj, tu nenadále přišli ti, jež poslal Svato-pluk, aby Gleba zahubili, a tu hned poslaní zmocnili se korábu Glebova, i dobyli zbraně. Sluhové Glebovi klesli srdcem. A poslaný zlosyn Goraser poručil, aby bez prodlení Gleba zařezali, a kuchař Glebův, jmenem Turčín, vyňav nůž, zařezal Gleba. Jako beránek nevinný vzdal se Bohu na oběť, v líbeznu vůni, oběť mluvná, a dosáhl věnce; všed u příbytky nebeské, uzřel bratra svého, po němž toužil, i radoval se s ním radostí nevýslovnou, kteréž dosáhli svou láskou bratrskou. Aj, jak dobré a jak krásné jest, když bratří žijí pospolu!^{a)} A ti zlořečení potom vrátili se nazpět, jakož dí David: Ať se vrátí hříšníci do pekla.^{b)} A když přišli, pověděli Svatoplukovi: „Učinili jsme, jakož jsi byl rozkázal.“ A on uslyšav to, velmi se vznesl srdcem svým, nevěda, že praví David: Což se vychloubáš nešlechtností, mocný? nepravost na každý den umyslil jazyk tvůj.^{c)}

A když Gleb byl zabit a položen na břehu mezi dvěma kládama, potom jej vzali a odvezli, i pochovali jej podlé bratra jeho Borisa v kostele svatého Basilije. I byli tak spojeni těloma, ale nad to více dušema, přebývajíce u Vládce všech mocnářů

a) *Žalm CXXXIII, 1.* — b) *Těž IX, 18.* Dále přivodí *rkp. Hip. a Chleb. ještě Žalm XXXVII, v. 14, 15, 19 a 20.* — c) *Těž LI, 3, 4; rkp. Hip. a Chleb. až po 7; načež dodáno ještě z Přísl. I, 26 a 31.*

v radosti bezkonečné, ve světlosti nevýslovné, po- 1015
dávající léčebné dary zemi Ruské, i jiným cizím
s věrou přichozím dávají léky: chromým chůzi, sle-
pým prozření, nemocným uzdravení, okovaným roz-
poutání, temnicím otevření, zarmouceným utěšení,
nešťastným zbavení; a jsou zástupcové země Ruské,
a svítilníci zářící i modlíci se neustále ku Vládci
za lidi své. A protož i my povinni jsme velebiti dů-
stojně mučeníky Kristovy, modlíce se pilně k nim,
řkouce: Radujte se, mučeníci Kristovi, zástupcové
země Ruské, kteří léky podáváte těm, kdo přichá-
zejí k vám s věrou a láskou! Radujte se, obyvatelé
nebeští! v těle byli jste anděly, služebníci jedné my-
sli, vrstevníci jedné podoby, se svatými jedné duše,
protož trpícím všem podáváte léky. Radujte se, Bo-
rise i Glebe, moudrosti božské plní! jako potokové
tečete ze studnice vody živonosné, jimiž léky vy-
plývají věrným lidem na uléčení. Radujte se, zlého
draka potřebše, jako pochodně jasně zářící zjevili
jste se, jako svítilny osvěcující veškerou zemi Ru-
skou, tmu vždy zapuzující, jevíce se věrou neob-
lomnou. Radujte se, oka nedřímajícího nabyvše, duše
na vyplnění božích svatých přikázání přijavše v srdci
svém, blažení! Radujte se, bratří, spolu v místech
zlatozárných, v sídlech nebeských, v slávě neva-
dnoucí, kteréž pro své zásluhy stali jste se hodný-
mi. Radujte se! božími světlostmi zjevně ozáření,
celý svět obcházíte, běsy zahánějíce, neduhy léčíce,
svítilníci předobří, zástupcové horliví, přebývající
s Bohem, božskými paprsky neustále plápolající,
stateční mučeníci, osvěcující duše věrným lidem;
neb povýšila jest vás světlonosná láska nebeská,
protož krasoty všechny zdědili jste v nebeském žití:
slávu, i rajský pokrm, i světlo rozumu, ušlechtilé ra-

1015 dosti. Radujte se, že vše srdce napájejíce, zármutky i bolesti zahánějíce, muky zlé hojíce, krupějemi krvavými svatými zbarvili jste oděv purpurový, jejž, slavní! krásně nosíce, s Kristem vždy kralujete, modlíce se za nové lidi křesťanské i příbuzné své, neb země Ruská blahoslavena jest krví vaší; a ostatky svými spočívající v chrámě, duchem božsky osvěcujete, v kterémžto (chrámě) s mučeníky jako mučeníci za lid svůj se modlíte.^{a)} Radujte se, jasné hvězdy z rána vycházející! Avšak Krista milovní mučeníci i zástupcové naši! podrobte pohany pod nohy knížatům našim, modlíce se k pánu Bohu našemu, aby pokojně přebývali ve svornosti a ve zdraví, vysvobodíce je od vespolečné války i od úkladu ďábelského, a popřejte i nám, abychom zpěvem oslavovali i poctívali vaši svatou slavnost po vše věky do skonání!

XLVIII. Ten pak bezbožný a zlý Svatopluk zabil (také bratra svého) Svatoslava, jenž před ním utíkal do Uher, poslav za ním k hoře Uherské, a počal pomýšleti: „Zabiju všecky bratry své, a budu v Rusích panovati sám jediný!“ Takto si pomyslí u vysokomyslnosti své, nevěda, že Bůh dává vládu, komu chce; neb Nejvyšší ustanovuje králem i knížetem, koho chce. Neb jest-li že která země spravedlivou se ukáže před Bohem, ustanoví jí krále neb knížete spravedlivého, jenž miluje soud i spravedlnost, a vládce zřizuje i soudce, jenž řídí soud. Neb když knížata spravedlivá bývají v zemi, tehdy mnohá promíjejí se zemi prohřešení; pakli bývají

a) Radujte se, získavše slunce církve světozárné, (je-
hož) východ osvěcuje stále utrpení vaše na slávu vaši mu-
čenickou. *Ип. Хлеб. Радз.*

zlá a nešlechtná, tehdy větší zlé přivádí Bůh na 1015 tu zemi, proto že ten jest hlava země; neb tak Isaiáš dí: Zhřešili od hlavy až do nohou, ^{a)} to jest, od krále až do prostých lidí. Neb běda jest tomu městu, ve kterém panuje kníže mladý, ^{b)} jenž sobě libuje v pití vína při houslích a s mladými rádci. Neb takové dává Bůh za hříchy, a staré i moudré odejme, jakož Isaiáš praví: Odejme Hospodin od Jerusaléma muže silného, velikána, i člověka udatného, i soudce, i proroka, i moudrého starce, i podivu hodného rádce, i vtipného umělce, i rozumného poslušníka; a ustanovím jim za kníže mládce, a posměvače, aby jimi vládl. ^{c)}

I počal bohaprázdny Svatopluk panovati v Kyjevě. Svolav lidi, počal dávatí některým oděvy kožišinné, a jiným kože kuní, i rozdal množství otcovského bohatstva. A Jaroslav nevěděl ještě o smrti otcově, a byli mnozí Varazi u Jaroslava, a násilí činili Novohradským i ženám jich. Tehdy vstavše Novohradští, pobyli Varahy ve dvoře Poromoni. I rozhněval se Jaroslav, a šed na Rokom, usadil se ve dvoře; i poslal k Novohradským, řka: „Těch už nemohu vzkřísiti.“ A pozval k sobě muže přední, kteří byli rozsekali Varahy, a lstivým způsobem je pobil. V též noci přišla jemu zpráva z Kyjeva od sestry jeho Předslavy: „Aj, otec ti zemřel, a Svatopluk sedí v Kyjevě, zabiv Borisa, a na Gleba poslal; i měj se před ním velmi na pozoru.“ Uslyšav to Jaroslav, zarmoucen byl pro otce svého, ^{d)} i pro družinu. Na zejtrí pak sebrav Jaroslav zbytek Novohradských, ^{e)} řekl: „O milá moje družino!

a) *Isai. I, 6.* — b) *Kazatel X, 16.* — c) *Isai. III, 1—4.* — d) i pro bratra, *IIp.* — e) učinil radu na poli a *Sof. vr.*

1015 včera jsem tě zabil, a nyní bylo by mi tebe třeba!“
 I utřel slzy, a řekl jim v radě: „Otec můj zemřel,
 a Svatopluk sedí v Kyjevě, zabíjeje bratry své.“
 I řekli Novohradští: „Kníže! ačkoli bratří naši jsou
 rozsekáni, můžeme se předce pro tebe potýkati.“
 I sebral Jaroslav Varahů tisíc, a ostatního vojska
 čtyřicet tisíc, i táhl na Svatopluka, dokládaje se Bo-
 hem, a řekl: „Ne já počal jsem zabíjeti bratří, ale
 on; budiž Bůh mstitelem krve bratří mých, poněvadž
 bez viny prolil krev Borisovu i Glebovu spravedli-
 vou. Zdali i mně téhož neučiní? ale budiž mi, Ho-
 spodine! soudcem spravedlivým, aby se skončila
 zloba hříšného.“ I táhl na Svatopluka. A uslyšav to
 Svatopluk, že Jaroslav naň táhne, připravil vojsko
 nesčíslné, Rusův i Pečeněhův, a vytáhl proti Lubči,
 s oné strany Dněpra, a Jaroslav s této.

1016 XLIX. Léta 6524 přitáhl Jaroslav na Svato-
 pluka, i stáli naproti sobě po obé straně Dněpra,
 a nesměli ani tito na ony, ani oni na tyto udeřiti,
 a stáli tři měsíce naproti sobě. I počal vojvoda Sva-
 toplukův, jezdě podlé břehův, tupiti Novohradské,
 řka: „Co jste přišli s tím chromcem, vy tesaři?
 i postavíme vás, abyste nám stavení tesali!“ Sly-
 šíce to Novohradští, pravili Jaroslavovi: „Zejtra
 převezem se na ně; a nepůjde-li kdo s námi, sami ho
 skolíme!“ Neb už počalo zamrzati. Svatopluk stál
 mezi dvěma jezeroma, a celou noc pil se svou dru-
 žinou. Jaroslav pak na zejtrí zřídív družinu svou,
 za svítání se převezl. A vystoupivše na břeh, od-
 razili lodi od břehu, i táhli ^{a)} naproti sobě a srazili
 se na místě. Byla bitva zlá, a nelze bylo Pečeně-
 hům pro jezero pomáhati. I přitiskli Svatopluka

a) té noci *Sof. vr.*

s družinou k jezeru, i vstoupili tito na led a prolo- 1016
mil se s nimi led; i počal vítěziti Jaroslav, ^{a)}) Svato-
pluk pak utekl do Lech. Jaroslav pak sedl v Kyjevě
na stolci otce i děda svého. A byl tehdáž Jaroslav
v Novohradě osm a dvacet let. ^{b)})

Léta 6525 Jaroslav šel do Kyjeva, a pohořely 1017
chrámy.

L. Léta 6526 přitáhl Boleslav se Svatoplukem 1018
na Jaroslava s Lechy. Jaroslav pak sebrav Rusy,
i Varahy, i Slovany, vytáhl proti Boleslavovi a Sva-
toplukovi, i přitáhl k Volyni, a stáli po obé straně
řeky Buhu. A měl Jaroslav u sebe svého pěstouna
i vojvodu, jmenem Budy, ^{c)}) a ten začal tupiti Bole-
slava, řka: „Aj, toť probodnem třískou flusté břicho
tvé!“ Neb Boleslav byl veliký a těžký, tak že ani
na koni nemohl seděti, ale byl rozumný. I řekl
Boleslav k družině své: „Není-li vám té potupy žal,
tehdy já sám zahynu.“ I vsedl na koně, a vbředl
do řeky, a za ním vojsko jeho; Jaroslav pak ani
zříditi se nemohl, i porazil Boleslav Jaroslava.
Jaroslav pak uprchnul se čtyřmi muži do Novo-
hradu, a Boleslav vtáhl do Kyjeva se Svatoplukem.
I řekl Boleslav: „Rozved'te družinu mou po městech
na stravování.“ I stalo se tak. Když pak Jaroslav
přikvapil do Novohradu, chtěl utíkat za moře; ale
náměstek Kosnětín, syn Dobryňův, s Novohradskými
rozsekali lodi Jaroslavovy, řkouce: „Ještě se může-
me bít s Boleslavem i se Svatoplukem.“ I počali
sbíratí peníze: ⁵⁴) od muže po čtyrech kunách, od sta-

a) Vida to Svatopluk, dal se v útěk, a Jaroslav zvi-
tězil. *Hip.* — b) *Dle Karamz. II pozn. 9, a Solov. I, pozn.*
297; všecky rukopisy mají: A byl tehdáž Jaroslav dva-
ceti a osmi let. — c) *Bluda Sof. vr.*

1018 rostův po desíti hřivnách, a od bojarův po osmnácti hřivnách; i přivedli Varahy a dali jim peníze, a sebral Jaroslav vojsko veliké. Boleslav pak měl sídlo své v Kyjevě, a pošetilý Svatopluk řekl: „Co koli Lechův po městech, pobíte je.“ I pobili Lechy. A Boleslav utekl z Kyjeva, vzav s sebou poklad, i bojary Jaroslavovy, i dvě sestry jeho, a Anastasa ustanovil desátníkem ku pokladu, neb si byl tento lstí získal jeho důvěru; i lidí mnoho vedl s sebou, a města Červeňská sobě vzal, a přišel do země své. Svatopluk pak počal panovati v Kyjevě; i táhl Jaroslav na Svatopluka, a porazil Svatopluka Jaroslav, a Svatopluk utekl do Pečeněh.

1019 LI. Léta 6527 přitáhl Svatopluk s Pečeněhy v síle těžké, a Jaroslav sebral mnoho vojska, i vytáhl proti němu na Altu. Jaroslav stál na místě, kde zabili Borisa. A zdvihnuv ruce k nebi, řekl: „Krev bratra mého volá k tobě, Pane! pomsti krve spravedlivého tohoto, jakož jsi pomstil krve Abeľovy, vloživ na Kaina náрек a třesení, tak vlož i na toho.“ A pomodliv se řekl: „Bratří moji! ačkoli jste tělem odtud, ale modlitbou pomozte mi na protivníka tohoto, vražedlníka i hrdopýška.“ A když toto promluvil, táhli naproti sobě, a pokryto bylo pole Altské množstvím obého vojska. A byl tehdáž pátek; a když slunce vycházelo, srazili se oboji, a byla bitva zlá, jakéž nebylo v Rusích; i za ruce chytajíce sekali se, a srazili se třikráte, tak že po údolí krev tekla potokem. A k večeru zvítězil Jaroslav, a Svatopluk dal se v útěk. A když utíkal, napadl naň běs^{a)}, i oslábly kosti jeho, a nemohl seděti na koni; i nesli jej na nosidlech, a přinesli

a) strach *Sof. vr.*

jej k Břesti, utíkající s ním. On pak volal: „Utí- 1019
kejte se mnou! honí nás!“ A sluhové jeho vysílali
naproti: „Zdali nás kdo honí?“ a nebylo nikoho,
kdo by se hnal po nich, i utíkali s ním. A on ležel
v nemoci. I vzechopiv se volal: „Ejhle honí, utíkejte!“
Nemohl vydržeti na jediném místě, a utíkal skrze
zemi Ladskou, honěn jsa hněvem božím, a přiběhl
v pustinu mezi Lechy a Čechy, a tu skončil zle ži-
vot svůj. Není pochybnosti, že naň, jako na ne-
spravedlivého, přišel boží soud, a že po vykročení
se světa tohoto pojaly jej muky, bezbožníka: uka-
zovalať to zjevně naň poslaná rána záhubná, kte-
ráž jej ve smrt nemilosrdně vehnala, a po smrti
v muky věčné jest odsouzen“). A jest mohyla jeho
v poušti až podnes, i vychází z ní smrad ošklivý.
Toto pak ukázal Bůh na výstrahu knížatům Ru-
ským, když by totiž oni ještě čeho takového se do-
pustili, aby o tom vědouce, touž pokutu vzali, ano
i nad to větší, proto že vědouce to, spáchají tako-
vou vraždu zlou. Neb sedm pokut trpěl Kain, zabiv
Abele, a Lamech sedmdesát: proto že Kain nevěděl,
že pomstu trpěti bude od Boha, ale Lamech, věda
o trestu, který stihl jeho praotce, vraždu spáchal.
Pravilť totiž Lamech k ženám svým: Muže zabil
jsem na škodu mou, a jinocha na zkázu mou;
a proto, prý, sedmdesát pokut mne potkalo, poně-
vadž, prý, věda toho jsem se dopustil.^{b)} Tento La-
mech zabil dva bratry Enochovy, i pojal sobě ženy
jich: a tento Svatopluk, nový Abimelech, kterýž se
byl zrodil z cizoložství, jenž zabil bratry své, syny
Gedeonovy; tak byl i tento. Jaroslav pak usadil

a) v propasti pekelné *Sof. vr.* — b) *Genes. IV,*
23, 24.

- 1019 se v Kyjevě, i utřel sobě pot se svou družinou, do-
byv vítězství a práci vykonav velikou.
- 1020 Léta 6528 narodil se Jaroslavovi syn, i nazval
jej jmenem Vladimír.
- 1021 Léta 6529 přitáhl Břetislav, syn Izjaslavův,
vnuk Vladimírův, na Novohrad, i dobyl Novohradu,
a pobrav s sebou mnoho Novohradských i jmění
jich, táhl zpátky do Polotska; a když přišel k řece
Sudomiři, ^{a)} Jaroslav z Kyjeva v sedmý den jej tu
postihl; i porazil Jaroslav Břetislava, a Novohrad-
ské vrátil zase do Novohradu, a Břetislav utekl do
Polotska.
- 1022 LII. Léta 6530 přitáhl Jaroslav k Břesti. V ty-
týž časy Mstislav, jsa ve Tmutorokani, vytáhl na
Kasohy. I uslyšav o tom kníže Kasožský Rededja,
vytáhl naproti němu, a když obojí pluky stály na-
proti sobě, řekl Rededja ke Mstislavovi: „Proč má-
me sobě obapolně hubiti družinu? ale pojďme se sami
spolu potýkat: jest-li že ty zvítězíš, tehdy vezmeš
jmění moje, i ženu mou, i děti mé, i zemi mou; pakli
já zvítězím, tehdy vezmu já tvoje všecko.“ A Msti-
slav řekl: „Tak buď.“ I řekl Rededja ke Mstislavu:
„Nebíme se mečem, ale porážejme se.“ I počali silně
spolu zápasiti, a když dlouho spolu zápasili, počal
pozbyvati síly Mstislav, neb Rededja byl veliký a sil-
ný. I řekl Mstislav: „O přecistá Rodičko Boží! po-
moz mi: jest-li že tohoto přemohu, vystavím chrám
ve jméno tvé.“ A to promluviv, udeřil jím o zemi,
a vyňav nůž ^{b)}, zařezal Rededju; a všed do země
jeho, pobral všecko jeho jmění, ženu jeho i děti jeho,
a na Kasohy vzložil daň. A když přišel do Tmuto-

a) a Jaroslav vytáhl z Kyjeva, *Hip.* — b) udeřil jej
nožem do chřtánu, a tak Rededja zabit jest; *Hip.*

rokani, založil chrám svaté Boží Rodičky, i vysta- 1022
věl jej, jenž ve Tmutorokani stojí po tento den.⁵⁵

Léta 6531 táhl Mstislav na Jaroslava s Kozary 1023
a s Kasohy.

LIII. Léta 6532, když Jaroslav byl v Novo- 1024
hradě, přitáhl Mstislav z Tmutorokani ku Kyjevu, ale
Kyjevští jeho nepřijali; on pak šel a sedl na stolci
v Černihově, když Jaroslav byl tehdáž v Novohradě.

Téhož léta vyskytli se čarodějníci v Suzdali,
a zabíjeli staré lidi podlé ďábelského vnuknutí a po-
sedení, pravíce, že tito zdržují úrodu. I bylo zbou-
ření veliké a hlad po vší té krajině; a šli po Vlze
lidé všickni do Bulhar, i přivezli obilí, a tak ožili.
Uslyšav pak Jaroslav o čarodějnicích, přišel do
Suzdali, a zjímav čarodějníky, rozptýlil je, a ně-
kterých potrestal, řka takto: „Bůh uvádí pro hříchy
na každou zemi pokutu hladem, neb morem, neb
suchem, neb jinou pokutu, a člověk neví ničehož!“

A navrátiv se Jaroslav, přišel do Novohradu,
i poslal za moře pro Varahy; a přitáhl Jakun s Va-
rahy. A byl ten Jakun krásný,⁵⁶ a měl plášť na sobě
zlatem vytkávaný. I přišel k Jaroslavovi, a Jaro-
slav táhl s Jakunem na Mstislava; a Mstislav, usly-
šav o tom, vytáhl proti nim k Listvenu. Mstislav
pak s večera spořádal družinu, postavil Severany
v čelo naproti Varahům, a sám se svou družinou
stanul po křídlech. A když byla noc, nastala tma
i blýskání i hromobití a déšť. I řekl Mstislav dru-
žině své: „Pojďme na ně!“ I táhli Mstislav a Jaro-
slav naproti sobě, a srazilo se čelo, Severané s Va-
rahy, i namáhali se Varazi sekouce Severany, a po-
tom nastoupil Mstislav se svou družinou, a počal
sekati Varahy, a byla bitva silná; a když zasvítíl
blesk, blýskaly se zbraně, a byla hrůza veliká, a bi-

1024 tva silná i strašná. A vida Jaroslav, že jest pora-
 žen, utíkal s Jakunem, knížetem Varažským, a Ja-
 kun tu ztratil svůj zlatý plášť. Jaroslav pak přišel
 do Novohradu, a Jakun šel za moře. Mstislav pak
 ráno za svítání vida ležeti zabitě od svých Severa-
 nův Varahy Jaroslavovy, řekl: „Kdo by tomu ne-
 byl rád? aj, tu leží Severanín, a tu Varah, a dru-
 žina moje (zůstala) celá!“ I poslal Mstislav k Jaro-
 slavovi, řka: „Sedni ty na stolci svém v Kyjevě,
 ty jsi bratr starší, a tato krajina buď moje.“ A ne-
 směl Jaroslav jíti do Kyjeva, dokud se nesmířili.
 I seděl Mstislav v Černihově a Jaroslav v Novo-
 hradě, a v Kyjevě byli muži Jaroslavovi.

Téhož léta narodil se Jaroslavovi druhý syn,
 i dal jemu jméno Izjaslav.

1025 Léta 6533; léta 6534 Jaroslav sebral vojsko
 1026 mnohé, a přitáhl do Kyjeva, i učinil pokoj s bratrem
 svým Mstislavem u Hradce. A rozdělili zemi Ru-
 skou po Dněpr: Jaroslav přijal tuto stranu, a Msti-
 slav onu. I počali v pokoji a v lásce bratrské živi
 býti, a přestal domácí rozbroj i zbouření, a bylo
 v zemi ticho veliké.

1027 Léta 6535 narodil se třetí syn Jaroslavovi, i na-
 zval jej jménem Svatoslav.

1028 Léta 6536 zjevilo se na nebi znamení, a bylo
 viděti po vší zemi.

1029 Léta 6537 byl pokoj.

1030 Léta 6538 vzal Jaroslav Belz. I narodil se Ja-
 roslavovi čtvrtý syn, a dal jméno jemu Vševlad.
 Téhož léta táhl Jaroslav na Čudy a zvítězil nad ni-
 mi, i vystavěl město Jurjev.

Téhož času zemřel Boleslav Veliký v Leších.
 A bylo zbouření ^{a)} v zemi Ladské: pozdvihše se lidé

^{a)} veliké *Hip*.

pobili biskupy a kněze i bojary své, a bylo mezi 1030 nimi zbouření.

Léta 6539 Jaroslav a Mstislav sebrali vojsko 1031 mnohé, táhli na Lechy, a vzali opět města Červeňská, i poplenili zemi Ladskou, a přivedli Lechy mnohé, a rozdělili je; i osadil Jaroslav své po Rosi, a jsou tu po tento den.

Léta 6540 počal Jaroslav stavěti města hra- 1032 žená po Rosi.

Léta 6541 Mstislavic Eustachij umřel. 1033

LIV. Léta 6542; léta 6543; léta 6544 Msti- 1034 slav vyšel na lovy, roznemohl se, a umřel. I pocho- 1036 vali jej v chrámě u svatého Spasitele, jež byl sám založil, neb za něho bylo ho vystaveno vz-výši, co by kdo, sedě na koni, dosáhl rukou. A byl Mstislav tlustý tělem, červeného líce, velikých očí, udatný ve válce, dobrotivý, miloval družinu svou velmi, jmění pro ni nešetřil, ani jí bránil pítí, ani jedení. A po něm přejal panství jeho všecko Jaroslav, a byl samovládce země Ruské. I šel Jaroslav do Novohradu, a posadil syna svého Vladimíra (za náměstka) v Novohradě, a biskupem ustanovil Židatu. A téhož času narodil se Jaroslavovi syn, a dali jemu jméno Vaceslav. A když Jaroslav byl v Novohradě, přišla mu zpráva, že Pečenězi obléhají Kyjev. Jaroslav sebral vojsko mnohé, Varahy i Slovany, a přitáhl ku Kyjevu, i vešel do města svého. A bylo Pečeněhů množství nesčíslné. Jaroslav vystoupil z města, a spořádal družinu, i postavil Varahy u prostřed, a po pravé straně (byli) Kyjané, a na levém křídle Novohradští; i stáli před městem. Pečenězi počali přistupovati, a srazili se na místě, kde stojí nyní svatá Žofije, hlavní chrám ruský; neb tehdyž bylo vně města pole. A byla bitva zlá, i ledva zví-

1036 těžil k večeru Jaroslav. I dali se Pečenězi různě v útěk, a nevěděli kam utíkat, a někteří utíkající tonuli v Sitomli, jiní pak v jiných řekách, a ostatek jich utekli někam po tento den. Téhož léta vsadil Jaroslav Sudislava, bratra svého, do vězení v Pleškově, neb jemu byl osočen.

1037 LV. Léta 6545 založil Jaroslav hrazené město veliké (Kyjev),⁵⁷ u kteréhožto města jest Zlatá brána. I založil také chrám svatě Žofije,^{a)} hlavní; a potom chrám na Zlaté bráně^{b)} svatě Boží Rodičky Zvěstování;^{c)} potom svatého Jiří klášter a svatě Ireny. A za něho začala se víra křesťanská rozplozovati v Rusích a rozšiřovati, i mniši počali se množiti, a klášterové počínali býti. I miloval Jaroslav ústavy církevní, kněží miloval velmi, a zvláště mnichy, i kněh sobě hleděl, čítaje v nich často v noci i ve dne. I sebral písaře mnohé a překládal z hřeckého na slovenské písmo^{d)}; a sepsal knihy mnohé, i sebral, jimiž poučující se věrní lidé, nalézají rozkoš v učení božím. Neb jako když někdo zemi vzdělá, a druhý zaseje, a jiní sklídí i jedí potravu hojnou, tak i ten: neb otec jeho Vladimír zemi zoral a zkypril, totiž křtem zasvětil: tento pak^{e)} nasil slov knižných v srdce věrných lidí, a my klidíme, učení knižné přijímající. Velikýť bývá úžitek z učení knižného; knihy totiž napomínají a vyučují nás cestě pokání, neb slovy knižnými nabýváme moudrosti

a) svrchované Moudrosti Boží, *Hip.* — b) kamenný *Hip.* — c) a tento velmi moudrý kníže Jaroslav proto vystavěl (chrám) Rodičky Boží Zvěstování na bráně, aby to město vždy se radovalo z toho svatého Zvěstování Páně, a z modlitby svatě Boží Rodičky i archanděla Gabriela. *Hip.* — d) na slovenský jazyk i písmo *Hip.* — e) Jaroslav, syn Vladimírův, *Hip.*

a zdrželivosti; jsou to řeky, napájející veškerý svět, 1037
 jsou to východiště moudrosti; knihy totiž mají v sobě
 hlubinu nezměřitelnou, neb jimi býváme v zármutku
 potěšení, ony jsou úzda zdrželivosti. Neb moudrost
 veliká jest, jakož i Šalomon ji velebě pravil: Já,
 moudrost svrchovaná, uložil jsem radu, rozum i smysl
 já povolal jsem, bázeň Páně; moje rady, moje mou-
 drost, moje utvrzení, moje síla; mnou králové kra-
 lují, a mocní píší práva, mnou velmoži se honosí,
 a ukrutníci drží zemi; já miluji ty, kdo mě milují,
 a kdo mne hledají, naleznou milost.^{a)} Neb když
 v knihách pilně vyhledáváš moudrosti, tehdy nalé-
 záš úžitek veliký duši své; neb kdo knihy často
 čte, ten rozmlouvá s Bohem nebo se svatými muži;
 kdo čítá řeči prorocké, a evangelické i apoštolské
 učení, a životy svatých otcův, nabývá duši úžitku
 velikého. Tento pak Jaroslav, jakož jsme pravili,
 přál knihám, a mnohé jich napsav, složil je v chrá-
 mě svaté Žofije, ježž byl vystavěl sám: ozdobil je
 zlatem i stříbrem i nádobami chrámovými, v kte-
 rémžto chrámě obyčejné písně vzdávají Bohu v časy
 obyčejné. I jiné chrámy vystavěl po městech hra-
 žených i po jiných místech, ustanovil kněží a dal
 jim důchody ze jmění svého, i nařídil jim, aby učili
 lidi, poněvadž jim to jest Bohem poručeno, i aby
 často přicházeli do chrámův. A rozmnožili se kněží,
 i lidé křesťanští. Jaroslav radoval se, vida množ-
 ství chrámův a hojnost lidí křesťanských; a ďábel
 se rmoutil, poražen od nových lidí křesťanských.

Léta 6546 Jaroslav táhl na Jatvěhy. 1038

Léta 6547 posvěcen byl chrám svaté Boží Ro- 1039
 dičky, ježž vystavěl Vladimír, otec Jaroslavův, me-
 tropolitem Theopemptem.

^{a)} *Přisl. 8, 14—17.*

- 1040 Léta 6548 táhl Jaroslav na Litvu.
- 1041 Léta 6549 táhl Jaroslav na Mazovšany v lodech.
- 1042 Léta 6550 táhl Vladimír, syn Jaroslavův, na Jamy, i porazil je. A pohynuly koně ve vojště Vladimírově, a když ještě koně dýchaly, sdírali s nich kože: takovýť byl v koních mor.
- 1043 LVI. Léta 6551 poslal Jaroslav syna svého Vladimíra na Hřecky, a dal jemu vojsko mnohé, a vojevedení poručil Vyšatě, otcí Janovu. I táhl Vladimír ^{a)} v lodech, a přišli do Dunaje, a ^{b)} táhli k Carohradu; i byla bouře veliká, a rozbila koráby ruské, i knížecí horáb rozbit jest větrem, a kníže vzal v koráb svůj Ivan Tvořimířic, Jaroslavův vojvoda. Ostatní pak vojsko Vladimírovo vyvrženo bylo na břeh, počtem šest tisíc; i chtěli se vrátiti do Rus, ale nešel s nimi nikdo z družiny knížecí. I řekl Vyšata: „Já půjdu s nimi!“ I vysedl z korábu k nim a řekl: „Budu-li živ, tehdy s nimi; pakli zahynu, tehdy s družinou!“ I táhli, chtěce do Rus. A dostali Hřekové zprávu, že moře Rusy pobilo. I poslal císař, jmenem Monomach, po Rusích čtrnácte lodí. A Vladimír s družinou vida, že táhnou po něm, obrátiv se, rozbil lodi hřecké. A vsedavše v koráby své, vrátili se do Rus. Vyšatu pak s jinými na břeh vyvrženými jali a přivedli je do Carohradu, i oslepili Rusů mnoho. A po třech letech, když učiněn byl pokoj, puštěn jest Vyšata do Rus k Jaroslavovi. V tytyž časy vdal Jaroslav sestru svou ^{c)} za Kazimíra, a Kazimír dal za věno osm set lidí, jež byl zajal Boleslav, poraziv Jaroslava.

a) na Carohrad *Hip.* — *b)* z Dunaje *Hip.* — *c)* Marii *dle kronik polsk. Viz Biel. 857.*

Léta 6552 vykopali dvě knížata, Jaropluka 1044 a Olega, syny Svatoslavovy, a pokřtili kosti jich, i pochovali je v chrámě svaté Boží Rodičky.

Téhož léta zemřel Břetislav, syn Izjaslavův, vnuk Vladimírův, otec Všeslavův, a Všeslav, syn jeho, sedl na stolci jeho, jehož matka porodila z kouzelnictví. Neb když ho matka porodila, měl ránu na hlavě své; kouzelníci pak řekli matce jeho: „Aj rána, zavaž mu ji, ať ji nosí do smrti své.“ I nosí ji Všeslav na sobě po tento den; a protož nenávidí prolévání krve.

Léta 6553 založil Vladimír chrám svaté Žofije 1045 v Novobradě.

Léta 6554 ^{a)}; léta 6555 Jaroslav táhl na Ma- 1046 zovšany, i porazil je, a kníže jich Mojslava zabil, 1047 a podrobil je Kazimírovi.

Léta 6556; léta 6557; léta 6558 zemřela kněží 1048 Jaroslavova ^{b)}. 1050

LVII. Léta 6559 ustanovil Jaroslav Hilariona 1051 metropolitem Rusům ve chrámě svaté Žofije, shromáždív biskupy. A tuto nechť oznámíme, proč klášter Pečerský takto nazván jest: Bohabojný kníže Jaroslav miloval Břestovo, i zdejší chrám svatých apoštolův, a opatřil jej kněžími mnohými, mezi nimiž byl kněz, jmenem Hilarion, muž dobrý, učený a postník; i chodíval s Břestova na Dněpr, na chlum, kde nyní stojí starý klášter Pečerský, a modlíval se tu; neb tu byl veliký les. I vykopal si tu malou jeskyňku, dva sáhy z hloubi, a přicházeje s Břestova, odzpěvoval hodinky a modlil se tu Bohu v tajnosti. A potom vložil Bůh knížeti v srdce, i ustanovil jej metropolitem v chrámě svaté Žofije; ale jeskyňka

a) byla tišina veliká. *Hip.* — b) dne 10 Února *Hip.*

1051 zůstala tak. A po nedlouhém čase byl nějaký člověk světský, jmenem Antipa, z města Lubče; i vložil mu Bůh v srdce, aby putoval do ciziny. A on obrátil se na Svatou Horu, i viděl zdejší kláštery, a obchodiv je, oblíbil sobě stav mnišský, a přišel tu do jednoho kláštera ^{a)}, i prosil toho opata, aby jej pojal do stavu mnišského. A on poslechnuv jeho, postříhl jej, dal jemu jméno Antonij, a napomenuv jeho i naučiv řádu mnišskému, řekl jemu: „Jdi zpátky do Rus, a budiž s tebou požehnání se Svaté Hory, neb od tebe mnozí mnichové budou míti původ.“ I požehnal jeho a propustil jej, řka jemu: „Jdi s pokojem!“ Antonij pak přišel do Kyjeva, i přemýšlel, kde by měl žíti. I chodil po klášterích, ale nelíbilo se mu tam, proto že Bůh tomu nechtěl. I počal choditi po dolích a po horách, hledaje, kdeby mu Bůh ukázal. A přišel na chlum, kdežto byl Hilarion vykopal jeskyňku, a oblíbil si toto místo i usadil se v ně. I počal modliti se Bohu se slzami, řka: „Hospodine! upevni mě v místě tom, a nechť bude na tomto místě požehnání Svaté Hory i mého opata, jenž mě postříhl.“ I počal tu žíti, modle se Bohu, jedl chléb suchý, a to přes den, a vody mírně požíval; i kopal jeskyni, a nedával sobě pokoje ve dne ani v noci, trvaje v pracích, ve bdění i v modlitbách. A potom zvěděli o něm dobří lidé, i přicházeli k němu, přinášejíce mu, čeho bylo třeba; a proslul jakožto veliký Antonij: přicházejíce k němu, prosili ho za požehnání. A potom když veliký kníže Jaroslav zemřel, ujal vládu syn jeho Izjaslav a sedl v Kyjevě. Antonij pak proslaven byl v zemi Ruské; a Izjaslav zvěděv o jeho

a) z klášterů, které tu jsou, *Ип.*

žití, přišel s družinou svou, prose jeho za požehnání 1051 a za modlitby. A znám byl veliký Antonij všem a ctěn vůbec; i počali přicházeti k němu bratří, a on počal je přijímati a postříhati; i sebralo se k němu bratří v počtu dvanáct. I vykopali jeskyni velikou, i chrám, i cely, kteréžto jsou po tento den v jeskyni pod starým klášterem. Když pak byli bratří pohromadě, řekl jim Antonij: „Aj, Bůh vás, bratří, shromáždil, a jste z požehnání Svaté Hory, jímž mne postříhl opat Svaté Hory, a já postříhal vás; i budiž požehnání na vás, první od Boha, a druhé se Svaté Hory.“ I toto řekl jim: „Budťež živi sami o sobě, i ustanovím vám opata, a sám jediný půjdu v onu horu, jakož i dříve byl jsem uvykl sám jediný živ býti.“ I ustanovil jim opatem Barláma, a sám šel v horu, a vykopal jeskyni, kterážto jest pod novým klášterem, v níž i skončil život svůj, v ctnosti jsa živ a nevycházeje z jeskyně mnoho let⁵⁸ nikam, v kteréž také ostatky jeho leží po tento den. Bratří pak s opatem živi byli v jeskyni. A když se bratří v jeskyni rozmnožili, a) umínili si postaviti vně jeskyně klášter. I přišel opat a bratří k Antonijovi, a řekli jemu: „Otče! rozmnožilo se bratří, a nemůžem se vměstnati v jeskyni; kéž by Bůh dal a tvá modlitba, abychom postavili chrámeček vně jeskyně.“ I schválil jim to Antonij. A oni poklonili se jemu, i postavili kostelík malý nad jeskyní ve jméno svaté Boží Rodičky Nanebevzetí. I počal Bůh rozmnožovati mnichy, modlitbami svaté Boží Rodičky; a bratří s opatem uradili se o to, aby vystavěli klášter. I šli bratří k Antonijovi, a řekli: „Otče! bratří se množí, a rádi bychom po-

a) a nemohli se v jeskyni vměstnati, *Hip.*

1051 stavili klášter.“ A Antonij rád jsa, řekl: „Sláva budiž Bohu za všecko, a modlitba svaté Boží Rodičky i otcův, kteří jsou na Svaté Hoře, budiž s vámi.“ A toto pověděl, poslal jednoho z bratrů k Izjaslavovi knížeti, řka takto: „Kníže můj! aj, Bůh bratrů rozmnožuje, a místečko malé jest: kéž bys nám dal horu tu, kteráž jest nad jeskyní.“ A Izjaslav uslyšav to, byl rád, i poslal muže své a dal jim tu horu. Tedy opat i bratrů založili chrám veliký, a klášter ohradili kolím, cely postavili mnohé, chrám dokonali i ozdobili svatými obrazy. A odtud počal se nazývati klášter Pečerský, poněvadž ti mniši prvé živi byli v pečeře, t. v jeskyni, a od toho ten klášter nazván jest Pečerský.⁵⁹ A ten Pečerský klášter jest posel z požehnání Svaté Hory. Když pak klášter byl hotov a Barlám v něm opatem, vystavěl Izjaslav klášter svatého Dmitrije, a vyvedl Barláma na opatství k svatému Dmitriji, chtě tento klášter učiniti vyšším onoho, maje naději v bohatství. Jsouť mnozí klášterové od králův a od bojarův z bohatstva vystavěni, ale nejsou takoví, jako ti, kteří jsou vystavěni slzami, postěním, modlitbou a bděním. Neb Antonij neměl zlata, ani stříbra, ale dosáhl toho slzami a postěním, jakož jsem pravil. Když pak Barlám byl odešel k svatému Dmitriji, uradivše se bratrů, šli k Antonijovi starci a řekli: „Ustanov nám opata.“ A on řekl jim: „Koho chcete?“ Oni pak odpověděli: „Koho chce Bůh a ty.“ I řekl jim: „Kdo mezi vámi jest více nežli Theodosij poslušný, tichý, mírný? budiž ten vám opatem.“ A bratrů jsouce rádi poklonili se starci, a ustanovili Theodosije opatem nad bratry, jichž bylo počtem dvacet. Když pak Theodosij přijal klášter, počal zachovávat zdrželivost, a veliké postění,

i modlitby se slzami; a počal hromážditi mnichy 1051 mnohé, a sebral bratří počtem sto. I počal hledati pravidla mnišského; a našel se tehdaž Michael mnich kláštera Studijského, jenž byl přišel z Hřek s metropolitom Jiřím, i počal se u něho poptávati po zřízení mnichů Studijských, a našel je u něho i sepsal, a ustanovil v klášteře svém, jak se mají zpívati zpěvy klášterní, a poklony jak držeti, a žalmy odříkávati, a stání v kostele, i celý řád kostelní, a u stolu sedání, i co se má jísti v které dni, vše s ustanovením. Theodosij vše to našel a podal svému klášteru; a od toho kláštera všechny kláštery dostaly zřízení své. Tím způsobem klášter Pečerský počten jest za nejstarší všech jiných. A když Theodosij živ byl v klášteře, a život ctnostný vedl i řád mnišský zachovával, a každého k němu příchozího přijímal, přišel jsem k němu i já, chudý a nehodný služebník, a přijal mě, ano mi bylo let sedmnáct od narození mého. Toto pak napsal i položil jsem, kterého léta počal býti klášter, a proč se nazývá Pečerský. A o Theodosijově životu potom oznámíme.

Léta 6560 zemřel Vladimír, syn Jaroslavův 1052 nejstarší, v Novohradě, a pochován byl v chrámě svaté Žofie, jež byl sám vystavěl.

Léta 6561 Vševladovi narodil se syn z císa- 1053 řové Hřekyně, i nazvali jej jmenem Vladimír.

LVIII. Léta 6562 zemřel veliký kníže Ruský 1054 Jaroslav. A ještě za života svého spořádal syny své, řka jim: „Aj, já odcházím se světa tohoto, synové moji! mějte se vespolek rádi, proto že jste bratří z jednoho otce i matky. Budete-li v lásce spolu přebývati, Bůh bude s vámi, a podrobí vám nepřátely vaše pod vás, a budete živi v pokoji; pakli budete živi v nesvornosti, vespolek se nená-

1054 vidíce a proti sobě bojujíce, tehdy zahynete sami, i zahubíte zemi otcův svých a dědův svých, kterouž byli získali namáháním svým velikým. Přebývejte tedy v pokoji, bratr bratra poslouchajíce. Aj, poručím na místo své stolec Kyjevský nejstaršímu synu mému a bratru vašemu Izjaslavu, toho poslouchajte, jakož jste poslouchali mne; a Svatoslavu dávám Černihov, a Vševladu Přáslav, ^{a)} a Vaceslavu Smolensk.“ A takto rozdělil jim města, přikázav jim, aby nepřestupovali podřlu bratrského, aniž vyháněli jeden druhého; i řekl Izjaslavu: „Bude-li kdo chtíti bratru svému ublížiti, tehdy ty pomáhej tomu, komu ubližují.“ A takto spořádal syny své, aby přebývali v lásce. Sám pak, jsa nemocen, přišel na Vyšehrad i roznemohl se velmi; a Izjaslav byl tehďáž v Novohradě, a Svatoslav ve Vladiměři, Vševlad pak byl tehďáž u otce, neb otec jej miloval nade všechny bratry, a měl jej neustále u sebe. I přiblížil se Jaroslavovi konec života, a vzdal duši svou ^{b)} v první sobotu postu svatého Theodora. Vševlad pak složil tělo otce svého, a vloživše je na sáně, vezli do Kyjeva, kněží zpívali obyčejné písně, a lidé proň plakali. A když jej přivezli, pochovali jej v rakvi mramorové v kostele svaté Žofije. I plakal proň Vševlad a lidé všickni. A byl živ všech let sedmdesát a šest.

LIX. Počátek panování knížete Izjaslava v Kyjevě. Léta 6563 přišel Izjaslav a sedl na stolci v Kyjevě, Svatoslav v Černihově, Vševlad v Přá-

^{a)} a Igoru Vladiměř, *Troj. a Sof. vr.* — ^{b)} měsíce Února dne 20, v sobotu 1 neděle postní, na den památný svatého mučeníka Theodora. *Chleb. Ilb. Nik. a j.*

slavi, Igor ve Vladiměři, Vaceslav ve Smolenště. Té- 1055
hož léta táhl Vševlad na Turky ^{a)} i porazil Turky.
V témž létě přitáhl Boluš ^{b)} s Plavci, a učinil Vševlad
s nimi pokoj, i vrátili se zpět, odkud byli přišli.

Léta 6564; léta 6565 zemřel Vaceslav, syn 1056
Jaroslavův, ve Smolenště, a posadili na stolec ve 1057
Smolenště Igora, uvedše jej z Vladiměře.

Léta 6566 porazil Izjaslav Golady. 1058

Léta 6567 Izjaslav, Svatoslav a Vševlad pro- 1059
pustili strýce svého ^{c)} z vězení, seděl v něm dvacet
a čtyry léta, i zavázali jej přísahou před křížem,
a stal se mnichem.

Léta 6568 zemřel Igor, syn Jaroslavův. 1060
Téhož léta Izjaslav, i Svatoslav, i Vševlad, i Vše-
slav shromáždívše vojsko nesčíslné, táhli na koních
i v lodech, v množství nesčíslném, na Turky. Turci
uslyševše to, ustrašili se i uprchli po tento den,
a utíkající pomřeli, hnáni hněvem božím, někteří
zimou, a jiní hladem, a jiní morem a soudem božím.
Tak zbavil Bůh křesťany od pohanův.

Léta 6569 přitáhli Plavci poprvé na zemi Ru- 1061
skou plenit; Vševlad pak vytáhl naproti nim, mě-
síce Února druhý den. A když svedli bitvu, po-
razili Vševlada, a poplenivše, odtáhli zase. Toto
bylo první zlé od pohanských a bezbožných vrahův.
A byl jich knížetem Iskal ^{d)}.

Léta 6570; léta 6571 zemřel Sudislav, bratr 1062
Jaroslavův, i pochovali jej ve chrámě svatého Jiří. 1063
Téhož léta v Novohradě tekla řeka Vlehov nazpět
po pět dní; a to bylo znamení nedobré, neb čtvrtého
léta Vseslav to město spálil.

a) v zimě k Vojni *Hip.* — b) Bluš *Hip.* — c) Sudi-
slava *Hip.* — d) Sokal *Hip.*

1064 LX. Léta 6572 přehl Rostislav, syn Vladimírův, vnuk Jaroslavův, do Tmutorokani, a s ním přehli Porej i Vyšata, syn Ostromírův, vojevody Novohradského; a přišed tam, vyhnal Gleba z Tmutorokani, a sám sedl na jeho místo.

1065 Léta 6573 táhl Svatoslav na Rostislava ke Tmutorokani, Rostislav pak ustoupil z města ven, ne proto, že by se jeho bál, ale nechtě proti strýci svému užiti zbraně. Svatoslav tedy přišed do Tmutorokani, syna svého Gleba opět tu posadil a vrátil se zpátky. Rostislav pak přišed opět, Gleba vyhnal; i přišel Gleb k otcí svému a Rostislav sedl ve Tmutorokani. Téhož léta Vseslav počal válku.

V tytyž časy bylo znamení na západě, hvězda převeliká, paprsky majíc jako krvavé, vycházejíc s večera po západě slunečním, a zůstala po sedm dní. Toto pak nezvěštovalo nic dobrého; neb potom nastalo mnoho domácích nepokojů, i pohané vpadli do země Ruské; bylať to hvězda jako krvavá, zvěstujíc krveprolití. V tytyž časy bylo děcko mužské uvrženo v (řeku) Sitoml, a to děcko pak vytáhli rybáři v nevodě, i dívali jsme se na ně až do večera, ^{a)} a pak uvrhli je zase do vody; a bylo takové: na tváři mělo údy stydké, a jiného nelze pověděti pro stud. A před tím časem i slunce přeměnilo se, a nemělo světla, ale bylo jako měsíc, o němž nemoudří lidé praví, že bývá sněden. ⁶⁰ A taková znamení nebývají na dobré; neb my podlé toho rozumíme, jakož někdy za Antiocha v Jerusalemě přihodilo se, že nenadále po všem městě po čtyřicet dní lidem jevíli se v po-

a) Téhož léta v Kyjevě rybáři, lovíce ryby, vytáhli v nevodě děcko; i scházejíce se, dívali jsme se na ně do večera, dívíce se, *Nik.*

větrí na koních jízdní ve zbrani, zlatá majíce odění, 1065 a pluky objevovaly se i se zbraní, jež se zdvíhala: a to znamenalo přitřhnutí Antiochovo na Jerusalém. A potom za Nerona císaře v témž Jerusalémě počala svítiti hvězda na způsob kopí nad městem: a to znamenalo nastávající válku s Římany. A též bylo také za císaře Justiniana: počala svítiti hvězda na západě, vypouštějíc paprsky, kterouž nazývali blyskavici (kometu), a svítila po dvacet dní; a potom bylo čistění hvězd od večera do rána, tak že se zdálo všem, že hvězdy padají, a pak také slunce svítilo bez paprsků: a to zvěstovalo bouřky domácí a neduhy, ježto lidem přinášely smrt. A také za Mavricia císaře bylo tak: žena porodila dítě bez očí a bez rukou, a v třísech mělo přirostlý rybí chvost; a pes vylíhl se šestinohý; v Africe pak narodily se dvě děti, jedno o čtyrech nohách, a druhé o dvou hlavách. A potom bylo za Konstantina obrazoborce, syna Leonova: padání hvězd bylo na nebi, odtrhovalyť se na zem, tak že těm, kdo to viděli, zdálo se býti skončení světa. Tehdáž povětrí zbouřilo se velmi. V Syrii pak bylo zemětřesení veliké, země rozsedla se na tři hony, a ze země vyšla obluda, mezkyně, lidským hlasem mluvíc a zvěstujíc příchod pohanův; což se také vyplnilo: vpadliť Saraceni do země Palestinské. Neboť znamení na nebi, neb na hvězdách, neb na slunci, nebo ptactvem anebo čím koli jiným v povětrí nebývají na dobré, nébrž znamení taková bývají na zlé: buď návěští dávají války, neb hladu, anebo smrt zvěstují.

LXI. Léta 6574, když Rostislav byl v Tmu- 1066 torokani a vybíral daň u Kasohův i v jiných krajinách, obávající se Hřeci téhož, poslali k němu lstivě Kotopana. Ten přišel k Rostislavovi, vloudil

1066 se v jeho důvěru, a Rostislav měl se k němu uctivě. Jednou pak, když Rostislav pil se svou družinou, řekl Kotopan: „Kníže, chci tobě připiti.“^{a)} A on řekl: „Pí.“ On tedy vypil polovici^{b)}, druhou polovici dal knížeti píti, dotisknuv se palcem do číše; mělť pod nehtem smíšeninu smrtelnou, a dal ji knížeti, určiv jemu smrt do dne osmého. A když kníže vypil, přišel Kotopan do Korsuně a vypravoval, že v ten a ten den Rostislav umře, jakož se i stalo. A toho Kotopana pak ukamenovali lidé Korsunští. Byl pak Rostislav muž udatný ve válce, a zrůstu pěkného, i krásný lícem, a milostivý k chudým. I umřel měsíce Února v třetí den; a tam pochován byl ve chrámě svaté Boží Rodičky.

1067 LXII. Léta 6575 počal válku Všeslav Polotský, syn Břetislavův, i dobyl Novohradu. Tří pak Jaroslavici: Izjaslav, Svatoslav a Vševlad, sebravše vojsko, táhli na Všeslava, a byla zima veliká. I přitáhli k Měnsku, a Měňané zavřeli se v městě. Tedy ti bratří vzali Měnsk, a rozsekali muže, a ženy i děti zajali v plen, a táhli k Nemize. A Všeslav táhl naproti nim. I shromáždili se oboji na Nemize, měsíce Března v třetí den, a byl sníh veliký, i táhli naproti sobě. A byla bitva zlá, i mnozí padli, a zvítězili Izjaslav, Svatoslav a Vševlad; Všeslav pak utekl. A potom, měsíce Července v desátý den, Izjaslav, Svatoslav a Vševlad políbivše svatý kříž (na místo přísahy) Všeslavovi, pravili jemu: „Přiď k nám, neučiníme tobě nic zlého.“ A on spoléhaje na jich políbení kříže, přeplul v lodi přes Dněpr. A když Izjaslav šel napřed do stanu,^{c)} jali tak Všeslava

a) zdráv buď! chci tobě připiti. *Sof. vr.* — b) číše *Hip.* — c) a Všeslav šel za nim, *Sof. vr.*

na Rši u Smolenska, přestoupivše kříž (přísahu). 1067
Izjaslav pak přivedl Všeslava do Kyjeva i vsadil
jej do vězení s dvěma jeho syny.

LXIII. Léta 6576 přitáhli cizozemci, Plavci, 1068
u množství velikém na zemi Ruskou, Izjaslav pak,
a Svatoslav i Vševlad vytáhli proti nim na Altu.
A když nastala noc, vytáhli naproti sobě; a pro
hříchy naše dopustil Bůh na nás pohany, a kní-
žata Ruská dala se v útěk, a Plavci zvítězili.
Přivádí Bůh ve hněvu svém cizozemce na zemi,
a takto lidé, jsouce jimi skroušeni, navrátí se k Bo-
hu; válka pak domácí bývá návodem ďábelským.
Neboť Bůh nechce zlého lidem, nébrž dobré; ale
ďábel raduje se ze zlého, vraždění a z krveprolití,
vzbuzuje sváry a závisti, nenávisť mezi bratry,
klevety. Když pak která koli země zhřeší, tresce ji
Bůh morem, anebo hladem, nebo přivedením pohanův,
neb suchotou, neb housenkami, neb jinými poku-
tami, dokavad, pokajíce se, nebudem živi tak, jak
nám Bůh žíti velí. Neb mluví k nám skrz proroka:
Obratť se ke mně vším srdcem svým, postem
i pláčem. ^{a)} Jest-li že tak učiníme, hříchů všech
hudem zproštění: ale my navracujeme se k zlému,
jako svině v kale hříšném neustále se válejíce,
a tak přebýváme. A týmž prorokem mluví k nám:
Srozuměl jsem, prý, že tvrdý jsi, a šíje tvoje že-
lezná. ^{b)} Protož zdržel jsem od vás déšť, kraj je-
den jsem ovlažil a druhého neovlažil, uschnul, i po-
razil jsem vás vedrem a rozličnými pokutami: ale
ani tak neobrátili jste se ke mně. ^{c)} A protož vino-
hrady vaše, i smokve vaše, nivy a doubravy vaše

^{a)} Joel II, 12. — ^{b)} Srov. Exod. XXXII, 9. — ^{c)} Amos
IV, 7, 8.

1068 zkazil jsem, praví Hospodin, ale zlostí vašich nemohl jsem zkaziti; poslal jsem na vás rozličné nemoci a smrti těžké, a na dobytek pokutu svou poslal jsem: však ani tu neobrátili jste se, ale pravili jste: Zmužme se! Dokavad nenasytíte se zlostí svých? neb vy jste se odchýlili od cesty mé, praví Hospodin, a svedli jste mnohé: protož budu svědkem rychlým na protivníky, i na cizoložníky, i na ty, kdo jmenem mým zaklínají se v lež, a kdo odnímají mzdy dělníkům, a kdo násilí činí sirotku i vdově, a kdo křivě rozhodují soud. Proč nezdrželi jste se v hříších svých, ale odchýlili jste se od zákonů mých a nezachovali jste jich? Obráťte se ke mně, a obrátím se k vám, praví Hospodin, ^{a)} a já otevru vám brány nebeské, i odvrátím od vás hněv svůj, až i všeho budete míti hojnost, a nevysílí se vinohrady vaše, ani nivy. Ale vy urazili jste mne slovy svými, říkáte: Blázen, kdo slouží Bohu! Takto ústy mne ctí, ale srdce jich daleko jest ode mne vzdáleno ^{b)}). A protož, zač koli prosíme, neobdržíme: neb přijde čas, dí, kdy mne volati budete, a já nevyslyším vás; ^{c)} hledati mne budete zlí, a nenaleznete; neb nechtěli choditi po cestě mé, a protož zavírá se nebe, buďto že se otvírá zle, kroupy na místo deště pouštějíc, anebo mrazem plody umořujíc a zemi vedrem pustošíc, pro naše nepravosti. Pakli se pokáme z nepravostí našich, tehdy dá nám jakožto dětem svým, zač koli prositi budeme, a dá nám pršeti déšť ranní i pozdní, a naplní se humna naše pšenicí, oplývati budou lisové vinní i máselní, a nahradím vám za léta, co sežraly kobylinky a chrou-

a) Srov. Ezech. XVIII, 33. — b) praví Hospodin Hip. Isa. XXIX, 13. — c) Přisl. I, 28.

stové, i housenky. Síla moje veliká, kterouž jsem 1068 poslal na vás!^{a)} praví všemohoucí Hospodin. Slyšíce toto, obraťme se k dobrému, pohleďte soudu, učiňte zadost, komu ublíženo; mějme se k pokání, nesplácejíce zlým za zlé, ani utrháním na eti za utrhání, ale láskou přitulme se k pánu Bohu našemu, postem a pláčem i slzami omývájíce všeliká prohřešení, nenazývajíce se křesťany slovem, a pohansky jsouce živi. Neb aj, nejsme-li živi pohansky, když věříme v potkání? když totiž kdo potká mnicha, nebo kance,⁶¹ anebo svini,^{b)} tehdy se vracuje. Zdali toto není pohansky? neb takoví po návodu ďábelském drží tuto věštbu; jiní pak i v kýchnutí věří, ježto bývá hlavě na zdraví. Ale těmi i jinými spůsoby ďábel oklamává, všelikými lestmi odváděje nás od Boha, trubami i šašky, houslemi i rusadly. Vidímeť místa her natlačená a lidí množství veliké^{c)}, kterak se počínají jeden na druhého tlačiti, dívajíce se dílu od ďábla vymyšlenému: a chrámy stojí prázdné; když pak bývá čas modlitby, málo jich nalézá se v chrámě! A protož pokuty přicházejí na nás od Boha všeliké, i vpády válečné, z nařízení božího přichází na nás pokuta pro hříchy naše. My pak navraťme se ku předešlému.

A když Izjaslav se Vševladem uprchnul^{d)} do Kyjeva, a Svatoslav do Černihova, lidé Kyjevští přiběhli do Kyjeva a sešli se v radu na tržišti, i poslali ku knížeti, řkouce: „Aj, Plavci rozsuli se po zemi; dej, kníže, zbraň i koně, a budem se ještě s nimi bít!“ Ale Izjaslav toho neposlechl. I počali lidé reptati na vojvodu na Kosnjačka, šli na

a) *Joel II, 23—25.* — b) anebo lysého koně, *dodávají některé rkp.* — c) na nich *Hip.* — d) přišel *Hip.*

1068 Horu z rady, a přišli na dvůr Kosnjačkův, a nena-
 ležše jeho, stáli u dvora Břetislavova, i pravili:
 „Pojďme, vyveďme družinu svou z vězení!“ I roz-
 dělili se na dvoje: polovice jich šla k vězení, a po-
 lovice jich šla po mostě, a ti přišli na knížecí dvůr.
 Izjaslav pak seděl na síních se svou družinou, a oni
 počali se s knížetem hádati, stojíce dole. A kníže
 hleděl z okna, a družina stála u knížete; i řekl
 Tuky, bratr Čudínův, Izjaslavovi: „Vidíš, kníže, lidé
 se zbouřili; pošli, ať hlídají Všeslava.“ A když toto
 mluvil, druhá polovice lidí přišla od vězení, ote-
 vřevše vězení; i řekla družina knížeti: „Aj, zle jest!
 pošli ku Všeslavovi, ať jej přivábí lstí k oknu a pro-
 bodnou jej mečem.“ I neposlechl toho kníže. Tehdy
 lidé zkřikli a šli ku vězení Všeslavovu. A Izjaslav
 vida to, utekl se Vševladem se dvora, lidé pak vy-
 sekali Všeslava z vězení v patnáctý den měsíce Září,
 a postavili jej u prostřed dvora knížecího; a dvůr
 knížecí vyloupili, nesčíslné množství zlata i stří-
 bra, i s kunami a popelícemi. Izjaslav pak utekl
 k Lechům.

A potom když Plavci plenili po zemi Ruské,
 a Svatoslav byl v Černihově, a Plavci plenili okolo
 Černihova, Svatoslav sebrav něco družiny, vytáhl
 na ně ke Snovsku. I spatřili Plavci táhnoucí pluk
 a připravili se proti němu. A vida Svatoslav jich
 množství, pravil družině své: „Potáhněme na ně,
 už nelze nám nikam se podíti.“ I udeřili v koně,
 a zvítězil Svatoslav ve třech tisících, a Plavců bylo
 dvanácte tisíc, a tak byli pobiti, a někteří utonuli
 v Snově, a kníže jich jali rukama, prvního dne Li-
 stopadu; i vrátil se Svatoslav do města svého s ví-
 tězstvím. A Všeslav ujal vládu v Kyjevě. Tutož
 ukázal Bůh sílu svatého kříže: poněvadž Izjaslav

políbil kříž a jal jej (Všeslava), proto přivedl Bůh 1068 pohany, a to ukázav, svatý kříž zase vysvobodil. Neb na den Povýšení svatého kříže Všeslav vzdechnuv řekl: „O kříži svatý! poněvadž jsem v tebe věřil, vysvobod' mne z hrobu tohoto.“ A Bůh ukázal sílu kříže na důkaz zemi Ruské, aby nerušili přísahy, políbivše svatý kříž; pakli kdo přísahu zruší, tehdy i zde najde svůj trest, i na budoucím soudě trestu věčnému neujde. Neb veliká jest síla křížová: křížem totiž přemoženy bývají síly běsovské, kříž pomáhá knížatům v bitvách,^{a)} křížem ochránění věrní lidé porážejí v bitvách vrahy nepřátelské; kříž také rychle zbavuje od neštěstí, kdo s věrou k němu se obracují; ničehož nebojí se běsové, než toliko kříže, neb jest-li že lidé mívají od běsů jaká pokušení a líce křížem znamenají, běsové bývají zahnáni.

Všeslav pak panoval v Kyjevě sedm měsíců.

LXIV. Léta 6577 táhl Izjaslav s Boleslavem 1069 na Všeslava, a Všeslav vytáhl jim naproti, i přišel Všeslav do Bělohradu. A když nastala noc, ukryv se Kyjevským, utekl z Bělohradu do Polotska. Na zejtrí pak lidé vidouce, že kníže utekl, vrátili se do Kyjeva, a sešli se v radu; i poslali k Svatoslavovi a k Vševladovi, řkouce: „Zle jsme už učinili, vyhnavše knížete svého, a aj, nyní vede na nás zemi Ladskou; ale pojdte do města otce svého: a nechcete-li, tehdy nám nelze jinak, nežli zapáliti město své a obrátiti se do země Hřecké.“ I řekl jim Svatoslav: „Pošleme ku bratru svému, půjde-li na vás s Lechy, aby vás hubil, tehdy my válečně půjdeme proti němu, neb nedáme zhubiti města otce

a) křížemť pomáhá Hospodin v bitvách knížatům, *Hip.*

1069 svého; pakli chce míti pokoj, tehdy přijde v malé družině.“ I utěšili Kyjany. Svatoslav pak a Vševlad poslali k Izjaslavovi, řkouce: „Všeslav před tebou uprchnul, a nevod' Lechův do Kyjeva, neb tu nemáš nepřítele žádného; pakli se chceš hněvati a zhubiti město, tehdy věz, že nám žal jest otcovského stolce.“ To uslyšav Izjaslav, zůstavil Lechy a šel s Boleslavem, málo Lechů s sebou pojav. I poslal před sebou syna svého Mstislava do Kyjeva. A přišed tam Mstislav, rozsekal Kyjany, kteří byli vysekali Všeslava (z vězení), v počtu sedmdesáti mužův, a některé oslepil, některé pak nevinně zahubil, beze všeho vyšetření. Když pak Izjaslav táhl k městu, vyšli lidé jemu vstříc s poklonou, i přijali Kyjané knížete svého; a vsedl Izjaslav na stolec svůj měsíce Května v druhý den. I rozpustil Lechy na stravování; a podtají Lechy zabíjeli. A Boleslav vrátil se do Lech, do země své. Izjaslav pak přeložil tržiště na Horu,⁶² a vyhnal Všeslava z Polotska, i posadil syna svého Mstislava v Polotsku: ale on tu v krátkém čase zemřel; i posadil na jeho místo bratra jeho Svatopluka, když Všeslav byl utekl.

1070 Léta 6578 narodil se Vševladovi syn, i nazvali jej jmenem Rostislav. Téhož léta založen byl chrám svatého Michala, v klášteře Vševladově na Vydobiči.

1071 LXV. Léta 6579 plenili Plavci u Rostovce a u Nejetína. Téhož léta vyhnal Všeslav Svatopluka z Polotska. Téhož léta porazil Jaropluk Všeslava u Holotičska.

V tytyž časy přišel hadač, oklamán běsem; přišed totiž do Kyjeva mluvil^{a)}, takto vyprávěje li-

a) takto: Zjevilo mi se jest pět bohův, řkouce takto: Vypravuj lidem atd. *Hip*.

dem, že na páté léto Dněpr poteče nazpět a země 1071 přestupovati budou na jiná místa, že země Hřecká státi bude na místě země Ruské, a Ruská na místě Hřecké, i jiné ostatní země že také se změní. A nemoudří jeho poslouchali, věrní pak se smáli, pravíce jemu: „Běs tebou zahrává, tobě na záhubu!“ A to také stalo se jemu; neb v jedné noci zmizel. Běsi totiž popouzejíce svádějí k zlému, a potom posmívají se, uvrhše jej u propašť smrtnou, navedše, aby tak mluvili; jakož i tuto vypravíme takový běsovský návod a skutek. Když totiž jednou byla nouze v krajině Rostovské, vstali dva hadači od Jaroslavi, pravíce: „Však my víme, kdo obilí drží!“ A šli po Vlze; kde přišli do osady, tu obviňovali nejlepší ženy, řkouce, že tyto obilí drží, a tyto med, a tyto ryby, a tyto kožišiny. I přiváděli k nim lidé sestry své, mateře i ženy své, a oni prořezavše je za plecem, způsobem šalebným vynímali buď žito, buď rybu, a) i zabíjeli takto ženy mnohé a jmění jich sobě pobírali. I přišli na Bělojezero, a bylo u nich lidí jiných na tři sta. Téhož pak času přihodilo se, že přišel od Svatoslava daně vybírat Jan, syn Vyšatův; i vypravovali jemu Bělojezerci, kterak dva čarodějníci zabili už mnoho žen po Vlze i po Šeksně, a přišli jsou také sem. A Jan otázal se, čím jsou chlapi? a dozvědév se, že jeho knížete, poslal k těm, kteří byli okolo nich, i řekl jim: „Vydejte ty dva hadače sem, neb jsou chlapi mého knížete.“ Ale oni toho neuposlechli. Jan tedy šel sám beze zbraně. I pravili jemu sluhové jeho: „Nechoď beze zbraně, dojdeš od nich potupy.“ I poručil tedy sluhům, aby vzali zbraň, a bylo dvanácte sluhů

a) anebo veveriči, *Hip.*

1071 s ním; i šel k nim do lesa. A oni se postavili, zřídívše se proti němu. A když Jan šel s toporcem, vystoupili z nich tři muži, a přišli k Janovi, řkouce jemu: „Petrně jdeš na smrt, nechod.“ Ale on rozkázal, aby je bili, a šel k ostatním. Oni pak obořili se naň, a jeden opovážil se na Jana toporem, a Jan obrátiv topor, udeřil jej týlcem, i poručil sluhům, aby je sekali. A oni utekli do lesa. I zabili tu Janova kněze. Jan pak vešel do města k Bělojezercům a řekl jim: „Nechytíte-li těch hadačů, nepůjdu od vás ani za rok.“ Bělojezerci tedy šli a jali je, i přivedli je k Janovi. I řekl jim: „Proč jste tolik lidí zahubili?“ A oni odpověděli: „Proto že ti drží obilí; a když vyhladíme těch, bude úroda; a chceš-li, tehdy před tebou vyndáme obilí, neb rybu, neb jiného něco.“ Jan pak řekl: „Zajisté to lež! Bůh stvořil člověka ze země, a složen jest z kostí a žil krevných, a není v něm ničehož; a také neví ničehož, než sám toliko Bůh ví.“ A oni pravili: „My víme, jak člověk stvořen jest.“ A on řekl: „Kterak?“ Oni pak řekli: „Bůh myl se v lázni, a zpotiv se, utřel se věchtem, a hodil jej s nebes na zemi. I pohádal se Satan s Bohem, kdo z něho stvoří člověka? i stvořil ďábel člověka, a Bůh duši veň vložil; a protož když umře člověk, jde tělo do země, a duše k Bohu.“ I řekl jim Jan: „Zajisté oklamal jest vás běs^{a)}! v kterého Boha věříte?“ A oni odpověděli: „V Antichrista.“ On pak řekl jim: „A kde jest?“ A oni pravili: „Sedí v propasti.“ I řekl jim Jan: „Jaký to Bůh, jenž sedí v propasti? to jest běs, a Bůh jest na nebesích, sedě na trůně, oslavován anděly, kteří před ním stojí se stra-

a) ďábel *Hip*.

chem, nemohouce naň patřiti. A tento od andělův 1071
 byl svržen, jehož vy nazýváte Antichristem, pro
 pýchu svou svržen byl dolů s nebes, a jest u pro-
 pastí, jakožto vy sami pravíte, očekáváje, až při-
 jde Bůh s nebes, toho Antichrista jme a sváže pro-
 vazy, i uvrhne jej v oheň věčný s sluhami jeho,
 kteří v něho věří. Vy pak musíte i zde muku trpěti
 ode mne, i tam po smrti!“ A oni řekli: „Nám bozi
 povídají, že nám nic učiniti nemůžeš.“ A on řekl
 jim: „Lhou vám bozi!“ A oni pravili: „Nám náleží
 státi před Svatoslavem, a ty nám nemůžeš ničehož
 učiniti.“ Jan pak rozkázal je bítí a vousů jich po-
 trhati. A když byli bití a vousy jich potrhány pro-
 štěpcem, řekl jim Jan: „Co vám bozi praví?“ A oni
 odpověděli: „Že máme státi před Svatoslavem.“
 I rozkázal Jan v ústa jim vložití klín a přivázati
 je k zápreži. I pustil je před sebou do lodi, a sám
 šel za nimi. Stanuli na ústí řeky Šeksny, i řekl
 jim Jan: „Co vám bozi praví?“ A oni odpověděli:
 „Bozi nám toto praví, že nás nenecháš na živě.“
 I řekl jim Jan: „Toť vám pravdu povídali.“ A oni
 pravili: „Ale pustíš-li nás, mnoho se ti dostane do-
 brého; pakli nás zahubíš, mnohý zármutek i zlé
 potká tebe.“ A on řekl jim: „Pustím-li vás, tehdy
 mne zlé potká od Boha ^{a)}.“ I řekl Jan povozníkům:
 „Zdali komu z vás který příbuzný zabít od těchto?“
 A oni pravili: „Mně máti, druhému sestra, jinému
 dítě.“ A on řekl jim: „Mstěte svých!“ A oni vzavše
 je, zabili i pověsili je na dubě: pomstu vzali od
 Boha podle spravedlnosti. Když pak Jan odešel do-
 mů, druhou noc na to medvěd vylezl nahoru, od-

a) pakli vás zahubím, tehdy mi se dostane odmě-
 ny *Hip.*

1071 hryzl jich a sežral. A tak zahynuli návodem běsovským, jiným vědouce, a své záhuby nevědouce. Kdyby byli věděli, tehdy nebyli by přišli na to místo, kde měli jati býti; a když i jati byli, tehdy proč mluvili: „Nezemřeme!“ když on zamýšlel je zabiti? Ale toto jest navedení běsovské; neb běsové neznají mysli lidské, ale vnukují myšlénku člověku, tajemství nevědouce. Bůh jediný ví myšlénky lidské, a běsi nevědí ničehož; neboť jsou bez moci a špatného zraku. Jakož i toto povíme o zraku jich a o jich mráкотě. Téhož léta totiž přihodilo se nějakému Novohradčanu, že přišel do Čud, a přišel ku kouzelníkovi, chtěje aby mu hádal; a on podlé obyčeje svého počal přivolávati běsy do svého příbytku. A Novohradčan seděl na prahu téhož příbytku, a kouzelník ležel stuhlý, i házel jím běs. Kouzelník pak vstal a řekl Novohradčanovi: „Bozi nesmějí přijíti, něco máš na sobě, čehož se bojí.“ A on si zpomněl, že má na sobě kříž, i odešel a pověsil jej krom toho stavení. A on potom opět počal přivolávati běsy. A běsové házejíce jím, pověděli, proč jest přišel. A potom počal se jeho vyptávati: „Proč se toho bojí, že tu nosím na sobě kříž?“ A on odpověděl: „To jest znamení Boha nebeského, jehož bohové naši se bojí.“ A on řekl: „Jací tedy jsou vaši bohové? kde přebývají?“ A on řekl: „V propastech,^{a)} a jsou postavy černé, křídlaté, majíce ocasy, i vstupují také pod nebe, poslouchajíce bohův vašich; neb vaši bohové jsou na nebesích. A když kdo umře z vašich lidí, tehdy nesen jest zhůru na nebe; pakli kdo z našich umře, tehdy nesen bývá k našim bohům do propasti.“

a) „Bozi naši přebývají v propastech, *Hip.*

A tak i jest; neboť hříšníci jsou v pekle, očekáva- 1071
 jíce muk věčných, a spravedliví v obydlí nebeském
 přebývají s anděly. Takováť jest běsovská síla,
 i krása, i bezmocnost, a tím oklamávají lidi, porou-
 čejíce jim, aby vypravovali o viděních, ježto zje-
 vují se jim, víry dokonalé nemajícím, ježto zjevují
 se ve snu, a jiným v mámení, a tak hádají návodem
 běsovským. A nejvíce ženy provozují hádání běsov-
 ská, neb i s počátku běs ženu oklamal, a ta muže;
 tak i za našich časů ženy mnoho se obírají jakožto
 hadačky čarodějstvím, a otravou, i jinými běsov-
 skými úklady. Ale i muži nevěrní bývají oklamáni
 od běsův, jakožto za starých časů bývalo; neb za
 apoštolů byl Simon kouzelník, jenž kouzelnictvím
 působil, že psi mluvili po lidsku, a sám se přemě-
 ňoval buď ve starého, buď v mladého, aneb i jiného
 přeměňoval v jiného podobu, způsobem mámení takto
 činil. Jannij a Mamvrij kouzlením zázraky činili
 proti Mojžíšovi, ale v brzce nezmohli proti Mojží-
 šovi ničehož; ale i Kunop dělal (zázraky) mámením
 běsovským, jakož i choditi po vodách, i jiná má-
 mení činil, běsem oklamán, na záhubu sobě i jiným.
 Tak byl také hadač povstal za Gleba v Novohradě;
 mluvil k lidem, tváře se jako Bůh, i mnohé okla-
 mal, bez mála celé město; neb mluvil, že: „Všecko
 vím!“ tupě víru křesťanskou; i mluvil také, že:
 „Přejdu po Vlechovu přede všemi!“ I bylo zbou-
 ření v městě, a všickni dávali jemu víru, a chtěli bi-
 skupa zabiti; biskup pak vzav kříž a oblek se
 v řízy, postavil se, řka: „Kdo chce víru dávati ha-
 dači, nech ať jde zaň; pakli kdo věří, nech ať jde
 ku kříži!“ I rozdělili se na dvě: kníže Gleb totiž
 a družina jeho šli a stáli u biskupa, a lidé všickni
 šli za hadače. I bylo mezi nimi zbouření veliké.

- 1071 A Gleb vzav pod oděv topor, přišel k hadači, a řekl jemu: „Zdali víš, co bude zejtra, neb co do večera?“ A on řekl: „Všecko vím.“ I řekl Gleb: „Zdali víš, co bude dnes?“ — „Zázraky veliké učiním!“ řekl. A Gleb vyňav topor, rozťal jej, i padl mrtev (hadač), a lidé se rozešli; on pak zahynul tělem i duší, oddav se ďáblu.
- 1072 LXVI. Léta 6580 přenesli svaté mučeníky Borisa i Gleba. Sešli se Jaroslavici: Izjaslav, Svatoslav, Vševlad, a metropolit, jenž tehdaž byl, Jiří, biskup Petr Přáslavský, Michael Jurjevský, a Theodosij opat kláštera Pečerského, Sofronij opat od svatého Michaele, Herman opat od svatého Spasitele, Mikuláš opat Přáslavský, a všickni opatové, i učinivše svátek, světili jej slavně, a přeložili je do nového chrámu, jejž vystavěl Izjaslav, a kterýž stojí podnes. I vzavše napřed Borisa ve dřevěné rakvi, Izjaslav, Svatoslav, Vševlad, vzali jej na rámě své a nesli, a před nimi kráčeli mniši, svíce držíce v rukách, a za nimi diakoni s kadidly, a potom kněží, a po nich biskupové s metropolitem, a za těmi šli, kteří nesli rakev. A přinesše jej do nového chrámu, otevřeli rakev, i naplnil se chrám vůní líbeznou; a vidouce to, velebili Boha. A metropolita obešla hrůza, neb nebyl k nim víry pevné; i padl tváří k zemi, a prosil za odpuštění. Políbivše ostatky jeho, vložili je do rakve kamenné. A potom vzavše Gleba v rakvi kamenné, vložili na sáně, a pojavše za provazy, vezli jej. A když byli ve dveřích, zůstala rakev státi, a nehmula se. I poručili lidu, aby zvolal: „Hospodine, smiluj se!“ a i hned vezli jej dále. I pochovali je měsíce Máje druhý den. A odzpívavše službu boží, obědvali bratří pospolu každý s bojary svými, v lásce veliké. A byl tehdaž v držení Vy-

šehradu Čudín, a chrámu Lazar. A potom rozešli 1072 se domů.

LXVII. Léta 6581 zdvihl ďábel různici mezi tě- 1073 mi bratry, Jaroslavici. A když nastal mezi nimi spor, byli z nich Svatoslav se Vševladem proti Izjaslavovi. I ustoupil Izjaslav z Kyjeva, a Svatoslav i Vševlad vešli do Kyjeva, měsíce Března dvacátý a druhý den; i sedli spolu na stolci na Břestově, přestoupivše příkázání otcovo. A původ vyhnání bratrova byl Svatoslav, chtěje více vládnouti; oklamalť Vševlada, řka, že: „Izjaslav spolčuje se se Všeslavem, zamýšleje na nás; a jest-li že ho nepředejdem, vyžene nás.“ A tak popudil Vševlada na Izjaslava. Izjaslav pak šel k Lechům s bohatstvím velikým,^{a)} řka, že: „Tím vojsko naleznu.“ Ale Lechové to všecko jemu pobrali, i ukázali mu cestu od sebe. A Svatoslav sedl v Kyjevě, vyhnav bratra svého, a takto přestoupiv příkázání otcovo, a nad to boží. Neb veliký jest hřích přestoupiti příkázání otce svého: jakož s počátku přestoupili synové Chamovi na zemi Setovu, a po čtyřech stech letech přišla na ně pomsta od Boha; neb z plemene Setova jsou Hebreji, kteří pobivše plémě Chananejské, obdrželi svůj podíl i zemi svou. Potom opět přestoupil Esau příkázání otce svého, a byl zabit; neb není dobré přestupovati v meze cizí.

Téhož léta založen byl chrám Pečerský^{b)} opatem Theodosijem a biskupem Michaellem, když metropolit Jiří byl tehdáž v Hřecích, a Svatoslav panoval v Kyjevě.

LXVIII. Léta 6582 Theodosij, opat Pečerský, 1074 zemřel. I povíme něco o jeho zesnutí. Mělť Theodosij

a) i se ženou, spoléhaje na veliké bohatství, *Hip.* —

b) knížetem Svatoslavem, synem Jaroslavovým, *Hip.*

1074 obyčej, když přicházel čas postní, v neděli Máselnou na večer, podlé obyčeje políbiv všechny bratry, poučovati jich, kterak mají trávit postní čas: v modlitbách nočních i denních, vystříhati se od nečistých myšlének, od běsovského vzbuzování. „Neboť běsi, prý, vzbuzují v mniších myšlenky, choutky zlé, rozpalující jich pomysly, a těmi jim bývají modlitby nenáviděny; a když taková myšlení přicházejí, tehdy náleží jim zabrániti znamením kříže, rkouce takto: Pane Ježíši Kriste, Bože náš! smiluj se nad námi, amen. A k tomu aby se zdržovali od mnohého jídla, neb ze mnohého jedení a nemírného pití vzrůstají myšlenky zlé, a myšlenkou zrostlou učiní se hřích. A tím, prý, zabráníte běsovskému účinku a jich zlosti, když se budete stříci lenosti a mnohého spaní, a když budete bedliví zpěvů chrámových, a ustanovení otcovských i čtení kněh; a přede vším přísluší mnichům, aby v ústech měli žaltář Davidův a jím zaháněli běsovskou zmalátnělost, a nejvíce aby měli v sobě jeden k druhému lásku všickni mladší, a k staršímu pokornost i poslušnost, a starší k mladšímu lásku i kázeň, i aby sobě ve spolek bývali za příklad zdržlivosti a bdění, zaměstnávání a pokornosti, a tak aby poučovali nižších i těšili je, a takto aby trávili půst. Praví totiž takto, že dal jest nám Bůh těch čtyřicet dní na očištění duše; toť jest desátek, ježž tělo dává Bohu; neb z roku do roku jest tři sta a šedesát pět dní, a z těch dní náleží desátý den vzdávati Bohu v desátek, jenž jest půst čtyřicetidenní, v kteréžto dni duše očištví se, světí svátek na Vzkříšení Páně, v Bohu se veselíc. Neb postní čas očištuje mysl lidskou. Půst totiž byl od počátku ustanoven: nejprvé Adamovi, aby nejedl se stromu jednoho;

také Mojžíš postiv se dní čtyřicet, hodna se učinil, 1074 aby přijal zákon na hoře Sinajské a viděl slávu boží; postem porodila máti Samuele; postivše se Ninivetští hněvu božího pozbyli; postiv se Daniel, stal se hodným vidění velikého; postiv se Eliáš, jako na nebe vzat byl v poživu rajskou; postivše se tři mládenci uhasili sílu ohňovou; postiv se i Pán čtyřicet dní, ukázal nám postní čas; postem apoštolé vykořenili ponukání běsovské; postem jeví se otcové naši jako svíidla ve světě, ježto i po smrti svítí, ukazavše na sobě úsilí veliké i zdrželivosť, jako tuto veliký Antonij, i Euthimij, i Sava i jiní otcové, kterých my, bratří, následujem.“ A takto poučiv bratří, líbal všecky po pořádku, a tak vycházel z kláštera, brávaje s sebou něco placek;⁶³ a vešed v jeskyni, zavíral u jeskyně dveře a zasypával prstí, a nemluvíval s nikým; a bylo-li mu něčeho potřebí, tehdy mluvíval malým okénkem v sobotu nebo v neděli, a v jiné dni přebýval v postění a v modlitbách, zachovávaje tu tuhou zdrželivosť. I přicházel do kláštera v pátek u večer přede dnem Lazarovým; neb v ten den skonává se půst čtyřicetidenní, jenž se počíná od prvního pondělka po neděli Theodorově, a skonává se v pátek Lazarův; a útrpná (pašijová) neděle ustanovena jest, aby se lidé postili pro utrpení Páně. A když Thedosij přišel, podle obyčeje líbal bratří, a světil s nimi neděli Květnou, a došed velikého dne Vzkříšení Páně, podle obyčeje slavně jej světil, i upadl v nemoc. Když se tak roznemohl a stonal pět dní, potom u večer dal se vynesti na dvůr; a bratří vzavše jej na sáně, postavili jej naproti chrámu. On pak dal svolati všecky bratry; a bratří udeřili na zvonec i sešli se všickni. A on řekl jim: „Bratří moji, i otcové

1074 moji, i děti moje! aj, já odcházím od vás, jakož mi zjevil Pán v postní čas, když jsem byl v jeskyni, že sejdu s toho světa. Vy pak koho chcete míti sobě opatem, abych i já dal jemu požehnání své?“ A oni pravili: „Ty jsi nás všech otec, a koho sám vyvolíš, ten budiž nám otcem i opatem, a budeme jeho poslouchati tak jako tebe.“ A otec náš Theodosij řekl: „Jděte ode mne a jmenujte, koho chcete, mimo dva bratry: Nikolu a Ignata; z ostatních koho chcete, od nejstarších až do nejmladších.“ Oni poslechnuvše jeho, odstoupili málo ke chrámu, a uradivše se, poslali bratry dva, řkouce takto: „Koho vyvolí Bůh a tvá vzácná modlitba, kohož tobě libo, toho jmenuj.“ Theodosij pak řekl jim: Když ode mne opata chcete přijmouti, tehdy já učiním vám ne po své libosti, ale po božím spůsobení.“ I jmenoval jim kněze Jakuba. Ale bratřím nebylo to milé, a pravili: že není zde postřižen; neb Jakub byl přišel z Letce s bratrem svým Paulem. I počali bratří prositi za Štěpana domestika (předního zpěváka), jenž tehdáž byl učeníkem Theodosijovým, řkouce, že: „Tento vzrostl jest pod rukou tvou, a u tebe posluhoval; toho nám dej.“ I řekl jim Theodosij: „Aj, já z poručení božího jmenoval jsem Jakuba, a tuto vy svou vůli provesti chcete.“ A poslechnuv jich, dal jim Štěpana, aby jim byl opatem; i blahoslavlil Štěpana a řekl jemu: „Synu! aj, odevzdávám ti klášter, opatruj jej s bedlivostí, a co jsem nařídil v službách, to zachovávej; podání klášterských a zřízení neměň, ale číň všecko podlé zákona a podlé řádu klášterského.“ A potom bratří vzavše jej nesli do komůrky a položili na posteli. A když nastal šestý den a on velmi byl nemocen, přišel k němu Svatoslav se synem svým, Glebem; a když u něho

seděli, řekl jemu Theodosij: „Aj, odcházím s tohoto světa, a tuto odevzdávám ti klášter pod opatrování, bude-li v něm jaký zmatek; a tuto poroučím opatství Štěpanovi, nedej mu ubližovati.“ A kníže políbiv jeho, slíbil, že bude pečovati o klášter, i odešel od něho. A když přišel sedmý den, povolal Štěpana i bratří, když už pozbýval síly, i počal k nim mluvit takto: „Budu-li po mém odjítí s tohoto světa líbiti se Bohu, a přijme-li mne k sobě Bůh, tehdy po mém odjítí klášter se počne stavěti a přibývati v něm, a tehdy vězte, že přijal jest mě Bůh; pakli po smrti mé chudnouti počne klášter na mniších i na potřebách klášterských, tehdy budete věděti, že jsem se Bohu nezalíbil.“ A když toto mluvil, plakali bratří, řkouce: „Otče! modli se za nás k Bohu; neb víme, že Bůh tvé prosby nezavrhne.“ I přiseděli bratří tu noc u něho, a když nastal den osmý, v druhou sobotu po Veliké noci, v hodinu dne druhou, odevzdal duši v ruce boží, měsíce Května v třetí den, indikta v jedenácté léto. I plakali pro něj bratří. Byl pak Theodosij přikázal, aby ho pochovali v jeskyni, kdež podnikl práce mnohé, řka takto: „V noci pochovejte tělo mé.“ A tak i učinili; neb když nastal večer, bratří vzavše tělo jeho, pochovali jej v jeskyni, provodivše jej s písniemi i se svícemi počestně, na chválu Bohu našemu, Ježíši Kristu.

A když byl Štěpan vrchním kláštera i blaženého stáda, ježto byl shromáždil Theodosij, mniši tak jako svítidla se třpytili v zemi Ruské: někteří totiž byli tuzí postníci, jiní pak na bdění, jiní na klanění kolenné, jiní na postění přes den i přes dva dni, jiní pak jedli chléb s vodou, jiní zelí vařené a někteří sýr, přebývajíce v lásce, mladší pokořující se starším a nesmějící před nimi mluvit, ale všechno

1074 s pokorností a poslušenstvím velikým; takéž i starší měli lásku k mladším, i kárali je, těšíce, jako děti milé. Jest-li že který bratr upadl v nějaké prohřešení, těšili jej, a o pokání jednoho bratra podělovali se tři neb čtyři, z lásky veliké; neb taková byla mezi těmi bratry láska i nábožnost veliká. Vyšel-li který bratr ven z kláštera, měli všickni bratří z toho zármutek veliký, a posílajíce proň, přivolávali bratra do kláštera, a jdouce všickni, klaněli se opatovi, i prosili opata, a přijímali bratra do kláštera s radostí. Tak se totiž milovali vespolek, a byli zdrželivi a postili se; mezi nimiž i několik mužů zázračných uvedu. Tak totiž první Damian, kněz, byl takový postník a zdrželivec, že krom chleba a vody ničehož jiného nepožíval do smrti své. Přinesl-li kdo dítě nemocné, jakým koli neduhem sklíčené, do kláštera, anebo přišel-li člověk dospělý, jakým koli neduhem sklíčený, do kláštera k blaženému Theodosijovi, poručil tomu Damianovi, aby se pomodlil nad nemocným, a ihned se pomodlil, a olejem ^{a)} jej pomazal, a bývali uzdraveni, kdo k němu přicházeli. A když se ^{b)} roznemohl i ležel v nemoci, očekávaje svého skončení, přišel k němu anděl v podobě Theodosijově, dávaje jemu království nebeské za úsilí jeho. A potom přišel Theodosij s bratřími, a usadili se u něho, a on dokonávaje pohleděl na opata i řekl: „Nezapomeň, opate, co jsi mi té noci slíbil.“ I srozuměl veliký Theodosij, že viděl vidění, i řekl jemu: „Bratře Damiane! co jsem ti slíbil, to ti budiž.“ A on zamhouřiv oči, odevzdal ducha v ruce boží; a opat i bratří pochovali tělo jeho.

a) svatým *Hip.* — b) jednou *Hip.*

A byl také i jiný bratr jmenem Jeremiáš, jenž 1074 pamatoval křtění země Ruské. Tomu byl dar darován od Boha: předpovídal věci budoucí, a když koho viděl zamyšleného, domlouval mu v soukromí a varoval jej, aby se vystříhal od ďábla; jest-li že který bratr zamýšlel jíti z kláštera, a on jej užířel, přišel k němu, pokáral mysli jeho i potěšil bratra; když komu co řekl, buď dobré nebo zlé, splnilo se slovo starcovo.

Byl pak i jiný stařec, jmenem Matěj: byl jasnovidný. Neb jednou, když ve chrámě stál na místě svém, zvednuv oči své, pohleděl po bratřích, ani zpívající stojí po obou stranách, i viděl obcházejícího běsa, v podobě Lecha, v plášti, an nosí v klíně kvítek, jenž se nazývá lepík; a obcházaje podlé bratří, vynímal z klína lepík a házel na koho koli: jest-li že k komu z bratří mezi zpívajícími kvítek přilnul, ten málo postáv, oslábnul v mysli, a vzav sobě jakou koli příčinu, vyšel z chrámu, a šed do cely usnul, i nevrátil se do chrámu, dokud nebylo odzpíváno; pakli hodil na jiného, a kvítek k němu nepřilnul, ten stál pevně, zpívaje, až dozpívali jitřní, a tehda vycházel do cely své. I vida to stařec, vypravoval to bratřím svým. Pak také viděl stařec toto: Když totiž ten stařec podlé obyčeje stával až do konce jitřní, bratří odzpívavše jitřní, před svítáním šli do svých cel, a ten stařec potom vycházel z chrámu; a když jednou šel, sedl odpočívaje pod zvoncem, neb cela jeho byla podál chrámu, a tu viděl, kterak zástup táhne od vrat, i pozvednuv oči svých, viděl jednoho, an sedí na svini, a ostatní šli okolo něho. I řekl jim stařec: „Kam jdete?“ A odpověděl běs, jenž seděl na svini: „Pro Michala pro Tolbekovice.“ Stařec poznamenal se znamením

1074 křížze, a přišel do své cely. A když se rozednilo, a stařec se spamatoval, řekl celovníkovi: „Jdi, zeptej se, jest-li Michal v cele?“ I odpověděli mu, že: „Dnes ráno po jitřní^{a)} skočil jest s ohradního kolí.“ I pověděl stařec to vidění opatovi a bratřím. A za toho starce Theodosij zemřel, a stal se Štěpan opatem a po Štěpanovi Nikon, a ten stařec vždy ještě byl na živě. Jednou když stál na jitřní, pozdvihnuv očí svých, chtě viděti opata Nikona, viděl osla stojícího na místě opatově, i srozuměl, že nevstal jest opat. A tak i jiná mnohá vidění viděl, i zesnul v starosti dobře v klášteře tom.

A byl tu ještě jiný mnich, jmenem Isák, kterýžto když ještě byl v živobyті světském, byl bohatý; byl kupcem, rodem z Toropce, i umínil si býti mnichem, a rozdav jmění své chudým a klášterům, přišel k velikému Antonijovi do jeskyně, prose jeho, aby jej učinil mnichem; i přijal jej Antonij, a vložil naň oděv mnišský a dal jemu jmeno Isák; neb se jmenoval jmenem světským Čerň. A ten Isák oblíbil si živobyті tvrdé: oblekl se totiž v košili žíněnou, i dal si koupiti kozla, a stáhnuv s kozla kůži, oblekl ji na žíněnou košili, a oschla okolo něho kůže syrová, i zavřel se v jeskyni v jedné ulici v malé celce, asi čtyř loket, a tu se Bohu modlil se slzami; a bylo jídlo jeho jediný chléb posvátný, a i ten přes den, a vody mírně pil; i přinášel mu to veliký Antonij a podával jemu okénkem (tak malým), co se vměstnala ruka, a takto přijímal potravu. A to činil sedm let, na světlo nevycházeje, ani neléhaje na řebřích, nébrž sedě málo

a) vyskočil jest přes ohradní kolí *Hip.*, *t. utekl z kláštera.*

spával. A jednou, podlé obyčeje, když nastal večer, 1074 počal se klaněti, zpívaje žalmy, skoro až do půl noci; a když se unavil, sedl na sedadle svém. Jednou pak, když tak seděl podlé obyčeje svého a svíci shasl, z nenadání zasvitlo světlo jako od slunce v jeskyni, tak že zrak zaslepovalo člověku; i přišli k němu dva krásní jinochové, a blyštily se tváře jich jako slunce, i pravili k němu: „Isáku! my jsme andělé, a tu hle jde k tobě Kristus“), padni a pokloň se jemu.“ A on nevěděl, že to běsovský účinek, a zapomněl, aby se poznamenal křížem, i povstav poklonil se, jako Kristu, účinku běsovskému. A běsové zkřikli a pravili: „Náš jsi už, Isáku!“ I uvedše jej v celičku, posadili jej, a počali se okolo něho sázeti, a bylo jich plná cela i ulice jeskyňská. I řekl jeden z běsův, nazvaný Kristus: „Vezměte píšťaly, bubny a housle, a spusťte, ať nám Isák zapleše!“ I spustili v píšťaly, na housle i v bubny, a počali jím hráti, a utýravše jej, zůstavili jej sotva živého, i odešli, porouhavše se jemu. Z jitra pak, když se rozednilo a nastal čas, aby pojedli chleba, přišel Antonij podlé obyčeje svého k okénku a řekl: „Hospodine, požehnej: otče Isáku!“ ^{b)} Ale nedostal žádné odpovědi. I řekl Antonij: „Aj, už umřel!“ I poslal do kláštera pro Theodosije i pro bratří. A odkopavše, kde vechod byl zahražen, přišli a vzali jej, domnívajíce se, že jest mrtev, a vynesše jej, položili před jeskyní,

a) s anděly. I vstav Isák, viděl zástup, a tváře jich byly nad slunce jasnější, a jeden byl u prostřed nich, jehož obličej se třpytil nade všechny; i řekli jemu: „Isáku, totoť jest Kristus! *Hip.* — b) Ale nebylo ani hlasu ani sluchu; i mnohokrát volal Antonij, ale nedostal odpovědi. *Hip.*

1074 i uzřeli, že jest živ, a opat Theodosij řekl, že toto se mu stalo z účinku běsovského. I položili jej na posteli; a posluhoval jemu Antonij. Týchž časů přihodilo se, že Izjaslav přišel z Lech.^{a)} I počal se hněvati Izjaslav na Antonije pro Všeslava, a Svatoslav poslav sem, v noci vzal Antonije do Černihova. A když Antonij přišel do Černihova, oblíbil si hory Boldiny, a vykopav jeskyni tu se usadil. I jest tu klášter svaté Boží Rodičky, na Boldiných horách, po tento den. Theodosij pak dozvědév se, že Antonij šel do Černihova, šel s bratřími a Isáka vzal, i přinesl jej k sobě do cely a posluhoval jemu; neb byl seslábnul na těle^{b)}, tak že se nemohl ani na druhou stranu obrátiti, ani vstáti, ani seděti, ale ležel na jedné straně, pod sebe neřádl mnohdy, i červi zarozovali se jemu pod bedrama z močení a z neřádění. A Theodosij sám rukama svýma omýval i ukládal jej, a po dvě léta měl práci s ním. A to bylo ku podivu, že on po dvě léta leže, ani chleba neokusil, ani vody, ani od jaké potravy, ani ovoce, ani slova nepromluvil, ale němý i hluchý ležel po dvě léta. Theodosij pak prosil Boha zaň, a modlil se nad ním dnem i nocí, až pak na třetí rok promluvil i slyšel, a na nohy počal vstávati jako děcko, i počal choditi. I nechtěl choditi do chrámu, a mocí jej ke chrámu přivláčeli. A tak pomalu naučili jej. A potom naučil se k obědu choditi, a sázeli jej kromě bratří, i položili před ním chléb, a nebral ho, než musili mu jej v ruce vložit. Theodosij pak řekl: „Položte chléb před ním, a nedávejte mu do rukou, ať sám jí.“ I nechtěl po

a) l. 6577 (1069) dne 10 Května *dle Měsíčníku Leopoldského, viz Mikl. str. 213 k. 120.* — b) i na rozumu *Hip.*

celý týden jísti. A pomalu ohlížeje se okoušel chleba, 1074
tak naučil se jísti. A tak zbavil jej Theodosij od
úkladu ďábelského. A Isák podnikl opět těžké sebe
zapírání. Když pak Theodosij zemřel a Štěpan byl
na jeho místě, řekl Isák: „Aj, už jsi mě byl
oklamal, ďáble, že jsem seděl na jednom místě:
a už nechci se zavřít v jeskyni, ale chci tě přemoci
chodě v klášteře.“ I oblekl se v košili žíněnou, a na
košili hrubou hazuku, i počal bláznovství tropiti,
a pomáhati počal kuchařům, vaře na bratří. A na
jitřní chodě přede všemi, stával pevně a nepohnutě;
když pak nastala zima i mrazy tuhé, stával v trep-
kách prošlapaných, tak že přimrzávaly nohy jeho
ku kamení, a nehnul nohama, až odzpívali jitřní.
A po jitřní šel do kuchyně a připravoval oheň,
vodu i dříví; a přišli i ostatní kuchaři z bratří.
A byl kuchař jeden též jména toho, Isák, i řekl,
posmívaje se Isákovi: „Hle tamť sedí černý havran,
jdi, chyť jej.“ A on pokloniv se jemu do země,
šel a havrana chytil, a přinesl jemu přede všemi
kuchaři; i užasli se, a pověděli opatu i bratřím.
I začali jej míti bratří v uctivosti. A on nechtě slávy
lidské, počal tropiti bláznovství a příkoří činiti brzy
opatovi, brzy bratřím, brzy lidem světským, až i ně-
kteří dávali mu rány. A počal choditi po světě, ta-
kéž děláje se bláznem. I usadil se v jeskyni, ve které
předtím byl Antonij, neb už byl Antonij zemřel,
a shromáždil k sobě chlapce, i oblékal je v oděv
mnišský, až brzy od opata Nikona dostával rány,
brzy od rodičů těch dětí. A on to vše trpěl, snášel
rány, i nahotu, i zimu dnem i nocí. Jedné pak noci
udělal v peci oheň v komůrce té jeskyně; a jak
se v peci rozhořelo, bylať rozsedlá, i počal šlehati
plamen rozsedlinami; a on nemaje čím zahraditi,

1074 i vstoupnuv nohama bosýma stál na plameni, až v peci shořelo, a potom slezl ^{a)}). I jiné mnohé věci vypravovali o něm, a něco toho jsem i sám viděl. A tak zvítězil nad běsy, a jako much v ničem jich se nebál, ani jich mámení; mluvíval k nim: „Oklamali jste mne v první jeskyni, poněvadž jsem neznal vašich úkladů a zlosti: nyní však mám pána Ježíše Krista i Boha mého, a modlitbu otce mého Theodossije, i naději se v Krista, že vás přemohu.“ Neb mnohdykrát běsi pokoušeli jeho, a mluvili: „Náš jsi! i poklonil's se našemu starostovi a nám.“ A on říkával: „Váš starosta jest Antichrist, a vy jste běsi!“ i znamenal tvář svou znamením kříže, a tak zmizeli. Někdy pak také v noci přicházeli k němu, strach jemu dělajíce v šalebném vidění, jako by tu bylo mnoho lidu s motykami a s lopatami, mluvíce: „Rozkopejme tu jeskyni, a toho zde zahrabejme.“ A jiní volali: „Utíkej, Isáku! chtějí tě zahrabati!“ On pak mluvil k nim: „Kdybyste byli lidé, tehdy byste přišli ve dne; ale vy jste tma, a ve tmě chodíte a tma vás zajala.“ I poznamenal se křížem a zmizeli. Jindy opět strašili jej v podobě medvědů, a někdy ve způsobě lité zvěři, neb vola, neb hada plazili se k němu, anebo žáby i myši i jiného plazu. A nemohli jemu nic učiniti, i řekli mu: „Isáku! zvítězil jsi nad námi.“ A on odpovčděl: „Jakož i vy dříve jste zvítězili nade mnou v podobě Ježíše Krista a v andělské, nehodni jsouce vidění toho; ale tuto v pravdě zjevujete se poprvé v podobě zvířecí a dobytčí, a jakožto hadi i plazové, jacíž i sami jste, šerední, zlí u vidění.“ A ihned zmizeli běsi od něho, a od té doby neměl žádného pokušení od

a) a nic mu neuškodilo. *Měsíčník Leop.*

běsův. Jakož sám toto vypravoval, že: „Bylo mi 1074 tu po tři léta bojovati.“ Potom počal živ býti touž a zachovávat zdrželivost, půst a bdění, a takto jsa živ dokonal život svůj. I roznemohl se v jeskyni, a donesli ho nemocného do kláštera, a do osmého dne v Pánu skonal. A opat Ivan i bratří, složivše tělo jeho, pohřbili jej.

Takoví byli mniši kláštera Theodosijova, kteří i po smrti se třpytí jako svítidla, a prosí Boha za bratry zde zůstávající, i za světské bratry, i za ty, kdo přinášejí oběti do kláštera, v němž i do nynějška žijí ctnostný život, všickni spolu dohromady, v pění, v modlitbách i v poslušenství, na slávu Bohu všemohoucímu, modlitbami Theodosijovými chránění, jemuž sláva na věky. Amen.

LXIX. Léta 6583 počat byl chrám Pečerský na 1075 základech, jež byl položil opat Štěpan; neb Theodosij počal ze základu, a Štěpan počal na základech; a dokonán byl na třetí léto, měsíce Července jedenáctý den.

Téhož léta přišli poslové z Němec ke Svatoslavu, a Svatoslav, vychloubaje se, ukázal jim bohatství své; a oni vidouce nesčíslné množství, zlato i stříbro i povlaky, pravili: „Toto není k ničemuž, neb leží to mrtvé; nad to lepší jsou kmetové, neb muži dobudou sobě věcí nad to lepších.“ Takto se také pochlubil Ezechiáš, král Judský, k poslům krále Asyrského, jemuž potom všecko pobráno bylo do Babylonu: a tak i po smrti tohoto veškeré jmění roztrousilo se různě.

Léta 6584 táhl Vladimír, syn Vševladův, a Oleg, 1076 syn Svatoslavův, Lechům ku pomoci na Čechy. Téhož léta zemřel Svatoslav, syn Jaroslavův, měsíce Prosince dvacátý sedmý den, od řezání vředu, a po-

1076 chován v Černihově u svatého Spasitele. I vsedl po něm na stolci Vševlad, měsíce Ledna [v první den. Téhož léta narodil se Vladimírovi syn Mstislav, vnuk Vševladův.] ^{a)}

1077 Léta 6585 vytáhl Izjaslav s Lechy, a Vševlad vytáhl proti němu. I sedl Boris v Černihově měsíce Května čtvrtý den; a bylo knížecího panování jeho osm dní, i utekl do Tmutorokani k Romanovi. Vševlad pak táhl proti bratru Izjaslavovi na Volyň, a učinili spolu pokoj. A přišed Izjaslav, sedl v Kyjevě, měsíce Července patnáctý den; Oleg pak, syn Svatoslavův, byl u Vševlada v Černihově.

1078 LXX. Léta 6586 utekl Oleg, syn Svatoslavův, do Tmutorokani od Vševlada, měsíce Dubna v desátý den. Téhož léta byl zabit Gleb, syn Svatoslavův, v Závlačí. A byl Gleb milosrdný k ubohým a k cizím pohostinný, péči maje o chrámy, horlivý u víře a mírný, vzezření krásného; jehož tělo pochováno bylo v Černihově za chrámem Spasitelovým, měsíce Července v dvacátý třetí den. A když na jeho místě v Novohradě seděl Svatopluk, Izjaslavův syn, a Jaropluk seděl ve Vyšehradě, a Vladimír seděl ve Smolensku, tehdy přivedl Oleg a Boris pohany na zemi Ruskou, a táhli spolu na Vševlada s Plavci. Vševlad pak vytáhl naproti nim na Sožici, a zvítězili Plavci nad Rusy, a mnoho jich tu bylo pobito: zabit byl Ivan Žiросlavic a Tuky, Čudínův bratr, Porrej, a jiní mnozí, měsíce Srpna v dvacátý pátý den. Oleg pak a Boris přišli do Černihova, domnívajíce se, že zvítězili, ale zemi Ruské učinili mnoho zlého, prolivše krev křesťanskou, kteréžto krve požádá Bůh z rukou jich, a třeba bude jim odpovídati ze

a) [] z *rkp. Hip. a Chleb.*

zahubení duší křesťanských. Vševlad pak přišel 1078 k bratru svému Izjaslavu do Kyjeva, a políbivše se, sedli spolu; a Vševlad vypravoval vše, co se přihodilo. I řekl jemu Izjaslav: „Bratře! nermuť se; vidíš-li, koliko se mně stalo zlého? nejprvé, zdali mne nevyhnali a jmění mého nevydrancovali? a potom, které druhé viny jsem se dopustil, a zdali nebyl jsem vyhnán od vás obou, bratří svých? zdali jsem nebloudil po cizích zemích, jmění svého zba-ven, nic zlého neučiniv? A nyní, bratře, nermuťme se: potká-li nás co zlého v zemi Ruské, tehdy nás oba potká; ztratíme-li co, tehdy ztratíme oba; já složím hlavu svou za tě.“ A toto pověděv, potěšil Vševlada, i dal sbíratí vojsko od malého do velického. I táhl Izjaslav s Jaroplukem, synem svým, a Vševlad s Vladimírem, synem svým, a táhli k Černihovu, a Černihovci zavřeli se v městě. Olega pak a Borisa nebylo v Černihově. A když Černihovci neotevřeli, přistoupili k městu; a Vladimír přistoupil ku bráně východní a od Střežení dobyl brány, i vzali město okolní a spálili je, a lidé zatím byli uprehli do vnitřního města ohraženého. Izjaslav pak a Vševlad uslyšeli, že táhne Oleg a Boris proti nim; tehdy Izjaslav a Vševlad přispíšivše, vytáhli od města proti Olegovi. I řekl Oleg k Borisovi: „Nechodme na ně, nemůžeme odolati proti čtyřem knížatům; ale pošleme s prosbou ke strýcům svým.“ I řekl jemu Boris: „Ty hleď k hotovému, já půjdu na ně na všecky!“ pochloubaje se velmi, nevěda, že Bůh hrdým se protiví, a pokorným dává milost; aby se nevychloubal silný sílou svou. I táhli na-proti sobě, a když byli na místě u vsi na Něžatině nivě, srazili se obojí spolu, a byla bitva zlá: nejprvé zabili Borisa, syna Vaceslavova, jenž se

1078 byl velmi vychloubal; Izjaslav pak stál mezi pěšími, a nenadále přijel jeden, i udeřil jej kopím za plece: tak byl zabit Izjaslav, syn Jaroslavův. A když bitva se prodloužila, dal se Oleg v malé družině v útěk, a sotva ušel: utíkal do Tmutorokani. Zabit byl kníže Izjaslav měsíce Října v třetí den; a vzavše tělo jeho, přivezli jej v lodi, a postavili naproti Hradci: i vyšlo naproti němu celé město Kyjev, a vloživše tělo jeho na sáně, vezli jej, a kněží i mniši zpívající nesli jej do města, a nelze bylo slyšeti zpívání pro pláč a naříkání veliké, neb plakalo pro něj celé město Kyjev. A Jaropluk šel za ním a plakal s družinou svou: „Otče, otče můj! co jsi užil bez zármutku na tomto světě? mnoho zlého zkusil jsi od lidí i od bratří svých!“ Tuto pak zahynul, ne od bratra, ale za bratra svého položil hlavu svou. A přinesše položili tělo jeho v chrámě svaté Boží Rodičky, vloživše jej v rakev mramorovou. A byl Izjaslav muž vzezření krásného a těla velikého, povahy dobrotivé, křivdy nenáviděl, a miloval pravdu; nebylo v něm klamu, ale byl muž myslí prosté, zlým za zlé nesplácejí. Neb koliko jemu zavinili Kyjané: jej samého vyhnali, a dům jeho vydrancovali, a neodplatil jim za to zlým. A řekne-li kdo vám: „Bijce zabil!“ tehdy neučinil toho ten, ale jeho syn. Pak zase bratří jeho vyhnali jej, i chodil po cizí zemi bloudě. A když opět seděl na stolci svém, a Vševlad byv poražen, přišel k němu, neřekl jemu: „Tolik jsem zkusil od vás!“ nesplácel zlým za zlé, nébrž potěšil ho, řka: „Poněvadž ty, bratře můj, ukázal jsi ke mně lásku, a uvedl mne na stolec můj, i nazval mne svým starostou: aj, já nebudu zpomínati zloby předešlé, ty jsi můj bratr a já tvůj, i položím za tě hlavu svou.“ A tak se i stalo. Neřekl

jemu: „Tolik zlého jste mi oba učinili, a aj, nyní 1078 se tobě hodí!“ Neřekl: „To se mne netýče!“ ale vzav na sebe zármutek bratrův, ukázal lásku velikou, následuje apoštola řkoucího: „Potěšujte zarmoucených.“ A v pravdě, dopustil-li se v tomto světě kterého provinění, promine se jemu, poněvadž položil hlavu svou za bratra svého, nežádaje věčší vlády, aniž chtěje věčšího jmění, ale za bratrovo bezpraví. Neb o takových dí Hospodin: „Kdo položí duši svou za druhy své.“ ^{a)} A Šalomon praví: „Bratří v neštěstí sobě vespolek pomáhají, neb láska jest nade všecko.“ ^{b)} Jakož Jan praví: „Bůh láska jest, a kdo přebývá v lásce, v Bohu přebývá, a Bůh v něm přebývá. V tom dokonává se láska, abychom dědictví měli v den soudný, abychom i my byli, jakož on jest, v tomto světě. Bázně není v lásce, neb láska dokonalá ven vypuzuje bázeň, proto že bázeň činí muky, a kdo se bojí, není dokonalý v lásce. A rce-li kdo: Miluji Boha, a bratra svého nenávidí, lež jest; neb když nemiluje bratra svého, jehož vidí, jak může milovati Boha, jehož nevidí? Toto přikázání máme od něho, aby, kdo miluje Boha, miloval bratra svého.“ ^{c)} Neb v lásce všecko se vyplňuje: z lásky i hříchy se promíjejí; z láskyť sestoupil Pán na zemi a ukřižován byl za nás hříšné, vzav na se hříchy naše dal se přibiti na kříži, i dal nám kříž svůj na zapuzení nenávisti běsovské; z lásky prolévají mučeníci krev svou; a z lásky také tento kníže prolil krev svou za bratra svého, vyplniv přikázání Hospodinovo. ^{d)}

a) *Jan XV, 13.* — b) *Pis. Šal. VIII, 6.* — c) *Jan ep. IV, 16—18, 20, 21.* — d) Počátek panování knížete Vsevlada v Kyjevě. *Hip.*

- 1078 Vševlad pak sedl v Kyjevě na stolci otce svého i bratra svého, ujav vládu veškeré země Ruské. I posadil syna svého Vladimíra v Černihově, a Jaroslava ve Vladiměři, přidav jemu Turov.
- 1079 LXXI. Léta 6587 přitáhl Roman s Plavci k Vojni, a Vševlad stanul u Přáslavi a učinil pokoj s Plavci, i navrátil se Roman s Plavci nazpět, a Plavci jej zabili měsíce Srpna v druhý den; a potud tam leží kosti jeho, syna Svatoslavova, vnuka Jaroslava. A Olega jali Kozaré i vypověděli jej za moře do Carohradu. Vševlad pak posadil náměstka Ratibora v Tmutorokani.
- 1080 Léta 6588 vpadli Turci Přáslavští válečně na Rus, a Vševlad poslal na ně syna svého Vladimíra. A Vladimír šel i porazil Turky.
- 1081 Léta 6589 utekl Igorovic David s Vladařem Rostislavicem, měsíce Května v 18tý den; i přišli do Tmutorokani, a jali Ratibora i usadili se v Tmutorokani.
- 1082 Léta 6590 umřel Oseň, kníže Plavecký.
- 1083 Léta 6591 přišel Oleg ze Hřek do Tmutorokani, a jal Davida i Vladaře Rostislavice, a usadil se v Tmutorokani; i rozsekal Kozary, kteří byli rádci k zabítí bratra jeho i naň na samého, a Davida i Vladaře propustil.
- 1084 Léta 6592 přišel Jaropluk ke Vševladovi na Velikou noc. Téhož času utekli dva Rostislavici od Jaropluka, a přišedše zase, Jaropluka vyhnali; i poslal Vševlad Vladimíra, syna svého, a vyhnal Rostislavice, i posadil Jaropluka ve Vladiměři. Téhož léta David zajal Hřecky v Oleší, i pobral jim jmění; Vševlad pak poslav, přivedl jej, a dal mu Drahobuž.
- 1085 Léta 6593, Jaropluk pak chtěl táhnouti na Vševlada, poslouchaje zlých rádců. I zvěděv o tom

Vševlad, poslal proti němu syna svého Vladimíra; 1085 a Jaropluk zůstaviv máteř svou i družinu v Lučsku, utekl do Lech. A když Vladimír přitáhl k Lučsku, vzdali se Lučané; Vladimír pak posadil Davida ve Vladiměři na místo Jaroplukovo, a máteř Jaroplukovu, i ženu jeho, i družinu jeho přivedl do Kyjeva, a jmění jeho pobral.

Léta 6594 Vševlad založil chrám svatého On- 1086
dřeje, za Ivana vysoce důstojného metropolita; i vystavěl u toho chrámu klášter, ve kterém dcera jeho, jmenem Janka, dala se postříhnouti za pannu. Tato pak Janka, shromáždívši mnišky mnohé, přebývala s nimi spůsobem řádu klášterského.

LXXII. Léta 6595 přišel Jaropluk z Lech, 1087 i učinil pokoj s Vladimírem, a Vladimír šel zase zpátky do Černihova. Jaropluk pak usadil se ve Vladiměři; a poseděv tu několik dní jel do Zvenihradu, a když ještě ani do města nedojel, byl proboden od proklatého Neradce, návodem ďábelským a zlých lidí. Když ležel tu na voze, ^{a)} probodl jej s koně šavlí, měsíce Listopadu v 22 den; a v tom zdvihnuv se Jaropluk, vytrhl ze sebe šavli, a vykřikl hlasem velikým: „Tehdy jsi ty mne, vrahu, ulovil!“ ^{b)} A proklatý Neradec ujel do Přemyšle k Rurikovi. I vzali Jaropluka sluhové před sebe na koně, Radko, Vojkyna i jiní mnozí, vezli jej do Vladiměře a odtud do Kyjeva. I vyšel naproti němu nábožný kníže Vševlad se svýma syny, s Vladimírem a s Rostislavem, a všickni bojaré, i důstojný metropolit Ivan s mnichy a s kněžími, a všickni Kyjané plakali nad ním pláčem velikým, a s žalmy

a) Když kníže Jaropluk ležel na saních, tehdy on *Нип.* — b) „Ach, ty tehdy jsi mě, vrahu, zabil!“ *Нип.*

1087 i s písněmi doprovodili jej do kláštera svatého Dmi- trije, a složivše tělo jeho, s počestností pocho- vali jej v rakvi mramorové v chrámě ^{a)} svatého apo- štola Petra, ježž byl sám počal prvé stavěti, měsíce Prosince v 5 den. Mnohé bídy zkusil, bez viny vyhnán byl od bratří svých, křivdy trpěl, byl olou- pen, konečně i trpkou smrtí sešel, ale věčného života i pokoje hodným se učinil. Tak byl ten blahoslavený kníže ^{b)}, tichý, mírný, pokorný a bratří svých ^{c)} milovný, desátek dávaje svaté Rodičce Boží ze všeho svého jmění po všecka léta, a vždycky prosil Boha, řka: „Pane Bože můj! přijmi modlitbu mou, a dej mi smř, jako dvěma bratrům mým, Borisovi a Glebovi, od cizí ruky, ať omyju hříchy všecky krví svou, a pozbudu marného toho světa i zmatku, sití vražednou.“ Kterézto prosby jeho ne- oslyšel dobrotivý Bůh: nabyl pokladů těch, jichž oko nevidělo, ani ucho slyšelo, ani na srdce lidské vstoupilo, jež Bůh připravil těm, kdo jej milují. ^{d)}

Téhož léta šel Vševlad do Přemyšle.

1088 Léta 6596 posvěcen byl chrám svatého Michala kláštera Vševladova metropolitem Ivanem ^{e)}, a byl tehdaž opatem toho kláštera Lazar. Téhož léta šel Svatopluk z Novohradu do Turova na knížectví.

Téhož léta umřel Nikon, opat Pečerský. Téhož také léta dobyli Bulharé Muromu.

1089 LXXIII. Léta 6597 posvěcen byl chrám Pečer- ský svaté Rodičky Boží kláštera Theodosijova, Iva- nem metropolitem, a Lukášem biskupem Bělohrad- ským, a Isaiášem biskupem Rostovským, a Ivanem

^{a)} u chrámu *Hip.* — ^{b)} Jaropluk *Hip.* — ^{c)} i chu- dých lidí *Hip.* — ^{d)} *Pavel 1 Kor. II, 9.* — ^{e)} a biskupy Lukášem a Isaiášem, *Hip.*

Černihovským biskupem, i Antonijem Jurjevským, 1089 za blahorodného knížete Vševlada, jenž držel země Ruské, a synův jeho Vladimíra i Rostislava, když vojevodství Kyjevského tisíce (lidu branného) držel Jan, a opatství měl Ivan.

Téhož léta zemřel Ivan metropolit; a byl Ivan muž zběhlý v knihách i v učení, milosrdný k chudým a vdovám, a laskavý ku každému, bohatému i chudému, pokorný a mírný, mlčelivý a výmluvný, když knihami svatými utěšoval zarmoucených: a takového před tím v Rusích nebylo, ani po něm bude takového!

Téhož léta šla Janka do Hřek, dcera Vševladova, již prvé jmenovaná, ^{a)} i přivedla Janka s sebou metropolitu Ivana kleštěnce, jehožto vidouce lidé všickni pravili: „Aj, umrlec přišel jest!“ Jenž také z roka do roka tu pobyv, umřel. A byl muž tento v knihách neumělý, ale rozumu prostého a prostoreký. 1090

Téhož léta posvěcen byl chrám Přáslavský svatého Michala, Efremem metropolitem toho chrámu, ježž byl vystavěl ve způsobu velikém; neb prvé bývala v Přáslavi metropole; a přistavěl k němu velikou přístavu, ozdobiv jej všelikou ozdobou i chrámovým nářadím. A ten Efrem byl kleštěnec, vysokého těla; spůsobilť mnohé stavby: dokonav chrám svatého Michala, založil chrám na bráně městské ve jmě svatého mučeníka Theodora, a potom svatého Ondřeje u chrámu ^{b)} od brány, a lázenské stavení kamenné, jehož předtím v Rusích nebylo;

a) Léta 6598 (1090) přivedla Janka metropolitu atd. *Ип.* — b) u brány, i městskou hradbu kamennou, i lázenské stavení kamenné, jehož prvé v Rusích nebylo, a ozdobil město Přáslav atd. *Ип.*

1090 i hradbu městskou byl založil kamennou od chrámu svatého mučeníka Theodora, a ozdobil město Přáslavské stavbami chrámovými i jinými stavbami.

1091 LXXIV. Léta 6599 opat (Pečerský ^{a)}) a mniši vzavše spolu radu, řekli: „Není dobré, aby otec náš Theodosij ležel kromě kláštera i chrámu svého, poněvadž on jest vystavěl chrám, i mnichy shromáždil.“ A uradivše se dali zřídití místo, kdež položití ostatky jeho. A když přišel svátek Nanebevzetí Rodičky Boží třemi dny, dal opat kopati na místě, kde leží ostatky jeho, otce našeho Theodosije; k jehožto rozkazu byl jsem já hříšný nejprvé svědkem očitým toho, co budu vypravovati, ne že bych byl slyšel od jiných, ale sám o sobě jsa původem. I přišel ke mně opat a řekl mi: „Pojďme spolu do jeskyně k Theodosijovi.“ A když jsem já tam přišel i s opatem, aniž o tom kdo zvěděl, vyšetřili jsme, kudy kopati, a poznamenali místo, kde kopati, kromě vchodu. I řekl ke mně opat: „Nepovídej toho nikomu z bratří, ať se nikdo nedozví; ale vezmi s sebou, koho chceš, ať ti pomůže.“ A já připravil toho dne motyky, jimiž bylo kopati; a v úterý večer za soumraku pojal jsem s sebou druhého bratra, aniž o tom kdo věděl, i přišel jsem do jeskyně, a odzpívav žalmy, počal jsem kopati. A unaviv se, dal jsem kopati druhému bratru, i kopali jsme do půl noci, namáhali se, a nemohouce se dokopati, počali jsme se rmoutiti, že snad nějak na stranu kopáme. Já pak vzav motyku, počal jsem kopati úsilně, a tovaryš můj odpočíval před jeskyní; i řekl mi: „Udeřili na zvonec!“ a já se v touž dobu prokopal na ostatky Theodosijovy, když on ke mně promlu-

a) Ivan *Ип.*

vil: „Udeřili na zvonec!“ A já řekl: „Už jsem se 1091 prokopal.“ A když jsem se prokopal, pojal mne strach, i počal jsem volati: „Hospodine, smiluj se!“ A v tu chvíli seděli dva bratří v klášteře, aby snad opat, ukrýváje se, s někým jeho tajně nepřenesl; a hledíce k jeskyni, když udeřili na zvonec, viděli tři sloupy, jako duhy jasné, kteréžto stojíce přišly nad vrchol chrámu, kdežto položen byl Theodosij. Téhož času viděl Štěpan, jenž byl po něm opatem, a toho času byl biskupem, viděl ve svém klášteře přes pole záři velikou nad jeskyní, a domnívaje se, že nesou Theodosije, neb oznámeno bylo to jemu den jeden před tím, i zarmoutil se, že bez něho přenášejí jej, vsedl na koně a rychle jel, pojav s sebou Klimenta, jehož na místo své ustanovil opatem, a jeli, vidouce záři velikou; a jak přišli blíž, viděli svíce mnohé nad jeskyní, a přišedše k jeskyni, neviděli ničehož; i vešli vnitř do jeskyně, kdež jsme my seděli u ostatků jeho. Neb když jsem se prokopal, poslal jsem k opatovi: „Přiď, ať vyjmeme jej!“ A opat přišel se dvěma bratry. I prokopal jsem docela, a vlezli jsme tam, a viděli jsme ostatky jeho, any leží, ale složení údův nebylo se rozpadlo, a vlasy na hlavě byly se přitiskly. I vložili jej na plášť, a vzavše na rámě vynesli jej před jeskyni. Na druhý pak den shromáždili se biskupové: Efrem Práslavský, Štěpan Vladiměřský, Ivan Černihovský, Marín Jurjevský, a opatové ze všech klášterův s mnichy, i přišli také lidé pobožní, a vzavše ostatky Theodosijovy s kadidlem i se svícemi, a přinesše položili jej ve chrámě jeho vlastním, ve příchramí po pravé straně, měsíce Srpna v 14 den, ve čtvrtek, v první hodinu denní, indikta 14 léta; i světili slavně tento den.

1091 A tuto povím něco málo, kterak se naplnilo proroctví Theodosijovo: když totiž Theodosij byl opatem za života svého, spravoval stádo jemu Bohem poručené, mnichy, a netoliko ty jediné, ale i o světské pečoval, o duše jich, aby byli spaseni, nejvíce pak o duchovní syny své, těše a napomínaje ty, kteří k němu přicházeli, někdy také přicházejí do domů jich a blahoslavení jim podáváje. Jednou také přišel do domu Janova k Janovi a k choti jeho Marii, neb Theodosij je miloval, proto že živi byli podlé přikázání Páně a v lásce spolu přebývali; když tedy jednou přišel k nim, vyučoval je o milosrdenství k chudým, o království nebeském, jež obdržeti mají spravedliví, a hříšní muku, i o hodině smrti. A když takto mluvil, i o pochování těla jich v hrobě, pravila mu Janová: „Kdo ví, kde mne pochovají?“ I řekl jí Theodosij: „V pravdě, kde lehnu já, tu i ty pochována budeš.“ A to se také naplnilo. Opat totiž zemřel dříve osmnácti let, a naplnilo se to: neb tohoto roku zemřela Janová, jmenem Marie, měsíce Srpna v šestnáctý den; a přišedše mniši, zpívající obyčejné písně, přinesli a pochovali ji ve chrámě svaté Rodičky Boží naproti hrobu Theodosijovu, po levé straně. Byl pak Theodosij pochován dne 14, a ona dne 16. A tak naplnilo se proroctví blahoslaveného otce našeho Theodosije, dobrého pastýře, jenž pásal ovce rozumné bez pokrytství, s mírností a s opatrností, střeže jich i bdě za ně, modle se za poručené jemu stádo i za lidi křesťanské, za zemi Ruskou. Jenž i po odchodu svém z života tohoto modlíš se za lidi věrné i za své učeníky, kteří zhlédajíce na rakev tvou rozpomínají se na tvé učení i na tvou zdrželivost, a velebí Boha. Já pak hříšný tvůj sluha

i učeník nevím, čím pochváliti dobrého tvého života 1091
i zdrželivosti; než toto málo něco dím: Raduj se,
otče náš a učiteli! jenž hluky světskými opovrhnuv
a oblíbiv sobě mlčení, sloužil jsi Bohu v tišině,
v živobytí mnišském; každý sobě přínos božský jsi
přinesl: postčením jsi se povýšil, smyslné strasti
i slasti vzal jsi v nenávisť, krasoty i tužby světa
toho jsi poverhnul, následuje šlápečí otců velikomysl-
ných, vrovňuje se jim mlčením, povyšoval jsi se
i ozdoboval pokorností, maje potěšení své ve slo-
vech knižných. Raduj se, jenž jsa posílen nadějí
dosáhl jsi pokladů věčných, umrtviv choutku těle-
snou, pramen nepravostí a nepokoje; velebný! jenž
jsi ušel úkladů běsovských a jeho sítí; se spravedli-
vými, otče! spočinul jsi, dosáhnuv odměny za úsilí
své, stav se dědicem otcův, jež jsi následoval v jich
učení, i v jich obyčeji, i v jich zdrželivosti, jich řá-
dem se řídě. A přede vším chtěl se vrovhati Veliké-
mu Theodosijovi obyčejem i živobytím, připodobná-
vaje se živobytí jeho a vrovňuje se jeho zdrželi-
vosti, následoval obyčeje jeho, a přecházel od díla
v dílo dokonalejší, i vzdával obyčejné modlitby Bohu,
v vůni líbeznou přinášeje kadidlo modlitebné, tymián
blahovonný, zvítězil nad choutkou světskou i nad
světovládným knížetem věku tohoto, porazil proti-
vníka ďábla, i okázal se vítězem nad jeho úklady, po-
staviv se v odpor nepřátelským jeho střelám a hrdým
pomyslům, utvrdiv se zbraní kříže a věrou nepřemo-
žitelnou, boží pomocí. Modli se za mne, otče ctiho-
dný! abych zbaven byl od sítí nepřátelské, a od
protivníka vraha zachovej mne svými modlitbami!

Téhož léta bylo znamení v slunci, jako by mělo
zahynouti, a málo z něho zůstalo, bylo jako měsíc,
v druhou hodinu dne, měsíce Května 21 den.

1091 Téhož léta, když Vševlad byl na lovu zvěře za Vyšehradem, a když rozestřeli tenata, a křikači křikli, spadl s nebes převeliký had, i zhrozili se všickni lidé. Téhož času země zahřměla, tak že mnozí to slyšeli.

Téhož léta vyskytl se hadač v Rostově, jenž brzy zahynul.

1092 LXXV. Léta 6600 předivné bylo v Polotště mámení: býval v noci hřmot, nářek po ulici, běsové jako lidé uhánějíce; a jest-li že kdo vyšel z domu, chtě viděti, ihned poraněn býval neviditelně od běsův ranou, a umírali z toho, i nesměli vycházeti z domův. A potom počali se ve dne zjevovati na koních, a nebylo jich samých viděti, ale koní jich bylo viděti kopyta; a takto ranívali lidi Polotské i jeho okolí. A protož lidé říkali, že: „Umrlei zabíjejí Polotčany.“ A to znamení počalo se od Dručska. V tytyž časy bylo znamení na nebi: totiž kruh převeliký byl u prostřed nebe. Téhož léta bylo parno, tak že země vypráhla, a mnohé lesy borové samy se zňaly i bahna. A mnohá znamení bývala po místech rozličných. I válka veliká byla od Plavců i odevšad: vzali tři města hražená: Písečno, Převlaku a Příluk; i mnohé vsi poplenili po obojí straně (Dněpru).

Téhož léta plenili Plavci Lechy s Vasilkem Rostislavicem. Téhož léta zemřel Rurik, syn Rostislavův. V tyž časy mnozí lidé umírali rozličnými neduhy, jakož vypravovali ti, kdo rakve prodávali, že: „Prodali jsme rakví od Filipova dne do masopustu sedm tisíc.“ A to bylo pro hříchy naše, že se rozmnožili hříchové naši a nepravosti. A toto dopustil na nás Bůh, vele nám, abychom činili pokání a zdrželi se od hříchu, i od závisti, i od jiných zlých činů ďábelských.

LXXVI. Léta 6601, indikta 1 léta, zemřel ve- 1093
 liký kníže Vševlad, syn Jaroslavův, vnuk Vladimí-
 rův, měsíce Dubna v 13 den, a pohřben byl dne
 14, a byl tehdáž týden Útrpný (Pašijový) a den čtvr-
 tek, kteréhožto pochován byl v hrobě ve velikém
 chrámu svatě Žofije. A ten pravověrný kníže Vše-
 vlad byl od dětinství bohabojný, miloval spravedl-
 nost, pečoval o chudé, vzdával čest biskupům i kně-
 žím, a nad míru miloval mnichy, i podával jim po-
 třeby; a byl i sám zdrželivý od opilství i od chlip-
 nosti; a protož miloval jej otec jeho, a takto k ně-
 mu mluvíval: „Synu můj! blaze tobě, že slyším,
 kterak jsi mírný, i raduji se, že jsi mi útěchou
 v starosti mé. Dá-li ti Bůh, abys dostal vládu stolce
 mého po bratřích svých spravedlivě, ale ne nási-
 lím, tehdy když Bůh odvede tě z života tohoto, ať
 pochovají tebe, kde já budu ležeti, u hrobu mého,
 poněvadž miluji tebe nad bratry tvé.“ I naplnilo se
 toto proroctví otce jeho, jakož byl mluvil, a on ob-
 držel konečně stolec otce svého po bratřích všech^{a)}.
 Ale jsa v Kyjevě knížetem, měl více zármutků,
 nežli když seděl v Přáslavi; neb když seděl v Ky-
 jevě, měl zármutek od synovců svých, že začali
 naň naléhati, chtějíce vládnouti, jeden tak a druhý
 jinak; on pak je chtěje spokojiti, rozdával jim ze-
 mě. V těch zármutcích přišly naň i neduhy, a k nim
 přispíšila starost. I počal sobě libovati v rozumu
 mladých,⁶⁴ mívaje s nimi radu; ti pak počali zavá-
 děti jej, aby nenáviděl předešlé družiny své, a lidé
 aby nedocházeli knížecí spravedlnosti: i začali správ-
 cové loupiti, lidi prodávati, a on o tom v bolestech
 svých nevěděl ničehož. A když se byl velmi roz-

a) po smrti bratra svého. *Ип.*

1093 nemohl, poslal pro syna svého Vladimíra do Černihova; a když Vladimír přišel a viděl jej tak velmi nemocného, plakal. A když přišla hodina, a právě u něho seděli Vladimír a Rostislav, syn jeho mladší, zemřel tiše a pokojně, a připojil se k otcům svým, panovav let 15 v Kyjevě, a v Přáslavi rok, a v Černihově rok. A Vladimír i Rostislav, bratr jeho, pláče, složili tělo jeho; i shromáždili se biskupové a opatové, a mniši i kněží, i bojaré, i prostí lidé, a vzavše tělo jeho, s obyčejnými písněmi pochovali je ve chrámě svaté Žofije, jakož jsme prvé pravili.

Vladimír pak počal přemítati na mysli své, řka: „Sednu-li na stolci otce svého, tehdy musím válku vésti se Svatoplukem, proto že stolec prvé náležel jest otci jeho.“ I rozmysliv se, poslal pro Svatopluka do Turova, a sám šel do Černihova, a Rostislav do Přáslavi. A když minula Veliká noc, a přešel sváteční týden, na den Antipasky, měsíce Dubna v 24 den, ^{a)} přišel Svatopluk do Kyjeva. I vyšli proti němu Kyjané s poklonou, a přijali jej s radostí; a sedl na stolci otce svého i strýce. V týž čas přitáhli Plavci na zemi Ruskou, a uslyšavše, že Vševlad umřel, poslali posly k Svatoplukovi o pokoj. Ale Svatopluk, neporadiv se s větší družinou otcovou i strýce svého, vzal radu s těmi, kdo byli přišli s ním, a zjímal posly a vsadil je do vězení. I uslyšavše to Plavci, počali pleniti; a přitáhlo Plavců mnoho, i oblehli město Turecké. Svatopluk pak posly Plavecké propustil, chtě pokoji; ale Plavci k pokoji nesvolili, i pustili se po zemi pleníce. Svatopluk tedy počal sbíratí vojsko, chtě na ně. I pravili jemu mužové rozumní: „Nepokoušej se proti

a) Počátek panování knížete Svatopluka v Kyjevě. *Hip.*

nim, neb málo máš vojska.“ A on řekl: „Mám mužů 1093 svých osm set, kteří mohou jim odolati.“ I počali druzí nerozumní mluvit: „Kníže, jdi!“ A rozumní pravili: „Kdybys jich vypravil osm tisíc, neníť zle! země naše znuzena jest od války a od prodejů (lidu); ale pošli k bratru svému Vladimírovi, aby ti pomohl.“ I poslechl jich Svatopluk a poslal k Vladimírovi, aby pomohl jemu. A Vladimír sebral vojsko své, i poslal pro Rostislava, bratra svého, do Přáslavi, nabádaje jej, aby Svatoplukovi pomáhal. Když pak Vladimír přišel do Kyjeva, sešli se spolu u svatého Michala, i srovnali mezi sebou rozbroje a půtky své, a smířivše se, líbali mezi sebou kříž. Zatím co Plavci po zemi plenili, řekli mužové rozumní jim: „Proč máte vy spolu rozbroje? však pohané hubí zemi Ruskou: srovnejte se spolu později, a nyní jděte naproti pohanům, buď s pokojem, buď válkou. Vladimír chtěl pokoji, a Svatopluk chtěl válce. I táhl Svatopluk a Vladimír i Rostislav k Trepoli, a přitáhli k Stuhně. Svatopluk pak a Vladimír i Rostislav svolali družinu svou na poradu, chtěje postoupiti přes řeku; i počali se raditi. Vladimír pravil: „Jak zde stojíme ob řeku v hrůze té, učinme s nimi pokoj.“ I srovnávali se s tou radou muži rozumní, Jan i jiní. Kyjanům však nelíbila se ta rada, ale řekli: „Chcem se bít! postupme na onu stranu řeky.“ I zalíbila se rada ta, a přešli přes řeku Stuhnu, a byla se tehdáž velmi rozvodnila. Svatopluk pak a Vladimír i Rostislav, spořádavše družinu, táhli; a táhl na pravé straně Svatopluk, na levé Vladimír, a u prostřed byl Rostislav, a minuvše Trepol prošli val. A tu Plavci táhli naproti, a střelci před nimi; a co naši stáli mezi valoma, postavili koruhve své, a střelci vytáhli z valu; a Plavci při-

1093 šedše k valu, postavili koruhve své, a obořili se nejprvé na Svatopluka, i porazili pluk jeho. Ale Svatopluk stál pevně, a lidé dali se v útěk, nemo-
houce odolati útoku nepřátel, a konečně utekl také Svatopluk. Potom udeřili na Vladimíra, a byla bitva zlá; a Vladimír s Rostislavem dali se také v útěk. I přiběhli k řece Stuhně, a vbředli do ní Vladimír s Rostislavem; i počal se Rostislav před očima Vladimírovýma topiti, a Vladimír chtě uchvátiti bratra svého, bez mála byl by se utopil sám. I utopil se Rostislav, syn Vševladův. Vladimír přebředl řeku s malou družinou, neb mnozí z pluku jeho padli, i bojaré jeho tu padli; a přešed na onu stranu Dněpra, plakal pro bratra svého i pro družinu svou, a šel do Černihova velmi zarmoucen. Svatopluk pak uprchl do Trepoli, a tu se zavřel, i byl tu do večera, a na tu noc přišel do Kyjeva. A Plavci vidouce, že zvítězili, pustili se po zemi na plen, a někteří vrátili se k Tureckému. A stalo se toto neštěstí v den Nanebevstoupení pána našeho Ježíše Krista, měsíce Května v den 26. Rostislava pak hledali a našli v řece, a vzavše přinesli jej do Kyjeva, i plakala proň máti jeho, i lidé všickni naříkali pro něj velmi, pro jeho mladost. I shromáždili se biskupové a kněží i mniši, a zpívající písňe obyčejné, pochovali jej ve chrámě svaté Žofije u otce jeho. Plavci pak obléhali Turecké, a Turci bránili se, i udatně se z města potýkali, a mnohé z nepřátel zabíjeli. I začali Plavci na město naléhati a odjímali mu vodu, a lidé v městě počali slábnouti žízní pro nedostatek vody a hladem. I poslali Turci k Svatoplukovi, řkouce: „Nepošleš-li nám potravy, musíme se vzdáti.“ A Svatopluk jim poslal, ale nebylo lze vkrásti se do města množ-

stvím vojska nepřátelského. I stáli okolo města 1093 devět neděl, a rozdělili se na dvě: jedni stáli u města, potýkajíce se, a druzí táhli ku Kyjevu, i pustili se na loupež mezi Kyjev a Vyšehrad. Svatopluk pak vytáhl na Želaň, a táhli proti sobě obojí i srazili se, a nastala bitva tuhá. I dali se naši před cizozemci v útěk, a zranění padali před nepřátely našimi, a mnozí zahynuli, a bylo mrtvých více než u Trepoli. Svatopluk pak přišel do Kyjeva sám třetí, a Plavci vrátili se k Tureckému. A stalo se toto neštěstí měsíce Července v 23 den. Na zejtrí pak, dne 24, v den svatých mučovníků Borisa i Gleba, byl veliký v městě pláč, a ne radost, pro hříchy naše veliké, a že se rozmnožily nepravosti naše. Neb tuto Bůh na nás dopustil pohany, ne jako by je miloval, ale káraje nás, abychom se zdrželi od činů zlých. A protož kárá nás vpadáním pohanův, neb toto jest jeho bič, abychom snad rozpomenouce se, odvrátili se od zlé cesty své. Proto na nás ve svátky Bůh přivodí zármutek: jakož se přihodilo tohoto léta první neštěstí na den Vstoupení Páně, totiž u Trepoli; a druhé ve svátek Borisa i Gleba, jenž jest nový svátek země Ruské. Proto pravil prorok: „Obrátím svátky vaše v pláč a písně vaše v nářek.“ ^{a)} Neb nastal pláč veliký v zemi naší, spustly vsi naše i města naše, a utíkali jsme před vrahy našimi. Jakož prorok pravil: „Padnete před vrahy svými, poženou vás nenávistníci vaši, i budete utíkat, a nikdo vás honiti nebude; potru rouhání hrdosti vaší, a bude marna vaše síla, zabije vás meč příchozí, a bude země vaše pusta, i dvorové vaši pusti budou; proto že vy jste zlí a nešlechtní, i já půjdu k vám ve

a) *Amos VIII, 10.*

1093 hněvu nešlechetném! tak praví Hospodin Bůh Izraelský. ^{a)} Když nešlechetní synové Izmaelovi spálili vsi a humna, i mnohé chrámy zapálili ohněm, ať nikdo se tomu nediví: kdež množství hříchův, tu viděti vůbec pokuty. Protož obyvatelstvo vzdalo se, proto prostřel se hněv, proto země byla ztrýzněna: někteří odvádějí se do zajetí, jiní bývají posekáni, jiní na pomstu dáni bývají, hořkou smrtí umírajíce; jiní se třesou, patříce na ty, jež zabíjejí, jiní hladem a žízní bývají umořeni: jedna hrozba, jeden trest, mnohonásobné je stíhají rány, rozličné zármutky a strašné muky, někteří jsou svázáni a patami kopáni, i na zimě držáni a zraněni. A nejhroznější i nejstrašnější to jest, že na lidu křesťanském strach i pohnutí i bída se uprostranila! Spravedlivé i hodné jest, abychom tak byli potrestáni; tak uvěříme, když budem trestáni; třeba bylo nám, abychom vydáni byli v ruce národu cizímu a nejbezbožnějšímu na celé zemi. ^{b)} Rcemež hlasem velikým: Spravedliv jsi, Hospodine! a praví soudové tvoji. ^{c)} Rcemež s oním loupežníkem: My hodnou pomstu vzali jsme za skutky své. ^{d)} Rcemež i s Jobem: Jak se Hospodinu líbilo, tak se také stalo; budiž jméno Hospodinovo velebeno na věky! ^{e)} Kéž bychom vpádem pohanův, a jsouce jimi mučeni, poznali Pána, jehož jsme rozhněvali: oslaveni byvše neoslavili jsme; poctěni byvše nepoctili jsme; posvěcení byvše nerozuměli jsme; koupeni byvše neposloužili jsme; zplozeni byvše nezastyděli jsme se ho jakožto otce. Zhřešili jsme a jsme potrestáni;

^{a)} *Levit. XVI, 17, 19, 20, 23, 33, 40, 41.* — ^{b)} *Daniel III, 31, 32.* — ^{c)} *Žalm CXVIII, 137.* — ^{d)} *Luk. XXIII, 41.* — ^{e)} *Job. I, 21.*

jakož jsme učinili, tak i trpíme: města všecka 1093
 zpustla i vsi; přejdém pole, kde se pásala stáda
 koní, ovec i volův, vše prázdné vidíme nyní, nivy
 porostše staly se bydlíštěm zvěři. Ale však máme
 naději v milosti boží; neb dobře tresce nás dobro-
 tivý Pán, neučinil nám podlé nepravosti naší, ani
 podlé hříchův našich odplatil nám. Tak sluší Pánu
 dobrotivému trestati nás, ne podlé množství hříchův.
 Tak Hospodin učinil nám: stvořil, padlé zdvihnul,
 Adamova přestupku zprostil, daroval lázeň neporu-
 šitelnosti, a svou krev vylil za nás. A když viděl,
 že jsme neprávě živi, seslal na nás tuto válku
 i zármutek, abychom i nechtíce vždy nalezli milost
 v budoucím čase. Neb duše, zde potrestána, v budou-
 cím věku vždy nalezne milost i polehčení muk, neb
 nemstí Hospodin z téhož dvakráte. Ó nevýslovná
 láska k lidem, že viděl nás nevolně k němu se obra-
 ceti! ó nesmírnosti lásky, kterouž má k nám: po-
 něvadž chtíce odchýlili jsme se od přikázání jeho,
 aj již nechtíce trpíme z přinucení! a poněvadž ne-
 volně, aj již s volí! Neb kde byla tehdáž u nás
 lítost? a nyní všecko jest plno slz! kde bylo u nás
 vzdychání? a nyní pláč po všech ulicích rozšířil
 se pro zabité, jež zabili bezbožníci!

Plavci plenili mnoho, a navrátili se k Ture-
 ckému; i oslábli lidé v městě hladem a vzdali se
 nepřátelům. Plavci pak, vzavše město, zapálili je
 ohněm, a lidi rozdělili i vedli do stanů ke svým
 příbuzným a svým pokrevným, a mnoho lidu kře-
 stanského bylo v zajetí: zarmoucení, trýznění, zimou
 sklíčení, hladem a žízní i bídou majíce vyzáblé
 tváře, zčernalá těla, v neznámé krajině mezi náro-
 dem sverepým⁶⁵ nazí chodíce i bosí, nohy majíce
 zbodané trním. Se slzami odpovídali jeden druhému,

1093 řkouce: „Já byl z tohoto města;“ a jiný: „Já byl z té vsi;“ takto vyptávali se se slzami, rod svůj oznamující a vzdychající, oči pozdvihující k nebi k Nejvyššímu, jehož nic tajno není. Nechť nikdo neosmělí se říci: že Bůh nenávidí nás! toho ať není: neb koho Bůh miluje tak, jakož jest zamiloval nás? koho jest poctil tak, jakož jest proslavil i vznesl nás? Nikoho. Tím více vypustil hněv svůj na nás, proto že nade všechny poctění byvše, nade všechny více jsme zhřešili; a že nade všechny osvícení byvše, vůli Páně znajíce, a jí jsme nedbali, proto k našemu lepšímu nade všechny více jsme pokutováni. Aj i já hříšný i mnoho i často Boha hněvám, a často hřeším po všechny dni!^{a)}

Téhož léta zemřel Rostislav, syn Mstislavův, vnuk Izjaslavův, měsíce Října v první den; a pohřben byl měsíce Listopadu dne šestnáctého ve chrámě Rodičky Boží Desetinné.

1094 LXXVII. Léta 6602 učinil Svatopluk s Plavci pokoj, a pojal sobě za ženu dceru Tugorkanovu, knížete Plaveckého. Téhož léta přitáhl Oleg s Plavci z Tmutorokani k Černihovu, a Vladimír uzavřel se v městě. A Oleg přitáhl k městu, i spálil okolo města chrámy a kláštery^{b)}. Vladimír pak učiniv s Olegem pokoj, i odešel z města do Přáslavi na stolec otcovský, a Oleg vešel do města otce svého. Plavci pak začali pleniti okolo Černihova, a Oleg jim toho nebránil, bylť jim sám poručil, aby plenili. To už potřetí přivedl^{c)} pohany na zemi Ruskou, kéž by mu Bůh tento hřích odpustil! poněvadž

a) ale podlé milosrdenství svého, Hospodine, spasiž nás! *Hip.* — b) osady a chrámy. *Sof. vr.* — c) Oleg *Hip.*

mnoho křesťanův bylo zahubeno, a jiní zajati a roz- 1094
ptýlení po zemích.

Téhož léta přišly kobylinky na zemi Ruskou, měsíce Srpna v 26 den, i sežraly všecku travu a množství obilí; a nebylo toho slýcháno za dnů předešlých v zemi Ruské, co viděly oči naše, pro hříchy naše.

Téhož léta zemřel biskup Vladiměřský Štěpan, měsíce Dubna v 27 den, o šesté hodině v noci, jenž prvé byl opatem kláštera Pečerského.

LXXVIII. Léta 6603 táhli Plavci na Hřeky 1095
s Devgenovicem, a plenili po zemi Hřecké; a císař Devgenovice jal, i kázal jej oslepiti. Téhož léta přišli Plavci, Itlar a Kytan, k Vladimírovi o pokoj. A přišel Itlar do města Přáslavi, a Kytan stanul mezi valoma s vojskem; i dal Vladimír Kytanovi syna svého Svatoslava v zástavu, a Itlar byl v městě s vybranou družinou. Téhož času byl přišel Slavata z Kyjeva ku Vladimírovi od Svatopluka na nějakou potřebu, i začali se raditi družina Rati-borova s knížetem Vladimírem o zahubení Itlarova lidu. Vladimír však nechtěl toho učiniti, a odpověděl: „Jak mohu to učiniti, maje s nimi přísahu?“ A družina odpověděli, řkouce Vladimírovi: „Kníže! není v tom žádného hříchu;“) však oni vždy k tobě chodíce o přísaze, hubí zemi Ruskou a krev křesťanskou prolévají bez přestání.“ I poslechl jich Vladimír, a v tu noc poslal Vladimír Slavatu s některou družinou i s Turky mezi valy; a kradmo vyvedše nejprvé Svatoslava, potom zabili Kytana, i družinu jeho pobili; a bylo tehdáž u večer v so-

a) přivedl ti je Bůh v ruce tvé; proč oni vždy atd. *Ип.*

1095 botu, a Itlar té noci ležel u Ratibora na dvoře se svou družinou, nic nevěda, co se stalo Kytanovi. A na zejtrí, v neděli, když byla hodina jitřní, ozbrojil Ratibor sluhy své a nařídil jim, aby vytopili jistbici. I poslal Vladimír sluhu svého Bjajdjuka pro Itlarův lid, i řekl Bjajdjuk Itlarovi: „Zve vás kníže Vladimír, řka takto: Až se obujete a v teplé jistbě u Ratibora posnídáte, přijďte ke mně.“ I řekl Itlar: „Tak buď.“ A jak vešli do jistbice, tehdy je zavřeli. A vylezše na jistbici, svrchu ji prokopali, a Olběh Ratibořic vzal luk svůj, a naloživ střelu, udeřil Itlara v srdce^{a)}; a družinu jeho všecku pobili. A takto zle dokonil život svůj Itlar^{b)} v neděli Syropostnou, v první hodinu dne, měsíce Února dne 24. Svatopluk pak a Vladimír poslali k Olegovi, žádajíce ho, aby táhl s nimi na Plavce. A Oleg jim to přislíbil a táhl, ale netáhl s nimi jednou cestou. Svatopluk pak a Vladimír táhli na stany, a vzali stany, i zajali skoty a koně, velbloudy a čeled', a přivedli je do země své. I začali se hněvati na Olega, že nešel s nima na pohany. A poslali Svatopluk i Vladimír k Olegovi, řkouce takto: „Aj, ty's nešel s náma na pohany, kteří pohubili jsou zemi Ruskou; a také máš u sebe Itlarovice: buď jej zabí, anebo jej vydej nám, tenť jest vrah náš i země Ruské.“ Ale Oleg jich v tom neposlechl, a nastala mezi nimi nenávisť.

Téhož léta přitáhli Plavci k Jurjevu, a stáli okolo něho celý rok, a málem že ho nedobyli; a Svatopluk je spokojil. Plavci pak odtáhli za řeku Ros, a Jurjevci uprchli a šli do Kyjeva. Svatopluk pak kázal založiti město hražené na chlumu Viti-

a) pod srdce *Hip.* — b) se svou družinou *Hip.*

cově, a nazval je jmenem svým město Svatoplukovo, 1095 i přikázal biskupu Marínovi s Jurjevci, aby se tu usadili, i Zásakovcům a ostatním z jiných měst; a Jurjev prázdný Plavci spálili.

Ku konci téhož léta šel David Svatoslavic z Novohradu do Smolenska; Novohradští pak šli do Rostova pro Mstislava Vladimířice, a vzali i vedli jej do Novohradu, a Davidovi pravili: „Nechod k nám!“ I šel David a vrátil se do Smolenska, a usadil se opět ve Smolensku, a Mstislav v Novohradě se usadil.

Téhož času přišel Izjaslav, syn Vladimírův, z Kurska do Muromu; a přijali jej Muromci, a náměstka Olegova jal.

Téhož léta přišly kobylinky měsíce Srpna v 28 den, i pokryly zemi, a bylo strašno pohleděti: a táhly v půlnoční krajiny, žerouce trávu i prosa.

LXXIX. Léta 6604 Svatopluk a Vladimír po- 1096 slali k Olegovi, řkouce takto: „Pojď do Kyjeva, ať uděláme pořádnost o zemi Ruské před biskupy a před opaty, i před muži otcův našich a před lidmi městskými, abychom obránili zemi Ruskou od pohanův.“ Ale Oleg vzav sobě mysl pošetilou a slova hrdá, řekl takto: „Nesluší, aby mne soudil biskup, neb opat, anebo sedlák!“ I nechtěl jíti k bratrům svým, poslouchaje zlých rádců. A Svatopluk i Vladimír pravili k němu: „Poněvadž ty ani na pohany nejdeš, ani na radu k nám, tehdy ty smýšlíš na nás, a chceš pomáhati pohanům, ale Bůh bude mezi námi!“ Svatopluk pak a Vladimír táhli na Olega do Černihova, a Oleg utekl z Černihova, měsíce Května v třetí den, v sobotu. Ale Svatopluk a Vladimír stíhali jej, a Oleg utekl do Starodubu a tu se zavřel. Svatopluk pak a Vladimír oblehli jej v městě, i potýkali

1096 se z města udatně, ale ti dobývali města útokem, a bývalo mnoho raněných od obojích; i byla mezi nimi bitva zlá, a stáli okolo města třicet a tři dni, a počali lidé v městě slábnouti. I vyšel Oleg z města, chtě pokoji, a povolili jemu pokoj, řkouce takto: „Jdi k bratru svému Davidovi, a přijďte spolu do Kyjeva na stolec otcův našich i dědův našich, proto že toto jest nejstarší město v zemi celé, Kyjev, tu náleží sejíti se a pořádnost udělati.“ A Oleg slíbil, že tak učiní, a na tom líbali kříž. Téhož času přitáhl Bonjak s Plavci ku Kyjevu v neděli pod večer, a plenil okolo Kyjeva, i spálil na Břestově dvůr knížecí. Téhož času plenil Kurja s Plavci u Přáslavi, a spálil Ústí měsíce Května v 24 den. Oleg pak vyšel ze Starodubu a přišel ke Smolensku, ale nepřijali ho Smoleňané, i šel k Rjazani; Svato-pluk pak a Vladimír táhli domů. Téhož měsíce přitáhl Tugorkan, test Svato-plukův, k Přáslavi měsíce Května 30 den, a postavil se okolo města, a Přáslavští zavřeli se v městě. A Svato-pluk i Vladimír táhli naň po této straně Dněpra, a přitáhli k Zárubu, i přebrodili se, a neucítili jich Plavci, neb Bůh ochránil jich (Rusův), a spořádavše se táhli k městu. A měšťané uzřevše je, rádi byli, i vyšli k nim, a Plavci stáli na oné straně Trubeže, spořádavše se. Svato-pluk pak a Vladimír vbředli do Trubeže ku Plavcům, a Vladimír chtěl zříditi pluk, ale oni neposlouchali, nébrž udeřili v koně na nepřátely; vidouce to Plavci, dali se v útěk, a naši stíhali je v patách, sekouce nepřátely. I učinil Hospodin v ten den spasení veliké, měsíce Července dne 19 poraženi byli cizozemci, a kníže jich Tugorkana i syna jeho zabili, i jiná knížata; mnozí vrahové naši tu padli. Na zejtrí pak našli Tugorkana mrtvého, i vzal

jej Svatopluk jako testě svého a nepřítelé; a při- 1096
vezšc jej do Kyjeva, pochovali jej na Břestově
mezi cestou, kteráž jde na Břestovo, a druhou,
kteráž jde do kláštera. A v dvanáctý den téhož
měsíce, v pátek, přitáhl podruhé Bonjak bezbožný,
prašivý, tajný loupežník, z nenadání ku Kyjevu,
a málem že do města nevjeli Plavci; i zapálili blaní
okolo města,⁶⁶ a vrátili se na kláštery, i vypálili
Štěpanův klášter, a vsi, i Heřmanec. I přišli do klá-
štera Pečerského, když jsme my byli po celách, od-
počívající po jitřní, a zkřikli okolo kláštera, i posta-
vili koruhve dvě před vraty klášterskými, a my
utíkali zadem kláštera, a někteří uprchli na pavlače.
Bezbožní pak synové Izmaelovi vysekali vrata klá-
šterní a obořili se na cely, vysekávající dvéře,
a vynášeli, co kde v celách našli. Potom zapálili
dům svaté paní naší, Rodičky Boží, a přišli ke
chrámu, a zapálili dvéře, ježto jsou k jihu udělány,^{a)}
a druhé k severu, a všedše do příchramí u hrobu
Theodosijova, brali obrazy a zapalovali dvéře, a rou-
hali se Bohu i zákonu našemu. A Bůh to trpěl,
neb ještě nebyli se naplnili hříchové jich i nepra-
vosti jich; a protož mluvili: „Kde jest Bůh jich?
ať jim pomůže a je vysvobodí!“ I jiná slova po-
tupná mluvili, posmívající se svatým obrazům, ne-
vědouce, že Bůh kárá sluhy své vpády válečnými,
aby se ukázali jako zlato zkušéné v ohni: neb
křesťané musí mnohými utrpeními a zármutky vjíti
do království nebeského, ale tito pohané i ruhači,
kteří na tom světě užívali veselosti a zvůle, musí
na onom světě trpěti muku s ďáblem i oheň věčný.
Tehdáž zapálili také Dvůr Červený, ježž vystavěl

a) dvéře postranní, ježto jsou k jihu, *Нип*.

1096 nábožný kníže Vševlad na chlumu, nazvaném Vydobyči: to vše bohaprázdni Plavci zapálili ohněm. A protož i my, následující proroka Davida, zvolíme žalostně: „Hospodine Bože můj! učiň, ať jsou jako kolo, jako třtina před tváří větru, jako oheň, jenž popaluje doubravy: tak stíhej je bouří svou; naplň tváře jich zahanbením.“^{a)} Neb aj poškrvnili a spálili svatý dům tvůj, i klášter matere tvé, i mrtvolu sluhů tvých.“ Zabiliť několik z bratří našich mečem bezbožní synové Izmaelovi. Puštění byvše totiž na potrestání křesťanův, vyšli jsou tito z pouště Etrivské, mezi východem a severem, a vyšlo jest jich čtvero pokolení: Turkmeni, Pečenězi, Turci a Plavci. Methodij^{b)} pak o nich svědčí, že osmero jich pokolení uprchlo, když Gedeon je pobil; osm jich prchlo na poušť, a čtyry pobil. A jiní praví, že jsou synové Amonovi, ale tak není: neb synové Moabovi jsou Chvalisové, a synové Amonovi Bulharé, a Saraceni od Izmaele se odvozují Agarané, a nazvali se jmenem Sarakyné, to jest: Sářini jsme. A protož Chvalisi a Bulharé jsou od dcer Lotových, které počaly od otce svého, tudíž nečisté jest plémě jich. A Izmael zplodil dvanácte synův, a od těch jsou Turkmeni, i Pečenězi, i Turci, i Kumani, totiž Plavci, kteří vycházejí z pouště. A po těch osmi pokoleních ke skonání světa vyjdou, zavření jsouce v hoře Alexandrem Macedonským, lidé nečistí.

LXXX. Tuto pak chci pověděti, co jsem slyšel před těmito čtyřmi lety, co mi vypravoval Hurata Rohovic, Novohradčan, mluvě takto: Poslal jsem sluhu svého do Pečery, kteřížto lidé platí daň do

a) *Žalm LXXXII, 14—17.* — b) *Methoděj Patarijský. Viz Mikl. 186.*

Novohradu. A když sluha můj k nim přišel, šel 1096
odtud do Jugry; Jugra pak jest národ cizí, a sou-
sedí se Samojedy v půlnočních krajinách. A Jugrové
řekli sluhovi mému: „Našli jsme něco přepodivného,
o čemž jsme před těmito lety neslyšeli, a to se
počalo nyní třetího léta. Jsou hory, ježto zapadají
v hlubinu mořskou, a vysoké jsou jako do nebes,
a v těch horách jest veliký křik a hovor, i sekají
tam horu, chtějí se vysekati; a v hoře té prose-
káno jest malé okénko, a tudy mluví, ale jazyku
jich není rozuměti, nébrž ukazují na železo a po-
kynují rukou, prosíce železa; a dá-li jim kdo nůž
nebo sekýru, oni dají za to kůži. A cesta do těch
hor, vedouc propastmi, sněhem i lesem, není prů-
chodná, a proto k nim vždy nedocházíme; a jsou
také podál na půlnoci.“ I řekl jsem k Huratovi: a)
„Ti lidé jsou zavřeni Alexandrem, králem Mace-
donským, jakž o nich vypravuje Methodij Paterij-
ský. Alexandr, král Macedonský, přišel k moři
do krajin východních, nazvaných místo Slunečné,
i viděli tu lidi nečisté z plemene Jafetova; a vida
jich nečistotu — jídali všeliký neřád, komáry i mou-
chy, kočky, hady, a mrtvých nepochovávali, ano
jídali i ženské vývržky a všecken dobytek nečistý —
to vida Alexandr obával se, aby rozmnožíce se
nepoškvrnili země, i zahnal je v půlnoční krajiny
do hor vysokých. A z rozkazu božího obstoupily je
vůkol hory půlnoční, toliko neobstoupily jich hory
na dvanáct loket; a tu udělala se vrata měděná,
i pomazala se asunchitem; a když je chtějí vzíti,
nemohou, ani ohněm jich mohou opáliti; neb asun-
chitova povaha jest taková, že ani oheň nemůže

a) „A kteří jsou ti lidé?“ A on odpověděl: *Per.*

1096 jeho zapáliti, ani železo jeho se chopí. V poslední pak časy po těchto vyjde osm pokolení z pouště Etrivské, a vyjdou i tito nečistí pohané, kteří jsou v horách půlnočních, z rozkazu božího.

LXXXI. Než my k věcem předešlým navráťme se, o kterých jsme byli prvé mluvili. Oleg připověděl, že půjde k bratru svému Davidovi do Smolenska, a že přijde s bratrem svým do Kyjeva i pořádnost učiní; ale Oleg toho učiniti nechtěl, nébrž přišel do Smolenska, a vzav s sebou vojsko táhl k Muromu, kdež tehdáž byl Izjaslav Vladimířic. I přišla Izjaslavovi zpráva, že Oleg táhne k Muromu. Izjaslav poslal pro vojsko do Suzdali a do Rostova i pro Bělojezerce, a sebral vojska mnoho. I poslal Oleg posly své k Izjaslavu, řka: „Jdi do vlasti otce svého, do Rostova, a toto jest vlast otce mého; i chci tu sedě pořádnost učiniti s otcem tvým, neboť mě vyhnal z města otce mého; a nechceš-li mi ty zde dáti chleba mého vlastního?“ I neposlechl Izjaslav těchto slov, spoléhaje na množství vojska. Oleg pak spoléhaje na svou spravedlnost, že práv byl v tom, táhl k městu s vojskem; a Izjaslav spořádal se před městem na poli. A Oleg táhl naň plukem, i srazili se obojí a byla bitva krutá. I zabili Izjaslava, syna Vladimírova, vnuka Vševladova, měsíce Září v 6 den, ostatní pak vojsko dalo se v útěk, někteří lesem, jiní do města. Oleg pak vešel do města, i přijali jej měšťané, a Izjaslava vzavše, pochovali jej v klášteře svatého Spasitele, a odtud přenesli jej do Novohradu, i pochovali u svaté Žofije na levé straně. Oleg pak po vzetí města zjímal Rostovce i Bělojezerce i Suzdalce a dal v okovy, i obořil se na Suzdal. A když přitáhl k Suzdali, Suzdalci jemu se poddali. Oleg pak upo-

kojiv město, některé zjímal, a jiné rozehnal a jmění 1096 jich jim pobral. I táhl k Rostovu, a Rostovci jemu se poddali. A vzal celou zemi Muromskou i Rostovskou, i posadil náměstky své po městech, a počal vybíratí daň. I poslal k němu Mstislav posla svého z Novohradu, řka: „Jdi ze Suzdali zpátky do Muromu, a v cizí vlasti neseď; a já se svou družinou pošlu prosit k otcí svému, a smírím tě s ním; i ačkoli jsi zabil bratra mého, však není divu, neb ve válkách hynou i králové i prostí.“ Ale Oleg nechtěl toho poslechnouti, ano zamýšlel i vzítí Novohrad. I poslal Oleg Jaroslava, bratra svého, v strážce, a sám stál na poli u Rostova. Mstislav pak poradil se s Novohradskými, a poslali Dobryni Raguilovice před sebou v strážce; a Dobryně nejprvé zjímal poplatníky. A dozvěděl se Jaroslav, že zjímal poplatníky — Jaroslav stál totiž na Medvědici v strážích — dal se té noci v útěk, a přiběhl k Olegovi i pověděl jemu, že Mstislav táhne,^{a)} a strážce že jsou zjímány. I táhl (Oleg) k Rostovu, a Mstislav přitáhl na Vihu, i pověděl mu, že Oleg se vrátil k Rostovu; a Mstislav táhl za ním. Oleg pak přitáhl k Suzdali, a uslyšav, že Mstislav za ním táhne, dal zapáliti město Suzdal; ostal toliko dvůr klášterský, Pečerského kláštera a chrámu, jenž tam jest svatého Dmitrije, jejž byl dal Efrem i s vesnicemi. Oleg pak utekl k Muromu, a Mstislav přitáhl do Suzdali, a sedě tu poslal k Olegovi, žádaje za pokoj a řka: „Já jsem mladší tebe, pošli k otcí mému, a družinu, kterou jsi zajal, vrať; a já tebe ve všem poslechnu.“ A Oleg poslal k němu

a) I přišla zpráva k Olegovi, že strážce jeho jsou zjímány. *Ип.*

1096 Istivě žádaje pokoje. Mstislav pak, maje důvěru v lešť, rozpustil družinu po vesnicích. I nastal týden postu Theodorova, a přišla Theodorova sobota. A když Mstislav seděl při obědě, přišla mu zpráva, že Oleg jest na Klazmě; bylť se přiblížil, aniž kdo zvěděl; neb Mstislav uvěřiv jemu, nepostavil žádných stráží. Ale Bůh umí zbaviti nábožné své od úkladu. Oleg pak postavil se na Klazmě, domnívaje se, že Mstislav uteče; ale ke Mstislavovi přirazili v ten den družina jeho, a v druhý den Novohradští a Rostovští i Bělojezerští. A Mstislav stál před městem, spořádav družinu. I nepostoupil ani Oleg na Mstislava, ani Mstislav na Olega; a stáli naproti sobě čtyři dni. I přišla Mstislavovi zpráva, že: „Poslal ti otec bratra Vaceslava s Plavci (na pomoc).“ I přitáhl Vaceslav ve čtvrtek po Theodorově témdni, v postě; a v pátek přitáhl Oleg, spořádav se, k městu, a Mstislav táhl naproti němu s Novohradskými a s Rostovskými. A Mstislav dal koruhev Vladimírovu Plavci jednomu, jmenem Kunujovi, a svěřiv jemu pěchotu, postavil jej na pravém křídle. I zavedl Kunuj pěchotu a napnul koruhev Vladimírovu. I spatřil Oleg koruhev Vladimírovu, a ulekl se, a strach napadl naň i na vojsko jeho. I táhli k boji naproti sobě, Oleg naproti Mstislavovi, a Jaroslav táhl naproti Vaceslavovi. Když pak Mstislav s Novohradskými přešel požár,^{a)} srazili se na Kulačici. A byla bitva tuhá, a Mstislav počal vítěziti. A vida Oleg, že táhne koruhev Vladimírova, a že počala zacházeti jemu v týl,⁶⁷ i uleknuv se Oleg, dal se v útěk, a Mstislav zvítězil. Oleg pak přiběhl k Muromu, a zavřel Jaroslava v Muromě, a sám

a) Novohradští ssedli s koní a *Hip*.

šel do Rjazaně. Mstislav pak přitáhl k Muromu, 1096 a učinil s Muromskými pokoj, a pojav lidi své, Rostovské a Suzdalské, táhl k Rjazani za Olegem. Oleg pak utekl z Rjazaně, a Mstislav přišed učinil s Rjazaňskými pokoj, a pojal s sebou lidi své, které byl Oleg vypověděl. I poslal k Olegovi, řka: „Ne-
utíkej nikam, ale pošli k bratřím svým s prosbou, aby tebe nezbavovali země Ruské; i já pošlu k otci prosit za tebe.“ A Oleg slíbil, že tak učiní. Mstislav pak navrátil se zpátky do Suzdali, a odtud přišel do Novohradu, do svého města, na prosby před-
důstojného biskupa Nikyty. A to bylo ku konci léta 6604, indikta 4 na polovici.

LXXXII. Léta 6605 přišli Svatopluk, Vladi- 1097
mír, David Igorovic, Vasilko Rostislavic a David Svatoslavic i bratr jeho Oleg, a shromáždili se v Lubči na sjednání pokoje, i pravili k sobě, řkouce: „Proč hubíme zemi Ruskou, sami proti sobě bojujíce? a Plavci zemi naši přivádějí na mizinu, a rádi jsou, že mezi sebou vedeme války: nyní však od toho času buďme srdce jednoho, a opatrujme zemi Ruskou, a každý ať drží díl svůj otcovský: Svatopluk Kyjev po Izjaslavovi, Vladimír po Vše-
vladovi, David a Oleg a Jaroslav po Svatoslavovi; a ti také, kterým Vševlad rozdal města: Davidovi Vladiměři, a Rostislavicům: Přemyšl Vladařovi, a Třebovl Vasilkovi.“ A na tom líbali kříž, že: „Bude-li od nynějška kdo na koho, tehdy ať na toho budeme všickni i svatý kříž.“ I řekli všickni: „Ať bude naň svatý kříž i celá země Ruská.“ A políbivše se vespolek, šli domů. I přišel Svatopluk s Davidem do Kyjeva, a rádi byli lidé všickni; než toliko děbel byl zarmoucen z lásky té. I vlezl Satan v srdce mužům některým, a počali mluvit k Davi-

1097 dovi Igorovici, řkouce takto, že: „Vladimír spolčil se jest s Vasilkem na Svatopluka i na tě.“ A David uvěřiv lživým slovům, počal Svatopluka popouzeti na Vasilka, řka: „Kdo zabil jest bratra tvého Jaropluka? a nyní zamýšlí na mě i na tebe, a spolčil se jest s Vladimírem: opatruj svou hlavu!“ A Svatopluk zkormoutil se v mysli, řka: „Pravda-li to čili lež, nevím.“ I řekl Svatopluk k Davidovi: „Jest-li že pravdu mluvíš, Bůh ti buď svědkem; pakli mluvíš ze závisti, Bůh bude za tím.“ I zželilo se Svatoplukovi po bratru jeho, a počal na sebe pomýšleti, bude-li to v pravdě. I uvěřil Davidovi, a David oklamal Svatopluka, i začali se spolu o Vasilka raditi. A Vasilko nic o tom nevěděl, ani Vladimír. I počal David mluvit: „Jest-li že se Vasilka nezmocníme, tehdy ani ty v Kyjevě knížetem nezůstaneš, ani já ve Vladiměři.“ I poslechl ho Svatopluk. A čtvrtého dne Listopadu přišel Vasilko a převezl se na Vydobyč, i šel se pomodlit do kláštera k svatému Michalu, a tu večerel, a stany své postavil na Rudici. A když nastal večer, přišel do svého stanu. Ráno pak poslal k němu Svatopluk řka: „Neodcházej od jmenin mých.“ Vasilko však odepřel jemu, řka: „Nemohu čekati, aby nebylo doma války.“ I poslal k němu David: „Neodcházej, bratře, neodpírej žádosti bratra staršího ^{a)}.“ Ale Vasilko nechtěl poslechnouti ^{b)}. I řekl David Svatoplukovi: „Vidíš-li, že nedbá na tebe, ač jest v rukou tvých; pakli ti odejde do vlasti své, sám uzříš, nevezme-li ti tvých měst Turova a Piňska, i jiných měst tvých, abys pamatoval na mne; ale pozvi jej nyní a jmi

a) půjdem spolu.“ *Hip.* — b) nechtěl tak učiniti, ani ho poslechnouti *Hip.*

a vydej ho mně.“ I poslechl ho Svatopluk a poslal 1097 pro Vasilka, řka: „Nechceš-li počkati do jmenin mých, tehdy přijď nyní, a políbíš mne, i posedíme všickni s Davidem.“ A Vasilko slíbil, že přijde, nevěda nic o lsti, kterou naň koval David. Vasilko pak vsedl na koně a jel; i potkalo jej pachole jeho a povědlo mu, řkouc: „Nechod, kníže, chtějí tě jmouti.“ A neposlechl ho, mysle sobě: „Kterak mě chtějí jmouti? však onehdy líbali kříž, řkouce: Bude-li kdo na koho, tehdy na toho bude kříž i my všickni.“ A pomysliv si takto, poznamenal se křížem, řka: „Ať se děje podlé vůle Páně.“ I přijel s malou družinou na knížecí dvůr, a Svatopluk vyšel naproti němu, a šli do jistbičky; a přišel David i sedli. I začal mluvit Svatopluk: „Ostaň na svátek.“ A Vasilko řekl: „Němohu ostati, bratře; už jsem poručil stanům, aby šli napřed.“ David pak seděl jako němý. I řekl Svatopluk: „Posnídej, bratře!“ A Vasilko slíbil, že posnídá. I řekl Svatopluk: „Posedzte vy zde, a já půjdu a nařídím.“ I šel ven, a David s Vasilkem sedli. I počal Vasilko mluvit k Davidovi, ale David neodpovídal, ani neposlouchal; neb se byl zděsil, maje v srdci lešť. A poseděv David malíčko, řekl: „Kde jest bratr?“ A oni řekli jemu: „Stojí na síních.“ I vstal David a řekl: „Já jdu pro něj, a ty, bratře, posed.“ I vstal a šel ven. A jak vystoupil David, zavřeli Vasilka, pátého dne Listopadu, a okovali jej v dvoje okovy, a postavili k němu stráž na noc. A na zejtrí Svatopluk svolal bojary i Kyjany, a pověděl jim, co mu byl povídal David, že: „Bratra ti zabil, a na tě bral radu s Vladimírem, a chce tě zabiti a města tvá vzíti.“ I řekli bojaré a lidé: „Tobě, kníže, náleží opatrovati hlavu svou: mluvil-li David pravdu, ať

1097 Vasilko bude potrestán; pakli David nepravdu mluvil, ať přijde pomsta naň od Boha, a nechť odpovídá před Bohem.“ I zvěděli o tom opatové, a počali Svatopluka prositi za Vasilka. I řekl jim Svatopluk: „To David.“ Zvěděv pak to David, počal pobádati k oslepení: „Jest-li že toho neučiníš a pustíš jej, tehdy ani ty knížetem nebudeš, ani já.“ A Svatopluk chtěl jej pustiti, ale David nechtěl, maje jej ve své stráži. A na tu noc vezli jej do Bělohradu,^{a)} kteréžto město malé leží u Kyjeva asi na deset verst vz-dáli, i přivezli jej na voze okovaného, a ssadili jej s vozu, i vedli jej do malé jistbičky. A když Vasilko tu seděl, uzřel Turčina, an brousí nůž, a srozuměl, že chtějí jej oslepiti, i vzúpěl k Bohu pláčem velikým a naříkáním. A tu vešli, kteří Svatoplukem a Davidem byli posláni, Snovid Izečovic, koňák Svatoplukův, a Dmitr, koňák Davidův, i počali prostírat koberec, a prostřevše jali Vasilka, a chtěli jej poraziti; i zápasil s nima silně, a nemohli ho poraziti. A tu všedše druzí porazili jej, i svázali jej, a vzavše desku s peci, položili na prsa jeho; i sedli obapolně na ni, Snovid Izečovic a Dmitr, a nemohli ho udržeti. I přistoupili jiní dva, a vzali druhou desku s peci, i sedli, a stiskli jej náramně, tak že mu v prsou třeštělo. A přistoupil Turčín, jmenem Berendij, ovčák Svatoplukův, drže nůž a chtě jej udeřiti v oko, ale chybil se oka, i pořezal jemu tvář, a tu ránu Vasilko i nyní ještě má. A potom udeřil jej v oko a vyňal zřítelnici, a potom v druhé oko i vyňal druhou zřítelnici. A v tu chvíli byl jako mrtev. A vzavše jej s kobercem položili na vůz jako mrtvého, a vezli

a) do Zvenihradu Běl.

jej do Vladiměře. A když jej vezli, přešedše most 1097 Zdvížeňský, stanuli s ním na trhovišti, a svlekli s něho košili, neb byla krvavá, a dali knězové, aby ji vyprala; a knězová vyprala i oblekla mu ji, a oni zatím obědovali. I počala knězová plakati nad ním, an byl jako mrtev. A ucítil pláč i řekl: „Kde to jsem?“ A oni jemu pravili: „V městě Zdvížení.“ I požádal vody, a oni jemu dali; i vypil vodu a vstoupila v něj duše, a spamatoval se, i ohmatal košili a řekl: „Proč jste svlekli se mne košili? abych v té košili krvavé umřel a stanul před Bohem.“ A oni poobědovavše jeli s ním rychle na voze dále, ale po hrudné cestě, neb tehďáž byl měsíc Hruden, to jest Listopad. I přišli s ním do Vladiměře šestého dne; a přišel s ním i David, jako by byl nějakou kořist ulovil. I posadili jej ve dvoře Vakyjově a postavili k němu třicet mužův, aby ho hlídali, a dva knížecí sluhy, Ulana a Kolču.

A když Vladimír uslyšel, že Vasilko byl jat a oslepen, ulekl se, a zaplakal i řekl: „Toho nebývalo v zemi Ruské ani za dědů našich, ani za otců našich, takové nepravosti!“ A tu ihned poslal k Davidovi a k Olegovi Svatoslavičům, řka: „Pojďte do Hradce, ať napravíme toho zlého, ježto spácháno bylo zde v zemi Ruské a mezi námi, mezi bratřími, neb mezi nás uvržen nůž: pakli toho nenapravíme, tehdy horší zlé povstane mezi námi, i počne zabíjeti bratr bratra; a zahyne země Ruská, a nepřátelé naši, Plavci, příjdouce vezmou zemi Ruskou.“ Uslyšav to David a Oleg, byli velmi zarmoucení a plakali, řkouce, že: „Toho nebylo v rodě našem.“ A tu ihned sebravše vojsko, přišli k Vladimírovi. Vladimír pak s vojskem stanul v Boru; i poslali Vladimír a David i Oleg muže své k Svatoplukovi,

1097 řkouce: „Jakou to nepravost spáchal jsi v zemi Ruské, i uvrhnul jsi nůž mezi nás? proč jsi oslepil bratra svého? Kdybys byl měl jakou naň vinu, byl bys jej obvinil před námi, a prokázav naň, byl bys ho potrestal; a nyní pověz vinu jeho, proč jsi jemu to učinil.“ I řekl Svatopluk, že: „Pravil mi David Igorovic, že: Vasilko bratra ti zabil, Jaropluka, a tebe chce také zabiti a vzíti vlast tvou, Turov, a Piňsko, i Břešť i Pohořinu, a spřisáhl se s Vladimírem, že Vladimír seděti má v Kyjevě, a Vasilko ve Vladiměři; a nechtě musil jsem opatrovati hlavu svou. A já jeho neoslepil, ale David, i vzal jej k sobě.“ I řekli muži Vladimírovi i Davidovi i Olegovi: „Nevymlouvej se tím, že David oslepil jej: nebylť v Davidově městě jat ani oslepen, ale v tvém městě jat i oslepen jest.“ A když toto pověděli, rozešli se různě. Na zejtrí pak, když se chtěli přepraviti^{a)} přes Dněpr na Svatopluka, Svatopluk chtěl uprchnouti z Kyjeva; i nedali jemu Kyjané, ale poslali manželku Vševladovu a metropolita Mikuláše k Vladimírovi, řkouce: „Prosíme tebe, kníže, i bratrů tvých, nechtějte zhubiti země Ruské: neb povedete-li mezi sebou válku, pohané radovati se budou a vezmou zemi naši, kterou byli získali otcové vaši i dědové vaši prací velikou a udatenstvím, bráníce země Ruské, jiných k ní zemí nabývali: a vy chcete zhubiti zemi Ruskou!“ Vševladová^{b)} pak a metropolit přišli k Vladimírovi a prosili jeho, i oznámili jemu prosbu Kyjan, aby učinil pokoj, a opatroval zemi Ruskou a válčil s pohany. Slyše toto Vladimír rozplakal se a řekl: „Zajisté otcové

a) když se chtěl Vladimír, i David, i Oleg přepraviti atd. *Hip.* — b) Kněžna Vševladová *Hip.*

naši i dědové naši opatrovali zemi Ruskou, a my 1097 ji chcem zhubiti!“ I naklonil se ku prosbě kněžní-
ně, ctilť ji jako matku pro otce svého, neb velmi miloval otce svého i za života i po smrti, a v ni-
čem nebyl jeho neposlušen, a proto také poslechl jí jako matky. A metropolita ctil takéž pro jeho kněžské důstojenství, a neoslyšel prosby jeho. Neb Vladimír tak byl laskav: měl lásku k metropolitům i k biskupům i k opatům, ano i řád mnišský miloval, a mnichy, kteří k němu přicházeli, krmil a napájel jako máti dítky své, a viděl-li koho podnapilého anebo v nějaké lehkosti, neodsuzoval, ale všecko v lásku obracel i těšil. Ale my k svému vraťme se.

Kněžna byvši u Vladimíra přišla do Kyjeva, i vypravovala všecky řeči Svatoplukovi a Kyjanům, že bude pokoj. I začali mezi sebou muže posílati, a shodli se na tom, že řekli Svatoplukovi: „Poně-
vadž tuto různici způsobil David, tehdy jdi ty, Sva-
topluche, na Davida, a buďto jmi jej, anebo vyžeň.“
A Svatopluk k tomu svolil, a políbili mezi sebou kříž i učinili pokoj. Vasilko pak byl ve Vladiměři na místě prvé řečeném; a když se přiblížil veliký půst, byl jsem i já tu ve Vladiměři, a jedné noci poslal pro mč kníže David. I přišel jsem k němu, a družina seděli okolo něho, a posadiv mč řekl mi: „Toto mluvil Vasilko té noci k Ula-
novi a Kolčovi, řka takto: „Aj slyším, že táhne Vladimír a Svatopluk na Davida; kdyby mne David poslechl, poslal bych muže svého k Vladimírovi, aby se vrátil; neb povědomo mi jest, co mluvil, a nepotáhne. I posílám tě nyní, Vasile, jdi k Vasil-
kovi, jmenovei svému, s těmato služebníky, a řekni jemu takto: Chceš-li poslati muže svého, a vrátí-li se Vladimír, tehdy ti dám město, které ti libo, buďto

1097 Vševlaz, nebo Třebovl, anebo Přemyšl.“⁶⁸ Já tedy šel k Vasilkovi, a pověděl jsem jemu všechny řeči Davidovy. A on řekl: „Toho jsem nemluvil; ale naději se v Boha, pošlu k Vladimírovi, aby neprolévali pro mě krve. Než divno mi, že mi dává město své: však Třebovl jest moje město, moje vlast, a bude jím, jakož i nyní jest.“ A tak se také stalo, neb brzy dostal vlast svou. Mně pak řekl: „Jdi k Davidovi a řekni jemu: Pošli mi sem Kulměje, tehdy ho pošlu k Vladimírovi.“ I neposlechl jeho David, a poslal mě opět, řka: „Není tu Kulměje.“ I řekl mi Vasilko: „Poseď málo.“ A poručil služebníku svému, aby šel ven, a sedl se mnou, i počal mi vypravovati: „Aj slyším, že mě chce David vydati Lechům; což se ještě málo nasytil krve mé, a chce se ještě více nasytiti, když mě jim vydá? Neb já Lechům mnoho zlého učinil, i ještě jsem chtěl učiniti a mstíti země Ruské. A vydá-li mě Lechům, nebojím se smrti, než to ti povídám v pravdě, že na mě Bůh toho dopustil za mou pýchu: když přišla mi zpráva, že táhnou ke mně Berendici a Pečenězi i Turci, i řekl jsem v mysli své: Když budu mítí Berendice a Pečeněhy i Turky, řeknu bratru svému Vladařovi a Davidovi: Dejte mi mladší družinu svou, a sami píte a veselte se! I pomyslil jsem sobě: Do země Ladské vtrhnu na zimu i na léto, a vezmu zemi Ladskou, a pomstím země Ruské. A potom chtěl jsem se zmocniti Bulharů Dunajských a podmaniti je sobě. A potom chtěl jsem prositi u Svatopluka a u Vladimíra, abych mohl táhnouti na Plavce: I půjdu, pravil jsem, na Plavce, abych buď našel sobě slávu, anebo hlavu svou složil za zemi Ruskou. Jiného pomyšlení v srdci mém nebylo, ani na Svatopluka, ani na Davida, a v tom zaklí-

nám se Bohem a jeho příchodem (v den soudný), 1097 že nepomyslel jsem zlého bratrům svým v ničemž, ale za mou pýchu^{a)} ponížil mne Bůh a pokořil.“

A potom když přišla Velikánoc, táhl David, chtě vzíti Vasilkovu vlast. I potkal jej Vladař, bratr Vasilkův, u Bužska, a nesměl se David postavit (k bitvě) naproti Vasilkovu bratru, Vladařovi, a zavřel se v Bužště, a Vladař oblehl^{b)} jej v městě. I počal Vladař mluvit: „Když jsi spáchal zlé, proč se toho nekaješ? a již rozpomeň se, co jsi zlého natropil!“ A David začal se vymlouvat na Svato-pluka, řka: „Zdali já to učinil, zdali v městě mém? a já sám se obával, aby i mne nejali a neučinili mi takéž; nechtě musil jsem svoliti^{c)} v radu, jsa v jeho rukou.“ I řekl Vladař: „Bůh to zná; a nyní propuť bratra mého, i učiním s tebou pokoj.“ A David jsa rád, poslal pro Vasilka, a přivedl jej i dal Vladařovi, i učinili pokoj a rozešli se. I sedl Vasilko v Třebovli, a David přišel do Vladiměře. A když nastalo jaro, přitáhl Vladař i Vasilko na Davida, a přišli k Vševlazi, a David ve Vladiměři se zavřel. A oni stojíce okolo Vševlazi, dobyli města kopím a zapálili je ohněm. I utíkali lidé před ohněm. A Vasilko rozkázal všecky pobiti, a pomstil se na lidech nevinných i prolil krev nevinnou. A potom přitáhl k Vladiměři, i zavřel se David ve Vladiměři, a ti oblehli město. I poslali k Vladiměřským, řkouce: „My jsme nepřitáhli na město vaše, ani na vás, ale na vrahy své, na Turáka a na Lazara i na Vasila, neb ti jsou namluvili Davida,

a) že táhli Berendici ke mně, a zradovalo se srdce mé i rozveselila se mysl má, *Hip.* — b) město Bužsko. *Hip.* — c) v radu jich, jsa v jich rukou. *Hip.*

1097 a těch jest poslechl David a spáchal to zlé: i chtěli se za ty bítí, aj my jsme hotovi; pakli nechcete, tehdy vydejte vrahy naše.“ Měšťané uslyšavše to, svolali radu, a řekli Davidovi lidé: „Vydej tyto muže, za ty bítí se nebudem, ale za tě můžeme se bítí; pakli toho neučiníš, tehdy otevřeme brány města, a opatruj sebe sám.“ I nelze bylo než je vydati. I řekl David: „Není jich zde!“ Neb je byl poslal do Lučska. A když oni odešli do Lučska, Turák utekl do Kyjeva, a Lazar i Vasil vrátili se do Tuříjska. I uslyšeli lidé, že jsou v Tuříjstě, a zkritkli lidé na Davida, i řekli: „Vydej, koho ti chtějí; pakli nevydáš, tehdy se vzdáme.“ A David poslav pro ně, přivedl Vasila i Lazara a vydal je, a učinili pokoj v neděli. A na zejtrí po svítání Vasilkovi pověsili Vasila i Lazara, a rozstříleli je střelami, a odtáhli od města. A tak pomstil se (Vasilko) podruhé, a neměl toho slušně učiniti, aby byl mstitelem Bůh, a měl pomstu svou vzložití na Boha, jakož praví prorok: I učiním pomstu nad vrahy, a těm, kdo nenávidí mne, odplatím!^{a)} proto že mstí krve synů svých i pokutuje, a vydává pomstu na vrahy a na ty, kdo jeho nenávidí. Když pak oni od města odtáhli, byli ti dva sňati a pochováni.

A jakož se byl zařekl Svatopluk, že Davida vyžene, odebral se do Břesti k Lechům. I uslyšav to David, šel do Lech k Vladislavovi, hledaje pomoci. A Lechové slíbili, že mu budou pomáhati, a přijali od něho zlata padesát hřiven, řkouce jemu: „Pojď s námi do Břesti, neb Svatopluk pobízí nás sem na sněm, a tu tě smíříme se Svatoplukem.“ I poslechl jich David, a šel do Břesti s Vladisla-

a) *Deut. XXXII, 41.*

vem. I stál Svatopluk v městě, a Lechové na Buze, 1097 a vyjednával Svatopluk s Lechy skrze posly, a dal dary veliké na Davida. I řekl Vladislav Davidovi: „Neposlouchá mne Svatopluk; jdi zase domů.“ I přišel David do Vladiměře. A Svatopluk uradil se s Lechy a šel k Piňsku, poslav pro vojsko. I přišel do Drahobuzi, a dočkal tu svého vojska, a táhl na Davida k městu, a David zavřel se v městě, očekávaje pomoci od Lechův; neb mu byli řekli, že: „Přijdou-li na tebe knížata Ruská, tehdy my budem tvoji pomocníci.“ Ale selhali jemu, přijavše zlato od Davida i od Svatopluka. Svatopluk pak oblehl město,^{a)} a stál Svatopluk okolo města sedm neděl. I počal David prositi: „Pusť mě z města.“ A Svatopluk jemu to přislíbil, a líbali kříž mezi sebou. I vyšel z města a přišel do Červně. A Svatopluk vešel do města na Velikou sobotu, a David utekl do Lech. Svatopluk pak, vyhnav Davida, počal zamýšleti na Vladaře a na Vasilka, řka, že: „Toto jest vlast' otce mého i bratra.“ I táhl na ně. Uslyšav to Vladař a Vasilko, táhli proti němu, vzavše kříž, kterýž byl líbal, přísahaje jim na tom, že: „Na Davida jsem přitáhl, a s váma chci míti pokoj a lásku.“ A zrušil Svatopluk přísahu, spoléhaje na množství vojska. I potkali se na poli na Rožni, a když se obojí zřídili, Vasilko vyzdvihnul kříž, volaje, že: „Tento jsi líbal! aj, prvé vzal jsi zrak očí mých, a nyní chceš vzíti i duši mou: budiž mezi námi tento kříž!“ I táhli proti sobě k boji. I srazily se pluky, a mnozí lidé nábožní viděli kříž nad Vasilkovým vojskem vysoko vyzdvižený. A byla bitva veliká a mnozí padali od obého pluku; a vida Sva-

a) a David byl v městě, *Или*.

1097 topluk, ana bitva ukrutná, utekl, a přiběhl do Vladiměře. Vladař pak a Vasilko zvítězivše, stáli tu, řkouce: „Dosti jest nám na mezi své státi!“ I ne-táhli nikam. Svatopluk pak přišel do Vladiměře, a s ním synové jeho dva, i Jaroplučici dva, i Sva-toša, syn Davidův Svatoslavice, i ostatní družina. I posadil Svatopluk ve Vladiměři Mstislava, kterého měl od souložnice, a Jaroslava poslal do Uher, po-bízeje Uhry na Vladaře, a sám šel do Kyjeva. Ja-roslav pak, syn Svatoplukův, přišel s Uhry, i král Koloman, a dva biskupové, a stáli okolo Přemyšle po Vjahru, a Vladař zavřel se v městě. David pak v tu dobu přišed ze země Lešské, posadil ženu svou u Vladaře a sám šel ku Plavcům. I potkal jej Bo-njak; a David se vrátil, a táhli spolu na Uhry. A tá-hnouce stanuli k noclehu; a když bylo půl noci, vstal Bonjak a odjel od vojska, i počal výti jako vlk, a vlk ozval se jemu vytím, i počali výti vlei mnozí. Bonjak pak zase příjev, pravil Davidovi, že: „Zejtra nad Uhry zvítězíme.“ A na zejtrí Bo-njak zřídil vojsko své, a měl David sto bojovníkův, a on sám tři sta. I rozdělil je na tři pluky, a táhl proti Uhrům. I pustil na útok Altunapu v padesáti mužích, a Davida postavil pod koruhví, a sám roz-dělil se na dvě části po padesáti na (každou) stra-nu. Uhři pak zřídili se v zástupy, neb bylo Uhrův v počtu osm tisíc.⁶⁹ Altunapa tedy přihnal k prvnímu zástupu, a vystřelivše dali se před Uhry v útěk, a Uhři hnali se po nich; a jak mile běžíce minuli Bonjaka, Bonjak vpadl jim sečmo v týl, a Altunapa obrátil se nazpět, a nepustili Uhrů zpátky, a tak na mnoze zabíjejíce z úplna je potřeli. Rozdělil se Bonjak na tři pluky, a potloukli Uhry jako (hrají-ce) v míč,⁷⁰ tak jako když sokol zabíjí kavky. I dali

se Ulři v útěk, a mnozí utopili se v Vjahru, a jiní 1097 v Sanu; a běžíce podlé Sanu zhůru, poráželi jeden druhého, a stíhali je po dva dni sekajíce. A tu také zabili biskupa jich Kupana, a z bojarů mnohé; jakož vypravovali, že zhynulo jich čtyry tisíce.⁷¹ Jaroslav pak utíkal do Lech, a přišel do Břesti, a David opanovav soutěsku Červeň,⁷² přitáhl z nenadání a zajal Vladiměřské, a Mstislav zavřel se v městě s posádkou, kterouž měl u sebe, Břesfany, Piňany a Vyhošovce. I stál David, obléhaje město, a často hnal útokem. Jednou podstoupili k městu pod věžemi, a oni s města potýkali se, a jak stříleli mezi sebou, padaly střely jako déšť. Mstislav také chtěje střeliti, v nenadání udeřen byl pod paždí střelou na zábradlích skrze desku dřavou, i odvedli jej dolů a na tu noc umřel; a tajili jej tři dni, a čtvrtého dne oznámili to v radě. I řekli lidé: „Aj kníže zabít; jest-li že se vzdáme, Svatopluk všecky nás pobije!“ I poslali k Svatoplukovi, řkouce: „Aj, syn tvůj zabít, a my osláblí jsme hladem: jest-li že nepřijdeš, chtějí se lidé vzdáti, nemohouce snést hladu.“ I poslal Svatopluk Putjatu, vojevodu svého; a Putjata přitáhl s vojskem do Lučska k Svatošovi, synu Davidovu, a byli tu muži Davidovi (Igorovice) u Svatoše, neb Svatoša zavázal se byl Davidovi přísahou: „Půjde-li na tě Svatopluk, tehdy ti povím.“ A neučinil toho Svatoša, ale zjímal muže Davidovy, a sám táhl na Davida. A přitáhl Svatoša i Putjata dne pátého Šrpná, když vojsko Davidovo obléhalo město, o polední, an David spal, i napadli na ně a počali sekati; a měšťané vyskočili z města, i počali také sekati vojsko Davidovo, a David i Mstislav, synovec jeho, dali se v útěk. Svatoša pak a Putjata ujali město, a posadili náměstka Svatoplukova, Va-

1097 sila. I přišel Svatoša do Lučska, a Putjata do Kyjeva. David pak utíkal ku Plavcům, a potkal jej Bonjak. I táhl David a Bonjak na Svatošu v městě, a učinili s ním pokoj. I vyšel Svatoša z města, a přišel k otci svému do Černihova. A David vzal Lučsko, a odtud přitáhl do Vladiměře; náměstek pak Vasil utekl z města, a David vzal Vladiměř, i usadil se v městě tom. A na druhé léto ^{a)}) Svatopluk, Vladimír, David a Oleg přivábili Davida Igorovice, a nedali jemu Vladiměře, ale dali mu Drahobuz, v kterémžto městě i umřel; a Svatopluk vzal Vladiměř, i posadil tam syna svého Jaroslava.

1098 LXXXIII. Léta 6606 přitáhl Vladimír, i David, i Oleg na Svatopluka, a stáli u Hradce. I učinili pokoj, jakož jsem již předešlého léta oznámil.

[Téhož léta založil Vladimír chrám kamenný svaté Boží Rodičky v Přáslavi, na knížecím dvoře. Téhož léta založil Vladimír Monomach město na Ostri.] ^{b)})

1099 Léta 6607 vytáhl Svatopluk na Davida k Vladiměři, a vyhnal Davida do Lech.

[Téhož léta bylo znamení nad Vladiměří, měsíce Dubna: dva kruhy, a v nich jako slunce, i (trvalo) do šesté hodiny, a v noci jako tři jasné koruhve, až do svítání.] ^{c)})

Téhož léta poraženi jsou Uhři u Přemyšle. Téhož léta byl zabit Mstislav, syn Svatoplukův, ve Vladiměři, měsíce Června v dvanáctý den.

1100 Léta 6608 odešel Mstislav od Davida na moře, měsíce Června v desátý den. Téhož léta učinili pokoj mezi sebou bratři: Svatopluk, Vladimír, David

^{a)}) sjeli se knížata *Hip.* — ^{b)}) [] z *rkp. Hip. a Chleb.* — ^{c)}) [] z *rkp. Hip.*

a Oleg, v Úvěticích, měsíce Srpna v desátý^{a)} den. 1100
 Téhož měsíce dne třicátého, v témž městě, sešli se
 bratří všickni, Svatopluk, Vladimír, David i Oleg,
 a přišel k nim Igorovic David, i řekl jim: „Nač
 jste mne přivábili? zde jsem! kdo má do mne ja-
 kou křivdu?“ I odpověděl jemu Vladimír: „Ty jsi
 poslal k nám, řka: Chci, bratří, přijíti k vám i po-
 žalovati své křivdy; a tu jsi přišel, i sedíš s bra-
 třími na jednom koberci: proč tedy nežaluješ, do
 koho z nás máš jakou žalobu?“ I neodpověděl
 David ničehož. A seděli všickni bratří na ko-
 ních; i seděl Svatopluk se svou družinou, a David i
 Oleg se svou různou, podál od sebe, a David Igo-
 rovic seděl opodál, a nepřipustili jeho k sobě, ale
 zvláště radili se o Davida. A uradivše se, poslali
 k Davidovi muže své, Svatopluk Putjatu, Vladimír
 Orohosta a Ratibora, David a Oleg Turčina. A po-
 slaní přišli k Davidovi, i řekli jemu: „Toto ti
 praví bratří: nechceme ti dáti stolce Vladiměřského,
 neb jsi v nás uvrhl nůž, čehož nebylo v zemi Ruské;
 avšak my tebe nejmem, ani co jiného ti zlého uči-
 níme, než toto ti dáváme: jdi a sedni v Bužště,
 v místě kolím ohraženém, a Dubno i Čertoryjsko
 to ti dává Svatopluk, a tu ti dává Vladimír dvě
 stě hřiven, a David i Oleg dvě stě hřiven.“ A pak
 také poslali posly své k Vladařovi a k Vasilkovi:
 „Vezmi bratra svého Vasilka k sobě, a mějtež oba
 vlast jednu, Přemyšl; a jest-li vám libo, sedte tam;
 pakli není, tehdy pusť Vasilka sem, ať ho chováme
 zde, a chlapy naše vydejte, i sedláky.“ Ale neupo-
 slechl toho Vladař, ani Vasilko. A David sedl
 v Bužště. A potom dal Svatopluk Davidovi Draho-

a) v čtrnáctý *Ип*.

1100 buz, kdež i umřel; a Vladiměř dal synu svému Jaroslavovi.

1101 LXXXIV. Léta 6609 zemřel Všeslav, kníže Polotský, čtrnáctého dne Dubna měsíce, o deváté hodině denní, ve středu. Téhož léta počal válku Jaroslav Jaroplučic ve Břesti, a táhl naň Svato-pluk, i zastihl jej v městě, a jal jej a dal v okovy, a přivedl jej do Kyjeva. I prosil zaň metropolit i opatové, a uprosili Svatopluka, a zavedli jej k rakvi svatých Borisa i Gleba, a sňali s něho okovy, i pustili jej. Téhož léta shromáždili se všickni bratří: Svatopluk, Vladimír, i David, i Oleg, i Jaroslav, bratr jeho, na Zlatči. A poslali Plavci posly ode všech knížat ke všem bratřím, prosíce pokoje. I pravili jim Ruská knížata: „Chcete-li pokoji, tehdy sejděme se u Sakova.“ I poslechli Plavci, a sešli se u Sakova, a učinili pokoj s Plavci, i vzali mezi sebou zástavníky, měsíce Září dne patnáctého, a rozešli se různě.

[Téhož léta Vladimír založil chrám kamenný ve Smolenště svatě Boží Rodičky, biskupský.]^{a)}

1102 Léta 6610 utekl Jaroslav Jaroplučic z Kyjeva, prvního dne měsíce Října. Téhož měsíce na konci obelstiv Jaroslav Svatoplučic Jaroslava Jaroplučice, jal jej na Nuře, a přivedl jej k otcí Svatoplukovi, a dal jej v okovy. Téhož léta, v dvacátý den měsíce Prosince, přišel Mstislav, syn Vladimírův, s Novohradskými; Svatopluk byl totiž s Vladimírem učinil úmluvu, že Svatopluk má míti Novohrad, a v něm posaditi svého syna, a Vladimír že má posaditi syna svého ve Vladiměři. I přišel Mstislav do Kyjeva, a sedli spolu v jistbě; i pravili muži Vladimírovi: „Aj, Vladimír sem poslal syna svého, a tu sedí No-

a) [] z rkp. *Hip. a Chleb.*

vohradští: nechť vezmou syna tvého a jdou do No- 1102
vohradu, a Mstislav ať jde do Vladiměře.“ I řekli
Novohradští Svatoplukovi: „Aj, my, kníže, posláni
jsme k tobě, a řekli nám takto: Nechceme Svato-
pluka, ani syna jeho! má-li syn tvůj dvě hlavy, tehdy
jej pošli; a toho nám dal Vševlad, a vychovali jsme
sobě knížete, ale ty's od nás odešel.“ I měl s nimi
Svatopluk mnoho sporu, ale oni nechtěli, a vzavše
Mstislava s sebou, přišli do Novohradu.

Téhož léta bylo znamení na nebi, měsíce Le-
dna v 29 den, po tři dni: jako požární záře od vý-
chodu, i jihu, i západu, i severu, a bylo tak světlo
celou noc, jako kdyby plný měsíc svítil. Téhož léta
bylo znamení na měsíci, pátý den Února měsíce.
Téhož měsíce sedmý den bylo znamení na slunci:
slunce bylo se třemi duhami ohradilo, a byly jedny
k druhým hřbety k sobě. A vidouce tato znamení
lidé nábožní, se vzdycháním i se slzami modlili se
k Bohu, aby Bůh obrátil ta znamení na dobré; neb
znamení bývají buď na zlé, buď na dobré. Na příští
léto vložil Bůh mysl dobrou v knížata Ruská: umy-
slili odvážiti se na Plavce a táhnouti v zemi jich,
což se i stalo, jakož oznámíme později na příští léto.

Téhož léta zemřel Jaroslav Jaroplučie, měsíce
Srpna dne jedenáctého. Téhož léta vdána byla dcera
Svatoplukova Sbyslava do Lech za Boleslava, šest-
náctého dne měsíce Listopadu.

[Téhož léta narodil se Vladimírovi syn On-
dřej.] ^{a)}

LXXXV. Léta 6611 vložil Bůh v srdce kníža- 1103
tům Ruským ^{b)}, Svatoplukovi a Vladimírovi, a sešli
se v poradu na Dolobště. I sedl Svatopluk se svou

a) [] z *rkp. Hip. a Chleb.* -- b) úmysl dobrý *Hip.*

1103 družinou, a Vladimír se svou v jednom staně. I počali se raditi a mluvit družina Svatoplukova, že: „Není hodno nyní z jara táhnouti, pohubíme sedláky i role jich.“ I řekl Vladimír: „Divno mi, družino, že vám líto koní, kterýma kdo oře; a proč toho nepovážíte, když počne sedlák orati, že přijede Plavčín, udeří jej střelou a koně mu vezme, a vjeda do jeho vsi, vezme ženu jeho, i děti jeho, i všecko jeho jmění? tehdy vám líto koně, a samého líto-li není?“ A nemohli proti němu odpověděti družina Svatoplukova. A Svatopluk řekl: „Aj, já už jsem hotov.“ I vstal Svatopluk a Vladimír jemu řekl: „Toť, bratře, veliké dobrodění učiníš zemi Ruské.“ I poslali k Olegovi a k Davidovi, řkouce: „Pojďte na Plavce, ať budem buď živi nebo mrtvi.“ I poslechl David, ale Oleg toho nechtěl, vymlouvaje se: „Nejsem zdráv.“ A Vladimír políbiv bratra svého šel do Přáslavi, a Svatopluk za ním, i David Svatoslavie, i David Všeslavie, i Mstislav, Igorův vnuk, i Vaceslav Jaroplučie, i Jaropluk Vladimířie. A táhli na koních i v lodech, a přišli níže prahův, i stanuli v průsecích na Chrtičím ostrově. I vsedli na koně, a pěší z lodí vyšedše táhli v poli po čtyry dni, a přitáhli na Sutěň. Plavci pak uslyšavše, že táhnou Rusové, sebrali se v počtu nesčíslném a počali se raditi. I řekl Urusoba: „Prosme od Rusův pokoje, proto že statečně se budou s námi bít, neb jsme my mnoho zlého spáchali zemi Ruské.“ I řekli mladší Urusobě: „Bojíš-li ty se Rusů, však my se nebojíme; až tyto pobijem, potáhnem do země jich a vezmem jich města, a kdo zbaví je od nás?“ Ruská pak knížata i vojsko všecko prosili Boha, a vzdávali sliby Bohu i přecísté jeho Materě, ten stravou,⁷³ onen almužnou chudým, a jiní potřebami klášterům.

A když takto se modlili, přitáhli Plavci, i poslali 1103 před sebou v strážce Altunapu, jenž slyнул u nich udatenstvím. A Ruská knížata poslali takéž strážce své. I potkali strážní Ruští Altunapu, a obstoupili i zabili Altunapu i ty, kdo byli s ním, a nezůstal ani jeden, ale všecky pobili. I táhli plukové Plavceť jako borové, a nelze bylo jich přehlednouti; a Rusové táhli proti nim. A Bůh veliký vložil na Plavce hrůzu velikou, a strach i třas napadl na ně při pohledění na vojska Ruská, i dřímali sami, a koňové jich neměli v nohách rychlosti: naši pak s veselím na koních i pěší táhli naproti nim. A Plavci vidouce útok Ruský na se, nedočkavše dali se před Ruskými pluky v útěk, a naši stíhali sekajíce je, čtvrtého dne měsíce Dubna. Veliké spasení Bůh učinil v ten den nábožným knížatům Ruským i všem křesťanům, a na vrahy naše seslal porážku velikou. I pobili tu v pluku dvacet knížat: Urusobu, Kočije, Aroslanapu, Kitanapu, Kumana, Asupa, Kurtka, Čenegrepu, Surbara i ostatní knížata jich, a Beldjuza jali. A potom sedli bratří, porazivše vrahy své. I přivedli Beldjuza k Svatoplukovi. A začal Beldjuz dávatí za sebe zlato i stříbro, i koně a skot. Svatopluk pak poslal jej k Vladimírovi. A když k němu přišel, počal se ho Vladimír tázati: „Medle váže-li vás přísaha? neb mnohokráte, byvše pod přísahou, přepadli jste válečně zemi Ruskou. A proč nevedl jsi ty synů svých i rodu svého, aby nepřestupovali přísahy, ale prolévali jste krev křesťanskou? aj budiž krev tvá na hlavě tvé!“ I kázal jej zabiti, a tak rozsekali jej na kusy. A potom sešli se bratří všickni, a Vladimír řekl: „Tento den, ježž učinil Hospodin, budiž nám dnem radosti a veselí, a) proto

a) *Žalm CVII, 24.*

1103 že Hospodin zbavil jest nás od vrahů našich, i pokoril vrahy naše, a potřel hlavy hadí, a dal potravu jich lidu Ruskému.“ Neb vzali tehďáž skoty a ovce, i koně a velbloudy, i stany s nábytkem a s čeledí, a zajali Pečeněhy i Turky se stany. I vrátili se do Rus s kořistí velikou i se slávou a s vítězstvím velikým.

Téhož léta přišly kobyly, v první den Srpna měsíce.

Téhož měsíce v osmnáctý den šel Svatopluk, a vystavěl hrazené město Jurjev, jež byli Plavci spálili. Téhož léta potýkal se Jaroslav s Mordvou, čtvrtého dne Března měsíce, a poražen byl Jaroslav.

1104 LXXXVI. Léta 6612 vdána byla dcera Vladařova za císařovice, syna Alexijova, do Carohradu, měsíce Července v dvacátý den. Téhož léta vdána Předslava, dcera Svatoplukova, do Uher za královice, měsíce Srpna v dvacátý první den. Téhož léta přišel metropolit Nikofoř do Rus, šestého dne měsíce Prosince. Téhož měsíce zemřel Vaceslav Jaroplučic, dne třináctého. Téhož měsíce v osmnáctý den Nikofoř metropolit posazen na stolci. Toto pak oznámíme: ku konci téhož léta poslal Svatopluk Putjatu na Měnsk, a Vladimír syna svého Jaropluha, a Oleg sám táhl na Gleba, vzavše s sebou Davida Všeslavice. Ale nepořídili ničehož, a vrátili se zpátky. I narodil se Svatoplukovi syn, a dali jemu jméno Břetislav.

Téhož léta bylo znamení: slunce stálo v kruhu, a prostřed kruhu byl kříž, a prostřed kříže slunce, a vně kruhu po obě straně dvě slunce, a nad sluncem kromě kruhu duha, rohama na sever: a takové znamení spatřovalo se i na luně týž způsobem měsíce Února v čtvrtý a pátý i šestý den,

ve dne (na slunci) po tři dni, a v noci na luně 1104 po tři noci.

Léta 6613 [svalil se svršek (chrámu) svatého 1105 Ondřeje.] ^{a)})

Téhož léta ustanovil metropolit biskupa Amfilochije ve Vladiměři, v dvacátý a sedmý den měsíce Srpna. Téhož léta ustanovil Lazara do Přáslavi, dvanáctého dne měsíce Listopadu. Téhož léta ustanovil Mínu v Polotsku, třináctého dne měsíce Prosince.

[Téhož léta ukázala se hvězda se chvostem na západě, a stála měsíc. Téhož léta přitáhl Bonjak v zimě na Zárubě, a porazil Turky i Berenděje.] ^{b)})

Léta 6614 plenili Plavci okolo Zářečska, i po- 1106 slal na ně Svatopluk Jana Vyšatice a bratra jeho Putjatu a Ivánka Zachařice, Kozařína; i postihli Plavce ^{c)}) a kořist jim odňali.

Téhož léta zemřel Jan, stařec dobrý, maje věku devadesát let, v stáří zralém; jsa živ podle zákona božího, nebyl špatnější prvních spravedlivých. Od něhož i já mnohá slova slýchal, která jsem také zapsal v letopisu tomto. Bylť muž hodný a mírný i pokorný, zdrželivý v každé věci. A hrob jeho jest v klášteře Pečerském, ve příchramí, kdež leží tělo jeho, pochováno měsíce Června v dvacátý a čtvrtý den.

Téhož léta postřižena byla za mnišku Eupraxie, dcera Vševladova, měsíce Prosince v šestý den. Téhož léta přišel utíkaje Zbyhněv ke Svatoplukovi.

[Téhož léta bylo zatmění slunce v Srpnu.] ^{d)})

Téhož léta postřižen jest za mnicha Svatoslav, syn Davidův, vnuk Svatoslavův, měsíce Února

a) [] z *rkp. Hip. a Chleb.* — b) [] z *rkp. Hip. a Chleb.* — c) u Dunaje *Hip.* — d) [] z *rkp. Hip.*

- 1106 v sedmnáctý den. Téhož léta Ziměgolei porazili Všeslavice, všechny bratry, a družiny zabili devět tisíc.
- 1107 LXXXVII. Léta 6615, indikta, kruhu luny čtvrté léto, a slunečného kruhu osmé léto. Téhož léta zemřela ^{a)} Vladimírová, sedmého dne měsíce Května. Téhož měsíce plenil Bonjak a zajal koně u Přáslavi. Téhož léta přitáhl Bonjak a starý Šarukan, i jiná knížata mnohá, a stanuli okolo Lubna. Svatopluk pak a Vladimír i Oleg, Svatoslav, Mstislav, Vaceslav i Jaropluk táhli na Plavce k Lubnu, a v šestou hodinu dne přebrodili se přes Sulu, i zkríkli na ně. A Plavci ulekli se, a strachem nemohli ani koruhve postaviti, ale dali se v útěk, uchvacující koně, a ostatní utíkali pěšky; a naši počali je sekati, stíhající je, a některé rukama jímati, i hnali je až do Chorola. I zabili Taza, Bonjakova bratra, a Sugra jali i bratra jeho, a Šarukan jedva utekl. I utekli od svého tábora, ježž si vzalo vojsko Ruské, měsíce Srpna v dvanáctý den, a vrátilo se domů s vítězstvím velikým. Svatopluk pak přišel do kláštera Pečerského na jitřní v den Nanebevzetí svaté Boží Rodičky, a bratří líbali jej s radostí velikou, řkouce, že: „Vrahové naši byli poraženi přímlovami svaté Boží Rodičky a svatého otce našeho Theodosije.“ Neb tak obyčej mívá Svatopluk: kdy koli táhl na vojnu neb jinam, poklonil se u hrobu Theodosijova a modlitbu vzal od opata, který tu byl, a potom se vydal na cestu svou. Téhož léta zemřela kněžyně, máti Svatoplukova, čtvrtého dne měsíce Ledna. Téhož léta a téhož měsíce šel Vladimír a David i Oleg k Ajepě i k druhému Ajepě, a učinili pokoj; i pojal Vladimír za

a) kněžyně *Hip.*

Jiřího dceru Ajepovu, vnučku Asenovu, a Oleg pojal 1107
za syna dceru Ajepovu, vnučku Girgenovu, dva-
náctého dne měsíce Ledna.

[A pátého dne Února třásla se země v noci
před svítáním.] ^{a)}

LXXXVIII. Léta 6616 založen byl chrám sva- 1108
tého Michala, nazvaný Zlatovrchý, knížetem Svato-
plukem, v jedenáctý den měsíce Července. I doko-
nali jídelnu kláštera Pečerského, za opata Theokti-
sta, jenž ji založil z nařízení Glebova, kterýž také
na ni vedl náklad. Téhož léta byla voda veliká
v Dněpru, i v Desně, i v Přípeti. Téhož léta vložil
Bůh v srdce Theoktistovi, opatu Pečerskému, i po-
čal knížete Svatopluka nabádati, aby zapsal Theo-
dosije v synodník. A Svatopluk byl rád i připo-
věděl, že tak učiní, ^{b)} a poručil metropolitovi, aby jej
zapsal v synodník; a tento dal jej zapsati po všech
biskupstvích, a všickni biskupové s radostí jej za-
psali, že naň budou vzpomínati ve všech sborích.
Téhož léta zemřela Kateřina, dcera Vševladova, je-
denáctého dne měsíce Července. Téhož léta doko-
nán byl vrch chrámu svaté Boží Rodičky v Klově,
jejž byl založil Štěpan, opat Pečerský ^{c)}.

Léta 6617 zemřela Eupraxie, dcera Vševlado- 1109
va, desátého dne měsíce Července, a byla pocho-
vána v klášteře Pečerském u dveří, ježto jsou k jihu.
I udělali nad ní kapličku, kdež leží tělo její. Téhož

a) [] z rkp. *Hip.*, *Radz.* a *Troj.* — b) jak mile na-
bude vědomosti o životě jeho. I počal Svatopluk vyzvídati
život Theodosijův, a poručil jej zapsati v synodník, což
také metropolit učinil, zapsav jej v synodník; metropolit
pak dal jej zapsati atd. *Hip.* — c) biskup Štěpan, když
byl prvé ještě opatem Pečerského kláštera. *Hip.*

1109 léta, druhý den měsíce Prosince, Dmitr Ivorovic vzal stany Plavecké u Donu ^{a)}).

1110 LXXXIX. Léta 6618 táhli z jara na Plavce Svatopluk, i Vladimír, i David; a došedše k Vojni, vrátili se.

[Téhož léta přišedše Plavci plenili okolo Přáslavi po vseh. Téhož léta vzali Plavci, táhnouce zpátky, mnoho vsí.] ^{b)}

Téhož léta bylo znamení v klášteře Pečerském, v jedenáctý den měsíce Února: jevil se sloup ohnivý od země do nebes, a blesky osvítily celou zemi, a na nebi zahřmělo v hodinu první v noci; i viděli to lidé všickni. A ten sloup stál nejprvé na kamenné jídelně, tak že nebylo viděti kříže, a postav málo, sestoupil na chrám a stál nad hrobem Theodosijovým, a potom stoupil na vrch, jako k východu hledíc, a potom ho viděti nebylo. Toto však nebyl sloup ohnivý, nébrž zjevení andělské: neb anděl takto se zjevuje, buď sloupem ohnivým, anebo plamenem. Jakož praví David: Jenž činí anděly své duchy i sluhy své oheň plápolající. ^{c)} I posláni jsou rozkazem božím, kam chce Pán a tvůrce všech ^{d)}. Anděl totiž přichází, kde blažená jsou místa a modlitební domové, a tu ukazuje něco málo zjevení svého, ^{e)} jak možno lidem viděti; neb nemožno lidem viděti bytosti andělské, tak že ani Mojžíš veliký nemohl viděti andělské bytosti: neb za dne vodil jej sloup oblakový, a v noci sloup ohnivý. ^{f)} A to sloup jich nevodil, ale anděl chodil

a) tisíc stanů vzal, poslán byv knížetem Vladimírem. *Hip.* — b) [] z *rkp. Hip.* — c) *Žalm CIII, 4.* — d) andělův i lidí. *Hip.* — e) buď ohněm, nebo sloupem, anebo jiným zjevením, *Hip.* — f) *Exod. XIII, 21.*

před nimi v noci i ve dne. Tak i toto zjevení něco 1110
 zvěstovalo, co se mělo státi, jakož se i stalo: neb
 na druhé léto nebyl-li týž anděl vůdcem na cizo-
 zemce a nepřátely? jakož dí: Anděl před tebou
 předchází, ^{a)} a opět: Anděl tvůj bude s tebou. ^{b)} [Ja-
 kož prorok David praví, že: Andělům svým přikáže
 o tobě, aby tě ostríhali. ^{c)} Jakož píše přemoudrý
 Epifanij: Ku každému stvoření anděl přidán jest:
 anděl oblakům i mlhám, i sněhu, i krupobití, i mrazu,
 anděl zvukům i hromům, anděl zimy i vedra, i je-
 seni, i jara, i léta; každý duch má stvoření své na
 zemi, i tajné propasti, ježto jsou skryty pod zemí,
 i pekelné tmy, a přebývají v propastech, kteří byli
 prvé po vrchu země, od nichž (pocházejí) tmy, večer
 a noc, i světlo a den; ke všemu stvoření přidání
 jsou andělové. Tak též anděl přidán jest ku které
 koli zemi, aby ostríhali každou zemi, byť i pohané
 (v ní) byli. Padne-li boží lměv na kterou koli zemi,
 rozkáže andělu tomu na tu kterou koli zemi jíti
 válkou; tehdy té země anděl nezprotiví se rozkazu
 božímu. Jakož i zde bylo, i na nás seslal Bůh pro
 hříchy naše cizozemce pohanské, a porazili nás
 z rozkazu božího: neb oni byli vedeni andělem, podlé
 rozkazu božího. A řekne-li kdo, že anděla není
 u pohanův, nechť slyší, že když Alexandr Mace-

a) *Exod. XXIII, 23.* — b) *Tuto skonává se vydání Mí-
 klošičovo následujícím přípisem:* (Já) opat Silvester (klá-
 štera) svatého Michala napsal jsem knihy tyto: Letopisec,
 doufaje od boha dostati milost, za knížete Vladimíra, když
 panoval v Kyjevě, a když já v ten čas byl opatem u sva-
 tého Michala, léta 6624 (1116), indikta 9. A kdo tyto
 knihy čtou, ať se za nime pomodlí. *Vydání komise archeo-
 grafické vkládá před tento přípisek ještě z rkp. Hip. a Chleb.,
 co tuto dále závorkami [] poznamenáno jest.* — c) *Žalm
 XC, 11.*

1110 donský vypravil vojsko na Daria, i vytáhl, a podrobiv sobě zemi celou od východu až do západu, i dobyl země Egyptské a porazil Arama, a přišel v ostrovy mořské; i obrátil tvář svou, aby vstoupil do Jerusaléma a porazil Židy, proto že s Dariem měli pokoj; i táhl se vším vojskem svým, a stanul táborem a odpočíval. I nastala noc, a ležel na loži svém u prostřed stanu; otevřev oči své, i viděl muže, an stojí nad ním, a meč nahý v ruce jeho, a podoba meče jeho jako blesku, a napřáhl mečem svým na hlavu královu. I ulekl se král velmi, a řekl: Pane, nezabí mne! I řekl jemu anděl: Poslal mě Bůh, abych hubil krále veliké před tebou i lidi mnohé, a já chodím před tebou, pomáhaje ti; ale nyní věz, že umřeš, poněvadž umínil jsi vstoupiti do Jerusaléma, abys učinil zlé kněžím božím i lidu jeho. I řekl král: Prosím tebe, o pane! odpusť nyní hřích sluhy svého; není-li ti to libo, i vrátím se k domu svému. I řekl anděl: Neboj se, jdi cestou svou k Jerusalému, a uzříš tu v Jerusalémě muže podoby mé; rychle padni na tvář svou a pokloň se muži tomu, a vše, co tobě řekne, učiň, nepřestupuj řeči jeho: v který den přestoupíš jeho řeč, umřeš! I vstav král, táhl k Jerusalému, a když přitáhl, otázal se kněží: Mám-li táhnouti na Daria? I ukázali mu knihy Davida proroka, a řekli jemu: Ty jsi kozel, a on beran, a potlučeš ho i vezmeš království jeho. Aj, zda-li tedy Alexandra nevodil anděl? zdali nevítežil pohan, a všickni Helenové modloslužebníci? Tak i tito pohané dopuštění jsou pro hříchy naše. Toto pak budiž vědomo, že mezi křesťany nejeden jest anděl, ale tolik jich, kolik jest lidí pokřtěných, a zvláště hledíme-li k nábožným knížatům našim. Než proti božímu roz-

kazu nemohou se protiviti, ale prosí Boha pilně za 1110
lid křesťanský. Jakož i stalo se: prosbami svatě
Boží Rodičky a svatých andělů smiloval se Bůh,
a poslal anděly na pomoc knížatům Ruským proti
pohanům. Jakož řekl k Mojžíšovi: Aj anděl můj
napřed půjde před tváří tvou; ^{a)}) jakož jsme prvé
pravili. Znamení toto stalo se měsíce Února v jede-
náctý den, když docházelo toto léto osmnácté.]

XC. Léta 6619 vložil Bůh Vladimírovi v srdce, 1111
i počal mluvit bratru svému Svatoplukovi, pobízeje
ho na pohany, na jaro. A Svatopluk pověděl dru-
žině své řeč Vladimírovu. Oni pak řekli: „Nemí
v čas nyní pohubiti sedláky od rolí.“ I poslal Svato-
pluk ku Vladimírovi, řka: „Abychom se spolu sešli
i poradili se o tom s družinou.“ A poslové přišli
k Vladimírovi a pověděli všecku řeč Svatoplukovu.
I přišel Vladimír, a potkali se spolu na Dolobště
a sedli v jednom stanu, Svatopluk se svou druži-
nou, a Vladimír také se svou družinou. A když
nastalo mlčení, řekl Vladimír: „Bratře! ty jsi starší;
počni mluvit, jaké bychom opatření učinili o Ru-
ské zemi.“ I řekl Svatopluk: „Bratře! ty počni.“
I řekl Vladimír: „Kterak mám já mluvit? však
budou mluvit proti mně družina tvá i má, řkouce:
Chce pohubiti sedláky i roli sedlákům? Ale to mi
divno, bratře! že litujete sedlákův i jich koní, a toho
nepovážíte, že na jaro začne ten sedlák orati koněm
tím, a přijede Plavčín, i zastřelí sedláka a vezme
toho koně, i ženu jeho, i děti jeho, a humno jeho
zapálí; i proč o tom nemyslíte?“ A družina všecka
řekli: „Zajisté pravda tak jest!“ A Svatopluk řekl:
„Aj já, bratře, hotov jsem s tebou.“ I poslali k Da-

a) *Exod. XXXII, 34.*

1111 vidovi Svatoslavici, kážíce mu s sebou. I vstal Vladimír a Svatopluk, a líbali se, i táhli na Plavce: Svatopluk se synem Jaroslavem, a Vladimír se syny, a David se synem, vzkládající naději na Boha, a na přecistou Máteř jeho, i na anděly jeho. A vytáhli v druhou neděli postu, a v pátek byli na Sule, v sobotu táhli a byli na Chorole, a tu i saně zahodili. A v neděli táhli, v kterouž líbají kříž, a přišli na Psel, a odtud stanuli na řece Holtě, a tu počkali na vojsko, a odtud došli do Vorskly, a tu z jitra ve středu líbali kříž i vzložili všecku naději svou na kříž s mnohými slzami. A odtud přešli mnohé řeky v šestou neděli postu a přišli k Donu v úterek. A vzavše na se braně, zřídili pluky a táhli k městu Šarukani; a kníže Vladimír ustanovil kněze své, aby jdouce před plukem, zpívali nábožné písně ke cti svatého kříže, i hymnu svaté Boží Rodičky. Přitáhli k městu pod večer; a v neděli vyšli z města i poklonili se knížatům Ruským, a vynesli ryby a víno. I přeleželi zde tu noc; a z rána, ve středu, táhli k Suhrovu, a přišedše zapálili jej, a ve čtvrtek táhli od Donu. A v pátek z rána, měsíce Března v dvacátý čtvrtý den, sebrali se Plavci, zřídili pluky své a táhli do boje. A knížata naše vzložili naději svou na Boha, i řekli: „Nechť i zde zahynem, stůjme pevně!“ I líbali se vespolek, a zvedše oči k nebi, vzývali Boha nejvyššího. A když pak byla srážka a bitva tuhá, Bůh nejvyšší pohledl na cizozemce s hněvem, a padali před křesťany; a tak poraženi byli cizozemci. I padlo mnoho vrahů našich nepřátel před Ruskými knížaty a vojsky na potoce Deheja, a pomohl Bůh Ruským knížatům. I vzdali chválu Bohu v ten den, a z jitra, když nastala sobota, slavili Lazarovo vzkříšení a den Zvěstování panny

Marie, a vzdavše chválu Bohu ztrávili sobotu, 1111 a v neděli přišli. A když nastal pondělek Pašijového téhodne, opět cizozemci sebrali pluky své v množství velikém, a vystoupili jako bory veliké v počtu nesmírném, i obstoupili pluky Ruské. I poslal pán Bůh anděla na pomoc knížatům Ruským, a vytáhli Plavečtí plukové a plukové Ruští; i srazili se nejprvé s plukem (Svatoplukovým), a jako by hrom byl udeřil, když se řady srazily svými štíty; a byla bitva lítá mezi nimi, a padali obojí. I postoupil Vladimír s pluky svými, a David s pluky svými, a spatřivše to Plavci, obrátili se v útěk; i padali Plavci před plukem Vladimírovým, neviditelně bítí jsouce andělem, jakož to viděli lidé mnozí, a hlavy neviditelně stínané padaly na zemi. I porazili je v pondělek Pašijový měsíce Března v dvacátý sedmý den, a pobito bylo nepřátel množství veliké na řece Salnici, a vysvobodil Bůh lidi své. Svatopluk pak, a Vladimír i David, velebili Boha, jenž jim dal vítězství takové nad pohany; i dostali mnoho kořisti, a mnoho všelikého bohatství, i hovězí dobytek, i koně, i ovce, a lidí mnoho zajali rukama. I otázali se zajatých, řkouce: „Což vás taková síla i množství veliké, a nemohli jste se ubrániti, ale brzy jste utekli?“ A oni odpověděli, řkouce: „Jak můžeme bít se s vámi, ano jiní jezdili nad vámi ve zbroji jasné a strašné, kteří pomáhali vám?“ Zdali to právě nejsou andělé od Boha poslaní, aby pomáhali křesťanům? Neb anděl to vložil v srdce Vladimírovi, aby ponuknul bratří svých, knížat Ruských, na cizozemce. Neb to vidění, jakož jsme pravili, viděli v klášteře Pečerském, že stál sloup ohnivý nad jídelnou, a potom přestoupil na chrám, a odtud ke Hradei: bylť tu Vladimír v Radosíně, a tehdáž anděl

1111 to vložil Vladimírovi v srdce, že počal povzbuzovati, jakož jsme pravili.

A protož hodné jest, abychom velebili anděly, jakož Jan Zlatoustý praví; neb oni stvořiteli od věčnosti zpívají, aby byl milostivý a dobrotivý k lidem. Neb andělové, pravím, jsou naši obranci v boji našem se silami nepřátelskými. A jím také jest archanděl Michael, neb se potýkal s ďáblem pro tělo Mojžíšovo, a s knížetem Perským potýkal se pro svobodu lidu. Z rozkazu božího veškeré stvoření rozdělili, a národům starosty ustavili. A tudíž zmocnil (Bůh) někoho (z andělův), aby Peršany opatroval, a Michaelovi poručil, aby lid obřezaný ochraňoval, a hranice jich ustanovil ne hněvem hněvivé zloby, ale blaženým nějakým nevysloveným slovem. Ten také nutil Židy, aby sloužili Peršanům; ten také na svobodu je vyvedl, když neustále k Bohu modlitbu přinášeli, řkouce: Pane všemohoucí! dokavad nesmiluješ se nad Jerusálemem i nad městy Judskými, jež jsi opovrhnul již sedmdesáté léto? A toho anděla viděl i Daniel, ana se kmitala tvář jeho na způsob blesku, oči jeho jako svíce, a rámě jeho i holeně na způsob mědi se lesknoucí, a hlas slova jeho jako hlas mnohého lidu. Z nich jest i ten, jenž osla odvrátil, a Baláma od nečistého kouzelnictví zbavil. Z nich jest také ten, jenž vytasil meč proti Josue, synu Nunovu, poroučeje mu v podobenství, aby mu pomohl proti nepřátelům. Z nich jest, jenž sto a osmdesát tisíc Asyrských za jednu noc porazil, a spaní ukrutníkův změnil v smrt. Z nich také jest, jenž proroka Habakuka v okamžení přinesl povětrím ku proroku Danielovi, a prostřed lvů nakrmil jej. A protož ti a takoví nad vrahy vítězí. Takýž jest i velebný Rafael, jenž od jedné ryby

uřezal vnitřnosti, běsné děvčátko uzdravil, a slepému starci pomohl, aby slunce viděl. Nejsou-li tedy hodni pectivostí velikých, ochraňující život náš? Neb netoliko rozkázáno bylo andělům, aby ochraňovali národy, jakož bylo řečeno: když Nejvyšší rozděloval národy, a rozptýlil syny Adamovy, ustanovil meze národům podlé počtu andělů božích; ^{a)} ale i věrným lidem každému dostalo se po andělu. Neb když dívka Rodi pověděla apoštolům, že přede dveřmi stojí Petr, jenž byl utekl před tváří Herodovou, pravili nevěřice: Anděl jeho jest. Svědčíf o tom i sám Hospodin, řka: Viztež, abyste nepohrdali žádným z malých těchto; neboť pravím vám, že andělé jich hledí neustále na tvář otce mého, jenž v nebesích jest. ^{b)} A krom toho i každé církvi anděla za ochrance ustanovil Kristus, jakož Janovi zjevuje, řka: Řekni andělu, jenž jest v církvi Smyrenské: Viděl jsem tvou chudobu i soužení tvé, ale jsi bohatý. ^{c)} Dobře tedy vědomo jest, že andělové nás milují, a že modlí se za nás k Bohu, neb jsou duchové služební, jakož i apoštol praví: K službě posíláni bývají těm, kdo rádi chtějí zděditi spasení. ^{d)} A (někteří) jich jsou i obrancové, jakož i nyní slyšel's Daniele, že uvodí archanděla Michaela k Peršanům, v čas rozhněvání pro naši svobodu. Neb týž (Michael) nutil lid (Židovský), aby sloužili Peršanům, jakož řečeno jest, a týž také o to se přičiňoval, aby zajaté vysvobodil. A vítězí Michael nad protivníkem; neb Židé, přesešše Eufrat, opět od něho dostali zemi k obývání, a město i chrám vystavěli. A takž i veliký Epifanij mluví:

a) *Deut. XXXII, 8.* — b) *Mat. XVIII, 10.* — c) *Zjer. sv. Jana II, 8, 9.* — d) *Pavel k Žid. I, 14.*

1111 Každému národu anděl ustanoven jest. A písmo k Danielovi praví: Anděla správce Helenům, a Michaele správce Židům. A dále praví: I ustavil řády podlé počtu andělův. A opět, jakož Hipolyt vykládá Daniele: V léto třetí Cyra krále já Daniel kvílil jsem po tři neděle, a prvního měsíce upokojil jsem se, i modlil jsem se k Bohu jeden a dvacet dní, prose jeho, aby mi zjevil tajemství. I vyslyšav mne otec, promluvil slovo své, a pravil, co chtěl učiniti; a bylo velmi pěkné, co tu mělo přijíti, kdež i hříchy odpouštěti chtěl. A pozvedna očí svých, viděl jsem, a aj, muž oděný v šarlat! Na první pohled zdálo se, že letí anděl Gabriel; ale potom ne tak, nébrž bylo zjevení samého Hospodina; a nebylo zjevení jako dokonalého člověka, ale na způsob lidský se jevícího, jakož řečeno: A aj, muž oděný v roucho pestré, a bedra jeho přepásána zlatem ryzým, a tělo jeho jako Tharsis, a tvář jeho jako blesk, a oči jeho jako svíce hořící, a ramena jeho i plece podobné mědi čisté, a hlas jeho jako lidu mnohého. ^{a)} I padl jsem na zemi, a aj, jal mě jako rukou lidskou, a pozdvihl mne na kolena má, i řekl ke mně: Neboj se, Danieli! věz, proč jsem přišel k tobě: válčiti chceš s knížetem Perským. Ale zvěstuji ti, co psáno jest v písmě pravdivém, a není nikoho, jenž by se o to se mnou přel, kromě Michaele, knížete vašeho; tohoť jsem tu zůstavil. Neb od toho dne, kterého jal se modliti před Bohem tvým, vyslyšel modlitbu tvou, a puštěn jsem já, abych válčil s knížetem Perským. Staloť se zajisté uražení, aby lid propuštěn nebyl; ale jak mile dokonána byla modlitba tvá, zprotivil jsem se jemu,

a) *Dan. X, 5—6.*

a zůstavil jsem tu Michaela, knížete vašeho. Kdo 1111
jest Michael krom anděla daného lidem? jakož
i k Mojžíšovi praví: Nepůjdu s vámi na cestu,
proto že jste lidé tvrdé šíje;“) ale anděl můj jde
s vámi.

Jakož i nyní s boží pomocí, přimluvami svaté
Rodičky Boží i svatých andělův, navrátili se kní-
žata Ruská domů, se slávou velikou, k svému lidu;
a do všech krajín dalekých, totiž k Hřekům, i Uhrům,
i Lechům, i Čechům, až i do Říma projde (o tom
pověst), na slávu Bohu, vždy i nyní i na věky vě-
kův, amen.

Téhož léta zemřela kněžyně Vševladová, mě-
síce Října v sedmý den, i pochována byla u svaté-
ho Ondřeje v klášteře. Téhož léta zemřel Jan bi-
skup Černihovský, měsíce Listopadu dne dvacátého
třetího.

XCI. Léta 6620 Jaroslav, syn Svatoplukův, 1112
táhl na Jatvězy i porazil je; a přišed z vojny, po-
slal do Novohradu, i pojal deuru Mstislavovu sobě
za ženu, vnučku Vladimírovu, měsíce Května v dva-
náctý den, a přivedena byla dne dvacátého devá-
tého Června. Téhož léta provdali Eufemii Vladimí-
rovnu do Uher za krále^{b)}. Téhož léta zemřel Da-
vid Igorovic, měsíce Května v dvacátý pátý den,
a pochováno bylo tělo jeho dne dvacátého devátého
v chrámě svaté Rodičky Boží ve Vlacherně na Klově.
Téhož léta zemřela Janka, dcera Vševladova, sestra
Vladimírova, měsíce Listopadu v třetí den, a po-
chována byla v chrámě svatého Ondřeje, ježž byl
vystavěl otec její; neb tu byla i vzala závoj u chrá-
mu toho, zůstávajíc pannou. Ku konci pak toho

a) *Exod. XXXIII, 3.* — b) Kolomana. *Viz Turoč. II, 41.*

1112 léta ustanovili Theoktista, opata Pečerského, biskupem Černihovským, měsíce Ledna v dvanáctý den, a posazen jest na stolci dne devatenáctého; a rád byl kníže David i kněžyně, neb byl jich otec duchovní, a bojaré i všickni lidé radovali se, neb byl před ním biskup churavý a nemoha sloužiti, i ležel v nemoci dvacet pět let; a protož kníže i lidé toužili po službě biskupské a radovali se, chválíce Boha. A když takto se stalo, a bratří byli bez opata, shromáždili se bratří všickni, a jmenovali sobě opatem Prochora kněze, a oznámili metropolitovi i knížeti Svatoplukovi o něm, i přikázal kníže s radostí metropolitovi, aby ho ustanovil; a ustanoven jest v týden Máselný ve čtvrtek, měsíce Února v devátý den; a takto začali půst bratří i s opatem.

1113 XCII. Léta 6621 bylo znamení viděti v slunci v první hodinu dne, a bylo všem lidem vidomé: ostalo slunce málo, jako luny dolů rohana, měsíce Března v devatenáctý den, a luny v devátý kruh. A tato znamení nebývají na dobré. Bývají znamení v slunci, i v měsíci nebo hvězdách, ne po vsí zemi; ale bude-li v které koli zemi znamení, tehdy ta země je vidí, a jiná země nevidí. Tak i někdy za časů Antiochových byla znamení v Jerusalémě: přihodilo se, že se jeví v povětrí na koních (bojovníci), cválajíce ve zbraní a zbraní máchajíce. A toto bylo v Jerusalémě toliko, a po jiných zemích nebylo toho. A proto že bylo znamení v slunci, zvěštovalo Svatoplukovu smř: přišel potom svátek Veliké noci, a slavili jej, a po slavnosti roznemohl se kníže, a zemřel nábožný kníže Michael, nazvaný Svatopluk, měsíce Dubna v šestnáctý den, za Vyšehradem; i přivezli jej v lodi do Kyjeva, a upravivše tělo jeho, vložili je na saně, a plakali po

něm bojaré i družina jeho všecka, zpívající nad 1113
ním obyčejné písně, a pochovali ho v chrámě sva-
tého Michala, ježž byl sám vystavěl. Kněhyně jeho
pak rozdala mnoho bohatství klášterům a kněžím
i chudým, tak že se všickni lidé musili diviti, proto
že takové almužny nikdo nemůže dávat. Na zejtrí
pak, v sedmnáctý den, uradili se Kyjané a poslali
k Vladimírovi, řkouce: Pojď, kníže, na stolec otcův
i dědův. I uslyšav to Vladimír, plakal velmi a ne-
šel, naříkaje pro bratra. Kyjané pak vydrancovali
dvůr Putjaty tisícníka, a šli na Židy, i vydranco-
vali je. I poslali opět Kyjané k Vladimírovi, řkou-
ce: Pojď, kníže, do Kyjeva; nepůjdeš-li, tehdy věz,
že mnoho zlého stane se: tehdy ti budou netoliko
Putjatův dvůr, a setníkův, ale i Židy drancovati,
a pak ti půjdou na tvou bratrovou, i na bojary a na
kláštery; a budeš odpovídati z toho, kníže, jest-li
že ti kláštery vydrancují. A uslyšav to Vladimír, šel
do Kyjeva.

XCIII. Počátek panování Vladimíra knížete,
syna Vševladova. Vladimír Monomach sedl v Ky-
jevě v neděli, a vyšli mu vstříc metropolit s biskupy
i se všemi Kyjany s poctou velikou; a sedl na stolci
otce svého i předků svých, a všickni lidé rádi byli,
a zbouření utišilo se. A uslyšavše Plavci o smrti
Svatoplukově, sebrali se a přitáhli k Vyru; Vla-
dimír pak sebrav syny své i synovce, táhl k Vyru
i spojil se s Olegem, a Plavci uprehli.

Téhož léta posadil syna svého Svatoslava v Přá-
slavi, a Vaceslava ve Smolensku. Téhož léta zemřela
abatyše kláštera Lazarova, svatá životem, měsíce
Září v čtrnáctý den, živa byvši let šedesát v záko-
ně, a od narození devadesát a dvě léta. Téhož léta
pojal Vladimír za Romána, syna svého, Vladařovnu,

1113 měsíce Září v jedenáctý den. Téhož léta Mstislav založil chrám kamenný svatého Mikuláše na knížecím dvoře u trhoviště v Novohradě. Téhož léta posadil (Vladimír) syna svého Jaropluka v Přáslavi. V témž létě ustanovili za biskupa v Jurjevě Daniele, a v Bělohradě Nikitu.

Vladimíra Monomacha,

knižete Ruského,

naučení, list k Olegovi, a modlitba.

Vladimír, příjmím Monomach, syn Vševladův, narodil se léta 1053. Po smrti otce svého léta 1093 uvázal se v knížetství Černihovské, ale již léta 1094 musil jeho postoupiti strýčenci svému Olegovi Svatoslavici a spokojiti se sídlem otcovským v Přáslavi. Léta 1113, po smrti jiného svého strýčence, Svatopluka Izjaslavice, knížete Kyjevského, povolán jest na stolec Kyjevský, i panoval mou-dře a slavně až do smrti své léta 1125.

Zůstaly po něm tři spisky, jež rukopis Lavrentský kroniky Nestorovy pojal do svého textu mezi LXXIX a LXXX kapitolou pod léto 1096. První jich obsahuje naučení, kteréž na sklonku života svého sepsal synům svým, kterak se mají chovati v životě soukromém i veřejném, v míru i ve válce. Při tom vypravuje o svých cestách a činech válečných i loveckých, i o jiných příhodách života svého. Druhý spisek jeho jest list, jež léta 1096 poslal nadřečenému Olegovi, knížeti Černihovskému, nabádaje ho důtklivě, aby se s ním smířil. Třetí pak spisek jest modlitba, kterou složil po čas panování svého v Kyjevě. Důležité jsou tyto písemné památky netoliko proto, že dávají věrný obraz obyčejův i života domácího v Rusích z 11 a 12 věku, ale zvláště také proto, že oběma prvními spisky historické zprávy Nestorovy na mnoze se objasňují a doplňují.

Spisky tyto zachovaly se, jakož dotčeno, v jediném toliko starém, ale bohužel velmi nesprávném přepisu rukopisu Lavrentského. O napravení tohoto porušeného textu mají pp. Miklošič a Vahilevič zásluhu nemalou. Místa některá závadná, kteráž i po nich ještě v originale zůstala nerozhodnuta, pokusil jsem se opravit i vyložit v poznámenáních.

A. Naučení.

Já chatrný, od děda svého Jaroslava, blahoslaveného, slavného, nazvaný na křtu Vasilij, ruským jmenem Vladimír, od otce rozmilého a matere své Monomach ^{a)})

i pro lid křesťanský, pokudž ochrání podlé milosrdenství svého a pro otcovu prosbu ode všech nehod. Sedě na saních pomysliť jsem v duši své, a poděkoval jsem Bohu, jenž mne hříšného do těchto dnů zachoval. Ano, děti mé, anebo kdo koli jiný, jenž uslyší toto písmo, neposmívejte se, ale komu libo bude z dětí mých a přijme je v srdce své, ať nelení a takto počne usilovati: Nejprvé, pro Boha i pro duše své, mějte bázeň boží v srdci svém, dávající hojnou almužnu, neb to jest počátek všelikého dobrého. Nebude-li komu toto písmo libé, nechť se neposmívají, aniž takto řkou: „Na daleké cestě, a na saních sedě, mluvil jsi nemotorně.“ Potkali mne totiž poslové od bratří mých na Vlze, a řekli: „Pospěš k nám, ať vyženem Rostislavice a panství jim odejmeme; pakli s námi nepůjdeš, tehdy my sami sobě budeme, a ty také sobě sám.“ I řekl jsem: „Kdybyste se i hněvali, nemohu s vámi jíti, ani přísahy přestoupiti.“ A odbyv je, vzal jsem žaltář a v tesknosti své otevřel jsem jej, a to mi se vyskytlo: „Proč tesklíš duše? proč mě zarmucuješ?“ a tak dále. A potom sebral jsem ta slůvka milá, i složil jsem je po pořádku a napsal. Nejsou-li vám liba poslední, ale přední přijměte.

a) Tuto v rukopise chybí asi půl pátá řádka.

„Proč truchlivá jsi, duše má? proč mě zarmucuješ? doufej v Boha, že se mu vyznám.“^{a)} Nechtěj zehratí příčinou nešlechetných, ani záviděti těm, kdo páchají nepravost. Neb nešlechetníci přijdou v zkázu, a kteří očekávají Hospodina, ti dědičně budou vládnouti zemí. A ještě malou chvíli, a nebude hříšníka; hledati budeš místa jeho, a nenalezneš. Tiší pak obdrží dědičně zemi, a rozkoš míti budou v množství pokoje. Pohlíží hříšný na spravedlivého, a poskřipuje naň zuby svými. Ale Hospodin směje se jemu, i předvídá, že přijde den jeho. Meč vytasili hříšníci, napráhli luk svůj, aby zastřelili chudého a ubohého, aby zaklali ty, kdo jsou právi srdcem; ale meč jich vejde v jich srdce, a lukové jich zlámání budou. Lepší jest málo, co má spravedlivý, nežli bohatství hříšných mnohá. Ramena hříšných budou polámána, a spravedlivé utvrzuje Hospodin. Aj hříšníci zahynou, a spravedlivý činí milost a rozdává. Ti kdo ho blahoslaví, obdrží dědičně zemi, a kdo ho klnou, přijdou v zkázu. Hospodin řídí kroky člověka (spravedlivého); jest-li že padne, neurazí se, neb Hospodin uchopí ruku jeho. Mlad jsem byl, a sstaral jsem se, a neviděl jsem spravedlivého, by byl opuštěn, ani semene jeho, by prosili chleba. Každého dne činí milost a půjčuje spravedlivý, a plémě jeho blahoslaveno bude. Odvrát se od zlého, čiň dobré, hledej pokoje a klid úrodu, a živ buď na věky věků.^{b)} Kdyby vstali lidé, tehdy by nás za živa požrali; kdyby prchlivost jeho rozhněvala se na nás, tehdy voda by nás potopila. Smiluj se nade mnou, Bože, neb pošlapal mě člověk, každého dne

a) *Žalm XLI, 12.* — b) *Žalm XXXVI, 1, 9—17, 20—27.*

potýkaje se stísnil mě. Pošlapali mě vrahové moji, neb mnoho bylo těch, kteří se potýkali se mnou s hůry. ^{a)} Zraduje se spravedlivý, když uzří pomstu; ruce své umyje v krvi hříšníka. I řekne tedy člověk: Jest-li že spravedlivý má prospěch, tehdy jest Bůh soudcem na zemi. ^{b)} Vytrhni mě od vrahů mých, Bože! a těm, kteří povstávají na mě, odejmi mě. Zbav mě od těch, kdo páší nepravost, a od mužův krve vysvobod' mě. Neb aj! ulovili duši mou. ^{c)} Hněv jest v prehlivosti jeho a život ve vůli jeho; na večer přistěhuje se pláč, a z rána radost. Lepší jest milosrdenství tvé než život můj, rtové moji pochválí tebe. Tak blahoslavím tě, pokud jsem živ, a ve jmenu tvém pozdvihuji rukou svých. ^{d)} Ukryj mě před sborem nešlechetných, a před množstvím těch, kdo páší nepravost. ^{e)} Zradujte se všickni, kdo jste spravedliví srdcem. Blahoslavím Hospodina v každý čas, vždycky chvála jeho, ^{f)} a tak dále. Jakož Vasilij učil, sebrav tu mládence, duše čisté, nepoškořené, těly sprostné, aby pokorně a s pilností hlásali slovo Páně, jídlo a pití jich aby bylo bez velikého hluku, před starými (učil je) mlčeti, moudrých poslouchati, starším se pokořiti, k rovným a nižším lásku míti, beze lsti mluvíce, a mnoho rozuměti, nezůřiti slovem, ani tupiti řečí, nepřiliš smáti se, styděti se starších, s ženami nehodnými nemluvíti, dolů oči majíce a duši vzhůru přecházeti; učil nepopouzeti prehlivých, za nic nemíti panování, a když kdo má ode všech čestí. Jest-li že kdo z vás může jiným prospěti, ⁷⁴ od Boha mzdy ať očekává,

a) *Žalm LV, 1, 2.* — b) *Žalm LVII, 11, 12.* — c) *Žalm LVIII, 1—4.* — d) *Žalm LXI, 4, 5.* — e) *Žalm LXIII, 3.* — f) *Žalm XXXIII, 2.*

a že věčných radostí požívati bude. O panovnice Rodičko Boží! odejmi od ubohého srdce mého hrdost a pošetilost, ať nepýchám marností světa toho. V pomíjejícím tomto žití nauč se, věrný člověče! býti bohabojným, nauč se, podlé slova evangelského, oči své zpravovati, jazyk v úzdě míti, rozum potupovati, tělo podrobovati, hněv přemáhati, mysl čistou míti, vynasnažuje se na dobré skutky, pro Hospodina. Kdo's opuštěný, nemsti se, kdo's nenáviděný nebo soužený, trp, tupený pros, umrtvi hřích. Ujměte se toho, jemuž ublíženo, přisuzujte sirotkovi, udělujte spravedlnost vdově. „Přijďtež, ať budeme svoji, praví Hospodin: budou-li hříchové vaši jako červec, jako sníh obilím je,“ ^{a)} a tak dále. Zastkví se vesna postní a květ pokání; očišťme se, bratří, od všeliké škvurny tělesné i duševní, a k dárci světla volající řcemež: Sláva tobě, milovníče lidu! V pravdě, děti mé, poznejte, kterak milovník lidu Bůh jest milostiv a přemilostiv. My lidé, hříšní jsouce a smrtelní, jest-li že nám kdo ublíží, chtěli bychom jej požrťti a krev jeho hned vyliťti: a Pán náš, vládna životem i smrtí, hříchy naše nad hlavou naší trpí, a zas až do smrti naší (pokutuje), jako otec, jenž dítě své miluje a bije, a zase je přitahuje k sobě. Takéž i Pán náš ukázal jest nám nad nepřitelem vítězství, kterak jej můžeme třemi dobrými skutky zbýti a jej přemoci: pokáním, slzami a almužnou; ano to vám, děti mé, není těžké přikázání boží, když těmi třemi skutky můžete pozbyti hříchův svých a království nebeského neztratiti. A pro Bůh, neleňte se, prosím vás, nezapomínejte na ty tři skutky, neb nejsou těžké: ani poustenictví, ani mnišství,

a) *Isai. I, 18.*

ani hlad, jako jiní dobří trpí, ale skrovným skutkem dosáhnouti milosti boží. Co jest člověk, že jsi naň pamětliv? ^{a)} Veliký jsi, Hospodine! a divné skutky tvé, a rozum lidský nemůž nikterak vypraviti divů tvých. A opět řecme: Veliký jsi, Hospodine! a divné skutky tvé, a blahoslaveno i chvály hodno jméno tvé na věky po vší zemi. I kdo by nepochválil, neproslavil síly tvé a tvých velikých divů i dobrodění, způsobených na tomto světě: jak nebe zřízeno, jak slunce, jak luna, jak hvězdy a tma i světlo, i země položena na vodách, Hospodine! prozřetelností tvou; zvířata rozličná i ptactvo i ryby, ozdobeny prozřetelností tvou, Hospodine! I tomu zázraku divíme se, kterak z hlíny učinil člověka, kterak jsou podoby rozličné v lidských tvářích: a kdyby se shromáždil i celý svět, nebylo by mezi všemi ani jedné podoby stejné, ale každý má svou zvláštní podobu tváří, podle boží moudrosti. I tomu se divíme, kterak ptactvo nebeské z jara ⁷⁵ táhne a nejprvé v naše ruce, a nestaví se na jediné zemi, ale i silné i slabé táhne po všech zemích, z rozkazu božího, aby se naplnily lesy i pole. Toto pak všecko dal Bůh k libosti lidem, k jídlu a k obveselení. Veliká, Hospodine! jest milost tvá k nám, jenž ty libosti stvořil jsi pro člověka hříšného. A toto ptactvo nebeské, naučeno tebou, Hospodine! když nařídíš, tehdy zazpívá, a lidé radují se tobě; a když jemu nenařídíš, majíc jazyk oněmuje. A blahoslaven jsi, Hospodine! i veleben velmi, jenž jsi veliké divy a ta dobrodění stvořil i spůsobil: a kdo nevelebí tebe, Hospodine! a nevěří vším srdcem i vší duší ve jméno Otce i Syna i svatého Ducha,

a) *Žalm VIII, 5.*

ať bude proklet! Tato slova božská pročítající, děti mé, pochvalte Boha, jenž dal nám milost svou a toto naučení od mého sprostého nerozumu. Poslechněte mne; nepřijmete-li všeho, tehdy polovici. Jest-li že vám Bůh obměkčí srdce, spustte slzy své na hříchy své, řkouce: „Jakož jsi se smiloval nad nevěstkou a nad loupežníkem i nad celným, tak i nad námi smiluj se hříšnými!“ I v chrámě, i kladouce se na lože to dělejte. Neopomíňte ani jedinké noci, když můžete, pokloniti se do země; pakli (častěji) nebudete moci, aspoň třikrát; a toho nezapomínejte, neleňte se, neb tím nočním klaněním i pěním člověk přemůže ďábla; co za dne zhřeší, tím toho člověk pozbývá. I když na koni pojedete, a nebude s kým co činiti, neumíte-li jiných modliteb říkati, ale volejte bez přestání v tajnosti: „Hospodine smiluj se!“ neb tato modlitba jest lepší všech, (ovšem lepší) nežli mysliti na mrzkost. Nade všechno pak nezapomínejte na chudé, ale pokud můžete, podlé síly je živte, i přidávejte sirotkovi, a vdově dopomozte práva sami, a nedopouštějte mocným, aby zahubili člověka. Nezabíjejte nikoho, buď práv anebo křiv, ani prikazujte jeho zabiti: bude-li povinen pokutou smrti, ale duše žádného křesťana nechtějte zahubiti. Když něco vypravujete, buď zlé nebo dobré, nezaklínejte se Bohem, ani se křížujete, neb není toho nižádná potřeba. Příhodí-li se vám, abyste líbající kříž přísahali bratřím, aneb někomu jinému, jest-li že spořádavše srdce své na tom můžete zůstat, tehdy líbejte, a políbivše hleďte, abyste zrušíce přísahu nezahubili duše své. Co se dotýče biskupů, kněží a opatů, s láskou přijímejte od nich požehnání, a neustraňujte se od nich, ale podlé síly své je milujte a dbejte o to, aby se za

vás modlili k Bohu. Nade všecko pak hrdosti nemějte v srdci ani v mysli, ale reemež: „Smrtelní jsme, dnes živi, a zejtra v hrobě; toto vše, co nám jsi dal, není naše, ale tvoje, poručil nám jsi to na málo dní.“ A v zemi neschovávejte (pokladů), to nám jest hřích veliký. Staré cti jako otce, a mladé (miluj) jako bratry. V domě svém neleňte se, ale ke všemu přihlížejte; nespolehejte na správce, ani na sluhu, aby lidé, přicházejíce k vám, neposmívali se domu vašemu, ani obědu vašemu. Na vojnu vyšedše neleňte se, nespolehejte na vojevody; neoddávejte se ani na pití, ani na jídlo, ani na spaní; a stráže sami zřizujte, a v noci, když jste je byli se všech stran okolo vojska zřídili, tehdy lehněte, a ráno časně vstaňte; a zbraně nesnímejte se sebe, dokud jste záhy všeho vůkol nevyšetřili: neb pro lenivost nenadále hyne člověk. Vystříhej se lži a opilstva i smilstva, neb tím hyne duše i tělo. A na cestě, kudy koli půjdete po svých zemích, nedopouštějte sluhům, ani svým, ani cizím, aby komu dělali škodu, ani ve vsecch, ani na úrodách, aby vás (lidé) neproklínali. A kudy půjdete, i kde stanete, napojte, nasyťte prosícího;⁷⁶ zvláště pak uctěte hosta, odkudž koli přijde k vám, buď prostý, aneb urozený, anebo posel; a nemůžete-li darem, tehdy aspoň jídlem a pitím: neb tito mimo chodíce rozhlásí člověka po všech zemích buď za dobrého, buď za zlého. Nemocného navštivte, mrtvého doprovodte, proto že všickni jsme smrtelní; a člověka nemiňte, ale pozdravíce ho, dobré slovo jemu dejte. Ženy své milujte, ale nedejte jim nad sebou vládnouti. Toto pak vám budiž vrchem všeho: bázeň boží mějte nade všecko! Zapomínáte-li toho, ale často (mé naučení) pročítejte: a já nebudu míti hanby, a vám dobře bude. Co dobrého umíte, toho neza-

pomínejte, a čeho neumíte, tomu se učte: jakož otec můj, doma sedě, naučil se pěti jazykům; v tomž záleží čest od jiných zemí. Neb lenost jest matka všeho (zlého): co umí, to zapomene, a čeho neumí, tomu se neučí. Když pak dobře činíte, neleňte se také na nic dobrého. Nejprvé co se dotýče chrámu: ať vás nezastihne slunce na posteli. Neb tak nebožtík otec můj činíval, i všickni skonali muži dobří. Napřed vzdejte Bohu díky ranní, a potom, když slunce vychází, jak mile uzříte slunce, velejte Boha s radostí, řkouce:⁷⁷ „Osvět oči mé, Kriste Bože! jenž jsi mi dal krásné světlo své; a ještě, Hospodine, přidej mi k roku rok, abych napotom, když bych se hříchů svých pokál a napravil života, takto pochválil Boha.“ A sednouce (můžete) raditi se s družinou, neb lidi rozsuzovati, neb na lov jeti, neb sobě pojezditi, anebo spat se položiti: spaní o polednách jest od Boha přisouzeno, neb toho času odpočívá zvěř, i ptactvo, i lidé.

A tuto vám, děti mé, vypravuji o namáhání mém, kterak jsem se namáhal, cesty konaje a lovy třináct let. Nejprvé šel sem do Rostova skrze Vjatice, poslalť mě (tam) otec, a sám šel do Kurska; a zase podruhé k Smolensku se Stavkem Skorděticem, ten pak odešel do Břesti s Izjaslavem, a mne poslal do Smolenska; pak ze Smolenska šel jsem do Vladiměře. Též zimy potom poslali (Stavek a Izjaslav) bratra do Břesti na hlavně, kdež byli spálili, a tu pak opatroval jsem ta města. Potom
1074 šel jsem do Práslavi k otcí, a po Veliké noci z Práslavi zase do Vladiměře, na soutěsku učinit s Lechy pokoje. Odtud zase na léto zpátky do Vladiměře. Potom poslal mě Svatoslav do Lech: šel jsem za Hlohovy do Českého lesa a chodil jsem v zemi

jich čtyry měsíce. Téhož léta i dítě mi se narodilo 1076
nejstarší Novohradské (Mstislav). Pak odtud do Tu-
rova; a na jaro potom do Přáslavi; pak opět do
Turova. I umřel Svatoslav, a já zase do Smolen-
ska; a ze Smolenska téže zimy potom do Novo-
hradu; na jaro Glebovi ku pomoci; a na léto s otcem
do Polotska; a na druhou zimu se Svatoplukem
pod Polotsk; opálili Polotsk; on šel do Novohradu,
a já s Plavci na Odřesk, pleně; pak do Černihova;
a zase ze Smolenska k otcí přišel jsem do Černi-
hova. A Oleg přišel, z Vladiměře vyveden, i pozval
jsem jej k sobě na oběd s otcem v Černihově, na 1077
Krásném dvoře, a odevzdal jsem otcí tři sta hřiven
zlata. A zase ze Smolenska přišed prošel jsem
skrže vojsko Plavecké, potýkaje se, do Přáslavi,
a našel jsem otce, an přišel z výpravy válečné;
pak opět jsme chodili, téhož léta, s otcem i s Izja-
slavem do Černihova s Borisem se bit, a porazili 1078
jsme Borisa i Olega; a opět jsme šli do Přáslavi,
i stáli jsme v zákopu. A Všeslav opálil Smolensk,
a já vsedl s Černihovci o dvou koních, ale neza-
stihli jsme (ho) ve Smolenště; (i dal jsem se) touž
cestou za Všeslavem a popálil jsem zemi a poplenil
až do Lukomli a do Lohožska, potom jsem se obrá-
til válečně na Dručsko a pak k Černihovu. A na tu
zimou poplenili Plavci celý Starodub, a já táhl s Čer-
nihovci na Plavce,⁷⁸ a na Desně jsme zajali kníže
Asaduka a Sauka, a družinu jich pobili; a na zej-
trí za Novohradem rozptýlili jsme silné vojsko Bel-
katginovo, a tu jsme jim odňali meče i veškeru
kořisť. A do Vjatie chodili jsme po dvě zimy na
Chodotu i na syna jeho; a ku Kordnu jsem chodil
první zimu; a zase po Izjaslavičích za Mikulín, ale
nepostihli jsme jich; a na to jaro shromáždili jsme

se k Jaroplukovi na Brody. Téhož léta pustili jsme se po Plavcích za Chorol, kteří vzali Horošín; a na ten podzim táhli jsme s Černihovei, a s Plavci s Čitějovici k Měnsku, dobyli jsme města, a nenechali jsme v něm ani čeledína, ani dobytčete. Na
1084 tu zimu šli jsme se shromáždit k Jaroplukovi na Brody, a láskou velikou jsme se sjednotili. A na jaro posadil mě otec v Přáslavi před bratřími, a táhli jsme za Supoj; a když jsme jeli k městu Příluku, potkali nás v nenadání Plavecká knížata, osm tisíc, i rádi bychom se byli s nimi bili, ale zbraň jsme byli poslali napřed [na povozích, i vešli jsme do města; jen Semcu jali jediného živého a několik sedlákův, a naši oněch více pobili a zjímali, i nesměli ani koně pojmouti v ruce, a utíkali na Sulu té noci. A na zejtrí, na den Páně, táhli jsme k Bílé Věži, a Bůh nám pomohl i svatá Boží Rodička: pobili devět set Plavcův a dvě knížata zajali, Bagubarsovy bratry, Aseně i Sakze, a dva muži toliko utekli; a potom na Svatoslav stíhali jsme Plavce, a potom na město Turecké, a potom na Jurjev (táhli jsme) po Plavcích; a opět na té straně u Krasna porazili jsme Plavce; a potom s Rosti-
1087 slavem u Vařína vzali jsme stany. Potom šel jsem do Vladiměře a Jaropluka jsem opět posadil, a Jaropluk zemřel. A zase po otcově smrti i po Rostislavově⁷⁹ bivše se na Sule s Plavci do večera, byli
1094 jsme u Chalepa, a potom učinili jsme pokoj s Tugorkanem i s jinými knížaty Plaveckými; a lidu Glebovu odňali jsme veškeru družinu svou. A potom Oleg na mě přitáhl s Plaveckou zemí k Černihovu, a potýkali se družina moje s ním osm dní o malý zákop, nedadouce jim v ohradu. I zželelo mi se duší křesťanských a vsí hořících i klášterů,

a řekl jsem: „Aby se pohané nevychloubali!“ I vzdal jsem bratrovi (Olegovi) otce jeho místo (Černihov) a sám jsem šel na otce svého místo, do Přáslavi. I vyšli jsme na svatého Borisa den z Černihova, a jeli jsme skrze pluky Plavecké, nemajíce ani sto družiny i s dětmi a s ženami; i oblizovali se na nás jako vlei stojíce, i od převozu i s hor, ale Bůh a svatý Boris nedal mne jim v kořist, beze škody došli jsme do Přáslavi. I seděl jsem v Přáslavi tři léta a tři zimy i se svou družinou, a mnohé strasti trpěli jsme od války i od hladu. I táhli jsme na vojsko jich za Římov, a Bůh nám pomohl, i pobili je a některé zjímali; a opět Itlarovu čeled' pobili 1095 a jich stany jsme vzali, táhnouce za Goltavem. A do Starodubu táhli jsme na Olega, proto že se 1096 byl přidal k Plavcům. I na Buh jsme táhli, a se Svatoplukem na Bonjaka za Ros. I do Smolenska táhli jsme, smířivše se s Davidem. Zase jsme táhli podruhé s Vranice; a tehdaž i Turci přišli ke mně, a z Plavcův Čitějovici, i táhli jsme proti nim na Sulu. A potom zase táhli jsme do Rostova na zimu, a po tři zimy chodili jsme do Smolenska. A tu nyní jdu do Rostova. A opět se Svatoplukem pustili jsme se po Bonjakovi, ale oni nám uprehli,⁸⁰ a nepostihli jsme jich; a potom stíhali jsme Bonjaka za Ros, a nedostihli jsme jeho. A na zimu šel jsem do Smolenska, a ze Smolenska vytáhl jsem po Veliké noci. A Jiřího máti umřela. Přišel na léto do Přáslavi sebral jsem bratry. A Bonjak přitáhl se všemi Plavci k Sněťínu, a táhli jsme na ně z Přáslavi za Sulu, a Bůh nám pomohl, i porazili jsme pluky jich a knížata přednější zjímali. A po Vánocích učinili jsme pokoj s Ajepou, a já pojal u něho dceru 1107 (synu svému), i táhli jsme do Smolenska; a potom

šel jsem do Rostova. Přišel z Rostova opět jsem
 táhl na Plavce na Urusobu se Svatoplukem, a Bůh
 nám pomohl; a potom opět na Bonjaka do Lubna,
 1110 a Bůh nám pomohl. A potom táhli jsme k Vojni
 se Svatoplukem. A potom opět na Don jsme táhli
 1111 se Svatoplukem i s Davidem, a Bůh nám pomohl.
 A k Vyru byli přitáhli Ajepa i Bonjak, a chtěli jej
 vzítí: i táhl jsem k Romnu s Olegem i s dětmi na
 ně, a oni zvěděvše o tom utekli. A potom k Měn-
 sku táhli jsme na Gleba, proto že nám byl lidi za-
 jal, a Bůh nám pomohl, i vykonali jsme svůj úmysl.
 A potom táhli jsme k Vladiměři na Jaroslavice,
 nechtíce snášeti zlomyslností jeho. A z Černihova
 do Kyjeva jel jsem úprkem k otcí, za den vykonal
 jsem tu cestu do nešpor. A všech cest osmdesát
 i tři, velikých, a co krom toho menších nepamatuji.
 A příměří jsem učinil s Plaveckými knížaty bez je-
 dnoho dvacet, i za otce i krom otce, a dal jsem pe-
 něz mnoho, i mnoho svých oděvův. I propustil jsem
 Plaveckých knížat přednějších z okov toliko: Šaru-
 kanovy dva bratry, Bagubarsovy tři, Ovčíných bratří
 čtyry, a všech přednějších knížat jiných sto. A sama
 knížata živá, ježto mi Bůh v ruce dával: Koksus
 se synem, Aklan Burčovic, Tarovské kníže Azguluj,
 i jiných kmetů mladých patnáct; a ty živé zajal
 jsem, posekal i vmetl do říčky do Salnice; po stří-
 dách toho času zabito neméně dvou set přednějších.

A takto jsem se namáhal lovy konaje, proto
 že jsem se usadil v Černihově: z Černihova vy-
 cházeje, až do konce roku po stu jsem uhoníval
 turův vší silou,⁸¹ kromě jiného lovu než turového,
 neb s otcem lovil jsem všelikou zvěř. A toto v Čer-
 nihově konal jsem: koní divokých svýma rukama
 svázal jsem v pouštích 10 až i 20, živých koní,

a kromě toho také po Rosi jezdě jímá jsem svýma rukama tytyž koně divoké. Turové dva mě metali na rohách i s koněm, jelen mě jeden bodl, a dva losové, jeden mě nohama šlapal, a druhý rohama bodl, vepř mi na bedru meč vyrval, medvěd mi u kolena podložení ukousnul, lité zvíře skočilo ke mně na bedra i koně se mnou povalilo: a Bůh beze škody mne zachoval. I s koně jsem mnoho padal, hlavu jsem si rozbil dvakráte, a ruce i nohy své jsem si zranil v mladosti své, nedbaje života svého, ani šetře hlavy své. Co měl konati můj poddaný, to sám jsem vykonal, díla na vojně i na lovích, v noci i ve dne, v parnu i v zimě, nedaje sobě pokoje. Nehledě na náměstky, ani na biřice, sám jsem dělal, co bylo potřeba; veškeren rád i v domu svém já také jsem zachovával, a mezi lovci lovčí rád sám jsem držel, i mezi koníři, i co se dotýče sokolů a jestřábů. Též i chudého sedláka i ubohé vdovy ujímá jsem se, aby mocní jim neubližovali, a k církevnímu řádu i ke službě boží sám jsem přihlížel. Však nemějte mi za zlé, děti mé, ani kdo jiný, toto přečta: neb nechválím sebe, ani své smčlosti, ale chválím Boha i velebím milost jeho, jenž mě hříšného a chatrného tolik let ochránil od těch příhod smrtných, a nelenivého mě chatrného byl stvořil, i potřebného ke všem pracem lidským. A přečítajíce toto písmo, mějte se rychle ke všem pracem dobrým, oslavujíce Boha se svatými jeho. Smrti tedy, děti, nebojte se, ani ve válce, ani od zvěři, ale konejte práci mužnou, jak vám Bůh poskytne. Neb když já ani od války, ani od zvěři, ani od vody, ani s koně spadaje, nevzal jsem škody, tehdy nikdo z vás nemůže škody vzíti, ani života pozbyti, pokudž nebude od Boha

poručeno; a když od Boha (nařízena) bude smrt, tehdy ani otec, ani máti, ani bratří odvrátiti jí nemohou. Však jest-li dobré opatrovati se, boží opatrování lepší jest lidského.

B. List k Olegovi.

1096 O já velmi ztrápený a zarmoucený! Mnoho se potýkáš se srdcem a odoláváš, duše, srdci mému; neb poněvadž jsi nesmrtelná, pomyšlím, jak státi nám bude před strašným soudcem, neučiníme-li pokání a nesmíříme-li se mezi sebou. Neb praví-li kdo: Boha miluji, ale bratra svého nemiluji, lež jest.^{a)} A opět: Neodpustíte-li provinění bratrovi, ani vám odpustí otec váš nebeský.^{b)} Prorok praví: Nehněvej se příčinou zlostníků, ani záviď těm, kdo páší nepravosť.^{c)} Což jest dobré i krásné, když bratří jsou svorni! Ale toto jest ďábelské vnuknutí: bylyť války i za moudrých dědů našich, za dobrých a blahoslavených otců našich; neb ďábel nechce dobrého rodu lidskému, (ale) ve svádu přivádí nás. A toto jsem ti napsal, poněvadž přinutil mě syn tvůj, jehož jsi křtil, ^{d)} a jenž sedí blízko tebe; poslal ke mně muže svého i psaní, řka: „Srovnejme se a smířme se! bratr můj ^{e)} sice zahynul, ale my dva jemu nebudme mstiteli, nébrž vložme (pomstu) na Boha, a ti (kdo jsou vinni) stanou před Bohem; ale země Ruské nepohubme.“ A já vida pokornost syna svého, zarmoutil jsem se, a Boha jsem se zhrozil, i řekl jsem: On v mladosti své a v neroz-

a) Jan IV, 20. — b) Mat. VI, 15. — c) Žalm XXXVI, 1. — d) Mstislav, syn Vladimírův, jemuž byl Oleg na křtu kmotrem a tak jeho křestným otcem. — e) Izjaslav, jenž zahynul v bitvě. Sr. str. 186.

umu takto se pokořuje a na Boha ukládá! Já člověk jsem hříšný více než (jiní) všickni lidé. Poslechl jsem syna svého, a napsal jsem ti list: zdali jej přijmeš dobře anebo hanlivě, obé pak uzřím na písmu tvém. Neb slovy těmito předešel jsem tě prvé v tom, čehož jsem se nadál do tebe, v pokornosti a v pokání, chtě od Boha starých svých hříchův odpuštění. Neb Hospodin náš není člověkem, ale Bohem všeho světa, jenž v okamžení vše stvoří, co chce; ten sám přetrpěl hanění i plvání i bití, a na smrt se vydal, vládná životem i smrtí: a my co jsme? lidé hříšní, zlí, dnes živi a zejtra mrtvi, dnes v slávě a ve cti a zejtra v hrobě a bez památky, a co jsme nashromáždili, rozdělí sobě jiní. Viz, bratře, otce naše: co vzali oba s sebou? neb nač jsou jim oděvy? než toliko (to prospělo jim), co jsou učinili duši své. Kéž bys byl, bratře, poslal ke mně prvé, a těmi slovy mě předešel! Když pak zabili dítě mé i tvé před tebou, a když jsi uzřel krev jeho i tělo uvadlé, jež jako květ nový bylo vykvětlo, když jsi jej uzřel jako beránka zabitého, musil jsi říci, stoje nad ním, vnikna v myšlénky duše své: „Běda mně, co jsem učinil! úklady strojiv jeho nerozumu, pro nešlechtnost tohoto vrtkavého světa vyhledal jsem sobě hřích, a otcí i matěří slzy!“ I měl jsi říci s Davidem: Já znám (přestoupení svá, a) hřích můj přede mnou jest ustavičně.^{a)} Ne pro krve prolití pomazaný boží David, ale proto, že se dopustil cizoložství, posypal hlavu svou a plakal hořce v onen čas; i odpustil jemu provinění jeho Bůh. A k Bohu měl jsi se obrátiti s pokáním, a ke mně jsi měl poslati list potěšný,

a) *Žalm L, 5.*

i snachu mou poslati ke mně, poněvadž není v ní nic zlého ani dobrého, abych obejma ji oplakal muže jejího i tu svatbu jich, na místo písně; neb neviděl jsem jich první radosti, ani jich sňatku, za hříchy své! A pro Boha! odpusť ji ke mně brzy, s prvním poslem, abych přestana s ní plakati, posadil ji na místě tomto; i sedne jako hrdlička na suchém stromě želejíc, a já utěším se v Bohu. Tou totiž cestou šli dědové i otcové naši: smřf od Boha jemu přišla, a nikoliv od tebe. Kdybys byl tehdáž svou vůli provedl a Murom vzal, ale Rostova nebral a poslal ke mně, byli bychom se o to srovnali; ale sám rozuměj, zdali by slušelo, abych poslal já k tobě, čili ty ke mně? A jest-li že jsi přikázal (mému) dítěti: „Pošli k otci!“ desetkrát jsem poslal já (k tobě). Divno-li, že umřel ti muž v tažení válečném? však lepší jsou pomřeli, i rodové naši. Ale neměl jsi vyhledávati cizího, ani mne v hanbu a v zármutek uváděti. Neb i chlapečci k tomu ponukali, aby sobě něco získali; ale onomu získali zlé! A když se budeš káti Bohu, i mně učiníš srdce dobré; pošli posla svého anebo kněze, a napiš list s opravdivostí, a pak i vládu obdržíš po dobrém, a naše srdce k sobě nakloníš, a budem lepší nežli prvé. Nejsem ti nepřitelem, ani mstitelem; nechtěl jsem viděti krvi tvé u Starodubu: ale nedejž mi Bůh viděti krvi od rukou tvých, ani z rozkazu svého některého bratra! A lhu-li, ať Bůh mě soudí i svatý kříž! A jest-li že jsem se hříchu dopustil, proto že jsem na tě táhl do Černihova, příčinou pohanů: však se toho kám,⁸² a ústně jsem toho bratřím pozelel i znovu to povídal, neb jsem člověk. Jest-li ti to dobře, zůstaň při tom; pakli ti to zle, tehdy ať ti sedí syn tvůj křestný s ma-

lým bratrem svým, jedouce chléb dědovský, ano ty sedíš ve svém; a o to se (s nima) smluv. Jest-li že ty dva chceš zabiti, tehdy je tam máš! Neb nechci já zlého, ale dobré chci bratřím i zemi Ruské. A chceš-li ty násilím, (pomni, že) my dva dávali u Starodubu tobě otčinu tvou, majíce se k tobě laskavě. Však Bůh toho svědkem, že s bratrem tvým umlouvali jsme se; ale nepomůže umlouvat se bez tebe. I neučinili jsme ničehož zlého, ale pravili jsme: Pošli k bratrovi, abychom se srovnali. Jest-li že kdo z vás nechce dobrého, ani pokoje křesťanům, tehdy ať na onom světě duše jeho neužří pokoje od Boha. Nemluvím k tobě z přinucení, aniž mám po Bohu kterou toho potřebu; sám uslyšíš; ale duše má jest mi dražší nad veškeren tento svět. Na posledním soudu prokáže se, že nejsem odpůrcem, a tak dále.

C. M o d l i t b a.

Nejvyšší moudrosti učiteli i dárce rozumu, karateli nerozumných a sprostných zástupce! utvrď v rozumu srdce mé, Pane! ty uděl mi slovo otcovské, neb toto nezbrání, abych ústy svými zvolal k tobě: Milostivý! smiluj se nad padlým. Doufání moje Bůh, útočiště moje Kristus, ochrana moje svatý Duch. Naděje i ochrano má, (nejsvětější Trojice!) nepövrhni mnou, dobrotivá! neb tebe maje za pomocnici v zármutku i v soužení i ve zlobách všech, i tebe oslavuji, přeslavná! I rozumějte a vizte, že já jsem Bůh; vyzpytuj srdce a vyzvěď mysl, zjev skutky, lituj hříchův, buď soudcem sirotku i chudému i sprostému. Skloň se, duše má! a považ skutky své, jež jsi učinila, před oči své přines je, a dej teci krůpějím slzí svých, i oznam zjevně ko-

nání i všecky myšlenky Kristu, a očisti se. Ondřeji svatý, otče přebлаžený, pastýři Křitský! nepřestávej prositi za nás, kdo tě ctíme, abychom pozbyli všickni hněvu i zármutku, a poškvrn i hříchu i také strastí, ctíce věrně památku tvou. Ochraň město své (Kyjev), panno, Matko čistá! kteréž o tobě věrně vládne, ať se tebou silíme a v tobě máme naději, přemáháme všecky pŕŕtky, porážíme nepřátely, i konáme poslušenství. O přeslavná Máti, kteráž jsi porodila všech svatých přesvaté Slovo! přijmi nynější oběť, a od všelikého neštěstí i od přichozí muky obraň těch, kdo k tobě volají. Modlíme se k tobě, sluhové tvoji, i skláníme před tebou kolena srdce svého; nakloň ucha svého, čistá! a spas nás, kteří se neustále pohřřžujeme v zármutcích, i zachovej od všelikého plenění nepřátelského město své, Boží Rodičko! Zachovej, Bože, dědictví svého, promiň všecka naše prohřešení, maje nad námi, kteří nyní tebe prosíme, zemské smilování, jakož tě toto smilování na zemi bylo porodilo bez semene, když jsi ráčil obleci se, Kriste, v člověčenství. Odpusť mi, Spasiteli! zrod' se i zachovej po zrození svatyni, ježto tě zrodila, když se posadíš soudit skutků mých, jako hříchu prostý a milostivý, jako Bůh a lidumil. Panno přechistá, nejsvětější, bohumilá, věrných napravení! spas mě zahynulého, k Synu tvému volajícího. Smiluj se nade mnou, Hospodine! smiluj se; když budeš souditi, neodsuzuj mne v oheň, ani obviňuj mne horlivostí svou; prosí tebe Panna čistá, kteráž tě, Kriste, zrodila, i množství andělův, i sbor mučeníkův. O Kristu Ježíši, pánu našem, jemuž přísluší česť a sláva, Oci i Synu i svatému Duchu, vždy i nyní i na věky věkův.

Poznamenání.

Ke str. 4.

1) *Vlak*, *κλακτ*, *волоκτ*, *přivlaka*, *прѣκλακѧ*, *персколокѧ*, jest úzký pruh země mezi dvěma splavnými vodami, přes který vláčením po suchu přepravovaly se skrovnější lodi, anebo také zboží se převáželo, aby po vodě dále jíti mohlo. Normané užívali přitom od starodávna způsobu toho, že loď i s nákladem naložili na koleśa. Vlak, o němž tuto řeč, ležel na prastaré cestě vodní z moře Varažského neb Baltického po Nevě a jezeře Ladožském, Vlchovu, jezeře Ilmském, Lovoti a Dněpru do moře Ruského, jinak Černého nebo Pontu, o kteréžto cestě kromě Nestora mluví také Konstantin Porphyrogeneta A. I. u Stritt. II, str. 982, a Adam Bremenský, Hist. eccl. II, cap. 13. Od vlaku tohoto měla jmeno své Čuď Závlačská, t. země Čudská, ležící za vlakem. Jiná přivlaka, která též spojovala Baltické moře s Černým, byla mezi řekami Dvínou a Vlhov. Takové přivlaky ovšem skrovné míry i důležitosti, byly také v Čechách, jakož o tom svědčí jmena místní v někdejších krajích Kouřimském, Boleslavském i Žateckém.

Ke str. 5.

2) Skoro týmž způsobem, jako tuto popsáno, dějí se lázně v krajinách severních říše Ruské po dnešní den.

Ke str. 9.

3) *Tryzna* jmenují se jisté hry bojovné, záležejíce v zápasení, dostíhání i jiných podobných zábavách, ježto Slované pohanští konali nad tělem zemřelého. Obsírněji psal o tom Dobrovský v „Abhandlungen der böhm. Gesellschaft der Wissenschaften, 1786.“

Ke str. 13.

4) *bojar*, *bojařin*, *болярѣ*, *боляринѣ*, nejvyšší šlechta, hřec. *ἄρχων*, *princeps*, *procerum v. optimum unus*.

Ke str. 14.

5) Bielowski v Monum. Polon. hist. I, 845 má za to, že Oskold a Dir omylem u Nestora položeni jsou za dvě osoby. Pravíť Nestor o nich sám, že nebyli z plemene Rurikova bojarové, nébrž cizí. V jazyku skandinávském slove však „cizí“ *oskyllid*; z tohoto pak „oskyllid“ udělala pověst národní ruská jméno vlastní, a takto z jediného „cizího Dira“ muže dva: Oskolda i Dira. Domnění toto má do sebe skutečně mnoho k pravdě podobnosti, a dá se i jinými také důvody hájiti než toliko jazykozpytnými. V letopisu Nestorově přicházejí Oskold a Dir vždy pospolu, jakožto nerozluční blíženci, a vždy se jmenuje napřed Oskold a potom Dir; ale Arabové, kteří onoho času s Kyjevem vedli obchod, znají jen Dira samého jakožto mocné kníže v zemi Slovanské, o Oskoldovi pak nevědí ničehož. Masudi, spisovatel arabský z první polovice věku X, opakuje starší zprávy krajanů svých o Dirovi v tato slova: „Ze všech knížat slovanských nejmocnější jest kníže Dir: máť veliká města, zemi dobře vzdělanou a mnoho vojska. Kupci muhametanští přicházejí do hlavního města jeho.“ Viz D'Ohsson: Des peuples du Caucase, Paris 1828, str. 88. Podlé pravidla v jazycích germanských musiloť ovšem přídavné „oskyllid“ předcházetí před jmenem vlastním „Dir“, a tento pořádek zůstal i potom, když v prodlení času podání národní ze přídavného jména učinilo také jméno vlastní. Co se pak dotýče Oskoldovy mohyly na Břestově, o které mluví Nestor, dostatečně známo jest, že každá oblíbená pověst národní ráda se připojuje k místu některému, aby jí vydávalo svědectví, že skutečně tak se přihodilo.

6) *eparch*, *еπαρχъ*, *ἐπαρχος*, náměstek, místodržící, vladař císařský.

Ke str. 16.

7) *tři sta hřiven*, t. j. asi sto a padesát liber stříbra. *Гривна*, *grivna*, znamená v jazyku staroslovanském i staročeském vlastně ozdobu na hrdlo ve způsobu řetězu nebo pásky buď ze zlata, ze stříbra neb z jiného kovu, aneb i také z perel, lat. *collare*, *monile*, kteréžto se zároveň také užívalo na místo peněz. Z toho patrně, že cena takové hřivny byla velmi rozličná. Později však ustálilo se slovo *hřivna* ve smysl takový, že znamenalo jistou váhu zlata nebo stříbra, totiž asi půl libry, kteráž přicházela v obchodě co peníz počítací. Dle

Karamzina hřivna stříbra zavírala v sobě 16 lotův, a hřivna zlata 56 dukátův. Istor. Gosud. Ross. I, 385. Viz Pravda Rus. I, 172.

8) *po penízi*, v orig. по филлагоу, rozuměj totiž: z každého rádla nebo pluhu; jakož i Vjatici platili Kozarům по филлагоу отъ рала. Srov. l. 964. Tento филлагъ neb стлагъ, pol. szelag, jest got. skilings, anglos. scilling, stsev. scillinger, něm. *Schilling* atd., jenž se rovnal v ceně hřeckému zlatníku, jakož patrně ze Zakonníka císa. Konstantina: да дѣстѣ 30 стлазъ речикъ златицъ. Viz I. I. Srezněvského: Čtenija o drev. rus. ljetopisjach, str. 43. Takových peněz neb zlatníků (aurei, byzantii, solidi) razilo se z jedné hřecké libry zlata 72 a každý jich vážil našich 70 gránů neb zrn; byl tedy o pětinu těžší než holandský dukát, jenž váží toliko 57 zrn. Velmi důkladně o starých mincích ruských psal Krug v díle svém: Zur Münzkunde Russlands, 1805.

Ke str. 18.

9) *ochtoik*, οχτοικῆ, ἡ οκτώηχος, osmihlasník, kniha zpěvů kostelních církve pravoslavné, obsahující rozličné hymny, dle církevních slavností na osm hlasů neb nápěvů vzdělané a spořádané. Sepsána jest podlé ochtoika hřeckého, za jehož původce se pokládá mnich Jan Damašský († po 754).

10) Srov. Dobrovského zajímavé kritické poznámky k této Nestorově kapitole o SS. Kyrilu a Methoději, apoštolech slovanských, v Müllerově „Altruss. Gesch. nach Nestor, str. 193—207.

Ke str. 19.

11) *o nichž oznámeno jest* položeno jen pro vyplnění místo slov: иже соуть Толкокины ve vyd. A. K., u Mikl. иже соуть толкокины, a u Biel. иже сѣтъ тѣлкокины, čehož na ten čas na jisto vyložití nelze. Strojev v Sof. Vrem. domnívá se, žeby místo толкокины mělo býti Колыкины; jiní pak čtou ovšem s věčší ku pravdě podobností: иже сѣтъ Словкыне. O národech slovanských, jež Hřekové nazývali Velikou Skythií, a mezi kterými Nestor také skutečně jmenuje Tiverce, mluveno již výše na str. 8.

Ke str. 20.

12) *Rota*, v orig. stojí ключъ, klíč, t. spolek; srov. ключици сѣ, spolčiti se, srotiti se. Takový vojenský spolek nazýval se někdy u nás *rota*, i obsahoval 6, 10 až i 100

mužů, kteří sluli *rotníci*. A však i slovo *Варяги* znamená také rotníky (v. t.); a protož podobá se, že slovo *ключъ* jest toliko výklad normanského *vár*, anglos. *vaer*, přísěžný spolek, rota.

13) *úklad*, *оукладъ*, znamená vůbec uloženou daň neb povinnost, tak jako v jazyku staročeském.

Ke str. 21.

14) *plachty povlačité Rusům, a Slovanům hedvábné*, *пра паволохиты Роуци, а Словеннымъ копринныты. Павлака, по-клака, поволока, povlaka* znamená vůbec tkaninu, kterou se něco povláčí neb potahuje. Tuto však rozumí se teničké drahé plátno, ježto slove *kment*, *byssus*, jakož i v biblí české, psané písmem hlaholským, v 2 Paral. IV, 21 slovo *byssus* vyloženo: *povlaka bílá*. V překladu chtěl jsem raději zachovati staroslovanské *povlaka* nežli cizí *kment* (z něm. Gewand). Místo *пра копринныты*, plachty hedvábné, od *копринна*, hedvábí, jakož čte Miklošič, čtou jiní *кропийныты*, *копнинныты*, kopřivné, od *копринна*, kopřiva. Dávám tuto čtení Miklošičovu přednost, proto že jest přirozenější a k věci příhodnější. Oleg chtěl totiž ukázati vítězství své drahocennými plachtami svých lodí; dal-li tedy Rusům *kmentové*, nemohl dáti Slovanům špatných *копřивныхъ*, maje dosti tolikéž vzácných hedvábných. Krom toho jest více než pochybné, a nedá se nikoli dokázati, žeby Hřekové toho času byli tkanin *копřивныхъ* vůbec užívali, tím méně v takové míře, aby se z nich bylo mohlo nadělati p'achet lodních! Konečně také sluší pamatovati, že tkaniny *копřивné*, jakož ze zkušenosti se ví, jsou tak pevné jako *konopné* a *lněné*, a žeby jich vítr nebyl tak snadně roztrhal jako hedvábných a *kmentovýchъ*.

Ke str. 22

15) *muži*, v orig. *карлы*. Mnozí mají za to, že toto *karly* jest osobní jmeno posla Olegova, tak jako jmena následující. *Karl* znamená v jazyku švédském vůbec muž, a v dalším smyslu muž znamenitého, hrdinu, vojvodu, vladaře. V jazyku germanském přešlo to slovo na jednu stranu v jmeno vlastní: *Karl*, a na druhou zvrhlo se ve smysl potupný: *Kerl*. Ze vlastního jmena císaře Karla příjímím Velikého, jakož se velmi podobá, pošlo také litev. *karalus*, čes. *král*, pol. *król*, rus. *король* atd. Ve smluvách Olegových se Hřeky přichází to slovo dvakrát, ale pokaždé na počátku jmen poslů ruských,

kdež dobře se hodí co slovo obecné, jež oznamuje stav osob následujících, nápodobně jako ve smlouvě z roku 945: *My z rodu ruského poslové i hosté* atd. Z příčiny té, a také že v obojím poselství ruském léta 912 i léta 945 výslovně se praví, že посла Олгы а потом Игорьъ ижеа скомъ atd., mám za to, že slovo карлъ na obou místech svrchu dotčených také v tomto prvotním smyslu jeho co „muž“ pojmouti náleží, totiž: посла къ нима къ городъ карла Фарлофа, Керымжа atd.; a tuto: Мы отъ рода роусьскаго карли: Пнзгелъдъ, Фарлофъ atd. Při dvoře knížat ruských byli tito muži knížecí družinou, činíce zvláštní třídu lidu, střední stav mezi bojary a mezi prostým poddaným národem. Jak důležité měli působení v dějinách ruských, vidíme z kroniky Nestorovy: bývali ve válkách vojvodami, v městech knížecími náměstky, ve vyjednávání s cizími mocnostmi posly. Srov. Srezněvského: Čtenija, str. 38. — A. Bielowski, str. 849, dokazuje podlé Arcybyševa, že i páté jméno: Гоуды znamená jistou obyvatelskou hodnost, srovnává je se šved. *gods* a něm. *gut*; a na str. 890 domnívá se, žeby se mělo čístи вжды, t. sedláci, svobodní držitelé gruntů a polí. A však toto jméno přichází také ve smlouvě z roku 945: Алкардъ, (сѣлѣ) Гоудокъ, kdežto žádné pochybnosti býti nemůže, že znamená osobu bojarskou, touž bez pochyby osobu, která léta 912 sama byla poslem v Carohradě.

Ke str. 26.

16) *pismem Ivanovým, Ивановъмъ писаниемъ*. Krug v Krit. Vers. zur Aufklär. der Byzant. Chronol., str. 79 dokazuje, že v hřeckém originalu bylo napsáno: διὰ χρυβάρεως γραμματα, cinobrovým písmem, proto že císařové hřečtí podpisovali se v listech svých barvou červenou z cinobru neb rumělky připravenou, a že podlé toho v překladu ruském musilo býti: кинокриѣмъ писаниемъ, což však nevědomými a nepozornými přepisovači změněno v Ивановъмъ писаниемъ. K domnění tomuto přistoupili také Karamzin I, 327 a Pogodin, Nestor 134. Naproti tomu poznamenal Miklošič 202, že v listinách srbských, ježto se ve mnohém řídily dle listin hřeckých, někdy také se písař jmenuje.

Ke str. 27.

17) Tato bajka o koni Olegově jest patrně původu skandinavského a jen do Rus přenešena. Islandská „Saga af Oer-var Oddi“ totiž vypravuje, že král norvežský Oervar Odde, syn

Grimův, měl koně, jenž se jmenoval Fax. I prorokovala jemu věštice, že tento kůň bude příčinou jeho smrti. Král dal koně zabiti a pohřžiti v bařinu a nad ním nasypati mohylu. Potom odebral se z vlasti své za moře, a teprv po 300 letech se zase navrátil. I vzpomněl si pak na svého koně a šel se podívat k jeho mohyle; tu dal kopati, řka, že již nemá se čeho báti od něho. A když vykopali zpukřelou hlavu koňskou, otázal se okolostojících, zdali jí za hlavu koňskou poznávají? Ti přisvědčili, a král doložil, že to jest hlava Faxova, obra- ceje ji svým kopím. V tom vyskočilo z hlavy hádě a bodlo jej do kotníka, od čehož potom opuchnul a zemřel. Viz Tor- faei Historia Norvegica, I, p. 275, a výňatky u Schlötzera III, 346 a Biel. I, 849.

Ke str. 30.

18) *domestik*, náčelník vojska domovního pozdějších cí- sařů hřeckých; *patricius*, vysoký titul čestný, počínajíc od času císaře Konstantina Velikého.

Ke str. 31.

19) O této porážce Rusův má současný Němec Luit- prand zprávu, která vypravování Nestorovo zúplna stvrzuje. Byl v letech 946 i 968 poslem v Carohradě a píše takto: „Jest jistý národ v půlnoční krajině, jež Hřekové podle po- vahy těla nazývají *Ρούσος*, Rusy, my (Němci) pak podle po- lohy místa je jmenujeme Nordmanny. Neb v jazyku něme- ckém slove *nord* půlnoční strana, a *mann* člověk; a protož můžeme Nordmanny nazývati půlnočními lidmi. Byl pak ná- rodu tohoto král jmenem Inger (Igor), jenž sebrav tisíc a je- ště více lodí přišel do Carohradu. Což když uslyšel císař Roman, počal se v mysli velmi nepokojiti, neb lodní vojsko své byl poslal proti Saracenům a k opatrování ostrovův. A když takto pro mnohé starosti po několik nocí nemohl spáti, a Inger veškeré při moři ležící krajiny plenil, oznámeno jest Romanovi, že tu jest 15 z polovice rozbořených korábův (*χειάνδια*), kterých tu lid pro jich stáří zanechal. Slyše to cí- sař, povolal k sobě *τοὺς καταφύτας*, to jest ty, kdo dělají ko- ráby, a řekl jim: Pospěšte bez meškání a spravte koráby, které tu zůstaly. Avšak i přístroj, jímž se metá oheň, neto- liko v předu postavte, ale i v zadu, i po obou stranách ko- rábů. Když pak podle rozkazu jeho zřízení byli korábové, ustanovil na nich muže velmi opatrné, a nařídil, aby se s krá-

lem Ingerem potkali. Tehdy oni vyjeli, a jak mile je spatřil král Inger plouti po moři, rozkázal vojsku svému, aby je zajali živé a nezabíjeli jich. Tehdy Bůh litostivý a milosrdný, jenž ty, kdo jeho ctí, jeho velebí, jeho snažně prosí, nejen ráčí chrániti, ale i vítězstvím obdařiti, spůsobil, že bylo tehdáž moře tiché a bez větru. Neb jinak bývalo by Hřekům pro metání ohně nesnadno. Když pak se octli u prostřed Rusův, vůkol sebe metali oheň. Vidouce to Rusové, spěšně z lodí do moře se vrhali, raději chtěje se utopiti než uhořeti. Někteří jich oděním a přílby obtíženi skákali do hlubiny mořské, aby již nikdy z ní nevyšli; jiní pak plovající, i ve vlnách mořských pálení jsou, a nikdo jich toho dne neušel, kdo se nezachránil útekem k zemi. Neb lodi ruské, jsouce malé, projdou i tam, kde jest velmi málo vody, čehož korábové hřečti pro svou hlubokost učiniti nemohou. Inger potom u velikém zmatku navrátil se do země své. Hřekové pak dosáhnuvše vítězství, vrátili se s radostí do Čarohradu, vedouce s sebou mnoho zajatých. Tyto pak všecky Roman, u přítomnosti krále Hugonova posla, mého totiž otčima, stíti kázal. Antapod. V, rozd. 15 u Pertze III, 331.

20) Zpráva tato vzata jest od spisovatelův byzantských, kteří ji skoro týmiž slovy vypravují; ale Nestor pochybil zde v počtu let, neb Simeon umřel již léta 927 dne 27 května, jakož Assemani dokázal. Jiří Kedren v Hist. Comp. II, 625, vyd. Paříž., vypravuje ten příběh takto: Měsíce Května, indikta XV, Simeon kníže táhl na Charváty: ale byl od nich v úžinách horských v boji poražen a ztratil veškeré vojsko své. Biel. 853.

Ke str. 52.

21) Slovem *hosté*, *госте*, rozumějí se ve všech těchto smluvách kupci ruští, kteří s říší Byzantskou vedli obchod. Tito kupci požívali již od starodávna znamenitých výsad a práv, a ještě v 17tém století byli zvláštní třídou úředníků dvorských a korunních. Viz Schlötzer III, 281. Po tu dobu stav kupecký v Rusích podlé vysoké šlechty jest nejdůležitější i nejzámožnější; jestiž to vlastně pravé jádro národa Ruského.

22) *neř*, *нечн*, v jazyku stsl. rodu mužského, znamená syna sestřina, sestřence; v jazyku českém *neti*, *neř*, rodu ženského, znamená dceru sestřinu, sestřenici; v jazyku srbském

přichází to slovo v obou rodech: *netjak* sestřenec, *netjaka* neb *netjakinja* sestřenice. Slova k tomuto příbuzná z jiných jazyků indoeuropských viz v Mikl. Lexicon Paleoslov.-graecolat., 444.

Ke str. 37.

23) Schlötzer IV, 47 poněkud pochybuje, žeby tato smlouva Igorova, jakož i předešlá Olegova, byly pravé, proto že prý nic podobného ve středověku nenalezl, a také že se v těch dvou smlouvách mnohé opakuje. Müller 208 a 212 však již určitě vyhlašuje obě smlouvy za podvržené, z příčiny té, že jsou prý psány v jazyku slovanském; neb kdyby prý takových smluv bývalo, musily by sepsány býti v jazyku varažském anebo hřeckém, proto že jen těchto dvou národů se týkají. Avšak ve smlouvách není nikdež řeči o Varazích, nébrž o Rusích a o Rusi, t. o zemi Ruské, kteréžto jmeno již tehdaž zahrnovalo v sobě Varahy Rusy i Slovany. Viz str. 16, l. 882. A co se dotýče jazyka varažského neb skandinávského, vědomo jest, že se nikdy v Rusích neujal; neb Skandinavci přišedše do země co panující lid, slili se brzy s domácím národem slovanským, naučivše se jeho jazyku. Jiní opět zavrhovali ty smlouvy proto, že o nich spisovatelé byzantští mlčí. Tato námítka však odpadla, jak mile se bedlivěji proskoumaly jich spisy. Námítku pak o domnělé neshodě v chronologii vyvrátil dokonale dějepisec ruský J. Fil. Krug. Zbývala ještě jen otázka, v kterém jazyku ty smlouvy byly sepsány? Tu otázku důkladně rozřešil prof. Nik. Lavrovský ve spisu svém: O Vizant. elementě v jazykě dogovorov Rus. s Grekami, 1853, dokázav nade vší pochybnost ze vnější formy jich vůbec, ze stavby period, ze zvláštností skladebních, i z jednotlivých slov a výrazův, že sepsány byly původně v jazyku hřeckém a zároveň s některými změnami přeloženy na jazyk slovanský. I Miklošič Chron. Nest. str. IX uznává ty smlouvy za pravé, z příčiny té, že obsahují skoro sama toliko jmena švedská, kterých potom po věku Nestorově nikdo nemohl sobě vymysleti, neb velmi záhy přišla u Rusů v zapomenutí. Již Rurikův vnuk a Svěaldův syn mají jmena slovanská.

Ke str. 39.

24) *vážnice*, v orig. *прѣвѣщичице* n. *перевѣщичице*, převěšičiště. Slovo toto vykládají rozličně: někteří domnívají se, že

znamená přívoz; jiní praví to býti místem, kde se rozvěšovaly síti k lovení ryb anebo zvíři atd. Polský překladatel položil prostě „przewioś“, budiž to co koli. Nevím, proč by byla Olga věci takové, jakož se tuto praví, chtěla zřizovati; neb kde jest potřeba přívozu, anebo kolů k rozvěšování sítí, zřídí si to lidé sami. Jediný I. I. Srezněvský, jakož za to mám, právě to slovo vyložil ve spisku svém: Čtenija atd. 42 jakožto místo, kde se chovaly národní váhy, jichž držení náleželo knížeti, dokládaje se přitom starého překladu proroka Jerem. XXXII, 10, a potom Rus. Pravdy. Pocházíť *вѣсницѣ* od slova *вѣснѣ*, váha, a znamená místo, které k vážení věcí ustanoveno jest, v češtině: *vážnice*. Taková vážnice bývala v Kyjevě vně města, a Olga zřizovala vážnice po Dněpru a po Desně. Z toho patrně, že vážnice bývaly na splavných řekách, jediných to cestách, po kterých se tehdáž vedl obchod. Bylyť to vlastně *veřejné vládní váhy* k vážení zboží obchodem přicházejícího i odcházejícího, z něhož se platilo clo do komory knížecí. K rozmnožení důchodů knížecích směřovalo nejen toto, ale i všecka ostatní zřízení Olžina, ježto se v tomto článku pod l. 947 jmenují. Ostatně přichází slovo *vážnice*, ve smyslu co váha veřejná k vážení zboží za příčinou cla placení, také v češtině. Viz Jungm. Slovn.

25) *dvůr domestikův*, *дворъ domestikovъ*, totiž nádvorních zpěvákův. Zpěv nádvorní chrámový přijali Rusové od Hřekův. Léta 1051 přijeli do Kyjeva, povoláni byvše Jaroslavem, velikým knížetem, tři zpěváci hřečtí se svými rodinami a naučili Rusy tomuto zpěvu nádvornímu při službách božích. Step. kniga I, 224 a Nikon. ljetop. I, 142.

26) *kamenná věž*, *теремъ камень*, stslav. také *трѣмъ*, věž, z řeck. *τέρεμνον*, dům o několika patrech. Stpols. *trem* neb *trzem* znamená dle Biel. pokoj horní neb patrový, kdež obyčejně ženy přebývaly. Maď. *terem* jest síň.

Ke str. 40.

27) *v přehybech u velikých spinadlech*, *къ перегибѣхъ къ великихъ сжстѣгахъ*. *Перегибъ*, *прѣгибъ*, přehyby, také záhyby na oděvu, něm. Falten; *сжстѣгъ*, v čes. formě soustuhy, jinak spinadla, něm. Spangen. Široké svrchní oděvy s velikými spinadly bývaly v obyčeji netoliko u Slovanův, ale i u jich sousedů, Čerkesů. Na břehu řeky jmenem Etoko,

kteráž střednitelně padá v Kumu, v nynějším Kavkazsku, stojí na jednom kurhaně neb mohyle pomník, od země čtyry aršiny vz-výši, z jediného kamene vytesaný. Jestli to podoba mladého muže, jenž na hlavě má vyšívanou čepici a na sobě oděv, podobný nynějšímu čerkeskému bešmetu. Zapnut jest čtyrmi čtyrhranými spinadly a má kolem sebe úzký, vyšívaný pás. Pomník tento pochází, dle hřeckého nápisu, jenž se na něm nalézá, ze 4ho století po Kr.; lid nazývá jej Bakan Dauův syn. Viz Bergé: Sagen u. Lieder des Tscherkessen-Volkes, Leipzig 1866, str. 33.

Ke str. 41.

28) *aby na ně šli*. Vydání A. K. str. 24, a Biel. 599 mají: **пѣти на нѣ**; Mikl. 32 opravuje: **пѣти на нѣмъ**. Mám za to, že prepisovateli mezi **н** a **н** jen vypadlo **о**, a že má býti: **пѣти на нѣмъ**.

29) *všecky dvory zplanuly ohněm*. Příkladů takového dobývání měst uvádějí kroniky normanské několik. Týmž způsobem také pomocí vrabcův spálil prý Gurmund se Saxonu město Cirecestrii (Chichestre) v Britaňsku. Téhož prostředku také užil Harald dánský v Sicilii. Viz Kruse: Chron. Nordm. str. 171 a 445. Žeby zapálení města Iskorstěni či Korostěni pomocí holubů a vrabců byla pouhá bajka skandinávská, jen na Olgu přenešená, jakož Bielowski I, 855 soudí, není těmi normanskými příklady ještě nikoli dokázáno; ale spíše podobá se, že jak Normané, tak i jiní národové, tohoto prostého prostředku při dobývání měst podle příležitosti od starodávna užívali. Však i Veleslavín vypravuje ve svém Kalendáři hist., str. 510, že když léta 1421 někteří z knížat a kurfirstů Říšských s markrabím Mišenským oblehli město Žatec, Němci ležíce lapali holuby a vlaštovice, a vázali k nim sirné svíčky, chtěje město zapáliti; ale nepodařilo se jim, pro opatrnost měšťanův. Hájek pokládaje týž příběh omylně na rok 1422, praví, že Němci lapali holuby a vrabce a sirné svíčky jim vázali na ocasy. Známé také jest z knihy Soudců XIV, 4 a 5, o Samsonovi, že nalapav lišek, uvázal jim k ocasům hořící pochodně a tak popálil obilí, vinice i sady Filistinských.

Ke str. 43.

30) *úroky, оуроки*, vlastně co určeno, totiž ustanoveno neb nařízeno jest. Avšak hledíc i k jiným nařízeným povinnostem, ježto se zde zároveň jmenují, totiž k obrokům a da-

ním, zdá se, že slovo *úroky* znamená zde tolik, co české úkoly, totiž práce neb roboty; a ze slov, které hned potom následují, že jsou potud ještě Olžiny stanoviště a loviště, lze souditi, že zakládala osady, t. stanoviště, jichž obyvatelé byli povinni, knížatům Ruským při lovení zvěři po jistých okrscích pomáhati co křikači čili náhončí a p. (Srov. str. 170.)

31) *loviště*, *ловище*, nazývala se místa zahájená, jež sobě knížata sama vyhradila k lovení zvěři. Památka míst takových zachovala se v Rusích po tu dobu v pověstech národních (skazkách), kdežto se vůbec jmenují *запокладные луги*. Kdo v místech takových opovážil se lovit zvěř, i hrdlem často zaplatil smělost svou. Toto byla také příčina, proč kníže Oleg léta 975 zabil na lovu Svěaldova syna (str. 56), kteréhožto činu smutné byly následky.

32) *pohosty*, *пogосты*, byly hostinské dvory neb stanoviště pro cizí kupce (*по-гость*), kteří v Rusích vedli obchod. Takové hostinské dvory (*гостинной дворъ*) měly znamenité výsady, z příčiny důchodů, které odtud vládě přicházely. Nelze o tom pochybovati, že tyto ruské pohosty podobně byly zřízeny jako v Praze *Týnský dvůr*, nyníjsí tak nazvaný Starý ungelt, jehož počátek též v desáté století připadá. V pramelech latinských jmenuje se *curia hospitum mercatorum*, t. dvůr cizích kupců, aneb jen krátce *curia hospitum*, dvůr hostinský neb kupecký. Zde měli cizí kupci své sklady a činili své prodeje i koupě ve velkém, a zde musili také vůbec přebývati; byloť to pro snadnější dohlídku k odvádění platů, ježto se vybíraly do knížecí komory jak z prodaného zboží, tak i z peněz, s kterými cizí kupec přijel na koupi. Ve dvoře byla také knížecí váha i míra sudová (*tyna*), pak zvláštní soud knížecí v příčině žalob na cizí kupce atd. Viz Tomkův Dějepis města Prahy, I, 20 a 64. Srov. také, co výše na str. pod č. 24 o *vážnicích* praveno. Ostatně nalezaly se takové hostinské čili kupecké dvory i v Němcích. Sr. Schlötzer III, 284. Z ruských pohostův utvořily se časem veliké osady neb vesnice s vládním sídlem i s kostelem farním, jakož i dvůr Týnský v Praze již záhy také dostal svůj chrám Marie panny.

33) *obroky i daně*, *оброкъ и дань*. *Obrok* znamená vlastně každou povinnost, která se plní v jisté časy neb termíny (ob rok), budiž to plat peněžitý, aneb obilí neb jiná potrava lidem i dobytku. Za starodávna znamenaly se v Če-

chách slovem *obrok* roční důchody kněžské, lat. *beneficium*, *præbenda*, *annonæ* a j.; nyní však rozumí se tím vůbec jen píce dobytčí, zvláště pak oves koním. Slovo *daň* znamená vůbec vše, co se kdy koli z povinnosti dává neb platí vrchnosti. Jakým způsobem knížata Ruská na poddaných jim národech Slovanských vybírali daň, popisuje Kremonský biskup Luitprand, o němž již výše na str. 250, pozn. 19, učiněna zmínka, takto: „Jak mile nastal Listopad měsíc, tehdy knížata Ruská opouštěli se vším svým národem Kyjev i rozjeli se po jiných městech, jež jazykem svým nazývali *giry*; anebo vypravili se do země Dřevanův, Drehovicův, Křivicův, Severanův, i jiných Rusům podrobených Slovanův. Zde ztrávili zimu; a když se z jara Dněpr otevřel, tehdy přijížděli zase zpátky v Dubnu měsíci do Kyjeva, a ozbrojivše lodi své, vydávali se na svou obyčejnou pouť do Hřek.“ Stritter III, k. 58.

34) *znamení*, *знамение*. Těmito knížecími znameními zahajovalo se v lesích dobývání medu a vosku divokých včel ku prospěchu důchodů knížecích. Viz I. I. Srezněvského: Čteníja atd., str. 42. Po tu dobu ještě nachází se v ruských lesích nesmírné množství medu a vosku v dutých stromech, kdež jej nesčíslné roje divých včel suášejí a vesničané s pilností velikou vyhledávají a sbírají.

35) *města*. V Nestoru i v jiných starých písemných památkách ruských jest rozdíl mezi slovy *мѣсто* a *градъ* neb *городъ*: slovem *мѣсто* znamená se totiž nejprvé místo, a potom také město nehražené, otevřené; slovení pak *градъ* město upevněné hradbami, ohražené. České *hrad* nevyhovuje smyslu starého *градъ*, znamenajíc toliko *hražený zámek* čili *tvrz*. A protož kde koli v Nestoru přichází slovo *градъ*, vyloženo jest tuto slovy *město hražené*, anebo také prostě slovem *město*; neb o městě nehraženém není v Nestoru nikdež jinde řeči než toliko na tomto místě pod l. 947; všude jinde slovo *мѣсто* právě se nahraňuje naším: *místo*.

36) *saně její*, totiž kterých dle starobylého podání obyčejně užívala na svých jízdách po říši své. Nápodobně i v Čechách chovaly se na Vyšehradě až do války husitské Přemyslovy střevíce lyčené, jež prý tento, povolán byv od pluhu za kníže, vzal s sebou na památku původu svého; a v Rusích potud se ještě ukazuje na ostrově Petrském loď Petra Velikého.

Ke str. 44.

37) Patriarch, jenž Olgu křtil, jmenoval se *Theophylakt*. Byl císaře Romana syn, a léta 933 co 16tiletý chlapec od otce svého na patriarchství dosazen, kteroužto hodnost zastával nehodně až do smrti své léta 956. Malý obrázek jeho nešlechtného, všech prostopášností plného života viz u Schlötzer V, 64.

38) *Chci tě pojmouti sobě za ženu*. Když Olga v Carohradě dala se pokřtiti, musila již míti věku svého aspoň 70 let; neb oddána byla Igorovi léta 903. Z příčiny té, a také proto, že Konstantina císaře manželka, Helena, dcera Romana, byla tehdáž ještě živa, kterouž císař až do smrti její velmi miloval, a že duchovní příbuzenství, ač mohlo-li tehdáž ještě o něm býti řeči v řecké kasuistice, zajisté více povědomo býti musilo císaři než Olze, vyhlášíje Schlötzer V, 67 tuto zprávu za smyšlenku některého mnicha.

Ke str. 46.

39) *Jest-li že ty takéž postojíš u mne v Počajně, jako já v zátocě mořské*. K jakým pošetilým smyšlenkám vede chybný výklad jedinkého slova, toho kratochvilný příklad dává toto místo. Někteří překladatelé i vykladaatelé Nestora, nerozumějící skandinávskému slovu *сѣдъ*, germ. Sund, zátoka neb úžina mořská, měli je za slovanské „sud,“ něm. Fass. Tou měrou Müller 128 a 219, jda za Schlötzerem V, 72, přeložil to místo takto: Wenn du so stehen wirst bei mir in der Poczajna, wie ich im Fasse (Taufgefässe). Při tom neopominuli oba poznamenati, že tato slova Olžina jsou velmi neslušná, pováží-li se, kterým způsobem v církvi východní vykonává se křest, zároveň dokládajíce se Emina 203, jenž dí, že císař prý sobě oblíbil Olgu *při koupeli* ve křtitelnici! — Prostý smysl místa toho jest tento: Navštívíš-li ty mne v Kyjevě, jako já navštívila tebe v Carohradě.

Ke str. 47.

40) *chán, kán, kahan*, *каганъ*, jest titul panovnický Kozarův, Tatarův, Avarův i jiných národův asiatských, a nikoli jmeno vlastní knížete Kozarského, jakož v některých vydáních Nestora položeno. Vládou kozarskou v jižních krajích ruských zdomácnělo to slovo tak, že i Vladimír, veliký kníže Kyjevský, ve slově Hilariona nazývá se chánem.

Ke str. 48.

41) *přitáhli Pečenězi poprvé na zemi Ruskou*. Avšak léta 915 praví se také, že přišli Pečenězi poprvé na Ruskou zemi. Odpor tento může se tím vysvětliti, že letopisec měl před sebou rozličné staré zápisky, jež do spisu svého pojal bez proměny. Srezněvský však ve Čtenija str. 6 hledí toto dvojí „poprvé“ vyložiti v ten smysl, že Pečenězi léta 915 přišli poprvé za panování Igorova, a léta 968 též poprvé za panování Svatoslavova.

Ke str. 50.

42) *Raduj se!* **радуйся см!** nápodobeno, jest podlé řeckého *χαῖρε!* a znamená tolik, jako lat. *Ave! Salve!* a nyní české: Sláva tobě!

Ke str.

43) *ať budem žluti jako zlato*, **да будемъ злати яко злато** Mikl. 42 a 205; **да будемъ золотн якоже и золото се** Biel. 616, t. ať dostaneme žloutenici č. žlutou nemoc. Sloveť žloutenice, lat. *icterus*, ve starém jazyku slovanském **злате-ницѣ**. Viz Dobrovský, Wiener Allg. Literaturzeitung 1814, 102. Buslajev, „O vlijanii“ 13, vykládá to místo takto: ať uschneme, shoříme ohněm nebeským.

Ke str. 57.

44) *Nechci rozzouti syna služčina*, v orig. **робнунца**, t. j. nechci jemu jakožto manželka poddána býti. Matka Vladimírova, Maluše, byla totiž klíčnicí veliké kněžny Olgy. Starobylý obyčej svatební, že nevěsta musí ženichovi rozzouti obuv, na znamení, že mu bude poddána a jeho poslušna, zachovává se potud ještě v některých krajinách ruských u lidu selského; za starodávna však musila se podrobiti zvyku tomuto i nevěsta knížecí. Tatiščev 397, Lomonosov 130. Zvyk tento připomíná slova v Evang. S. Marka I, 7, kdež dí Jan o Kristovi: „Jde za mnou silnější nežli já, kterémuž nejsem hoden, sehna se, rozvázati řeménka u obuvi jeho.“

Ke str. 60.

45) *Sima, Regla*, **Сима, Рѣгла**, takto vyložil Petr Preis v Žurn. minist. narodn. prosvěšč. XXIX, IV, 37, **Сѣморѣгла** neb **Сѣмарогла**, ukázav že jsou to biblická jména model assyrských ze IV. knihy králův, XVII, 30, dle textu hřeckého: *Ἀσιμάθ* a *Ἐργιλ*. Bible králická má: Asima a Nergale. Bielovskí však vykládá **Сѣмарогла** za **Сѣварога**, boha prý ohně (str. 855), ale vlastně boha svoru neb kruhu nebeského.

Ke str. 63.

46) *podsekati sini pod nima*, ПОДСЕКАТИ СИНІ ПОДЪ НИМА. Z popisu toho patrně jest, že dům tohoto křesťanského Varaha, krom toho, že byl vůkol ohrazen obyčejným kolím, pro větší ochranu i pro snadnější obranu ještě také na vysokých kolích byl postaven, jakož se stopy staveb takových, ovšem z časů mnohem starších, i v ostatní Evropě nacházejí, ku př. v jezerech Švýcarských. Nelze o tom pochybovati, že dvory knížat, bojarův i jiných velmožů ruských onoho času také stávaly na kolích; jinak nesnadno dá se přirozeně vyložiti jiné místo v kronice Nestorově, kdež se pod létem 1015 vypravuje, že když umřel veliký kníže Vladimír ve vsi Břestově nedaleko Kyjeva ve svém dvoře, dvořané, chtěje jej dovézt do chrámu, prolomili podlahu a zavinuvše tělo jeho v koberec, spustili je po provazích na zemi; byloť zajisté snáze a snad také důstojnější prolomiti podlahu a spustiti tělo knížecí po provazích, nežli je snést po žebříku nebo po schůdkách, ježto každou noc musily se vzhůru vytahovati pro bezpečnost.

47) Církev pravoslavná ctí oba tyto mučieniky křesťanské za svaté, nazývajíce je Theodorem a Janem. Památka jich slaví se dne 12 Července. Na místě, kde trpěli smrt mučienickou, založil Vladimír I. 989 kamenný chrám ke cti Nanebevzetí panny Marie, známý v letopisích ruských pod jménem Desetinný, jenž dokonán byl I. 994 pod dohledem stavitelů hřeckých a příslušel pod Anastasa biskupa Korsuňského. Zakrevskij, Kijev, str. 8 a 10.

Ke str. 64.

48) *pojďme hledat lyčákův*, ПОЙДЕМЪ ИСКАТЬ ЛЯЧОТНИКОВЪ, totiž kteří chodí v obuvi z lýčí (ЛЯЧОТЬ); neb ti nepotřebují koží na obuv, a protož mohou jimi platiti daň.

Ke str. 91.

49) *po Bořičevu na potok*. Rozumí se tu potok Počajna, k němuž s hory, na níž vystaveno bylo město Kyjev, vedl úvoz Bořičev, kterýžto potok potom málo níže se vyléval do Dněpru. Viz popsání Kyjeva zadu v obsahu jmen.

Ke str. 96.

50) *že přejal slávu*, ПЕРЕЯ СЛАВУ. V tomto filologickém výkladu divně se podobá kronikář ruský našemu českému Hájkovi, jenž nápodobně ku př. jméno města „Domažlice“

odvozoval od „doma zlí jsouce.“ Jmeno **Переяславъ**, v české formě Přáslav, pochází od vlastního jména muže, jenž se nazýval **Переяславъ**. Ostatně město Přáslav bylo již léta 907 pod Olegem sídlem knížecím; toto pak vypravování o souboji s velikánem Pečeněžským, léta 993, patrně do kroniky vzato jest z pověsti národní, kteréž se takové nejapné filologické dovozování snadno promíne.

Ke str. 99.

51) *výkupy*, v orig. **купы**, od **купъ**, něm. Wergeld, výkupa. Kdo totiž spáchal vraždu neb jiný těžký zločin, mohl se dle germanského a tudíž i skandinávského práva příbuzným zabitého, neb komu bylo uškozeno, jistou sumou peněz vykoupiti, aby se osvobodil od pomsty krevní neb od práva odvetného. Smysl místa tohoto jest: Mnoho máme válek, ku kterým potřeba zbraní a koní; a protož bude-li polapen který loupežník, nebuď pokutován na hrdle, ale nechť se vykoupí zbraněmi a koňmi.

Ke str. 102.

52) *spustili jej na zemi*. Viz výše na str. 259 poznámku 46.

Ke str. 106.

53) *Hřivnu zlatou velikou*. Srovn. nahoře na str. 246 poznamenání 7.

Ke str. 113.

54) *peníze*, v orig. **скотъ**, skot, dobytek, právě jako v jazyku latinském slovo *pecunia*, peníze, ježto se též odvozuje od *pecus*, dobytek. Za starodávna zastupoval totiž dobytek u mnohých národů místo peněz; ale národové severní, ze jména Skandinavci a Rusové, užívali k tomu také koží divé zvěři, veliké i malé, jako veverích, popelích, a zvláště kuních, jimiž vedli obchod i zapravovali své daně. Ostatně viz o ruském způsobu peněz, a co jich místo zastupovalo, článek obšírný u Schlötzeru III, 79, a Krugovo: Zur Münzkunde Russlands.

Ke str. 117.

55) Tento příběh zachoval se po tu dobu v podání národu Čerkeského Adychův. Vypravují, že kníže jich Idar, vnuk Gnalův, sebral vojsko z Kachův, Chagakův i jiných kmene svého, a táhl na knížectví Tamtarakajské, t. Tmutorokaňské. Ve vojsku jeho byl silný velikán Rededja, jehož nikdo z Adychův nemohl přemoci; a protož slavili jej písní: „Re-

dedja, Rededja, přešťastný Rededja!“ kteroužto píseň prý potud ještě zpívají o svatbách, o žních a při kosení sena. Kníže Tamtarakajský vytáhl se svými naproti Adychům, a když obojí stáli proti sobě, chtěl Rededja podlé zvyku času tehdejšího, aby se válka rozhodla soubojem. I žádal knížete Tamtarakajského, aby postavil nějakého zápasníka, řka: „Aby se s obé strany nehubil lid, a krev marně se neprolévala i přátelství nerušilo, přemoz mě a vezmi si všecko, co mám.“ Kníže Tamtarakajský k tomu svolil, ale nehledal žádného zápasníka ve vojsku svém, nébrž sám se mu postavil. Oba odložili zbraně své na zem a boj se počal, jenž trval několik hodin. Konečně padl Rededja a kníže zabil jej nožem. Tím se válka skončila a Adychové vrátili se domů, želejíce smrti nejlepšího bojovníka svého. Po několika prý letech sebrali Adychové vojsko nemalé, aby pomstili smrti Rededjovy, a spojivše se s Osy, kteří jim na pomoc poslali 6000 mužů vybraných, táhli na knížectví Tamtarakajské. Některý čas vedla se válka s velikou zůřivostí s obojí strany; konečně však Adychové prý zvítězili a zemi Tamtarakajskou dokonce zkazili, tak že to knížectví potom již nikdy se nezmohlo. Potud mají Adychové přísloví: „Bodejž se ti vedlo jako Tamtarakaji!“ Viz Bergé: Sagen u. Lieder d. Tscherkessen-Volks, str. 56.

56) *A byl ten Jakun krásný.* Všecka vydání mají: и бѣ ꙗкоуиѣ слѣпѣ, v polském přeložení: „A byl Akun slepý.“ Kterak hodí se slepý vůdce ve zlatotkaném plášti k výpravě válečné v zemi cizí? Přírozeného smyslu nabývá to místo, když se takto čte: и бѣ ꙗкоуиѣ съ лѣпѣ. A proč ten Jakun byl lepší neb krásný, oznamují slova hned potom následující, že totiž лѣпѣ бѣ оу него золотыѣ истѣкани. Bylť to Jakun Anund, král Švedský, syn Olafa Skotkonunga, švakr Jaroslavu. Panoval v letech 1014—1051 a jakož svědčí švedský dějepis, nebyl nikoli slepý. Toto chybné čtení má však svůj pramen již v některém z nejstarších prepisů, neb již Šimon, biskup Vladiměřský (1215—1226) počíná svůj spis o založení kláštera Pečerského slovy těmito: Бысть къ земли Кіаѣвской князь Африканъ, братъ ꙗкоуиѣ слѣпѣго, иже отѣжа золотыѣ роуды (opět chybně místo лѣпѣ) бѣхъ полкомъ по Кіославѣ съ лютыѣмъ Мстиславомъ atd.

Ke str. 120.

57) *hrazené město veliké* Kyjev, příjmím Staré, ježto leželo na hoře k západu od prvotního Kyjeva hradu, jsouc od

něho roklí odděleno, přes kterou vedl dřevěný most. Od tohoto pak mostu na protější straně města Kyjeva k jihozápadu byla tak řečená Zlatá brána. Viz *Kyjev*.

Ke str. 125.

58) *mnoho let*. Ve všech vydáních čte se: **ЛѢТЪ ЧЕТЫРЬ ДЕСЯТЬ**, let čtyřicet; ale již Kubarev dokázal ve spisku svém: Nestor, první pisatel Ross. istorii, jakož za to má, platnými důvody, že toto číslo jest omylné, a že se má čísti: **ЛѢТА МНОГАЯ**. Přepisovatel četl obyčejný zkratek slova **МНОГАЯ**, totiž písmě **М** svrchu se znaménkem, po rusku tak nazvaným titem, za číslo 40. Šimon, biskup Vladiměřský, o němž již v poznámce 56 zmínka učiněna, svědčí v témž spisu o založení kláštera Pečerského, bez pochyby dle ústního podání anebo dle starých zápisek klášterských, že Antonij zemřel právě o rok dříve nežli Theodosij, tudíž léta 1073, a v starých církevních ústavách ruských položena paměť úmrtí Antonijova na den 7 Května. Viz Pogodinův Rus. istorič. sborník, kn. IV, str. 28.

Ke str. 126.

59) Tyto jeskyně mnichů Pečerských nebyly v těch stranách ani samojediné ani první. Již dávno předtím měli loupežníci varažští čili skandinávští v horách Kyjevských na pravém břehu Dněprském, na příkré, hustým lesem porostlé hoře, kteráž se později nazývala Břestovo, své brlohy neb jeskyně, odkudž lodi po Dněpru se zbožím plynoucí přepadávali a loupili. Památky těchto jeskyň varažských zachovaly se potud, ačkoli mnohé jich se již sesuly. V Pateriku Pečerském (list 159), v životopisu Theodora a Basilije, nalézá se o nich tato zmínka: Mnich Theodor našel v jeskyni své mnoho stříbra i nádob drahocenných a chtěl s nimi ujíti, ale potom litoval úmyslu svého a všecky ty věci zase do země zakopal. Mstislav, syn Spatopluka II. Izjaslavice († 1097 n. 1099), zvěděv o tom, naléhal na Theodora, aby mu tu skrýš vyjevil. „Ještě za živobytí sv. Antonije slýchal jsem,“ odpověděl Theodor, „že v té jeskyni schovány jsou staré drahocenné věci varažské i latinské, z nichž jsem i já mnohé viděl; ale Bůh mi odňal paměť, a nyní nevím, kde jsem je ukryl.“ — Podivně shodují se příběhy i jména těchto míst s obsahem jedné prstonárodní pověsti české, kterou však i Poláci znají. Lou-

pežník jeden, jmenem *Záhoř*, přepadával v pustém lese pocestné, zabíjel je *kyjem* a oblupoval; ale *biskup* jeden, jenž se tou cestou nahodil, způsobil mocnými slovy svými, že z *loupežníka* muž *kající* učiněn jest. (Kytice 1861, str. 75.) Na mapě egyptského zeměpisce Ptolomea (ok. l. 130 po Kr.) tato krajina Kyjevská poznamenána jest jmenem Azagorium, totiž *Záhoři*, jakož ji sousední obyvatelé slovanští právě mohli jmenovati. Z loupežných Varahů stal se časem v národní pověsti kmenů příbuzných loupežníků, z krajiny Záhorské jméno jeho *Záhoř*, z baječného zakladatele města Kyjeva, anebo snad z města samého, vražedlný kyj; slovanský apoštol Kyril i v pověsti také se zjevuje co biskup; a klášter bohabojných mnichů Pečerských, na místě někdejších pečetí čili jeskyní loupežnických, vyobrazen jest v pověsti jakožto kající loupežník. Žeby tento výklad pověsti nadřečené byl neomylný, nechci urputně zastávat; ale každá pověst národní má nějaký svůj původ, a tento jest zajisté velmi blízký a přirozený, zvláště pováží-li se, že spojení západních Slovanů s východními za starodávna bylo mnohem bližší, než se mnohým nyní zdá, což i z letopisu Nestorova dosti patrné.

Ke str. 130.

60) *měsíc, o němž nemoudří lidé praví, že bývá sněden*. Letopisec dotýká se tu pověry, kteráž někdy všem Slovanům bývala obecná, a jížto sobě vysvětlovali ubývání měsíce. Staročeská báseň „Aleksander“ z XIII věku, ve Výboru I, 1084, mluví o ní takto:

Viztež, proč-ti se to stává,
že se měsíc proměňává,
o němž mluvie stary dědy,
by jej tehdy snědly Vědy.

Také český „Mastičkář“ ze XIV věku, ve Výboru II, 38, zmiňuje se o pověře, „že baba — vsecken-tě měsíc szobala.“ V písni srbské, Vuk I, 162, praví měsíc v podobě ovčákově:

Věštice su me izele.

A v písni maloruské, Žeg. Pauli II, 17, mluví v témž smyslu Donský kozák k matce své, která byla příčinou jeho ženy smrti:

Oj ty maty moja, moja maty!
ty ne maty — čorna hadyna:
zjiła sonce, zjiž i misjacija,
zjiž i ziročky — dribny dytočki!

Ke str. 135.

61) *kance*; vydání A. K. 73: **единецъ**; Mikl. 105 a Biel. 718: **единици**. Kdyby bylo napsáno **единица** (jako málo před tím **урипоризца**, mnicha), byl bych přeložil: *pousteníka*, hledě ke slovu **одинопустство** ve vyd. A. K. 101 a Biel. 868, u Mikl. 149: **одинопустство**, které v tomto spojení jiného žádného smyslu míti nemůže než *poustenictví*. Avšak acc. **единици** vede k tomu, že se tu nemíní osoba, nébrž věc; a protož přistupuji ke zdání Miklošičovu, jenž to slovo v předml. str. XVI vykládá latinským *aper*, vepř.

Ke str. 138.

62) *přeložil tržistiě na Horu*, **възгнѣ тръгъ на Горѣ**. *Tržistiě*, kdež se Kyjevští scházeli v radu (viz výše str. 135), bylo pod Kyjevem asi u prostřed Podolí podlé Turovy božnice, nedaleko Pasinčí besedy; *Horou* pak rozumí se město Starý Kyjev. Viz články: *Pasinčí beseda* a *Kyjev*. Avšak toto přeložení nemělo stálého trvání, neb léta 1146 shromáždili se všickni Kyjané již opět u Turovy božnice na sněm, jakož letopis Hipatský vypravuje.

Ke str. 147.

63) *něco placek*, v orig. **мало коврижыкъ**. *Коврига* znamená pecen neb bochník chleba, a také koláč; **коврижка**, nízkou placku z chlebového těsta, v jazyku novoruském také perník.

Ke str. 171.

64) *počal sobě libovati v rozumu mladých*. Podivně shoduje se s touto zprávou o Vševladovi jedna pověst národní Rusů haličských o jednom panovníkovi, jenž nápodobně nechtěl kolem sebe trpěti než mladé rádce, jichž rada byla nezralá a nemoudrá; až potom v nejvyšší nouzi rada starcova musila pomoci. Viz „Sto slovanských nár. pohádek a pověstí v nářečích původních,“ str. 137. Zdá se, jako by ta pověst bývala smyšlena tomuto knížeti ruskému na výstrahu.

Ke str. 177.

65) *mezi národem sveřepým*. Všecka vydání mají: **языкъмъ исполненымъ**, v polském přeložení: „językiem spalonym.“ Místo toho čísti náleží: **языкъмъ исполненнымъ**, v národu sveřepém neb mezi národem sveřepým (**языкъ** = národ, a **исполненъ** od **исполъ** neb **исполнилъ** = obr, divoch, sveřepec). O hladu a žízni již před tím byla řeč; tuto však ukazuje se

na krajinu cizí, neznámou a na její surový, barbarský národ, v jehož zajetí byl ruský lid.

Ke str. 183.

66) *zapálili blani okolo města*, totiž dvory a jiná stavení, která stála před ohradou městskou na blani. Nad Kyjevem v podolí, mezi řekou Dněprskou a horami, které se podál břehu táhnou, až k Vyšehradu, jest daleká i široká louka. Menší její část, blíže k městu, majíc výbornou trávu, nazývá se *blani*, *клоние* neb *околоиіе*, pol. *бłonie*; ale část větší pokryta jest mnohými jezery, bahnem a jílovím i jiným proutím. Každého roku z jara celé to prostranství, vzděluje 10 verst (asi 1½ míle), zatopeno bývá vodou Dněprskou. Zde také má svůj počátek říčka Počajna. Za starodávna bývala ta louka příhodným pastvištěm, na němž Kyjevané pásli svá stáda hovězího dobytka, a podlé cesty, která ze Starého Kyjeva vedla na louku, stával za časů pohanských chrámec boha Volosa neb Velesa, ochrance skotu a rolnictví. Zakrevskij: Kyjev, 79, 89 a 183.

Ke str. 188.

67) *A vida Oleg, že táhne koruhev Vladimírova, a že počala zacházeti jemu v týl, ulekl se* atd. Vydání A. K. 109, a Biel. 788: *и видѣ Ольгѣ, яко понде стагѣ Колодимерѣ, плуа заходини къ тылѣ его, и оубоикъ сѣ* atd. a v pol. překladu: „A Oleg widząc, że chorągiew Włodzimierzowa naprzód postępuje, począł zachodzić ją z tyłu, i ulękłszy się uciekł Oleg.“ Nechápu smyslu takového textu původního ani překladu, ale mám za to, že takto třeba čísti: *и видѣтъ Ольгѣ, яко понде стагѣ Колодимерѣ, и (яко) плуа заходини къ тылѣ его, оубоикъ сѣ побѣже Ольгѣ*. Oleg nepočal zacházeti v týl koruhve Vladimírovy, ale koruhev Vladimírova zacházela *jemu* v týl, a proto se ulekl i dal se v útěk.

Ke str. 196.

68) Ve všech vydáních: *любо Шеполь, любо Перемиль*. Místo *Шеполь* má býti *Терскокль*, a tím teprvé nabývá smyslu místo potom následující, kdež Vasilko praví o Davidovi: *иъ семоу ми дикно, дмстѣ ми городѣ скон* (totiž *Терскокль*): *а мон Терскокль, моя власть*. Nápodobně místo *Перемиль* čti: *Перемышь*, Přemyšl.

Ke str. 200.

69) *bylo Uhrů v počtu osm tisíc*. Všecka vydání mají: *sto tisíc*. Viz o tom níže poznamenání 71.

70) *potloukli Uhry jako (hrajíce) v míč*. Toto místo nezdá mi se býti bez závady, v příčině slova **къ мѣуь**. Přicházíť jednou v rkp. Lavrent. bez „jako“: **такѡ мнозишѣмъ оубѣхѣмъ стѣнѣша ѡ къ мѣуь**. Ale rkp. Hip. slova toho zde pominul: **такѡ мнозишѣмъ изъбѣхѣмъ ѡ**. Z příčiny té položil jsem na tomto místě jen prostý smysl: „takto množstvím zabíjejíce, zúplna je potřeli.“ Dále však oba rkp. spolu se srovnávají: **Конѣкъ же раздѣли са на три плѣкы, и стѣнѣша ѡгры акы къ мѣуь**. V polském přeložení: „bili Węgrów jak piłkę.“ Jaké by podobenství měla hra v míč ku porážce nepřátel, aby se vyrovnalo druhému dokonce příhodnému podobenství: „jako když sokol zabíjí (стѣнѣаетъ) kavky,“ není mi dosti jasné. Rkp. Nik. místo prvního **къ мѣуь** má **къ мечь**, t. mečem, a na druhém místě mění slovo **мѣуь** v **кѡуѣтъ**, klubko; obojí tato změna jest libovolná a neúžitečná. Miklošič domnívá se, žeby druhé **къ мѣуь** mohlo míti smysl latinského *in turba conferta*, t. v zástupu sraženém; výkladu tomuto však vadí nejen accusativ slova **мѣуь**, ale i předcházející **акы**, jako, ukazujíc ku podobenství. Při tom poznamenal Mikl., žeby snad to celé druhé místo: **Конѣкъ — къ мѣуь** mohlo se vynechati. — Nemá-li se na obou místech místo **къ мѣуь** raději čísti **къ макѣуь**? což by pak dobře mohlo státi s **акы** i bez **акы**, tak jako v prstonárodním řčení českém: Pobili nebo potřeli je „na kaši“, aneb „jako na kaši“; a to by se také dobře srovnávalo s jiným podobným řčením letopisu Nestorova, u Mikl. 178 a Biel. 813: **разтѣкоша и на жды**, rozsekali jej na kusy. V témž smyslu mluví také v prstonárodní písni ruské (sbírka Rybnikova I, 92) chlubný pohan velikán o Ilijovi Muromci:

Já bych ho položil na dlaň
a druhou rukou svrchu přimáčknul,
a udělal by se z něho vaječník (**блѣнѣ**).

Ke str. 201.

71) *zhynulo jich čtyry tisíce*. Ve všech vydáních čteme: čtyřicet tisíc. Toto číslo mohlo jen omylem prepisovatelovým dostati se do textu kroniky Nestorovy na místo: čtyry tisíce, jakož praví Długosz († 1480), jenž měl zajisté před rukama buď nějaký jiný pramen, anebo, což ku pravdě nejpodobnější, nějaký správnější rukopis letopisu Nestorova. Píšeť o té bitvě takto: „Vojvoda Koloman ušel beze vší škody; vypravují,

že toho dne pobito jest Uhrů čtyry tisíce, a jiných čtyry tisíce uprchlo.“ Hist. Pol. IV, 329. Srov. také Biel. I, 841. Podlé této zprávy bylo tedy všech Uhrův osm tisíc, což dobře se hoditi může k počtu bojovníků ruských; ale žeby 400 bojovníků bylo porazilo vojsko nepřátelské 100.000 mužů v širém poli a týmiž zbraněmi, naprosto ku pravdě se nepodobá. Místo slova *оси* rukopisu Nestorova snadno mohl pozdější přepisovatel omylem čísti a napsati *сѣто*, pro některou podobnost písmen: *о* k *с*, *и* k *и* neb *т*, *и* k *о* ve starých rukopisích, i pro touž délku obou slov. A přijav číslo 100.000 za pravé, nemohl již zůstati při čísle 4000 zahynulých, proto že toto v takovém nesmírném počtu lidu válečného nic nerozhoduje; i musil je pokládati za omyl, ježž hleděl napravit tak, že ze 4000 učinil 40.000. Slova Długoszova: *quatuor millia caesa referuntur* zdají se býti pouhý překlad slov Nestorových: *глаголахъ бо, яко погымо ихъ четыри тысяци*, a mohou tudíž dobře potvrzovati domněni, že ta zpráva vzata jest z jeho kroniky. Na těchto základech, dávaje přednost věci možné před nemožnou, dovolil jsem si porušený text letopisu Nestorova v těchto dvou číslech podlé zprávy Długoszovy opravit.

72) *soutěska*, *сѣтеска*, *сѣтешка* úzký průchod mezi horami, úžina horská, něm. Engpass, Gebirgspass, odkudž i jména místní: *Sutisk*, vesnice na Buhu v gubernii Podolské; *Sutěska*, městečko v Bosně, *Soutěšky* v Čechách v kraji Litoměřickém, něm. *Zautig*, a j. v.

Ke str. 206.

73) *strava*, v orig. *коутиа*, pol. *kucya*, kroupy neb rejže vařená s medem, a hrozkami posypaná, kterou přinášejí do kostela v oběť za zemřelé příbuzné. I také po pohřbu roznášejí tuto stravu, podávající ji duchovenstvu a hostům, kteří nebožtíka doprovodili ke hrobu. Podobné úcty náhrobní, strava nazvané, daly se u Slovanů již za časů pohanských.

Ke str. 229.

74) *jiným prospěti*. Ve všech vydáních: *оуслѣти* místo: *оуслѣти*.

Ke str. 231.

75) *z jara*, *изъ прѣи*; *прѣи* z hřec. *ἦρ* neb *ἔαρ*, jaro. A protož chybně v překladu polském: „jak ptactwo niebieskie ciągnie z południa.“ A jakož dále se praví, že to pta-

ctvo přichází **прѣхѣ въ наши рѣкѣ**, rozuměj, že z jihu přicházejíc přes Černé moře, zastavuje se nejprvé v jižní Rusi, kdež je chytají.

Ke str. 233.

76) *nasytře prosícího*. Ve vyd. A. K. 102 a Mikl. 151: **накормите оуныя**; Biel. 871: **накормите оуныя**, v pol. překladu: „nakarmcie znužonego.“ Souhlasím zúplna s Miklošičem, jenž v poznámkách opravuje to slovo v **оуныя**, prosícího, žebráka; od **оунити**, prositi.

Ke str. 234.

77) *velebte Boha s radosti, řkouce*. Ve vydání A. K. 102: **възрѣше солнце, и прославити Бога съ радостю, и рече**; Mikl. 151: **оузрѣше солнце, прославити Бога, съ радостю рече**; Biel. 872: **оузрѣше солнце, и прослави ти Бога съ радостю, и рече**; v polském přeložení libovolně mimo všechn smysl gramatický: „gdy słońce ujrzał, chwalił Boga z radością i mówił.“ Vladimír učí tuto syny své, co mají dělati, když slunce vychází, a kterak se mají modliti, že totiž mají **прославити Бога съ радостю, рекъше: просвети оун мой** atd. Příčinou chybného čtení **рече** byla bezpochyby v rukopisu zkrácenina.

Ke str. 235.

78) *a já táhl s Černihovci na Plavce*. Ve všech vydáních sice čte se: **съ Урянговъци и съ Половъци**, ale mám za to, že třeba tu čísti: **съ Урянговъци на Половца**. Žádát toho smysl místa celého, hledí-li se k tomu, co předchází i co následuje, a ničehož není, co by svědčilo, anebo z čeho by se dalo aspoň souditi, že tehdáž Plavci pomáhali Vladimírovi proti Plavcům.

Ke str. 236.

79) *i po Rostislavově*, t. bratra Vladimírova, jenž brzy po smrti otce svého utopil se v řece Stuhně. Srov. str. 174. Místo slov: **и по Растиславѣ** má však původní text omylem přepisovatelovým: **и по Сватоуплукѣ**; ale Svatopluk, strýčenec Vladimírův, zemřel teprv léta 1113, a jiného Svatopluka toho času v příbuzenství Vladimírově nebylo.

Ke str. 237.

80) *ale oni nám uprchli*. Ve vyd. A. K. 104, a Mikl. 154: **и ли оун оуныя**; Biel. 877: **и ли седмьдесятъ ли оуныя** (vydavatel čte totiž písmě o za číslo 70); a v pol. přeložení: „lecz tylko około 80 (!) ubiliśmy.“ Čtu takto: **и они**

ны оубыша; a protož také ihned se dokládá: и не постыгохомъ ихъ. (Sloveso оубыти = кыбыти, ujíti, zmizeti.)

Ke str. 238.

81) z Černihova vycházej, až do konce roku po stu jsem uhonival turů vši silou, kromě jiného lovu než turového atd. Toto místo ve všech vydáních velmi porušeno jest, dílem proto, že rukopis Lavrentský u prostřed listu pergamenového má jakýsi kaz, jímž jedno slovo v řádce vypadlo. Archeografická komise str. 104 podala jeho takto: и до лета по стѣ уганивалъ и имъ даромъ, ксею силою, кромѣ иного лова, кромѣ Тѣрока, иже atd. Miklošič str. 155 čte v textu také tak, ale na str. 218 poznamenal: имъ даромъ: fortasse legendum оударомъ, casim; a dále: кромѣ иного лова, кромѣ Тоѣрока, иже etc. non intelligo; fortasse тоѣрока i. e. лова; pro иже legendum videtur ижеже. Ve vydání Biel. 878 takto položeno: и до лета по сътоѣ уганивалъ (ѣсмь) и имъ дарѣмъ, късеиъ силою, кромѣ иного лова, кромѣ тоѣрока, иже съ отицѣмъ ловихъ ѣсмь късамъ зѣтеръ, a v polském překladu: „i do . . . lata po sto uganiałem wszystkiemi siłami i rozdarowywałem prócz innego polowania, prócz łowów na tury z ojcem moim wyprawianych, łowiłem wszelki zwierz.“ — Nejprvé namítá se myslí ve čtení A. K., že slovesu оуганивалъ schází pomocné ѣсмь, které proto také u Biel. doloženo v závorkách. Avšak pozorujeme-li bedlivěji dvě slůvka následující, smyslu závadná, a stáhneme-li je v jedno имъ, snadně se dovті́íme, že mohla povstati z ѣсмь, byl-li rukopis chatrný a přepisovatel nedosti soudný; neb и zůstalo na svém místě a písmena сс neb ѣс jsou právě tak široká jako ии, a co se dotýče ѣ a ѣ, nebývá někdy mezi nimi ve starých rukopisích patrného rozdílu. Toto pomocné ѣсмь stojí také skutečně na svém pravém místě, hned za hlavním slovesem, a onoho v závorkách není již potřebí. — Dále se naskytuje otázka: která to byla zvěř tak mohutná, že ji Vladimír „vši silou“ loviti musil? A tu především připadá na mysl nebezpečný lov na tury, oblíbená zábava někdejších knížat a bojarů ruských i jiných starých hrdinů: jakož i v rkp. Kralodvorském v básni o sedání chlubí se Zdeslav, že: „Praděd můj zbi diva tura,“ a na památku toho nosí na dlouhém dřevci tuří hlavu. A tak samo se podává, že místo slova даромъ neb дарѣмъ třeba čístи тоѣромъ, не-

zřídský ve staroslovanštině dativ místo genitivu. (Na př. v Nestoru vyd. Mikl. 39 a Biel. 611: **принимать цѣсарьствѣ красотѣ и кнѣзѣ добротѣ отъ рѣкы господьнѣ**, srov. překlad na str. 51.) A tento výklad nalézá hned svého potvrzení ve slovech následujících, kdež Vladimír praví, že kromě turův (nadřečených) lovil ještě také jinou zvěř s otcem svým. Vydavatelé A. K. měli při slovech **кромѣ иного лова кромѣ тоурова** ovšem na mysli město **Тоуровка**, ale již Mikl. i Biel. opravili ten omyl. — Zbývá ještě jen nahraditi slovo, které svrchu dotčeným kazem listu pergamenového bylo zrušeno. Rozum celého v ostatním již opraveného místa k tomu dopomáhá. Vladimír totiž vypravuje, že uhoníval po stu turův. Slovo **по сѣтоу** má přirozený smysl ten, že pokaždé v jisté lhůtě ulovil sto turův; a poněvadž ta lhůta zde naznačena jest slovy: **до лѣта**, nemůže to místo jiného smyslu míti, nežli že ročně, totiž do *konce* každého roku takové množství turův ulovil A protož opravuji nadřečené místo takto: **и до коньца лѣта по сѣтоу оуганикалъ есмь тоуромъ въсею силюю, кромѣ иного лова кромѣ тоурова, иже atd.**

Ke str. 242.

82) *však se toho kám*; ve všech vydáních: **ли того сѣ каю** místo: **а ли того сѣ каю, да то atd.**

Ukazadlo jmen.

- Abel, Аβελъ (bibl.) 68. 69. 114. 115.
Abimelech, Αβιμελεχъ (bibl.) 45. 115.
Abraham, Αβραημъ (bibl.) 11. 45. 65. 70. 71. 106.
Adam, Αδამъ (bibl.) 11. 50. 67—70. 77. 81. 146. 219.
Adrian, Αντδρηνιανъ, císař 30.
— z Říma, papež 90.
Adrianovo město, градъ Одрѣнь, градъ Онтдринь, городъ Антдринь, Ἀδριανόν, Ἀδριανούπολις, které se prvé nazývalo město Orestovo, syna Agamemnonova (915) 29. 30.
Adriatské moře, Антдринтннскихъ ижунн, τὸ ἀδριακὸν πέλαγος 2.
Adulb, Адоульъ, kupec ruský (945) 32.
Adun, Адоунъ, kupec ruský (945) 32.
Agamemnon, Αγαμεμνονъ, otec Orestův 29.
Agara, Αγαρъ (bibl.) 71.
Agarané, Αγαρηνε (866) 14. — Αγαρηνι, t. Saraceni, 184.
Agathon, Αγathonъ, z Říma, papež 90.
Afrika, Африка 131.
Achab, Αχαβъ (bibl.) 107.
Ajera, Αισια, syn Asenův, kníže Plavecký (1107) 210. 211. 237. 238. Dcera jeho vdána za Jiřího Vladimířice.
— syn Girgenův, kníže Plavecký (1107) 210. 211. Dcera jeho manželka syna Olegova.
Aklan Burčovic, Ακλιανъ Βοῦρϋεσνιχъ n. Βοῦρϋεσνιρъ, kníže Plavecký, 238.
Aktevu, Ακτεβοῦ, posel Olegův (912) 22.
Akun, Ακοунъ, Ακοунъ, kníže Ruský, neť Igorův (945) 32. Srov. Jakun.
Albanie, Αλβαννн, Αλβανнн, Ἀλβανία 2.

- Aldan, **Алданъ**, kupec ruský (945) 32. 33.
- Alexander, **Александръ**, **Алѣксандръ**, král Macedonský 11. 184. 185. 213. 214.
- bratr císaře Leona Hřeckého (887) 16.; císař Hřecký (907) 20. 21. (912) 22.
- Alexandrie, **Алѣксандрѣя**, **Александрѣя**, 89. — Alexandrská stolice církevní, 90.
- Alexijův syn, **Олѣксиниць**, **Алѣксиниуъ**, císařovic Hřecký, manžel dcery Vladařovy (1104) 208.
- Alta, **Алта**, řeka (1015) 104. 105. (1019) 114. (1068) 133.
- Altské pole, **поле Альтское** (1019) 114.
- Altunara, **Алтоунара**, **Алтоунона**, vůdce Plavecký (1097) 200. († 1103) 207.
- Alvard, **Алвардъ**, **Алвдъ**, posel Gudův (945) 32.
- Amazony, **Амазонѣя**, *Ἀμαζόνες* 10.
- Amfilochij, **Амфилохій**, biskup Vladiměřský (1105) 209.
- Amon, **Амонъ** (bibl.) 184.
- Amos, **Амосъ**, prorok (bibl.) 76.
- Amund, **Амоундъ**, **Аминдъ**, bojar ruský (945) 32.
- Anastás, **Анастасъ**, muž jeden Korsuňský (988) 85. 90.
- pokladník Boleslava krále Polského (1018) 114.
- Anastasij, **Анастасій**, z Božího města 28.
- biskup Korsuňský, správce chrámu Desetinného Rodičky Boží v Kyjevě (991) 95. (996) 97.
- Anatol, **Анатолий**, biskup Carohradský 90.
- Andriacie, **Андрѣякиа**, *Ἀδριακή* 2.
- Andronik, **Андроникъ**, apoštol slovanský, učeník sv. Pavla 18. 19. Sv. Pavel zmiňuje se sám o něm v epištole k Římanům XVI, 7 těmito slovy: Pozdravte Andronika a Junia, příbuzných mých a spoluvěznů mých, kteříž jsou vzácní u apoštolů, a kteříž přede mnou byli v Kristu Ježíši.
- Anglská země, Anglie, **земля Англичанская**, **Агличанская** 2. — Anglané, **Англичане**, **Агличне** 2. (862) 13.
- Anna, **Анна**, sestra císařův Hřeckých Basileje a Konstantina, manželka Vladimírova (988) 86. († 1011) 101.
- Antioch, **Антиохъ**, král (bibl.) 130. 131. 222.
- Antiochie, **Антиохѣя** 27. 89. — Antiochijané, **Антиохичане** 28. — Antiochijská stolice církevní, 90.
- Antipa, **Антипа**, člověk světský z města Lubče, potom mnich na Svaté Hoře, nazván Antonij, 124.

- Antonij, **Антоний**, mnich ze Svaté Hory, jménem světským Antipa 124. Veliký Antonij (1054) 124. 125. 126. 147. 152. 153. (1069) 154. († 1073) 155.
 — biskup Jurjevský (1089) 165.
 Apolinar, **Аполинарий**, biskup Alexandrský 90.
 Apolonij Tianjanin, **Аполоний Тиантининъ**, hadač n. čarodějník za císaře Domiciána 27. 28.
 Arabie Silná, **Аравия сильная**, *Ἀραβία ἡ εὐδαίμων* 1.
 — Starší, **Аравия стартинная**, *Ἀραβία ἡ ἀρχαία* 1.
 Aram, **Арамъ** 214.
 Arej, **Артей**, **Арий**, bůh válečný Hřeků pohanských 75.
 Arfast, **Аръфастъ**, bojar ruský (945) 32.
 Arius, **Арий**, kacíř 88. 89.
 Arkadie, **Аркадия**, *Ἀρκαδία* 2.
 Armenie, Malá i Veliká, **Армения**, *Ἀρμενία* 2.
 Aron, **Аронъ**, **Арлнъ**, bratr Abrahamův (bibl.) 70. 71.
 — bratr Mojžíšův (bibl.) 73. 74.
 Aroslanapa, **Аръсланпаша**, **Аросланпаша**, kníže Plavecký († 1103) 207.
 Asaduk, **Асадоукъ**, kníže Plavecký 235.
 Asen, **Асѣнъ**, **Осѣнъ**, **Аснпъ**, kníže Plavecký s dvěma bratry (c. 1085) 236. Otec Ajeřův, děd manželky Jiřího Vladimířice (1107) 211.
 Aser, **Асеръ** (bibl.) 72.
 Asijská krajina, **Асийская страна** 2.
 Asmud, **Асмудъ**, pěstoun Svatoslavův, syna Igorova (945) 39. (946) 41.
 Aspubran, **Аспоубранъ** [**Апоубъкаръ**], kupec ruský (945) 33.
 Asup, **Асоупъ**, kníže Plavecký († 1103) 207.
 Asyrie, Asyřané, **Асоурина**, **Асюрь**, **Асоуринае**, *Ἀσσυρία* 1. 3. 79. — Asyrský král (bibl.) 157. — Asyrští (bibl.) 218.
 Athanasij, **Аѳанасий**, z Alexandrie biskup 89.
 Azgulu, **Азгоулоуи**, kníže Tarovský, kmene Plaveckého 238.
 Babylon, **Вавилонъ**, *Βαβυλωνία*, *Βαβυλών* 1. 2. 3. 157. — Babiloňané, **Вавилонинае**, *Βαβυλωνίοι* 9.
 Bagubars, **Багоубарсѣ**, kníže Plavecký, s dvěma bratry (ok. 1085) 236. 238.
 Baktrie, **Вактръ**, *Βάκτρον* gen. 1. — Baktrijané, **Вактринае**, **Оукътринае**, *Βακτριάνοι*, nazvaní Brachmané 9.
 Bal, **Валъ**, bůh válečný Feničanův (bibl.) 75.

- Balám, Валаамъ, Валамъ (bibl.) 29. 218.
 Barlám, Варламъ, opat Pečerský (po 1054) 125. 126.
 Basilij, Василій, sv. otec, 89.
 — (I) císař Hřecký (868) 14. (887) 16.
 — (II) císař Hřecký (971) 54. (987) 84. (988) 85. Bratr jeho: Konstantin. Sestra: Anna.
 Basilije sv. chrám v Korsuni u prostřed města (988) 87.
 — chrám v Kyjevě na chlumě, kde prvé stály modly pohan-ské, 60. (988) 92.
 — chrám na Vyšehradě, zřízen Vladimírem bez pochyby l. 988 (1015) 106. 108.
 Beldjuz, Бельдюзь, Бельдоузь, kníže Plavecký († 1103) 207.
 Belkatgin, Белькатгинъ, kníže Plavecký 235.
 Bělobřeží, Бѣлобережье, při ústí Dněprském (945) 36. (971) 55. Schlötzer IV, 83 praví, že v nějaké mapě, kterou měl před sebou, břeh řeky Dněstru od ústí vzhůru jmenuje se *litus album* t. bělobřeží; a řeka sama že se bez pochyby také nazývala *Bilou řekou*, na jejíž ústí leží *Bělohrad*, Akkirman.
 Bělohrad, Бѣль Градъ, Бѣль Городъ, město malé u Kyjeva asi na 10 verst vz-dáli (980) 60; založeno (992) 95. (997) 99. (1069) 137. (1097) 192. (1113) 224. — Biskupové: Lukáš, Nikita.
 Bělojezero, Bílé jezero, Бѣлоѣ ѣзеро, Бѣлоозеро 7; v krajině čudských Vesův (862) 13. (1071) 139. 140. — Bělojezerci, Bělojezerští, Бѣлоозерьци (1071) 139. 140. (1096) 186. 188.
 Belz, Бѣлзъ, město (1030) 118.
 Benjamin, Бенѣаминъ, Бенѣаминъ (bibl.) 72.
 Berendici, Berenději, Берендици, Берендѣи, národ kmene tu-reckého (1097) 196. 197. (1105) 209.
 Berendij, Берендий, Turčín, ovčák Svatoplukův (1097) 192.
 Bern, Бернъ, bojar ruský (945) 32.
 Bethel, Вѣонлъ (bibl.) 75.
 Bethlém, Вѣлеомъ (bibl.) 77.
 Bílá Věž, Бѣла Вѣжа (965) 47. 236, tvrz Kozarská, jich ja-zykem *Sarkel* neb *Sarkil* řečená, kterou vystavěli na do-lejším Donu proti Pečeněhům.
 Bithynie, Вѣѣонина, Вѣѣонина, Βιθυνία l. — Bithynské kraji-ny, Вѣѣоньскыя страны (941) 30.
 Bizancie, Византия 27.

- Bjajdjuk, **Бѣйдюкъ**, sluha Vladimíra knížete (1095) 180.
- Blud, **Блудъ**, vojvoda Jaroplukův (980) 57—59.
- Boldiny hory, **Бѣднини, Болднини Горы**, u Černihova; kdež klášter Boží Rodičky (1074) 154.
- Boleslav, **Болеслакъ** (I), král Ladský neb Lešský čili Polský, příjímím Veliký, také Chrabrý (996) 99. (1018) 113. 114. († ok. 1030) 118. 122. Dle zpráv polských zemřel l. 1025, dne 3 Května.
- (II) král Polský (1069) 137. 138.
- (III) král Polský, choť Sbyslavy, dcery Svatoplukovy (1102) 205.
- Boluš neb Bluš, **Болоушъ, Блоушъ**, vojvoda Plavecký (1055) 129.
- Bonjak, **Бонякъ**, kníže Plavecký (1096) 182. 183. (1097) 200. 202. (1105) 209. (1107) 210. 237. 238. Bratr jeho: Taz.
- Bor, **Боръ** (1097) 193.
- Bořičev n. Bořičův úvoz, **Боричевскъ жкозъ** 6. (945) 39. (988) 91. Jmeno pocházející od osobního Bor, **Боръ**, a rodového Bořic, **Боричъ, Коричъ**. Bořičův úvoz byl za starodávna hlavní cestou do Kyjeva od někdejšího ústí říčky Počajny, které zároveň také bylo přístavem Dněprským. Od úvozu tohoto přes Počajnu a přes řeku Dněpr býval přívoz.
- Boris, **Борисъ**, syn Vladimírův z Bulharyně (980) 60. Náměstkem v Rostově (988) 94. (1015) 102. († 1015) 104—109. 111. 112. 114. 144. 164. 175. 204. 237.
- syn Vaceslavův, kníže Černihovský (1077) 158. († 1078) 158. 159. 235.
- Borisa a Gleba ssv. chrám na Vyšehradě, jež vystavěl Izjaslav (1072) 144. 145.
- Bospori, **Воспори, Βοσπόρη** 2.
- Boží Město, **Божий Градъ** n. **Городъ** 28.
- Boží Rodičky chrám kamenný, příjímím Desetinný, v Kyjevě, jež Vladimír vystavěl na místě, kde byl dvůr křesťana Varaha 39. 62. 90. (991) 95. (996) 97. (1007) 101. (1015) 102. (1039) 121. (1044) 123. (1078) 160. (1087) 164. (1093) 178. Léta 1107 přivezeny byly do tohoto chrámu ze Hřek obrazy. Zakr. 97.
- Zvěstování, **святыхъ богородица блягоуспение**, chrám kamenný na Zlaté bráně v Kyjevě (1037) 120.
- Nanebevzetí, **оуспение**, kostelík malý Pečerský, 125; nový chrám kláštera Pečerského založen (1073) 145. (1075)

157; dokonán (1077) 157; posvěcen (1089) 164. (1091) 168. (1096) 183.

Boží Rodičky chrám ve Vlacherně na Klově, jež založil Štěpan, opat Pečerský (1108) 211. (1112) 221.

— chrám kamenný v Přáslavi na knížecím dvoře, založen (1098) 202.

— chrám kamenný biskupský ve Smolenště, založen (1101) 204.

— chrám ve Tmutorokani (1022) 117. (1066) 132.

— klášter na Boldiných horách, 154.

Brachmané, **Врахмане**, *Βραχμάνοι* 9.

Břesť, **Берестинь**, pol. Brześć, město Lešské (1019) 115. (1022) 116. (1097) 194. 198. 201. (1101) 204. 234. — Břešťané, **Берестиниче** (1097) 201.

Břestovo, **Брестово**, **Брестовоуе**, hora i ves (980) 60. (1015) 102. (1051) 123; dvorec knížat Kyjevských (1073) 145. (1096) 182. 183. — Břestovo nazývala se velmi příkrá hora nad Dněprem níže Kyjeva. Byla porostlá hustým lesem rozličného dříví, ale zvláště břestovím jinak jilmovím, odkudž také má své jméno. Se strany od řeky nesnadno bylo na ni se dostat. Tu v jeskyních měli loupežní Varahové své skrýše, přepadávající lodi po Dněpru se zbožím plynoucí. Již za časů pohanských měla tu knížata Kyjevská svůj dvorec, bez pochyby na témž místě, kdež i později knížecí dvorec se spatřoval, ježž l. 1096 spálil Bonjak. Viz také Olmin neb Olžin dvůr na Uherště s chrámem sv. Mikuláše, potom chrám sv. apoštolů Petra a Pavla, chrám Proměnění Krista pána s mužským klásterem, klášter sv. Dmitrije s chrámem sv. Petra, a klášter Pečerský s chrámem panny Marie Nanebevzetí, pak Oskoldovu a Tugorkánovu mohyly.

Britanie, Bretanie, ostrov, **Кританія**, **Вретанія**, *Βρετανία* 2. 10.

Břetislav, **Брѣциславъ**, **Брѣциславъ**, syn Izjaslavův, vnuk Vladimírův (1001) 101. (1021) 116. († 1044) 123. Syn jeho: Věslav.

— syn Svatoplukův (* 1104) 208.

Břetislavův dvůr na Hoře Kyjevské (1068) 136.

Brody, **Броды** 236.

Bruny, **Броуны**, kupec ruský (945) 32.

Budy, **Бѣды**, **Бѣды**, pěstoun i vojvoda Jaroslava knížete (1018) 113.

Buh, **Бѣгъ**, řeka 7. 8. (1018) 113. (1097) 199. 237.

Bujefast, **БѹѢФѢСТЪ**, **ΒΟΥΕΦΛΕΣΤЪ**, posel Svatoslavův, syna Igorova (945) 32.

Bulhary, Bulharská země, **БѢЛГАРСКА**, **Βουλγαρσκα** *zemlja* 3. 4. (869) 15. (902) 19. (944) 32. (971) 54. (987) 83. 84. (1024) 117. Kníže: Simeon. — Bulhaři, Bulharé, **БѢЛГАРС**, **Βουλγαρς**, národ Skytský 7. (858) 12. (898) 18. (902) 19. (915) 29. (941) 30. (942, 944) 31. (945) 63. 64. (986) 65. (987) 83. (1088) 164. B. Dunajští (898) 17. (967) 48. (971) 51. (1097) 196. B. Černí (945) 36. B. víry Muhammetské (986) 64. B. synové Amonovi, 184. — Bulhaři měli prvotně sídla svá mezi řekami Vlhou a Kamou blíž moře Chvalinského, a do pozdější země Bulharské nad Dunajem přestěhovali se v letech 660—668 po nar. Kr. Hammer-Purgstall *Gesch. d. gold. Horde*, 7, a Šaf. *Star.* 563.

Bulharyně, **БѢЛГАРЫНИ**, **Βουλγαρυνι**, jména nepovědomého, manželka Vladimírova, s kterou zplodil Borisa a Gleba (980) 60. Burčovic Aklan, v. Aklan.

Bužané, **БѹЖАНЕ** 7, dle sídel svých na řece Buhu tak řečení a později Volyňané nazvaní, po někdejším městu Volyni mezi Vladiměří a Lvovem. Karamz. I, 32, pozn. 70.

Bužsko, **БѹЖЬСКО**, místo kolím ohražené (1097) 197. (1100) 203.

Carohrad, Cařihrad, **ЦѢСАРЬ ГРАДЪ** n. **ГОРОДЪ** 4. 6. (852) 11. (862) 13. (866, 867) 14. (907) 19. 21. (914) 29. (929, 934, 941) 30. (943) 31. (955) 44. (971) 53. 54. (980) 60. (987) 83. 88. (1043) 122. (1079) 162. (1104) 208. — Léta 381 byl první, l. 553 pátý a l. 681 šestý sbor obecný sv. otcův v Carohradě 89. 90. — Carohradská stolice církevní 90. Biskupové n. patriarchové: Mitrofan, Anatol, Eutich, Jiří, Taras, Fotius.

Cefalonie ostrov, **Κεφαλληνια**, *Κεφαλληνία* 2.

Celestin, **Κελεστινъ**, papež Římský 89.

Celesyrie, **Κοιλισοφρια**, *Κοίλη Συρία* 1.

Cemský, **ЦѢМСКИЙ**, císař Konstantin, syn Leonův (955) 44. — Ivan, císař Hřecký (971) 54.

Cilicie, **Κιλικια**, *Κιλικία* 1.

Cypr ostrov, **Κοχηρъ**, *Κύπρος* 1.

Cyrenie, **Κορνηια**, *Κυρήνη* 1.

Cyril, **Κοχηρѣ**, biskup Alexandrský 89.

— biskup Jerusalemský 89.

Cyrus, **Κουρτ**, král Perský 220.

— kacír 89.

Cythera ostrov, **Κυθηραντ**, *Κυθήρη* 2.

Čechové, Češi, **Чехи**, národ Slovanský, 3. (898) 17. (1076) 157. (1111) 221. — Země Česká (969) 50. (1019) 115.

Kníže: Oldřich.

Čechyně dvě, jmen nepovědomých, manželky Vladimírovy; s jednou jich zplodil Vyšeslava, s druhou pak Svatoslava a Stanislava (980) 60.

Čenegrepa, **Ченегрепа**, kníže Plavecký († 1103) 207.

Čeremisi, **Черемиси**, **Черемиса** 7.

Čermna, **Чермна**, **Чермына**, *Ἐρυθρά*, řeka Ethiopská, tekouc na východ 1.

Čerň, **Чернь**, **Чернь**, světské příjmi Isákovo, mnicha Pečerského. Viz Isák.

Černá řeka, **Черная**, **Черная** *река* (866) 14.

Černí Bulhaři, viz Bulhaři.

Černihov, **Черниговъ**, **Черниговъ**, **Черниговъ** (907) 20. 21. (945) 33. (1024) 117. 118. (1055) 128. (1068) 135. 136. (1069) 154. (1076, 1077, 1078) 158. 159. 162. (1086) 163. (1093) 172. 174. (1094) 178. (1096) 181. (1097) 202. 235—238. 242. — Město vnitřní ohražené, **дѣятельный градъ**, a město hražené okolní, **градъ околный**, u jehož východní brány Střežeh (1078) 159. Viz: Sv. Spasitele chrám. Krásný dvůr. Knížata: Svatoslav, Vševlad, Boris, Vladimír, Oleg. Biskupové: Ivan, Jan, Theoktist. — Černihovci, **Черниговцы** (1078) 159. 235. 236.

Čertoryjsko, **Черторыйскъ**, **Черторыйскъ**, město (1100) 203.

Červeň, **Червень**, **Червень**, město někdy Lešské (981) 62. (1097) 199. Někdy také Čermno a Červený Hrad, nyní ves Čermo na řece Hučvě blíž Vykyjova. Odtud také jméno Červené Rusi. — Soutěska Č. (1097) 201. — Červeňská města, **Червеньскыя города** (1018) 114. (1031) 119.

Červené moře, **Чермное**, **Чермное** *морје* (bibl.) 73.

Červený Dvůr, **Дворъ Красный**, jež vystavěl kníže Vševlad na Vydobyči (1096) 183. — Okolo kláštera Vydobyčského jest mnoho stop po bývalých sídlech, a protož nelze s jistotou říci, kde se nalezal dvorec Vševladův, ale zdá se, že od kláštera k severu. Zakr. 147.

Český les, **Чешскый лѣсъ** 234.

- Čitějovici, **Читѣиовици**, **Читѣиовици**, Plavci 236. 237.
- Čudi, Čudové, **Чюдь** 2. 7. (859) 12. (862) 13. (882) 15. (907) 19. (980) 57. (988) 95. (1030) 118. (1071) 142. — Čuď Závlačská, Čudové Závlačští, **Чюдь Заколовъскихъ** 2. Srov. str. 245, pozn. 1. — Čudové, kmen plemene severského, obývající v nejzazším severu Evropy a severo-západní Asie. Germani nazývali je *Finnen*, t. obyvatelé bahen. Kteří národové jmenem tím se zahrnují a kterak se zeměpisně rozdělují, viz v Šaf. Starož. str. 240. — Nestor jmenem Čuď míní Estonce.
- Čudín, **Чюдинъ**, bratr Tukův (1068) 136; v držení Vyšehradu (1072) 145. (1078) 158.
- Čudínův dvůr, **дворъ Чюдинъ**, **Чюдинъ**, v Kyjevě (945) 39. Dalmacie, **Далматина**, *Δαλματία*, 2.
- Damas, **Дамасъ**, z Říma, papež 89.
- Damian, **Даминъ**, kněz, mnich Pečerský (1074) 150.
- Dan, **Данъ**, **Сньданъ** (bibl.) 72. 75.
- Daniel, **Данилъ** (bibl.) 45. 147. 218. 219. 220. — biskup Jurjevský (1113) 224.
- Darius, **Дарий**, král Perský, 214.
- David, **Давидъ** (bibl.) 11. 45. 51. 58. 75. 77—79. 93 94. 98. 108. 146. 184. 212. 213. 241. — Igorovic (1081, 1083, 1084) 162. (1085) 163. (1097) 189—202. (1100) 202—204. († 1112) 221. 237. Synovec jeho: Mstislav.
- Svatoslavic (1095) 181. (1096) 182. 186. (1097) 189. 193. 194. 200. 202. (1098—1100) 202. 203. (1101) 204. (1103) 206. (1107) 210. (1110) 212. (1111) 215—217. (1112) 222. 238. Žena jeho N. (1097) 200. Syn: Svatoša n. Svatoslav.
- Všeslavic (1103) 206. (1104) 208.
- Dažboh, **Дажьбогъ**, **Дажьбогъ**, bůh Rusů pohanských, jehož modla stála v Kyjevě na chlumu (980) 60.
- Deheja, **Дегъя**, potok (1111) 216.
- Derstr, **Деръстьръ**, **Дерстръ** (902) 19. (971) 53. 54.; město hřecké, Dorostalum, na pravém břehu Dunaje. Šaf. ve Star. 511 nazývá je Dristra.
- Dervi, **Дерьки**, **Дереки**, *Δέρβις* 2.
- Desna, **Десна**, **Десна**, řeka 2. 4. (947) 43. (988) 95. (1108) 211. 235.

Devgenovic, Девгенскіуъ, Девгенскіиъ, t. syn Devgenův, kníže Plavecký (1095) 179.

Dioskor, Диоскоръ, kacír 89.

Dir, viz Oskold. — Dirova mohyla (882) 15.

Dmitr, Дѣмитръ, koňák Davida Igorovice (1097) 192.

— Ivorovic (1109) 212.

Dmitrij sv., св. Дѣмитрій, Demetrius 20.

Dmitrije sv. klášter (po 1054) 126. (1087) 164. (1096) 187. Opat: Barlám. — Klášter tento, s chrámem sv. Petra, stál na Břestově nedaleko kláštera Pečerského, jakož svědčí metropolit Kyjevský Silvester Kosov ve svém Pateriku, str. 56.

Dněpr, Дѣпъръ, Дѣпѣпъръ, řeka, přicházející z Okovského lesa, 2. 4.; vylévá se v moře Pontské 5. 6. 7. 11. (862) 13. (898) 16. (945) 36. (947) 43. (968) 48. (988) 91. (1015. 1016) 112. (1026) 118. (1051) 123. (1067) 132. (1071) 139. (1092) 170. (1093) 174. (1096) 182. (1097) 194. (1108) 211. — Dněpr, u Hřeků známý pod jmenem Boristhen, t. j. od severu tekoucí, vychází z gub. Smolenské z Plosské vysočiny blíž města Duchovštiny, protéká několik gubernií a vylévá se, majíc toku svého 1500 verst, do Černého moře, do veliké zátoky nazvané Liman. Počíná býti splavným od Smolenska, ale písčité mělčiny výše i níže Kyjeva, a prahy níže ústí řeky Samary, vztahující se na 60 verst, stěžují plavbu po řece té, pročež značná část prahův byla odklizena. Z řek, které po pravé straně do Dněpru tekou, znamenitější jsou tyto: Březina, Přípeť a Inhulec, a po levé: Sož, Desna, Sula, Psjol, Vorskla, Samara, Sura a Koňské vody.

Dněprské prahy, Дѣпѣрскыя прагы н. пороги (971. 972) 55. (988) 91. Jména těch prahů čili vodopádů, skandinávská i slovanská, zachoval hřecký císař Konstantin. Viz Šaf. Star. 559. — I také naše Praha má jméno své od takového prahu nebo spádu vodního v řece Vltavě, jenž býval někde výše mlýnů Staroměstských nad mostem.

Dněprské ústí, оустіе Дѣпѣрѣ, Дѣпѣрскою, 5. (945) 36.

Dněstr, Дѣпѣстръ, řeka, 2. 8.

Dobryně, Добрыня, syn Malka Lubečanína, bratr Maluše, klíčnice Olžiny, ujec Vladimírův (970) 51. (980) 60. (985) 64. 64. Syn jeho: Kosnětín.

- Dobryně Raguilovic, **Добрыня Рагуйловичъ**, vůdce vojenský
Mstislava Vladimírovice (1096) 187.
- Dolobsko, **Долобскъ** (1103) 205. (1111) 215, krajina s jezerem, tak nazvaná, někde po levé straně Dněpru blíž Vitičeva.
- Domician, **Деметрианъ**, císař Římský, 27.
- Domin **Домънъ**, biskup Antiochijský 90.
- Don, **Донъ**, řeka (1111) 216. 238.
- Drahobuz, **Дорогобоужъ**, **Дорогобоуждъ**, město (1084) 162. (1097) 199. 202. (1100) 203.
- Drahožič, **Дорогожичъ** (980) 57. Krajina bažinatá nedaleko Kyjeva se strany západní. Léta 1146, když Igor II. Olegovic, vel. kníže Kyjevský, ztratil bitvu proti Izjaslavu Mstislavici, na útěku svém dostal se v bahno Drahožičské a tu se pod ním probořil kůň. Hip. 24.
- Drehovici, **Дръговичи**, **Дреговичи**, **Дръговичи**, 4. 6. 7. Dle Konst. Porfyrogenety, jenž je nazývá *Δρουγουβιται*, byla jich sídla mezi řekami Přípetí a západní Dvinou. Adm. Imp. c. 9. Stritter II, 985.
- Dřevané, **Древляне**, **Дръвлане**, 4. 6—8. 10. (883. 885) 16. 16. (907) 19. (913. 914) 29. (945) 38—41. (946) 41—43, tak nazvaní po krajině lesnaté čili dřevnaté (Dřeva), v které přebývali, sousedíce na sever s Drehovici, na východ s Polany, na jih s Ulici a Tiverci, a na západ s Dudleby. Konst. Porfyrogeneta nazývá je *Δερβλενίροι*. Adm. Imp. c. 37. Stritter II, 986. Šaf. Star. 541. — Dřevanín, **Дръвланинъ**, **Дерекланинъ** (977) 56.
- Dřevská země, Dřeva, **Дръвскъ**, **Деревскъ** **земля**, **Дръвкъ**, **Дерека** (945) 38—40. (946) 41. 43. (970) 51. (977) 56. (988) 94. Knížata: Mal, Oleg, Svatoslav.
- Dručsko, **Дрючскъ**, **Дрютьскъ**, město (1092) 170. 235.
- Dubno, **Дубънъ**, **Доубънъ**, město (1100) 203.
- Dudlebi, **Доульби**, kteřížto jsou Slované 7. 8. (907) 19. Sídlila jich byla mezi Buhem a Štyrem, v sousedství Bužanův a Dřevanův. Masudy, spisovatel arabský, nazývá je Dulabè. Charmoy Relat. v Mem. de l'acad. II, 383.
- Dunaj, **Доунайъ**, řeka, 2—4. 6—8. (898) 17. (915) 29. (944) 32. (967) 48. (969) 50. (1043) 122.
- Dunajané, **Доунайци** 6.
- Dunajští Slované 3.

Dvína, **Дѣвина, Двина**, řeka, přichází z Okovského lesa 2. 4. 7.
Edem, **Едемъ**, ráj (bibl.) 67.

Efes, **Ефесъ**, město, kde léta 431 byl třetí sbor obecný sv.
otecův 88.

Efrat, **Ефратъ** (bibl.) 77.

Efrem, **Ефремъ**, kleštětec, metropolit chrámu sv. Michala
v Přáslavi (1090) 165. (1091) 167.

— jenž klášteru Pečerskému daroval dvůr v Suzdali, 187.

Egri, **Егри**, posel Evliskův (945) 32.

Egypt, **Еюпътъ, Ероупеть, Ероупътъ, ІЕроупътъ, Αἴγυπτος** 1.
(bibl.) 11. 72—74. 80. 214.

Egyptané, **Еюпътиане, ІЕроупътиане** (bibl.) 11. 72 — Egyptan,
Ероупътианнъ, Еюпътианнъ (bibl.) 72.

Eliáš, **Илиа** (bibl.) 147.

— biskup Jerusalémský, 90.

Eliáše svatého chrám sborový u Kyjeva nad potokem konec
Pasinčí besedy a Kozare (945) 37. 38. — Chrám tento byl
dřevěný a bez pochyby v Kyjevě nejstarší. Kde stál, s ji-
stotou se neví, ale podobá se, že na témž místě, kde nyní
stojí kamenný, léta 1692 vystavený chrám Eliáše proroka,
na Kyjevském podolí nad potokem Počajnou. Zakr. 121.
Srov. Pasinčí beseda.

Elymais, **Елоумансъ, Ἐλυμαῖς** 1.

Emanuel, **Еммануиль** (bibl.) 77.

Emig, **Емигъ**, kupec ruský (945) 32.

Enoch, **Енохъ** (bibl.) 45. 115.

Eolida, **Еолида, Αἰολίς** 1.

Epifanij, **Епифаннъ**, 213. 219.

Epirocie, **Епиротна, Ἠπειρώτις** 2.

Esau, **Есавъ** (bibl.) 145.

Etherius S., **Еѳернъ сватый**, místo při Černém moři (945) 36.

Ethiopie, **Ефиопна, Αἰθιοπία** 1. — Ethiopská královna, **Ефиопъ-
ская цесарица** (bibl.) 45.

Eton, **Етонъ**, bojar ruský (945) 32.

Etrivská poušť, **поустыни Етривская, ІЕтривская**, 184. 186.

Eubea ostrov, **Евбеа, Εὔβοια** 2.

Eufemie, dcera Vladimírova, **Ефемия Володимерьна, ман-
želка Kolomana, krále Uherského** (1112) 221.

Eufrat řeka, **Ефратъ, Εὐφράτης** 1.

Evlisk, **Еквискъ**, bojar ruský (945) 32.

- Eupraksie, **Еупраξια**, **Евпраксия**, dcera Vševladova, mniška (1106) 209. († 1109) 211.
- Eustachij, **Εὐσταχίη**, **Евстафій**, Mstislavic († 1033) 119.
- Euthimij, **Εὐθυμίου**, svatý otec církve hřecké, 147.
- Eva, **Ἐβκα**, **Евга** (bibl.) 68. 69. 81.
- Evagrius, **Εβαγρίη**, kacíř, 89.
- Evtichius, **Εκτιχίη**, **Ектохій**, kacíř, 88.
— biskup z Carohradu, 90.
- Ezau, **Ἐσαυ** (bibl.) 71.
- Ezdra, **Ἐζδρα** (bibl.) 78.
- Ezechiaš, **Ἐζεκιή**, král Judský (bibl.) 157.
- Ezechiel, **Ἐζεκιή** (bibl.) 76.
- Falek, **Φαλεκ** (bibl.) 3.
- Faraon, **Φαραων**, král Egyptský (bibl.) 11. 19. 45. 72. 73.
- Farlof, **Φαρλοφ**, muž Olegův (907) 20.; posel (912) 22.
- Fenieie, **Φινικια**, *Φοινίκη* 1.
- Foka, **Φοκα**, patricius (941) 30.
- Fost, **Φοστ**, posel Olegův (912) 22.
- Fotius, **Φοτίη**, patriarch Carohradský (866) 14.
- Frankové, **Φραγκο** 2. Již Prokop v Bell. Got. 23 zná jmeno *Φράγγοι*. Pozdější spisovatelé byzantští nazývali takto každý národ, jenž k nim přicházel z té strany, kde někdy přebývali Frankové.
- Frastěn, **Φραστην**, kupec ruský (945) 32.
- Frelaf, **Φρελαφ**, posel Olegův (912) 22.
- Frudi, **Φροῦδι**, posel Truadův (945) 32.
- Frutan, **Φροῦταν**, kupec ruský (945) 32.
- Frygije, **Φρογία**, *Φρυγία* 1. — Fr. Stará 1.
- Furstěn, **Φοῦρηστην**, **Φοῦρηστην**, kupec ruský (945) 32.
- Gad, **Γαδ** (bibl.) 72.
- Gadira, Cadix, **Γαδιρα**, *Γαδείρων* gen. 1.
- Galacie, **Γαλατια**, *Γαλατία* 2.
- Gedeon, **Γεδεον** (bibl.) 82. 115. 184.
- Gelejoné, **Γιλεν**, **Γιλην**, *Γηλαίοι* 10.
- Gihon řeka, nazvaná Nil, **Γιονα**, **Γιονα**, *Γειών* 1.
- Girgen, **Γιργεν**, otec Ajepův, děd manželky syna Olegova, 211.
- Gleb, **Γλεβ**, syn Vladimírův z Bulharyně (980) 60. Náměstkem v Muromě (988) 94 († 1015) 107. 108. 111. 112. 144. 164. 175. 204.

- Gleb, syn Svatoslavův, kníže Tmutorokaňský (1064) 130.
 (1065) 130; Novohradský (1071) 143. 144. (1074) 148.
 († 1078) 158. 235.
- Všeslavic (1094) 236. (1104) 208. (1108) 211. 238.
- Goladi, Голадъ, Голмдъ (1058) 129. Národ litevský, jenž dle Arcybyševa Povjestv. o Ross. I, 99 přebýval nad řekou Protvou, v okršlcích Možajském a Gžackém.
- Gomol, Гомолъ, kupec ruský (945) 32.
- Gomora, Гоморъ (bibl.) 65.
- Goraser, Горисеръ, vrah Glebův (1015) 108.
- Goté, Готѣ, Гѣте 2. (862) 13. Letopisec měl na mysli Goty švédské neb dánské.
- Grim, Гримъ, posel Sfirkův (945) 32.
- Gud, Gudy, Гоудъ, Гоуды, posel Olegův (912) 22.; bojar (945) 32.
- Gunar, Гоунаръ, bojar ruský (945) 32.
- Gunastr, Гоунастръ, kupec ruský (945) 32.
- Habakuk, Аѡбакоуимъ, prorok (bibl.) 218.
- Haličané, Галичане 2. Takto nazývali Arabové španělští severní část polouostrova Španělského; odtud pak se rozšířilo to jméno (Galicia) k jiným národům evropským.
- Heber, Іевѣръ (bibl.) 70.
- Hebreové, Іеврѣи (898) 18. 70. 145. — Hebrej jeden, Іеврѣинишъ (bibl.) 72.
- Helena, Іелена, Олена, křestné jméno Olžino (955) 44.
 — císařová, máti Velikého Konstantina, císaře Hřeckého, 44.
- Helenové, Елени, 214. 220.
- Heli kněz, Илнй жрецъ п. жрьць (bibl.) 74.
- Heraklie, Ираклиа (941) 30.
- Heraklius, Ираклий, císař 7.
- Herman, Германъ, opat kláštera sv. Spasitele na Břestově (1072) 144.
- Heřmanec, Германыъ, Германы (1096) 183. Viz Klov.
- Herod, Herodes, Иродъ (bibl.) 79. 80. 219.
- Hilarion, Иларионъ, kněz pousteník, potom metropolit Ruský ve chrámě sv. Žofije v Kyjevě (1051) 123. 124.
- Hipolyt, Иполитъ, sv. otec 220.
- Hlohoŭy, Глоговы 234.
- Holotičsko, Голотичьскъ (1071) 138.
- Holta, Holtava, Hltava, Голъта, Голътава, řeka (1111) 216. 237.

- Hora Kyjevská, Горл (945) 39. (1068) 136. (1069) 138.
 Viz Kyjev.
- Horošin, Горошинъ 236.
- Hostomysl, starší Slovanů Novohradských 4.
- Hradec, Градыць, Городыць, blíž kláštera Pečerského (1026) 118. (1078) 160. (1097) 193. (1098) 202. (1111) 217.
- Hrdětin dvůr, дворъ Гръдѣтинъ, Гордѣтинъ, v Kyjevě (945) 39.
- Hřecká země, Hřeку, Гръкы, Грекы, 4. (882) 15. (907) 19. 20. (912) 24—26. (920. 941) 30. (955) 44. (980) 59. 60. (987) 83. 84. (988) 86. (1051) 127. (1069) 137. (1071) 139. (1083) 162. (1089) 165. (1095) 179.
- Hřekové, Hřeci, Гръци 8. (858) 12. (866) 14. (898) 17. 18. (907) 20. 21. (912) 22—27. (915) 29. (941) 30. 31. (944) 31. 32. (945) 33—36. 38. (967) 48. (969) 50. (971) 52. 53. 55. (983) 62. (986) 65. 66. 82. (987) 83. (988) 86. 90. (1043) 122. (1066) 131. (1084) 162. (1095) 179. (1111) 221. — Hřečtí císařové (955) 45. (971) 52—55. (980) 60. (987) 83. 84. Michael. Ivan Cernský. Basilij. Konstantin. Mauricius. Leon. Alexandr. Roman. Stefan. Monomach. — Hřečtí stavitelé v Rusích (988) 95.
- Hřekyně, Гръкыня, jména nepovědomého, žena Jaroplukova, bývalá mniška (977) 56. (980) 59. 60. Syn její s Vladimírem nemanželský: Svatopluk.
- Hurata Rohovic, Гоурата Роговичъ, Гоурата Роповичъ, Novohradčan (1096) 184. 185.
- Chalcedon, Халкедонъ, Халкидонъ, město, kde léta 451 byl čtvrtý sbor obecný sv. otcův, 88
- Chaldějové, Халдѣи, Χαλδαῖοι 9.
- Chalep, Халѣпъ, město 236.
- Cham, Хамъ, Χαμ (bibl.) 1. 2. 69. 145. — Chamovi synové 3. — Chamovo plémě 5.
- Chananejská země, земли Ханаанѣйскѣ (bibl.) 71. — Chananejské plémě (bibl.) 74. 145.
- Charan, Харлонъ, (bibl.) 71.
- Charvaté, Хръваты, Хроваты, Хорваты, 8. (907) 19. (942) 31. (993) 95. Ch. Bílí 3. Dle Konst. Porfyrogenety sídlili tito Charvaté (Χρωβάτοι) u hor Tatranských vedlé Turkův (Маѣарѣвъ), t. v nynější východní Haliči a sousedním Uhersku. Šaf. Star. 526.
- Chios ostrov, Хионъ, Χῖος 2.

Chodota, **Ходога**, kníže Vjatický (po 1078) 235.

Choriv, **Хорикъ**, s dvěma bratry a sestrou 5. 6. 14.

Chorivice, Chorevice, **Хоривица**, hora nedaleko Kyjeva, 6.

Později knížata Ruská na tom místě pro jeho rozkošné položení vystavěli dvorec, a konečně hrad jmenem Vysehrad. Zakr. 87.

Chorol, **Хороль**, řeka (1107) 210. (1111) 216. 236.

Chozdroj, **Хоздрой**, král Perský 7.

Chrs, **Хръсъ**, **Хоръсъ**, bůh Rusů pohanských, jehož modla stála v Kyjevě na chlumu (980) 60.

Chrtičí ostrov, **Хрътнуй**, **Хортнуй островъ**, na Dněpru (1103) 206.

Chvalisové, **Хвалиси** 4; synové Moabovi 184.

Chvalisské moře, **Хвалисское море** 4.

Ignat, **Игнатъ**, mnich Pečerský (1074) 148.

Igor, **Игорь**, syn Rurikův, veliký kníže Ruský 12. (878. 882)

15. (903. 907) 16. (912—915) 29. (920) 30. (941) 30.

(941. 942. 944) 31. (944. 945) 32. 33. 37. 38. († 945)

39. 40. Žena jeho: Olga. Syn: Svatoslav. Nefové: Igor, Akun.

— kníže Ruský, neť Igorův (945) 32.

— syn Jaroslavův, kníže Vladiměřský (1055); Smolenský (1056) 129. († 1060) 129. Syn jeho: David.

Ihmer, **Ильмерь**, jezero 4. (864) 13.

Ilyrik, **Илюрикъ**, *Ιλλυρίς* 2. (898) 18.

Indie, **Индия**, **Индияна**, *Ἰνδία* 1. — Indové, **Инди**, *Ἰνδοί* 1. 9.

Ingeld, **Ингельдъ**, **Иньгелдъ**, posel Olegův (912) 22.; kupec ruský (945) 32.

Ingivlad, **Ингивладъ**, **Игивладъ**, kupec ruský (945) 32.

Ireny sv., св. **Ирины**, chrám 15.; klášter v Kyjevě (1037)

120. — Má se za to, že tento ženský klášter stál na Starém Kyjevě, a že Tataři l. 1240 jej zbořili.

Isachar, **Исахаръ** (bibl.) 72.

Isaiáš, **Исая** (bibl.) 76—79. 111.

— biskup Rostovský (1088, 1089) 164.

Isák, **Исакъ** (bibl.) 65. 71.

— **Исакій**, mnich Pečerský, jmenem světským Čerň, rodem z Toropce, **Торопьчанинъ** (ok. 1074) 152—156.

— jiný mnich, kuchař kláštera Pečerského (ok. 1074) 155.

Iskal neb Sokal, **Искалъ**, **Сокалъ**, kníže Plavecký (1061) 129.

- Iskorstěň, **Искорѣстѣнь**, město Dřevanské (945) 39. (946) 42; nyní Iskoroš, na řece jinerem Uža, v okrese Ovručském. — U Iskorstěni Igorova mohyla 39.
- Iskusov, **Искусовъ**, posel kněžny Olgy (945) 32.
- Istr, **Истръ**, posel Amundův (945) 32.
- Italie, **Италиа** 90.
- Ithaka ostrov, **Иѡκιννα**, *Ἰθάκη* 2.
- Itlar, **Итларъ**, kníže Plavecký († 1095) 179. 180. 237.
- Itlarovic, **Итлареквиуъ**, **Итларскииъ**, kníže Plavecký (1095) 180.
- Ivan, **Иванъ**, nazván Cemský, císař Hřecký (971) 54.
- Tvořiměřic, **Ткоримирѣиъ** n. **Ткоримирѣиуъ**, vojvoda Jaroslavův (1043) 122.
- Žirotslavic, **Жиротславициъ** († 1078) 158.
- metropolit ruský (1086, 1087) 163. (1088) 164. († 1089) 164. 165.
- biskup Černihovský (1089) 164. (1091) 167.
- opat Pečerský 157. (1089) 165. (1091) 166.
- Iváněk Zacharič, **Иванѣкъ**, **Иванкъ** **Захарѣиуъ**, Kozarín, vůdce Svatoplukův (1106) 209.
- Ivor, **Иворъ**, posel Igorův (945) 32.
- otec Dmitrův (1109) 212.
- Izborsk, **Изборскъ** (862) 13.; město Křivické.
- Izečovic Snovid, v. Snovid.
- Izjaslav, **Измѣславъ**, **Измѣславъ**, syn Vladimírův z Rognědy (980) 60; náměstek v Polotště (988) 94. († 1001) 101. 123.
- Synové jeho: Břetislav a Všeslav.
- druhý syn Jaroslavův (* 1024) 118. (1054) 124. 126; veliký kníže Kyjevský (1054. 1055) 128. (1058—1060) 129. (1067) 132. (1068) 133. 135. 136. (1069) 137. 138. 154. (1072) 144. (1073) 145. (1077) 158. († 1078) 159. 160. 178. 189. 234. 235. Manželka jeho N. (1085) 163. († 1107) 210. Synové: Jaropluk, Mstislav, Svatopluk.
- syn Vladimíra Monom. (1095) 181. († 1096) 186. 240.
- Izmael, **Измаиль** (bibl.) 71. 176. 183. 184.
- Izraelští, Izrael, **Израиль** (bibl.) 11. 73—76. 78. 176. — Izraelská země 80. — I. národ 103.
- Jafet, **Афетъ**, *Ἰάφεθ* (bibl.) 1. 2. 69. 185. — Jafetovi synové (bibl.) 3. — J. pokolení 7.
- Jakub, **Иаковъ** (bibl.) 65. 71. 72. 78.
- kněz, bratr Pavlův, mnich Pečerský (1074) 148.

Jakun, **Акоунѣ, Ёкоунѣ**, kníže Varažský (1024) 117. 118.

Viz Akun a srov. str. 261 pozn. 56.

Jami, **Іамѣ**, *Ἰάμοι* 2. 7. (1042) 122. Větev čudská v jižním Čuchonsku a v Závlačí.

Jan, **Юанѣ**, Křtitel (bibl.) 80. — Jana Křtitele chrám v Korsuni, jež Vladimír vystavěl (988) 90.

— Evangelist (bibl.) 161. 219.

— Zlatouštý, **Юанѣ Златоустырь** 218.

— kleštětec, **Юанѣ скопыннѣ**, metropolit Kyjevský (1090, † 1091) 165.

— **Юанѣ**, biskup Černihovský († 1111) 221.

— syn Vyšatův, **Юанѣ Вышатирѣ** (1043) 122; muž Svatoslavův (1071) 139—141; vojevoda Kyjevského tisíce lidu branného (1089) 165. (1093) 173; vůdce Svatoplukův (1106) 209. Bratr jeho: Putjata.

— **Юанѣ**, muž Mariin 168. († 1106) 209.

Janka, **Іанька, Іанька**, dcera Vševladova, mniška kláštera sv. Ondřeje v Kyjevě (1086) 163. (1089, 1090) 165. († 1112) 221.

Jannij, **Іанний**, kouzelník (bibl.) 143.

Janová, **Іанька**, t. choť Janova, jménem Marie, viz Marie.

Jaropluk, **Іароплукѣ, Іароплукѣ**, syn Svatoslavův, vnuk Olžin 12. (968) 48. (970) 51. (972) 55. (973, 975, 977) 56. 57. (980) 57. 58. († 980) 59. 123. Žena jeho: Hřekyně mniška. Syn: Svatopluk.

— syn Izjaslavův (1071) 138; sídlem na Vyšehradě (1078) 158—160; náměstek Vladiměřský (1084) 162. (1085) 162. 163. († 1087) 163. 190. 194. 236. Synové jeho: Jaroslav, Vaceslav. — Jaroplučici dva (1097) 200.

— syn Vladimíra Monomacha (1103) 206. (1104) 208. (1107) 210. (1113) 224.

Jaroslav, **Іарослукѣ**, syn Vladimírův z Rognědy 12. 16. (980) 60; náměstkem v Rostově a později v Novohradě (988) 94. (1014) 101. (1015) 101. 107. 111. 112. (1016. 1017) 113. (1018) 113. 114. (1019) 114. 115. (1020—1022) 116. (1023) 117. (1024) 117. 118. (1026, 1027, 1030) 118. (1031, 1032, 1036) 119. 120. (1037) 120. 121. (1038) 121. (1040, 1041, 1043) 122. (1047, 1048, 1051) 123. († 1054) 127. 129. 130. Synové jeho: Vladimír, Izja-

slav, Svatoslav, Vševlad, Igor, Vaceslav. — Jaroslavici, **Ярославичи, Ярославичи** (1072) 145.

Jaroslav, syn Vševladův, kníže Vladiměřský (1078) 162.

— syn Svatoslavův (1096) 187. 188. (1097) 189.

— syn Svatoplukův (1097) 200—202. (1100—1102) 204. (1103) 208. (1111) 216. (1112) 221. Manželka jeho: dcera Mstislavova, knížete Novohradského, vnučka Vladimírova.

— syn Jaroplukův (1101) 204. († 1102) 204. 205.

Jaroslavici (po 1111) 238.

Jaroslav, **Ярославъ**, město (1071) 139.

Jasi, **Яси** (965) 47. Jasové jsou čerkesští Opsové, nynější Abasinci, ale nikoli Osové neb Osetinci, jakož se mnozí domnívají. Viz Bergé: Sagen atd. 53.

Jastjag n. Jaftjag, **Ястиягъ, Явтиягъ**, posel Gunarův (945) 32.

Jatvězi, **Ятвязи, Ятвижи** (983) 62. (1038) 121. (1112) 221. Větev Jazygův sarmatských, ježto sídlila v lesích mezi Litvou a Polskou.

Jelovic, **Еловики**, vrah Borisův (1015) 106.

Jeremiáš, **Иеремия**, prorok (bibl.) 76—78.

— mnich Pečerský (1074) 151.

Jeroboam, **Иеровоамъ** (bibl.) 75.

Jeruzalém, **Иерусалимъ** (bibl.) 11. 65. 75. 78. 79. 81. 89. 111. 130. 131. 214. 218. 222. — Jerusalémská stolice církevní 90. Biskupové: Cyril, Juvenal, Eliáš.

Ježíš, **Иисусъ, Исусъ** (bibl.) 79. 80.

Jiří, **Георгий, Hamartol** 9.

— biskup z Carohradu 90.

— sluha Borisův, rodem z Uherské země († 1015) 106.

— metropolit ruský 127. (1072) 144. (1073) 145.

— **Гюргий**, syn Vládimíra Monomacha (1107) 211. 237. Manželka jeho: dcera Ajepova, vnučka Asenova.

Jiří sv. chrám (1063) 129; klášter v Kyjevě (1037) 120. V Prologu pod 26 Listop. praveno, že ten klášter stál mezi Zlatou branou a Žofijským Sborem. Jaroslav založil klášter mužský sv. Jiří ve jméno, ježto mu dáno bylo na křtu. Sinopsis 62.

Job, **Иовъ** (bibl.) 170.

Jonie, **Иония, Ιωνία** 2.

Jordan, **Иерданъ**, řeka (bibl.) 80.

Josef, **Иосифъ** (bibl.) 72. 80.

Josue, syn Nunův, **Исоусъ Павлгннъ, Исоусъ Павлгннъ** (bibl.) 74. 218.

Juda, Judští, **Юда** (bibl.) 19. 72. 77. 78. Viz Židé. — J. soudce (bibl.) 74. — Judská města (bibl.) 218. — Judský král: Ezechiaš (bibl.) 157.

Jugra, **Югра, Югра**, národ cizí (neslovanský), jenž sousedí se Samojedy v půlnočních krajinách (1096) 185. Jsou to nyní Březovští Ostjáci na řekách Obi a Sosvě. Šaf. Star. 486.

Jurjev, **Юриекъ, Гюргекъ, Гюргекъ**, město v Čudsku (1030) 118. (1095) 180. 181; město hrazené (1103) 208. (1113) 224. 236. Nyní Dorpat. — Jurjevci, **Гюргевъи, Гюргевъи** (1095) 180. 181. Jurjevští biskupové: Michael, Antonij, Marín, Daniel.

Justinian, **Юстинианъ**, císař Hřecký, 131.

Juvenal, **Ювеналій**, biskup Jerusalemský 89. 90.

Kabalie, **Кабалия, Καβαλία** 1.

Kaifáš, **Каифа** (bibl.) 19.

Kain, **Каинъ** (bibl.) 68. 69. 104. 114. 115.

Kanimar, **Канимаръ, Каницаръ**, posel Předslavin, kněžny Ruské (945) 32.

Karadocie, **Карпадокія, Καρπαδοκία** 2.

Karič, **Каричъ** (980) 57, krajina nedaleko Kyjeva, podlé Drahožiče.

Karie, **Кария, Καρία** 1.

Karn, **Карнъ**, posel Olegův (912) 22.

Karšev, **Каршекъ**, posel Turdův (945) 32.

Kary, **Кары**, posel Studkův (945) 32.

Kasozi, **Касози** (965) 47. (1022) 116. (1023) 117. (1066) 131. Kasožský kníže: Rededja. — Kasozi jsou čerkesští Keggachové, jinak také Čapsogové, kteří sídlili nejbliže někdejšího ruského knížectví Tmutorokanského. Bergé: Sagen atd. 53 a 57.

Kateřina, **Катерина**, dcera Vševladova († 1108) 211.

Kavkazské hory, totiž Uherské, **Кавказскійскія горы** 2. Staří domnívali se, že hory Kavkazské se táhnou pásmem nepřetrženým na východ po Malé Asii až k Indům, a na západ podél Dunaje do vnitř Evropy. Jornand. Get. 7, a Prokop Bell. Got. IV, 3.

Kazimír, **Казимиръ**, král Polský, choť Marie, sestry Jaroslavovy, knížete Kyjevského (1043) 122. (1047) 123.

Kitanapa, **Китапал**, kníže Plavecký († 1103) 207

Klazma, **Клазма** (1096) 188.

Klek, **Клекъ**, bojar ruský (945) 32.

Kleštino jezero, **Клѣтино озеро** 7.

Kliment, **Климентъ**, svatý, jeho ostatky (988) 90.

— opat kláštera Štěpanova na Klově (1091) 167.

Klov, **Кловъ** (1108) 211. (1112) 221. Štěpán, třetí opat Pečerský, a posléze biskup Vladiměřský na Volyni, dostavěl po Theodosijovi sborový chrám klášterní; ale léta 1093 zbouřili se mnichové proti němu z příčiny nepovědomé, a sesadili jej s opatství. On pak od nich odešel a založil nedaleko od Pečerska k západu na *Klově* jiný klášter ve jméno a v obraz Carolhradského chrámu Položení řízy Matky Boží ve Vlacherně. Paterik, list 89. Ale nedostavěl toho kláštera, ani chrámu Klovského; a mezi tím Plavci léta 1096 vypálili *Štěpanec*. totiž Štěpánův počatý klášter, i dřevěný *Heřmanec*. Dostaven byl ten klášter léta 1108 a podán později klášteru Pečerskému. Léta 1240 rozbořili jej Tataři. Zakr. Kyjev 143.

Kocel, **Кѣцель**, **Коцель**, kníže Moravský (898) 17. 18.

Kočíj, **Кѣчій**, kníže Plavecký († 1103) 207.

Koksus, **Коксоусъ**, kníže Plavecký 238.

Kol, **Колъ**, posel Klekův (945) 32.

Kolča, **Кольчъ**, sluha knížete Davida Igorovice (1097) 193. 195.

Kolchis, **Колхисъ**, *Κολχίς* 2.

Koloman, **Коломанъ**, král Uherský (1097) 200; choť Eufemie, dcery Vladimírovy (1112) 221.

Komageny, **КомAGENY**, *Κομμαγενή* 1.

Konstantin, **Костантинъ**, mudrc, bratr Methodějův (898) 17. 18.

— (V) císař Hřecký, obrazoborce, syn Leonův 131.

— (VII) císař Hřecký 11. (912) 22; syn Leonův. zeť Romanův (913) 29. (920) 30. (945) 32. 33; jmenem Cemský, příjmím Veliký (955) 44.

— (IX) císař Hřecký (971) 54. (987) 84. (988) 85. 102.

Bratr jeho: Basilij. Sestra: Anna, manželka Vladimírova.

Konstantinovo město, **Костантинъ Градъ**, Constantinopolis, kde léta 381 byl druhý sbor obecný sv. otcův, 88. Viz: Carolhrad.

Koreyra ostrov, **Керькоура**, *Κέρκυρα* 2.

Kordno, **Корьдно** 235.

Korduna, **Кордоуна**, *Kórdura* 1.

Korlazi, **Корлази**, **Корлази** 2, vlastně **Форлази**, t. Furlanci čili Friulci, Foro-Julienenses, obyvatelé nynější Benátské provincie Videmské, někdejší vojvodství velmi slavného jména.

Kornelius, **Корнилий** (bibl.) 103.

Korobic Sin [**Корубъ Синѣво**], kupec ruský (945) 33.

Korostěň, viz Iskorstěň.

Korsuň, **Корсуны**, Cherson, město hřecké blízko ústí Dněprského 5. (988) 85—87. 90. (991) 95. (1066) 132. U prostřed města chrám sv. Basilije; s kraje chrámu palác Vladimírův, a za oltářem palác císařovny Anny. Vladimír vystavěl tu také chrám sv. Jana Křtitele. — Korsuňský biskup (988) 86. Korsuňští kněží (988) 90. 91. (991) 95. — Korsuňci, Korsuňané, **Корсуныци**, **Корсуныяне** (944) 31. (945) 36. (988) 85—87. (1066) 132. Korsuňský muž: Anastas.

Korsuňská krajina, **Корсуныская страна** (945) 35. 36. — K. vlast č. země (971) 54.

Korutané, **Хорѣтане** 3.

Kosnjaček, **Коснячѣкъ**, vojvoda Kyjevský (1068) 135. 136.

Kosnjačkův dvůr na Hoře Kyjevské (1068) 136.

Kosnětín, **Коснѣтинъ**, **Къснѣтинъ**, syn Dobryňův, náměstek knížecí v Novohradě (1018) 113.

Kotopan, **Котопанъ**, Hřek, vrah Rostislavův, knížete Tmutorokaňského († 1066) 131. 132.

Kozař, Kozary, **Козарь** (945) 38. Jmeno pocházející od národu Kozarův, jemuž Kyjevští platili daň. Kde se to místo má hledati, vyloženo pod článkem: Pasinčí beseda.

Kozaré, Kozari, **Козаре**, **Козари**, národ Skytský 7. 10. 11. (859) 12. (862) 14. (884, 885) 16. (964, 965) 47. (1023) 117. (1079, 1083) 162. — Kozarští starci č. starší, **старьци козарьстии** 11. — Kozarští Židé, viz: Židé. — Kozaré, také Chazarové, lid uralský pod knížaty z kmene tureckého. Již v druhém věku po Kristu byli mocným národem mezi Donem a Vlhou při moři Chvalinském, jež po nich nazváno jest mořem Chazarským. V pátém věku podrobili je sobě Hunové, ale potom opět výboji nabyli Chazarové moci neobyčejné, opanovali Krim i jiná pobřeží Černého moře, a vybírali daň i na Polanech Kyjevských, na Radimicích, Vjaticích a Severanech, jakož Nestor o tom vypravuje.

Král chazarský Bulan, původem nějakého Izáka Singara, přijal vyznání Mojžíšovo, v čemž ho i jiní mocní následovali; nikdo však z jeho poddaných nebyl ve věcech náboženských k ničemu nucen, a křesťané, židé i mohamedáni požívali pod ním i pod jeho nástupci práv stejnorodých. Okolo léta 858 požádal panovník chazarský křesťanských učitelů z Carohradu, načež tam posláni jsou Konstantin a bratr jeho Methoděj, potomní apoštolové Slovanští. Viz: Život sv. Methoděje v Biel. Mon. Pol. hist. I, 93.

Krásno, **Красно** 236.

Krásný dvůr, **Красный дворъ**, v Černihově 235.

Křesťané Němci (986) 65.

Kreta ostrov, **Критъ**, *Κρήτη* 1.

Křivici, **Кривичи**, kteří sedí na vrch Vlhy 6. 9. (859) 12. (862) 13. (882) 15. 16. (907) 19. (944) 31. (980) 57. (988) 95. U Konst. Porfyrogenety *Κριβιτζοί*. A. I. c. 9, ap. Stritter II, 985.

Krsi, Korsi, Koršané, **Кръсь**, **Корсь** 2. 7; větev Litevská v západních Kuronech. Adam Bremský nazývá je *Chori*. Gest. Hamb. III, 16.

Kuci, **Коуци**, kupec ruský (945) 32.

Kulačice, **Коулауыца**, **Колауица**, řeka (1096) 188.

Kulměj, **Коульмѣй** (1097) 196.

Kuman, **Коуманъ**, **Коунамъ**, kníže Plavecký († 1103) 207.

Kumani, **Коуманс**, totiž Plavci (1096) 184. Viz: Plavci.

Kupor, **Коунопъ**, *Κύνωψ*, kouzelník 143, o němž se zmiňuje životopis sv. Jana Evang. pod 26 Září.

Kunuj, **Коуноуѣй**, Plavec (1096) 188.

Kupan, **Коупанъ**, biskup Uherský († 1097) 201.

Kurja, **Коуриа**, kníže Pečeněžský (972) 55.

— kníže Plavecký (1096) 182.

Kursko, **Коуръскъ** (1095) 181. 234.

Kurtek, **Коурътъкъ**, **Коурътыкъ**, kníže Plavecký († 1103) 207.

Kuj, **Кый**, s dvěma bratry a sestrou 5. 6. 14.

Kyjev, Kyjov, **Кыскъ** 5. 6. 8. 12. (867) 14. (882) 15. (898) 16. (907) 19—21. (912) 26. 27. (944) 32. (945) 33. 38. 39. 41. (946) 42. 43. (955) 45. (965) 47. (968) 48. 49. (969) 50. (970) 51. (972) 55. (975) 56. (980) 57—60. (983) 62. (985) 64. (988) 87. 90. 95. (993) 95. (996) 97. (1014) 101. (1015) 102. 104. 111. 112. (1016—1018)

113. 114. (1019, 1021) 116. (1024) 117. 118. (1026) 118. (1036) 119. (1037) 120. (1051) 124. (1054, 1055) 128. (1065) 130. (1067) 133. (1068) 135—137. (1069) 137. 138. (1071) 138. (1072) 144. (1073) 145. (1077) 158. (1078) 159. 160. 162. (1085, 1087) 163. (1093) 171—175. 238. 244. (1095) 179. 180. (1096) 181. 182. 183. 186. (1097) 189. 190. 192. 194. 195. 200. 202. (1101) 204. (1102) 204. (1113) 222 223. (1116) 213. — Hražené město veliké založeno (1037). — Kyjané, **Кыяне**, lidé Kyjevští (945) 40. (968) 49. (980) 58. (1015) 104. (1024) 117. (1036) 119. (1068) 135. (1069) 137. 138. (1078) 160. (1087) 163. (1093) 172. 173. (1097) 191. 194. 195. (1113) 223. Veliká knížata Kyjevská: Oleg, Igor, Svatoslav, Jaropluk, Vladimír, Svatopluk I, Jaroslav, Izjaslav, Všeslav, Vševlad, Svatopluk II, Vladimír Monomach. — Vojvodové tisíce lidu branného Kyjevského: Jan, Putjata. — Metropolitové Kyjevští čili ruští: Theopempt, Hilarion, Jiří, Ivan, Jan kleštěnec, Mikuláš, Nikofor.

Jmeno *Kyjev*, v pozdější formě *Kyjor*, přichází dosti zhuště i v jiných zemích slovanských. V Čechách jsou čtyři místa toho jména, v Moravě dvě, v Meklenburce jedno, krom toho v Čechách *Kyjice* a trojí *Kyje* (staré Kyji), v Moravě a ve Slezsku *Kyjovice*, v Haliči *Kyje* a *Kyjowiec*, v Krajině *Kyj*, v Slavonsku při Dravě *Kyjovy* pole, v Pomořanech *Kyjovo* údolí atd. Slovo Kyjev, Kyjov, nyní Kyjův, jest přivlastňovací od osobního jména Kyj, jakož je Nestor právě vykládá. A protože plané jsou domněnky některých spisovatelů ruských, jako Tatiščeva, Ščerbatova, Boltina a j., kteří podání Nestorovo zavrhuje, jméno Kyjev pokládají jeden za sarmatské, kdež prý znamená hory, druhý za arabské a za perské, jiný za fenické atd., z toho dovozující, že prý toho města nezaložili Slované, nýbrž Sarmaté anebo Hunové, Gotové, Arabové atd. Oblíbiv sobě cizinu, snadno se staneš doma cizincem.

Hrad Kyjev v IX století pokrýval jen severovýchodní část hory Starokyjevské, sotva čtvrtý díl pozdějšího Starého města; v objemu měl asi dvě versty a délky sotva půl versty (250 sáhů). Za časů pohanských bývala tu kamenná věž se dvorem knížecím (**дворъ теремный**), a vně toho dvora stála na chlumu socha Perunova i jiných model po-

hanských. K západu hradu toho byla rokle, přes kterou vedl dřevěný most do Starého města Kyjeva branou, později Batyova nazvanou. Toto Staré město počalo se teprv za Vladimíra I osazovati a zrostlo znenáhla v město veliké, jež potom kníže Jaroslav opevnil hradbami. Kromě brány nadřečené mělo toto město ještě brány tři, totiž: naproti staré bráně Kyjevské k jihozápadu byla brána Zlatá, k jiho-východu brána Lidská a k severovýchodu Židovská. Pokud z letopisu Nestorova známo, byli na hradě a v Starém městě Kyjevě tito chrámové: chrám sv. Basilije, Boží Rodičky chrám kamenný, příjímím Desetinný, jiný chrám kamenný Boží Rodičky Zvěstování na Zlaté bráně, chrám sv. Žofije hlavní, klášter sv. Jiří, chrám sv. Ireny, a chrám sv. Ondřeje s ženským kláštelem. K východu od Starého města a k jihu od hory hradní na výšině byla za starodávna vážnice (перекрестки), a později v týchž místech vystaven klášter sv. Michala příjímím Zlatovrchý a klášter sv. Dmitrije. Dvory jmenují se těch časů v Kyjevě, mimo nadřečený dvůr knížecí, ještě tyto: Hrdětín, Nikeforův, Vratislavský, Čudínův, Kosnjačkův, Břetislavův a dvůr Putjaty tisícníka. Mezi horou hradní a mezi vážnicí šel roklinou dolů k řece úvoz Bořicův ku přivozu Kyjovu. Od Podolí, totiž se strany severní a východní, nebylo na hrad žádného přístupu pro příkroš a vysokost hory Kyjevské, jejíž nejvyšší hřbetové leží asi čtyřicet sálů nad Dněprem. V letopisech až do XIII věku nazývá se Starý Kyjev často jen prostě Hora. Srov. Zakr. 137. Ostatně viz také: Podolí Kyjevské, Klov a Břestovo.

Poněvadž příběhové, jež Nestor v letopisu svém vypravuje, hlavně se otáčejí okolo „mateře měst ruských“, města Kyjeva, tak jako nejstarší dějiny české okolo matičky Prahy, protož aby čtenář, nemaje před sebou mapy Starého Kyjeva a jeho okolí, snáze mohl sobě v mysli vyličití a spořádati místa, o nichž Nestor mluví, a takto snáze porozumětí věcem, jež vypravuje, podám jemu tuto jakés takés podobenství krajin historických v okolí Starého Kyjeva ku krajinám nynějšího okolí Pražského. Pomysleme sobě, žeby řeka Dněpr byla naše Vltava, a kde leží Vyšehrad, žeby na té hoře stál hrad Kyjev, a za ním ob rokli, v okolí vsi Pankráce i v levo na výšině, kde bývaly Psáry,

Staré město Kyjev; celá pak ta krajina žeby byla velikým lesem porostlá. V těch místech, kde jest potok Botič, byl by pod skalou úvoz Bořicův, a naproti němu přes řeku Kyjův přívóz. Na výšinách, kde nyní jsou Vimrovské sady až k Olšanům, byla by výšina Klovská s klášteřem a chrámem Řízy Matky Boží a se vsí řečenou Heřmanec, a za tou výšinou říčka Lybeď; kde jest Žižkov, bylo by Břestovo, totiž hora lesem jilmovým porostlá, a na ní, asi za invalidovnou na vrchu, starší i pozdější klášter Pečerský, potom ku Praze blíže chrám sv. Petra a Pavla a Vladimírův dvorec, a naproti Karlínu Uhersko, a pod ním na stráni Oskoldova mohyla i Olmin neb Olžin dvůr. Na druhé pak straně úvozu Bořicova a Kyjova přívózu, kde pod naším Vyšehradem leží ves Podol, bylo by také Kyjevské Podolí s pastvištěm, nazvaným „blaní“, kteréž by se od Podolí u veliké šíři podlé řeky vzhůru táhlo až ke Zbraslavi; nad tímto pak bláním, asi tam, kde strmí skála Brnická, hora Štěkovice, a nad Zbraslaví hora Chorevice, pozdější ruský Vyšehrad, sídlo Olžino. Potok Počajna měl by svůj počátek nedaleko za Zbraslaví na blání, a vyléval by se pod výtoní v Podskalí do řeky. V tom však jest mezi krajinou Kyjevskou a krajinou Pražskou rozdíl podstatný, že řeka Dněpr teče od severu k jihu, a naše Vltava od jihu k severu; z kteréžto příčiny také celý náš obraz má strany nebeské právě v opak originálu Kyjevského; co tu na př. leží k východu, leží tam k západu; co tu k severu, tam k jihu atd.

Kyjevské hory (882) 15.

Kyjevce, **Кыевцы**, hradiště na Dunaji 6.

Kytan, **Кытанъ**, kníže Plavecký († 1095) 179.

Laban, **Лаванъ** (bibl.) 71.

Ladoga, **Ладога**, město hražené (862) 13.

Ladská země, **Ладская земля** (1019) 115. (1030) 118. (1031) 119. (1069) 137. (1097) 196. Viz: Lechy a Polská země.

Lamech, **Ламехъ** (bibl.) 115.

Latiníci, **Латини** (898) 18.

Lazar, **Лазарь**, **Лазаръ**, duchovní správce chrámu Vyšehradského (1072) 145; opat kláštera Vsevladova s chrámem sv. Michala (1088) 164.

Lazar, **Лазарь**, muž Davida Igorovice (1097) 197. 198.

— **Лазарь**, biskup Přáslavský (1105) 209.

Lazarův klášter (1113) 223.

Lechové, **Ляхове**, **Ляхове**, 2—4. 8. (898) 17. (981) 62. (984) 63. (1018) 113. 114. (1031) 119. (1069) 137. 138. (1073) 145. (1076) 157. (1077) 158. (1097) 196. 198. 199. (1111) 221. 234. — Lech, **Ляхъ** (1074) 151. Viz: Polané.

Lechy, Lešská země (1016) 113. (1019) 115. (1068) 136. (1069) 154. (1085, 1086) 163. (1092) 170. (1097) 200. 201. (1099) 202. (1102) 205. 234. Viz: Ladská a Polská země. Králové: Boleslav, příjmím Veliký; Kazimír.

Leon (III), **Леонъ**, císař Hřecký, otec Konstantina obrazoborce 131.

— (VI), jenž se nazýval Lev, císař Hřecký, syn Basilijův, bratr Alexandrův (887) 16. (902) 19. (907) 20. 21. (912) 22. 26. 29. Syn jeho: Konstantin jmenem Cemský.

Leont, **Леонтий**, papež Římský 90.

Lesbos ostrov, **Лезбонъ**, **Лезъбонъ**, *Λέσβος* 2.

Leško n. Lešek, **Лашько**, vrah Borisův (1015) 106.

Letec, **Летьць**, klášter (1074) 148.

Letigola, Letgola, **Лѣтѣгола** 2, Lotiši v Letech a v poledních Livonech. Šaf. 486. Letthi, qui proprie dicuntur Letgalli, Henr. 36.

Lev, **Лѣвъ**, muž Seluňský, otec Methoděje a Konstantina (898) 17.

— císař, viz Leon.

Levi, **Левѣгнѣ**, **Левгнѣ** (bibl.) 72.

Libi, **Либѣ**, posel Arfastův (945) 32.

Libie, **Либѣ**, **Ликоуѣ**, *Λιβύη* 1.

Lidul, **Лидоуль**, posel Olegův (912) 22.

Lija, **Лѣ** (bibl.) 71.

Listven, **Листъвенъ**, **Лиственъ** (1024) 117.

Litva, **Лѣтѣ** 2. 7. (1040) 122.

Livi, Livonci, **Лѣ** 2. 7. Větev Čudská v severním Livonsku, jedné z nynějších gubernií Baltických.

Lohožsko, **Логожьскъ**, město Křivické 235.

Lokrie, **Локрѣ**, *Λοκρίς* 2.

Lot, **Лотъ** (bibl.) 45. 71. 184.

Lovof, **Локоть**, řeka 4.

kové l. 1204 dobyli Carohradu, odvezli s sebou hlavu sv. Mamy a přivezli ji do Francouz.

Manethon, **Манѣѡнъ**, čarodějník 28.

Maria panna, **Марѣа дѣвица** (bibl.) 79. 80. — Marie panny chrámové, viz: Boží Rodičky chr.

Marie, sestra Jaroslavova, vdána za Kazimíra Polského (1043) 122.

— **Марѣа**, choť Janova (1091) 168.

Marín, **Маринъ**, biskup Jurjevský (1091) 167 (1095) 181.

Marmarie, **Марѣмарѣа**, *Μαρμαρίς* 1.

Masyrie, **Масоуриѣа**, *Μασσυρίς* 1.

Matěj, **Матѣѣй**, mnich Pečerský (1074) 151.

Mauritanie, **Макритѣиѣа**, *Μαυριτανία* 1.

Mavricius, **Макрикѣий**, císař 131.

Mavrij, **Макрикѣий**, kouzelník (bibl.) 143.

Mazovšané, **Мазокъшанѣ** 4. (1041) 122. (1047) 123. Kníže: Mojslav.

Medie, **Мидѣа**, *Μηδία* 1. 2. — Medové, **Мидѣ** 2.

Medvědice, **Медвѣдѣиѣа**, **Медвѣдѣиѣа**, řeka (1096) 187.

Melecij, **Мелетѣий**, biskup z Antiochie 89.

Menandr, **Менанѣдръ**, **Менѣдръ**, čarodějník (bibl.) 29. — Menander, učeník Šimona svatokupce a gnostika, a sám také jeden z nejznámějších gnostiků. Pocházel rodem z Kapary, a založil v Antiochii sektu Menandrianův, kteří se pokládali za nesmrtelné.

Měnsk, Měnsko, **Мѣньскъ**, město (1067) 132. (1104) 208. 236. 238. — Měňané, **Мѣниѣа**, obyvatelé města Měnska (1067) 132.

Meoti, **Меоти**, *Μαιωτίς* 2.

Mera, Merané, **Мерѣа**, **Мерѣа** 2; na Rostovském a na Kleštině jezeře 7. (859) 12. (862) 13. (882) 15. 16. (907) 19.

Národ Čudský, jejž Jornandes nazývá *Merens*, Get. 23, a Adam Brem. *Mirri*, Gest. Hamb. III, 14.

Meren, **Меренъ** (bibl.) 74.

Mesopotamie, **Месопотѣиѣа**, *Μεσοποταμία* 1.

Methoděj, **Мѣѡдѣий**, mudrc, bratr Konstantinův, učitel Slovanův, biskup Panonský (898) 17. 18.

— Patarijský, **Мѣѡдѣий Патарѣйскѣий** 184.

Michael, **Михѣалъ** (III), císař Přecký (852) 11. (858) 12. (866, 868) 14. 17.

- Michael, mnich kláštera Studijského 217.
 — biskup Jurjevský (1072) 144. (1073) 145.
 — nazvaný Svatopluk, kníže Kyjevský, v. Svatopluk.
 Michal Tolbekovic, **Михаѣль Тольбековичъ**, mnich Pečerský (1074) 151. 152.
 Michala sv. chrám v klášteře Vševladově na Vydobyči (1070) 138. (1072) 144. (1088) 164. (1093) 173. (1097) 190.
 Opatové: Sofronij, Lazar, Silvestr. — Tento klášter nalézá se níže kláštera Pečerského, od chrámu klášterského ve 2 verstách, nad Dněprem mezi horami v rozkošném údolí.
 — chrám nazvaný Zlatovrchý v Kyjevě, založen (1108) 211. (1113) 223.
 — chrám Přáslavský (1090) 165.
 Micheáš, **Михаѣль** (bibl.) 77.
 Mikuláš, **Никола**, patriarch Carohradský (920) 30.
 — opat Přáslavský (1072) 144.
 — metropolit Kyjevský (1097) 194.
 — mnich Pečerský (1074) 148.
 Mikuláše sv. chrám na hoře Uhersko řečené 15.
 — chrám na knížecím dvoře u trhu v Novohradě, založen (1113) 224.
 Mikulín, **Микоулинъ** 235.
 Mína, **Мина**, biskup Polotský (1105) 209.
 Mitrofan, **Митрофанъ**, biskup z Carohradu 89.
 Moab, **Моавъ** (bibl.) 184.
 Moabská hora, **гора Ваѣмская** (bibl.) 74, t. hora v zemi Moabské, která vlastně slula Abarim a vrch její Néboh. Deut. XXXII, 49.
 Mojslav, **Моиславъ**, kníže Mazovský († 1047) 123.
 Mojžíš, **Моисей** (bibl.) 11. 45. 72—74. 76. 78. 143. 147. 212. 215. 218. 221.
 Mokoš, **Мокошь**, bůh Rusů pohanských, jehož modla stála v Kyjevě na chlumě (980) 60.
 Molosi, **Молоси**, *Μολοσσοί* 2.
 Monomach, **Мономахъ**, císař Hřecký (1043) 122, otec matky Vladimíra Monomacha.
 — kníže Ruský, viz: Vladimír.
 Mony, **Моны**, kupec ruský (945) 33.
 Morava řeka, **Моравка** 3. — Moravané, **Моравка**, národ slovan-
 ský 3. (898) 17. 18.

Mordva, **Морѣдка** 2. 7. (1103) 208. Národ Čudský, jenž sídlil na střední Vlze. Jornandes nazývá jej *Mordens*, Get. 23. Moudrosti Boží svrchované chrám v Kyjevě, v. sv. Žofije chrám.

Msta, **Мьста**, řeka (947) 43.

Mstislav, **Мьстиславъ**, syn Vladimírův z Rognědy (980) 60; kníže Tmutorokaňský (988) 94. (1022) 116. (1023) 117. (1024) 117. 118. (1026) 118. (1031) 119. († 1036) 119. Syn jeho: Eustachij.

— syn Izjaslavův, kníže Polotský († 1069) 138. 178. Syn jeho: Rostislav.

— syn Svatoplukův ze souložnice, kníže Vladiměřský († 1097) 200. 201. († 1099) 202. Tuto jsou dvě rozličné, sobě odporující zprávy o smrti toho knížete; druhá, ježto i den úmrtí jeho jmenuje, zdá se pravá býti.

— syn Vladimírův, vnuk Vševladův (* 1076) 158. (1095) 181; kníže Novohradský (1096) 187—189. (1102) 204. 205. (1107) 210. (1112) 221. (1113) 224. 235. 240. Dcera jeho manželkou Jaroslava Svatopluchice (1112) 221.

— synovec Davida Igorovice (1097) 201. (1100) 202; vnuk Igorův (1103) 206.

Mstiš, **Мьстисъ**, syn Svěaldův (945) 39.

Muhamet, **Бохъимъ** 64. 66.

Muroma, **Моѹромѣ**, národ 2. 7. (862) 13. Kníže: Gleb (988).

Muronci náleželi ku kmenu Čudskému, jenž sídlil u stoku řek Vlhy a Oky. — Murom, **Моѹромъ**, město (988) 94. (1088) 164. (1095) 181. (1096) 186. 187. 189. 242. Sv. Spasitele klášter, v. t. — Muromci n. Muromští, **Моѹромьци** (1095) 181. (1096) 189.

Mutur, **Моѹторъ**, **Моѹторъ**, posel Ustinův (945) 32.

Mysie, **Мисна**, **Моѹсна**, *Mvoia* 1.

Nabuchodonozor, **Навоѹходоносоръ** (bibl.) 19.

Nachor, **Нахоръ** (bibl.) 70.

Nazaret, **Назарѣѣ** (bibl.) 79. 80.

Neftalim, **Нефталимъ** (bibl.) 72.

Nejetín, **Неѣтинъ**, **Неѣтинъ**, místo (1071) 138.

Nektan, **Нектанъ**, **Нектанъ** (bibl.) 3.

Nemiza, **Немиѣ**, **Немиѣ**, řeka (1067) 132.

Němci, **Нѣмци**, **Нѣмьци** 2. (986) 65. 66. (987) 83; N. z Říma (986) 64. Německá země (987) 83. 84. (1075) 157.

- Neradec, **Нерадычъ, Нерадычъ**, vrah Jaroplukův (1087) 163.
- Nestorius, **Несторій**, kacíř 88.
- Nero, **Неронъ**, císař Římský 131.
- Nevo, **Неко**, jezero 4.
- Něžatina niva, **Нежатица нива** (1078) 159. Od vlastního jména: Něžata.
- Nicea, **Никей**, město, kde léta 325 byl první, a léta 787 sedmý sbor obecný sv. otcův, 88. 89.
- Nikefor, **Никифоръ**, metropolit ruský (1104) 208.
- Nikeforův dvůr, **дворъ Никифоровъ**, v Kyjevě 39.
- Nikomedská krajina, **страна Никомидійская** (941) 30.
- Nikon, **Никонъ**, opat Pečerský, jenž následoval po Štěpánovi 152. 155. († 1088) 164.
- Nikyta, **Никыта**, biskup Bělohradský (1096) 189. (1113) 224.
- Nil řeka, nazvaná Gihon, **Нилъ**, *Νεῖλον* 1.
- Nimrod, **Некродъ** (bibl.) 69.
- Ninivetští, **Ниневитяне** (bibl.) 147.
- Noe, **Ноеъ, Ной**, *Νωε* (bibl.) 1. 45. 69. 81.
- Norici, **Норичи, Норичи**, jižto jsou Slované 3. Noricum nazývali staří území, jež obsahovalo nynější Korutany, Solnohrad, východní cíp Tirolska na pramenech Dravy, část Bavorska, horní Rakousy po pravém břehu Dunaje, potom části dolních Rakous a Štyrska. Tuto však míní se jménem *Norici* Slované panonští.
- Normané, **Норманне, Орманне** 2. (862) 13.
- Norovci, Norva, Neroma, **Норъка, Нерома**, totiž Žmud' 7.
- Novohrad, Nový hrad, **Новъ Градъ, Новъ Городъ**, město na jezeře Ilmeře 4—6. (862) 13. 14. (882) 16. (947) 43. (970) 51. (977) 57. (980) 57. 60. (988) 94. (997) 99. (1014) 101. (1016, 1018) 113. (1021) 116. (1024) 117. 118. (1036) 119. (1045) 123. (1052) 127. (1054) 128. (1063) 129. (1064) 130. (1066) 132. (1071) 143. (1078) 158. (1088) 164. (1095) 181. (1096) 186. 187. 189. (1102) 204. (1112) 221. (1113) 224. 235. Chrámý: sv. Žofije a sv. Mikuláše na knížecím dvoře. Dvůr Varažský: Pomorň. Knížata: Rurik, Vladimír, Vyšeslav, Jaroslav, Izjaslav, Gleb, Svatopluk. Vojvoda: Ostromír. Biskup: Židata. — Novohradští, **Новъгородьци, Новогорядьци** 7. (862) 13. (867) 14. (970) 51. (980) 60. (1015) 111. 112. (1016) 112. (1018) 113. (1021) 116. (1095) 181. (1096) 188.

(1102) 204. 205. — Novohradčan nějaký (1071) 142. Hurata Rohovic, v. Hurata.

Numidie, **Нумидия**, *Numidia* 1.

Nura, **Нора**, řeka (1102) 204.

Obři, **Объре**, **Обре** 7. 8. — Obřiin, **Объринъ**, **Обринъ** 7. 8.

Odřeň, Ondrijaň, město, **Одрень**, někdy Adrianovo nazvané (915) 29. 30.

Odřesk, **Одрескъ**, město 235.

Oka, **Ока**, řeka, kteráž se vylévá u Vlhu 7. 8. (964) 47.

Okovský les, **Оковскый лѣсъ** 4. Nyní nazývá se tento les Volkonským.

Olběh Ratibořic, **Ольбегъ**, **Ольбергъ** (1095) 180.

Oldřich, **Андрихъ**, kníže Český (996) 99. Jak známo, panoval kníže Oldřich od léta 1012 do 1037.

Oleb, **Олѣбъ**, **Оульбъ**, kupec ruský (945) 32.

Oleg, **Ольгъ**, kníže Ruský 8. 12; z rodu Rurikova (879, 882) 15. 16. (883—885) 16. (903) 19. (907) 19—21. (912) 22. 26. († 912) 27. 29. 31. — Olegova mohyla (912) 27. Zmínky o ní ve starších letopisích dějí se ještě v 12 věku. Léta 1146 vypravuje se, že v čas války Izjaslavovy „Kyjané stáli u Olegovy mohyly.“ Karamz. II, pozn. 292. Léta 1150 přitáhl Vladimír Halický k Olegově mohyle. Karamz. II, pozn. 329 a j.

— syn Svatoslavův, vnuk Olžin (968) 48. (970) 51; kníže Dřevský (975) 56. († 977) 56. 57. 123.

— syn Svatoslavův, vnuk Jaroslavův (1076) 157. (1077) 158. (1078) 158—160 (1079, 1083) 162; kníže Černihovský (1094) 178. (1095) 180. 181. (1096) 181. 182. 186—189. (1097) 189. 193. 194. 202. (1098) 202. (1100) 203. (1101) 204. (1103) 206. (1004) 208. (1107) 210. 211. (1113) 223. 235—238. 240. Syn jeho N., manžel dcery Ajepovy, vnučky Girgenovy.

Oleší, **Олешие** (1084) 162.

Olga, **Ольга**, choť Igorova, knížete Ruského (903) 19. (945) 32. 39—41 (946) 41—43. (947) 43; jmenem křestním Helena (955) 44—47. (966) 48. (968) 48. 49. († 969) 50. 51. 85. V řadě svatých, jichž má církev ruská 57, jest Olga 27má, a svátek její světi se dne 11 Července. Za svatou vyhlásil ji metropolit Leontij s veškerým kněžstvem, s povolením jejího vnuka, velkoknížete Vladimíra.

Olma, **Ольма, Олѣма**, jenž na Uherště vystavěl chrám sv. Mikuláše 15.

Olmin dvůr, **Ольминѣ, Ольминѣ дворѣ**, na Uherště hoře 15. Maksimovič domnívá se, že **Ольминѣ дворѣ** jest jen chybné čtení místo **Ольжинѣ дворѣ**, a že ne Olma, ale Olga tu založila chrám sv. Mikuláše, jakož i Kyjevský Sinopsis skutečně tak pokládá. Kijevljanin I, str. 52. V XI věku byl zde již ženský klášter, jenž potom v mužský změněn jest. Zakr. 72.

Olžice, **Ольжини**, vesnice Olžina (947) 43. Tato ves připomíná se často ještě v letopisích XII a XIII věku; ležela někde na pravém břehu Dněpra. Karamz. II, pozn. 279 a 351.

Olivetská hora, **гора Ієлсоньская** (bibl.) 81.

Ondřej, **Андрѣй**, svatý, bratr Petrův, apoštol Slovanův 5. Že sv. Ondřej apoštoloval ve Scythii, o tom svědčí Hippolyt, Origenes i jiní. Viz Bayerovy Origines Russ. im Comment. Acad. Petrop. VIII, str. 390 a d. Jsou však, kdož pochybují, žeby byl týž apoštol přišel až do krajín na hoření Dněpru, vztahující ta místa k Malé Scythii. Na základě podání Nestorova, že sv. Ondřej na hoře Kyjevské postavil kříž, na znamení budoucího obrácení Kyjevanů na víru křesťanskou, založil Mstislav Romanovic léta 1212 blíž toho místa chrám Povýšení sv. Kříže, kterýžto však l. 1240 rozbořen byl od Tatarův. Léta 1744 císařová Alžběta Petrovna, za pobytu svého v Kyjevě, kázala na tom místě postavití nový chrám na památku sv. Ondřeje apoštola. Zakr. 68.

— **Андрѣй, Андрей**, syn Vladimírův (* 1102) 205.

Ondřeje sv., **св. Андрѣя, Андрейа**, chrám a klášter panenský v Kyjevě, založen (1086) 163. (1105) 209. (1111, 1112) 221. Mniška: Janka.

— chrám u brány v Přáslavi (1090) 165.

Orentij, **Орентій** 28.

Orestovo město, syna Agamemnonova, nyní Adrianovo, v. t. Origen, **Оригенъ**, kacíř 89.

Orohost, **Орогость**, muž Vladimírův (1100) 203.

Oseň, **Осѣнь, Осень**, kníže Plavecký († 1082) 162.

Oskold a Dir, **Оскольдъ и Диръ** (862, 866, 867) 14. († 882) 15. — Oskoldova mohyla (882) 15. Takto slove od staro-

dávna v podání obyvatelů Kyjevských jedna část vysokého a příkrého pravého břehu řeky Dněpru, ústupek hory Pečerské. Touž krajinu také nazývají Uherskem.

Ostř, **Остри**, řeka (988) 95. (1098) 202.

Ostromír, **Остромиръ**, vojevoda Novohradský, otec Vyšatův (1064) 130.

Ostrovníci, **Островники**, *Νησιώται* 9.

Ovčín, **Овчинъ**, **Овчунъ**, kníže Plavecký 238.

Ozeáš, **Осий**, prorok (bibl.) 63. 75. 78.

Paflagonie, **Пафлагония**, *Παφλαγονία* 2. — Paflagonská země, **Пафлагонская земля** (941) 30.

Palestinská země, **Палестинская земля** 131.

Pamfil, **Памъфилъ**, domestik (941) 30.

Pamfilie, **Памъфилия**, *Παμφυλία* 1.

Panonie, **Панония** (898) 18.

Pasinčí beseda podlé chrámu sv. Eliáše nad potokem (945)

38. Všecka vydání tuto čtou: **коньць пасынъхъ** nebo **пасынъхъ вєсѣдъ**. Karamzin domnívá se, že besedou pasynkův a Kozary nazývaly se dvě ulice neb části Starého Kyjeva (I, pozn. 359); Maksimovič pak a jiní mají za to, že to byla dvě předměstí Starého Kyjeva na severo-východním sklonku hory, v tu stranu k Podolí. (Zakr. 122 a 137.) Ale na hoře Starého Kyjeva, ani v těch místech, kde ta domnělá předměstí se pokládají, není žádného potoka. *Beseda*, **вєсѣдъ**, znamená vůbec místo, kde se rokuje (srvn. stsl. **вѣстити**, odkudž **вѣсь**; skr. bhaš, mluvit, bhašita, maď. beszéd, řeč); ve staré češtině slove takto veřejné náměstí, tržiště, lat. forum, ubi tractantur causae, compitum, trivium. *Pasynek*, **пасынъкъ**, jest nevlastní syn z předešlého manželství druhé strany, čes. pastorek. Ale jméno **пасынъхъ вєсѣдъ**, pastorčí beseda, nemá žádného věcného smyslu, než toliko nahodilý od pastorka. Kdo by však ten pastorek neb ti pastorkové byli, a proč by se po nich nějaké místo rokovní mělo nazývati, nikdo neví. Což jest-li slovo **пасынъхъ** omylně psáno místo **пасньхъ**, jakož takových omylů písařských v letopisu Nestorově již dosti se nalezlo? *Pasinek* (**паснькъ**) na Moravě i na Slovensku znamená pastviště, a tak **пасньхъ вєсѣдъ**, pasinčí beseda, jest místo na pastvišti, kde se obyčejně rokuje neb sněmuje. Nápodobně i Polané mívali za starodávna sněmy své před Var-

šavou na širé planině, a pověstné slovensko-maďarské *rákoš* neb *rokoš* (sr. rok, rokovati), kde se na sněmu volívali králové uherští a vyjednávali věci zemské, nynější tržiště na dobytek, není také než pole nebo pastviště s potokem a vrchem u Pešti. A protože třeba jest, aby se *Pasinčí beseda* pokládala na někdejší pastvišti Kyjevských, na Podolí, „podlé chrámu sv. Eliáše nad potokem“ Počajnou, tak jakož Nestor vypisuje, kterýžto chrám dle starého podání stojí právě na místě někdejšího dřevěného, sborového chrámu sv. Eliáše. Avšak i tržiště, kdež se Kyjevští scházivali v radu, bylo také v Podolí, nedaleko této staré Pasinčí besedy. (Srov. str. 264 pozn. 62.) A tu také musila býti Kozar neb Kozary, totiž posádka Kozarův, kteří na Kyjevských v IX. věku vybírali daň.

Patarijský Methoděj, v. Methodij.

Pavel sv., **ПАВЪЛЪ**, 18. 19. 63. 65. 93. **И АПОСТОЛЪ ПАВЪЛЪ ОУУНЪЛЪ ТОУ**. Pravít sám o sobě v epištole k Římanům XV, 19: od Jerusalema vůkol až k Illyrické zemi naplnil jsem evangelium Kristovým.

— bratr kněze Jakuba, mnich Pečerský (1074) 148.

Pečenězi, **ПЕЧЕНЕЖИ** 8. (867) 14. (915) 29. (920) 30. (944) 31. 32. (968) 48. 49. (971) 54. 55. (980) 59. (988) 95. (993) 95. 96. (996) 97. (997) 99—101. (1015) 102. 104. 112. (1016) 112. (1018, 1019) 114. (1036) 119. 120. 184. (1097) 196. (1103) 208. Pečeněžský, **ПЕЧЕНЕЖСКИЙ** (993) 96. P. kníže (968) 49. (993) 95; knížata (997) 101. Viz: Kurja. — Pečenězi, národ kmene tureckého. Jedna z hord jeho nazývala se *Bedžnak*, a od ní přešlo to jméno na celý kmen. Porfyrogeneta je jmenuje *Πατζινάκιται*, polský kronikář Gall *Pincinakiti*, a prameny uherské *Biseni*. Byvše z vlasti své na dolení Vlze mocnějšími sousedy vytištěni, vrhli se okolo l. 880 na Maďary a vyhnali je z jich sídel mezi Donem a Dněprem, jež opanovali sami, a pak dále za ustupujícími Maďary na západ se rozšiřující, stali se na počátku X. věku pány celého pobřeží Černomořského až k ústím Dunaje.

Pečera, **ПЕЧЕРА**, národ 2. 7, daň platící do Novohradu (1096)

184. Někdejší sídla tohoto Čudského národu nejsou známa.

Pečerský klášter, **ПЕЧЕРСКИЙ МОНАСТЫРЬ**, **ПЕЧЕРСКИЙ МОНАСТЫРЬ** 123. 126. 127. (1094) 179. (1096) 183. (1106)

Pišsko, **Пишскъ**, město Svatoplukovo (1097) 190. 194. 199. —

Pišané, **Пишане** (1097) 201.

Písčena, **Пѣсчана**, **Пѣрана**, řeka v zemi Radimicův (984) 63.

Písčenci, **Пѣсчаньци**, **Пѣраньци**, Radimici po řece Písčeně tak řečení (984) 63.

Písečno, **Пѣсочинъ**, město hražené (1092) 170.

Pisidie, **Писидия**, *Πεισιδία* 1.

Plavci, **Половци** 10. 16. (1055, 1061) 129. (1068) 133. 135.

136. (1071) 138. (1078) 158. (1079) 162. (1092) 170.

(1093) 172—175. 177. (1094) 178. (1095) 179—181.

(1096) 182—184. 188. (1097) 189. 193. 196. 200. 202.

(1101) 204. (1102) 205. (1103) 206. 207. (1106) 209.

(1107) 210. (1109, 1110) 212. (1111) 215. 216. 217.

(1113) 223. 235—238. — Plavci t. Kumani (1096) 184.

P. Čitějovici, v. t. — Plavčín, Plavec, **Половчинъ** (1103)

206. (1111) 215. — Knížata: Iskal n. Sokal, Asaduk, Sauk,

Belkatgin, Oseň n. Aseň, Bagubars, Sakz, Tugorkan, Devge-

novic, Itlar, Kytan, Bonjak, Kurja, Šarukan, Urusoba, Ko-

čij, Aroslanapa, Kitana, Kuman, Asupa, Kurtek, Čene-

grepa, Surbar, Beldjuz, Ovčín, Koksus, Aklan, Burčovic,

Azguluj kníže Tarovské. Knížata nejmenovaná 236. 238.

Vůdce: Altunapa. Plavec, jmenem Kunuj. — Plavci byli ná-

rod kmene tureckého. Sami sebe zvali *Kumany*, přicházejí

však také pod jmenem Uzův a Oguzův. V středověké latině

slovou *Flavi*, a kronikář polský Gal nazývá je *Plauci*.

Pleskov, **Пльсковъ**, **Плессковъ**, nyní Pskov (903) 19. (947) 43.

(1036) 120; město ležící u velikého plesa t. jezera, od-

kudž jeho jméno. V blízké vsi Vybutské narodila se Olga,

manželka Igorova.

Počajna, **Почаина** (955) 46. (988) 91. Potok neb říčka u Ky-

jeva, památná v letopisu Nestorově, „ruský Jordan“. Má

svůj počátek na obširném a rovném blání pod písčitým

vrškem v malém jezeře asi půlčtvrté versty od Kyjevského

Podolí k severu, a dvě versty ode vsi Kureněvky, teče po

blání skoro v přímém směru k jihu, a vpadá na půl versty

výše Podolí do Dněpru. Voda její, zvláště v jezeře, jest

čistá, studená a beze vši příchuti. Nynější obyčejná šířka

její jest od 5 do 15 sáhů a hloubka z jara od jednoho do

pěti sáhů; za parného léta však mívá na místech někte-

rých šířky dva sáhy a hloubky loket i méně. (Zakr. 200.)

Za starodávna bývala splavná, neb lodi po Dněpru plynoucí mívaly v ní svůj přístav, odkudž i její jméno *Počajna*: od по-хати, počkati, zastaviti se. V letopisu přichází častěji také beze jména, pouze co potok, роукай (viz str. 38 a 91).

Podolí Kyjevské, Подоліе (945) 39. Nalézá se na straně severní Starého Kyjeva. (Viz Kyjev.) Za Olgy bylo ještě místy pokryto bahny a lesem; ale od času Vladimíra I počali se zde osazovati lidé, a za Svatopluka II již zde bývali hlavní trhové. Zde stál chrám sv. Eliáše nad potokem Počajnou, Turova božnice podlé tržiště, chrám sv. Mikuláše Dobrého (letního) a druhý sv. Mikuláše Tuhého (zimního) a j.

Pohořina, Погорина (1097) 194.

Polané, Поланіе 4—8. 10. 11. (859) 12. (885) 16. (898) 17. 19. (907) 19. (944) 31. Srov. Lechové.

Polician, Политици, biskup Alexandrský 90.

Polota, Plata, Полота, říčka, kteráž teče u Dvínu 4. 6.

Polotsk, Полотъскъ, Палтъскъ, město (862) 13. (907) 20. (980) 57. (988) 94. (1021) 116. (1069) 137. 138. (1071) 138. (1092) 170. (1101) 204. (1105) 209. 235. Knížata: Rogvold, Izjaslav, Vseslav, Mstislav, Svatopluk. Biskup: Mína. — Poločané, Polotčané, Polotští, Полочаніе, Полоцкіе 4. 6. 7. (1092) 170. — Polotsk jest jedno z nejstarších měst ruského severu na řece Dvíně a Polotě. Rozdílné od něho jest Plotsk.

Polská země (862) 14. Viz: Ladská země.

Pomořané, Поморіаніе 4.

Pont, Понть, Понъль (941) 30. — Pontské moře, Понтьскоіе моріе, Понъль море 2. 4; ježto slove Ruské 5.

Porej, Порей, muž Rostislavův (1064) 130. († 1078) 158.

Poromoň, Поромонь, dvůr Varažský v Novohradě (1015) 111.

Pozvizard, Позвиздъ, jeden z 12 synů Vladimírových (988) 94.

Přáslav, Пряславлъ, město na řece Trubeži, na brodě (907) 20. 21. (945) 33. (993) 95. (1054, 1055) 128. (1072) 144. (1079) 162. (1090) 165. 166. (1091) 167. (1093) 171—173. (1094) 178. (1095) 179. 180. (1096) 182. (1103) 206. (1105) 209. (1107) 210. (1110) 212. (1113) 223. 224. 234—237. Chrámy: sv. Michala, sv. Theodora mučeníka, sv. Ondřeje, chrám kamenný Boží Rodičky na knížecím dvoře. Dvůr Ratiborův (1095). Stavení lázenské ka-

menné. Hradba městská kamenná (1090). Knížata: Vsevlad, Vladimír Monomach, Svatoslav Vladimířic. Biskupové: Petr, Efrem, Lazar. Opat: Mikuláš. — Přáslavci, **Переяславцы** (971) 55. (1096) 182. — Přáslavští Turci, viz Turci. Srov. str. 259 pozn. 50.

Přáslavec, **Переяславль**, město na Dunaji v Bulhařích, sídlo knížecí (967, 968) 48. (969) 50. (970, 971) 51. 53.

Prastěn, **Прастѣнь**, posel Akunův, netě Igorova (945) 32.

— posel Bernův, a jiný P. posel Turdův (945) 32.

Předslava, **Передьслава**, kněžna Ruská (945) 32.

— **Пердъслава**, **Передьслава**, dcera Vladimírova, sestra Jaroslavova (1015) 107. 111.

— dcera Svatoplukova, vdána za kralovice Uherského (1104) 208.

Předslavino, **Пердъславино**, víska na Lybedi, kde někdy bývalo sídlo Rognědino, manželky Vladimírovy 60.

Přemyšl, **Прѣмысль**, **Перемысль**, město někdy Lešské (981) 62. (1087) 163. 164. (1097) 189. 196. 200. (1099) 202. (1100) 203. Kníže: Vladař.

Přetic, **Прѣтѣнь**, vojvoda Ruský (968) 49.

Převlaka, **Прѣволока**, **Переволока**, město hražené (1092) 170.

Příluk, **Прѣлукъ**, město hražené (1092) 170. 236. Srv. české Přelouč.

Přípeř řeka, **Прѣпечь** 2. 4. (1108) 211.

Prochor, **Прохоръ**, opat Pečerský (1112) 222.

Proměnění Krista Pána chrámové, viz: Spasitele svatého chrám.

Prusi, **Пруси** 2.

Psel, **Псель**, řeka (1111) 216.

Putiša, **Пѣтъша**, nějaký důstojník Vyšehradský, vrah Borisův (1015) 104. 106.

Putjata, **Пѣтата**, **Поѣтата**, vojvoda Svatoplukův (1097) 201. 202. (1100) 203. (1104) 208; bratr Jana Vyšatice (1106) 209; tisícník (1113) 223. Dvůr jeho v Kyjevě.

Radim, **Радинъ**, bratr Větkův 8.

Radimici, **Радиници**, **Радиници**, větev slovanská z rodu Lechův 8. 9. (885) 16. (907) 19. (984) 63. Sídla jich byla vedlé Drehovicův, na březích řeky Sože, v nynější gubernii Mohylevské. Šaf. Star. 485.

Radko, Raděk, **Радько**, sluha Jaroplukův (1087) 163.

Radosín, **Радосынъ** (1111) 217.

Raguilovic, **Рагоуиловичь, Рагоуиловициъ**, Dobryně, v. Dobryně. Rachel, **Рахиль** (bibl.) 72.

Ratibor, **Ратиборъ**, náměstek ve Tmutorokáni (1079) 162. (1081) 162; bojar Přáslavský (1095) 179; muž Vladimírův (1100) 203. Syn jeho: Olbjag n. Olbeg.

Rededja, **Редѣди**, kníže Kasožský († 1022) 116.

Regl, **Рыгль, Рогль, Ῥεγέλι**, modla assyrská (bibl.) 60.

Řehoř, **Григорий**, mnich, jenž přeložil knihu králův starého zákona v jazyk bulharský 60.

— bohoslovec z Carohradu 89.

Rhodos ostrov, **Ρόδοντ, Ῥόδος** 2.

Řím, **Римъ** 4. 5. (912) 27. (986) 66. 89. 90. 102. (1111) 221. — Římský císař: Nero. — Římská stolice církevní 90. Papežové: Silvestr, Damas, Celestin, Leont, Vigil, Agathon, Adrian, Petr (breptavý). Římský papež, **папѣвъ Римьскый** (898) 18. — Římané, **Римляне** 2. 131; Ř. t. katolíci 89.

Římov, **Римовъ** 237.

Rinokurury, **Ринокуроури, Πιροκούριαι, Πιροκούριαι** 1.

Rjazaň, **Рязань** (1096) 182. 189. — Rjazaňští, **Рязаньци** (1096) 189.

Roald, **Ролдъ**, kupec ruský (945) 32.

Roboam, **Рокоамъ** (bibl.) 75.

Rodeň, **Родень**, město na ústí Rosi (980) 58.

Rodi, **Роди**, dívka (bibl.) 219.

Rogněda, **Рогньдъ**, dcera Rogvoldova, knížete Polotského, manželka Vladimírova (980) 57. 60. († 1000) 101. Synové její: Izjaslav, Mstislav, Jaroslav a Vsevlad; dcery: Předslava a (Marie). — O příbězích Rognědiných, jakož je spisovatelé pozdější vypravují, čti u Schlötzera V, 201. Slované nazývali ji **Πορίσλαvou, Горислава**.

Rogvold, **Рогвольдъ**, kníže Polotský († 980) 57 Dcera jeho: Rogněda.

Rohovic Hurata, v. Hurata.

Rokom, **Рокомъ**, dvůr knížecí u Novohradu (1015) 111.

Roman, **Романъ**, tchán Konstantina císaře Hřeckého (913) 29; císař (920, 929, 934) 30. (943, 944) 31. (945) 32. 33. 37. — syn Svatoslavův, vnuk Jaroslavův, kníže Tmutorokaňský (1077) 158. († 1079) 162.

— syn Vladimíra Monomacha (1113) 223. Manželka jeho: dcera Vladařova.

Romno, Ромно 238.

Ros, Рѣсъ, Рось, řeka (980) 58. (1031, 1032) 119. (1095) 180. 237. 239.

Rostislav, Рѣстиславъ, Ростиславъ, kníže Moravský (898) 17.
— syn Vladimírův, vnuk Jaroslavův, kníže Tmutorokaňský (1064, 1065) 130. († 1066) 131. 132. 162. 189. 227. Synové jeho: Vladař, Rurik, Vasilko.

— syn Vševladův mladší (* 1070) 138. (1087) 163. (1089) 165. (1093) 172; kníže Přáslavský († 1093) 173. 174. 236.

— syn Mstislavův, vnuk Izjaslavův († 1093) 178.

Rostov, Ростовъ, město (862) 13. (907) 20. (988) 94. (1091) 170. (1095) 181. (1096) 186. 187. 234. 237. 238. 242.
Knížata: Jaroslav, Boris. Biskup: Isaiáš. — Rostovci, Rostovští (1096) 186—189. — Rostovská krajina n. země, Ростовская область (1071) 139. (1096) 187. — Rostovské jezero, Ростовское озеро 7.

Rostovec, Ростовцы, místo u Nejetína (1071) 138.

Rožeň, Рожень, pole (1097) 199.

Rše, Рѣшь, pol. Orsza, řeka u Smolenska (1067) 133.

Ruald, Роульдъ, posel Olegův (912) 22; kupec ruský (945) 33.

Ruar, Роуаръ, Рюаръ, posel Olegův (912) 22.

Ruben, Роукинь (bibl.) 72.

Rudice, Роудницъ, říčka (1097) 190.

Rulav, Роулавъ, posel Olegův (907) 20. (912) 22.

Rurik, Рюрикъ (862) 13. 14. (867) 14. († 879) 15. Syn jeho: Igor.

— syn Rostislavův, v Přemyšli (1087) 163. († 1092) 170.

Ruská země, Роусъ, Роусъскія земли 1. 4. (862) 13. (912) 24—26. (915) 29. (945) 33. 36. 37. (955) 46. 47. (968) 48. (969) 50. (971) 52—55. (977) 57. (980) 60. (988) 86. 92. 93. (1015) 102. 103. 109. 110. (1019) 114. (1026) 118. (1036) 119. (1037) 120. (1043) 122. (1051) 124. (1061) 129. (1065) 130. (1068) 133. 136. 137. (1071) 139. (1074) 149. (1078) 158. 159. 162. (1080) 162. (1089) 165. (1090) 165. (1091) 168. (1093) 172. 173. 175. (1094) 178. 179. (1095) 179. 180. (1096) 181. 189. (1097) 189. 193—196. (1100) 203. (1103) 206—208. (1111) 215. 240. 243. — Ruské země (1089) 165. — Ruská města (882) 15. (907) 20. — Ruská knížata, Роусъстии князи 11. (1019) 115. (1068) 133. (1097) 199. (1101) 204. (1102)

205. (1103) 205—207. (1110) 215. (1111) 216. 217. 221. — Ruští metropolitové, viz Kyjev. — Rusi, Rusové, **Росѣ** 2. 7. 8. (852) 11. (862) 13. (866) 14; slovou Varazi i Slované (882) 16. 17. 19. (907) 20. 21. (912) 22—26. (941) 30. 31. (944) 31. (945) 33—38. (969) 50. (971) 52. 55. (981) 62. (984) 63. (986) 64. (987) 83. (988) 86. 94. (993) 96. (1015) 104. 112. (1018) 113. (1078) 158. (1103) 206—208. (1107) 210. — Rus jeden, **Росчичъ** (945) 35. — Rusi bylo prvotně jméno národní čili místní obyvatelův jedné části polouostrova Skandinavského, totiž nejpodobněji té větve jich, která seděla na východním čili Uplandském pomoří, nazvaném Roslagen. Čudové, na protějším pobřeží mořském přebývající, a po nich i Lopaři, rozšířili to jméno na všechny jiné Skandinavce, kteří za Rusy byli rozloženi. Kterak od panovníků ruských přešlo jméno Rusi nejprve na Slovary Ilmenské, a potom v prodlení času i na všechny jiné větve slovanské, které nynější říši Ruskou obývaly, vypravuje Nestor obšírněji. Naproti tomuto starému, ctihodnému svědectví namáhali se spisovatelé někteří, ruští i jiní, aby dokázali, že Rusové byli Slované z Baltického pomoří, z pobřeží Visly, z Prus a p.; jiní zase je vyhlášovali za Čudy, za Dány, za Kozary, za Roxolany, za Rosy u Ezechiele (38, 3; 39, 1), a jiní za jiné. O zprávu Nestorovu zasadili se: Bayer, Thunmann, Schlötzer, Karamzin, Geijer, Pogodin a j., dolíživše pravdivosti její důvody různými a podstatnými, jež podlé nich v krátkosti podal Šafařík ve Slov. Starož. 1837, str. 499.

Ruské moře, **Росѣское море**, jinak Pontské 5.

Sakov, **Сакотъ** (1101) 204.

Sakz, **Сакъ**, kníže Plavecký, s dvěma bratry (c. 1085) 236.

Salnice, **Салниця, Салкии** (mylně), řeka (1111) 217. 238.

Samař, **Самария** (bibl.) 75.

Samojedi, **Самояды, Самояди**, v půlnočních krajinách (1096)

185. — Národ odjinud neznámý; sám sebe nazýval *Chassoco*, což v jazyku jeho znamená *lidé*, neb *Nenec*, člověk.

Samojedi jmenovali je Čudové, v jejich jazyku to jméno značí obyvatele krajin bahnitých. Viz Šaf. Star. 245.

Samuel, **Самонъ** (bibl.) 74. 76. 147.

San, **Санъ**, řeka (1097) 201.

Sara, **Сара** (bibl.) 71. 184.

- Saraceni, Sarakyné, **Сарацини**, **Саракыне**, od Izmaele a od Sary se odvozují 131. 184.
- Sardinie ostrov, **Саръддин**, *Σαρδανία* 1.
- Sarmati, **Саръмати**, *Σαρμάτις* 2.
- Sauk, **Слоукъ**, kníže Plavecký 235.
- Saul, **Слоухъ** (bibl.) 29. 45. 75.
- Sava, **Сава**, svatý otec církve hřecké 147.
- Sbyslava, **Събъславъ**, dcera Svatoplukova, vdána za Boleslava Polského (1102) 205.
- Scythie, **Скоуѣна**, *Σκυθία* 2. — S. Veliká, **Скоуѣъ Великъ** 8. (907) 19. — Scytové, **Скоуѣъ**, **Скоуѣн**, totiž Kozaré 7.
- Seluň, **Селоуънь** (898) 17.
- Sém, **Симъ**, *Σήμ* (bibl.) 1. 2. 4. 69. — Semovi synové 3.
- Sem, **Семъ**, řeka 4.
- Semca, **Семъца**, **Семъца**, nějaký voják ruský (ok. 1084) 236.
- Senar pole, **Сенаръ** (bibl.) 3.
- Sergius, **Сергій**, kacíř 89.
- Seruch, **Сероухъ** (bibl.) 70.
- Set, **Сетъ** (bibl.) 69. 145.
- Sever, Severané, **Съверъ**, národ slovanský 4. 7—9 (859) 12. (884, 885) 16. (907) 19. (1024) 117. 118.
- Sfanda, **Сфанъда**, **Сфанъдра**, žena Ulbova, bojara ruského (945) 32.
- Sfirik, **Сфирькъ**, bojar ruský (945) 32.
- Sfirka, **Сфирькъ**, posel ruský (945) 32.
- Sicilie ostrov, **Сиклиа**, **Сикелиа**, *Σικελία* 2.
- Silvester, **Сильвестръ**, **Селивестръ**, z Říma, papež 89. — opat kláštera sv. Michala (1116) 213.
- Sim, **Симъ**, **Семъ**, **Съмъ**, *Σομιάθ*, modla assyrská (bibl.) 60.
- Simargla, viz str. 258 pozn. 45.
- Simeon, **Симеонъ**, syn Jakubův (bibl.) 72. — kníže Bulharský (902) 19. (914, 915) 29. (929) 30. († 942) 31. Syn jeho: Petr.
- Simon čarodějník, **Симонъ** **κλῆρξ** n. **κομῆς** (bibl.) 19. 143; muž učený, jenž přijav víru křesťanskou, chtěl od apoštolův koupiti dary Ducha svatého, a proto z církve jest vyobcován. Po něm slove svatokupectví latině *simonia*. Týž Simon byl také prvním kacířem, po svém odpadnutí od víry křesťanské počav rozšiřovati učení gnostické. Učením jeho byl Menander, jeden z nejznámějších gnostikův.

Sin Korobic, **Синѣ Коробичѣ, Синѣко Коричѣ**, kupec ruský (945) 33.

Sinajská hora, гора **Синайская** (bibl.) 74. 147.

Sineus, **Синсоуѣ** (862) 13.

Sinopie, **Синопия** 5.

Sitoml, **Ситомль, Сѣтомль**, řeka (1036) 120. (1065) 130.

Skevovi synové, **сыноуе Скевоуи** (bibl.) 19.

Skordětic Stavek, v. Stavek.

Slavata, **Славата**, muž Svatoplukův, knížete Kyjevského (1095) 179.

Slovanská země, **Словѣньская земля** 5. 7. (898) 16. 18. — Slovanský národ n. rod, **Словѣньскѣ, Словѣньскый ѡзыкъ**, z plemene Jafetova 3. 4. 7. (898) 17—19. Slovanští národové v Rusi 7. — Slované, **Словѣне** 2. 4. 6—8. (859) 12. (862) 13. (882) 15. 16. (898) 16—19. (907) 19. 21. (944) 31. (980) 57. (988) 95. (1018) 113. (1036) 119. S. Noříci 3. S. Podunajští 3. — Slovanské písmo, **Словѣньская грамота** 4. (898) 17.

Sludy, **Слоуды**, posel Igorův, netě Igorova (945) 32.

Slunečné místo, **Слънчѣе, Солнѣчное мѣсто** (baječné) 185.

Smolensk, Smolensko, **Смоленскѣ**, město Křivicův 7. (882) 15. (1015) 107. (1055, 1056) 129. (1067) 133. (1078) 158. (1095) 181. (1096) 182. 186. (1101) 204. (1113) 223. 234. 235. 237. Chrám kamenný biskupský sv. Boží Rodičky. Knížata: Vaceslav Jaroslavíc, Igor, Vaceslav Vladimířic. — Smoleňané, **Смоленѣне** (1096) 182.

Snětín, **Снѣтинѣ, Къснѣтинѣ**, město 237.

Snova, **Сноуа**, řeka (1068) 136.

Snovid Izečovic, **Сновидѣ, Сѣновидѣ Изеуевичѣ**, koňák Svato-plukův (1097) 192.

Snovsko, **Сновскѣ** (1068) 136.

Sodoma, **Содоуѣ** (bibl.) 65. — Sodomští, **Содоуѣне** (bibl.) 45.

Sofronij, **Софроний**, opat kláštera sv. Michaela (1072) 144.

Sokal, kníže Plavecký, viz: Iskal.

Sož, **Сожѣ, Сѣжѣ**, řeka 8. — Sožice, **Сѣжица, Сожица**, řeka (1078) 158.

Spasitele svatého, **Съиса сѣлаго**, t. Proměnění Krista Pána chrám a klášter na Břestově, jež založil Mstislav (1036) 119. Opat: Heřman.

— chrám v Černihově (1076, 1078) 158.

Spasitele sv. klášter v Muromě (1096) 186.

— chrám ve Vasilově (996) 97.

Srbové, **Сръбь, Сербы** 3. O Srbech a jich sídlech viz v Šaf. Star. 524.

Stanislav, **СТАНИСЛАВЪ**, syn Vladimírův z Čechyně (980) 60. (988) 94.

Starodub, **СТАРОДЖЕЪ** (1096) 181. 235. 237. 243.

Stavek Skordětic, **СТАВЪКЪ СКОРЪДЯТИУЪ, СТАВЪКЪ СКОРДЯТИЦЬ** (1074) 234.

Stefan, císař Hřecký (945) 32. 33. Viz také: Štěpan.

Stemid, **СТЕМИДЪ**, muž Olegův (907) 20; posel (912) 22.

Stengi, **СТЕНГИ, СТЕГГИ**, posel Etonův (945) 32.

Stir, **СТИРЪ**, kupec ruský (945) 33.

Střežeň, A. K. a Mikl. **Стрижень, Biel. Стръженіе** (1078) 159, místo nějaké (tvrz?) u brány východní okolního města Černihovského, bez pochyby k témuž konci ustanoveno, jako někdy *Strahov* před branou hradu Pražského, t. k ostříhání brány. A tak bylo by třeba psáti: **Стръжень** neb **Стръженіе**.

Stříboh, **СТРИБОГЪ**, bůh Rusů pohanských, jehož modla stála v Kyjevě na chlumu (980) 60.

Studěk, **СТОУДЪКЪ, ТОУДЪКЪ**, bojar ruský (945) 32.

Studijský klášter, **монастырь Стоудийскый**, v Carohradě (1051) 127.

Stuhna, **СТУГНА**, řeka (988) 95. (1093) 173. 174.

Sudislav, **СЖИСЛАВЪ**, jeden z 12 synů Vladimírových (988) 94. (1036) 120. (1059) 129. († 1063) 129.

Sudomiř, **СЖДОМИРЪ**, řeka (1021) 116. Karamzin I, pozn. 21 domnívá se, že by se mělo čísti **СЖДОМЛ**.

Sugr, **СОУГРЪ**, kníže Plavecký (1107) 210.

Suhrov, **СОУГРОВЪ**, město (1111) 216.

Sula, **СОУЛА**, řeka 4. (988, 993) 95. (1107) 210. (1111) 216. 236. 237.

Supoj, **СОУПОЙ**, řeka 236.

Surbar, **СОУРЬВАРЪ**, kníže Plavecký († 1103) 207.

Sutěň, **СОУТЕНЬ, СОУТНИЪ** (1103) 206, město blíž mezi Plaveckých. Karamz. II, 138 pozn. 244.

Sútěska, **СЖТЪЙСКА, СОУТЪСКА** (1097) 201. (1074) 234. Sútisk jest vesnice na Buhu v gubernii Podolské. Srov. na str. 267 pozn. 72.

Suzdal, **Суздаль** (1024) 117. (1096) 186. 187. 189. V Suzdali dvůr kláštera Pečerského (1096) 187. — Suzdalci neb Suzdalští (1096) 186. 189.

Svatá Hora, **Святая Гора** (1051) 124. 125. 126; t. Athos v zemi Hřecké blíž Thesaloniky.

Svatopluk, **Сватоплукъ**, **Святополкъ**, kníže Moravský (898) 17.

— syn nemanželský Vladimírův s manželkou Jaroplukovou, Hřekyní, bývalou mniškou (980) 59. 60; náměstkem v Turově (988) 94. (1015) 102. 104. 106—112. (1016) 112. 113. (1018) 113. 114. († 1019) 114. 115.

— na křtu Michael, syn Izjaslavův, kníže Polotský (1069, 1071) 138; Novohradský (1078) 158; Turovský (1088) 164; Kyjevský (1093) 172—175. (1094) 178. (1095) 179. 180. (1096) 181—183. (1097) 189—202. (1098, 1099) 202. (1100) 202. 203 (1101) 204. (1102) 204. 205. (1103) 205—208. (1104) 208. (1106) 209. (1107) 210. (1108) 211. (1110) 212. (1111) 215—217. (1112) 222 († 1113) 222. 223. 237. 238. — Máti jeho N. († 1107) 210. Manželka: dcera Tugorkanova, knížete Plaveckého (1094) 178. Synové: Jaroslav, Břetislav. Dcery: Sbyslava, Předslava. Ze souložnice syn: Mstislav.

Svatoplukovo město hražené, **Сватоплукъ городъ**, **Святополукъ градъ**, na chlumu Viticově založeno (1095) 181.

Svatoslav, **Сватославъ**, syn Igorův 12. (* 942) 31. (945) 32. 39. (946) 41. 43. (955) 46. 47. (964, 965) 47. (966—968) 48. 49. (969) 50. (970) 51. (971) 51—55. († 972) 55.

— syn Vladimírův z Čechyně (980) 60; kníže Dřevský (988) 94. († 1015) 110.

— třetí syn Jaroslavův (* 1027) 118; kníže Vladiměřský, potom Černihovský (1054, 1055) 128. (1059, 1060) 129. (1065) 130. (1067) 132. (1068) 133. 135. 136. (1069) 137. 138. (1071) 139. 141. (1072) 144. (1073) 145. (1074) 148. (1075. † 1076) 157. 162. 234. 235. Synové jeho: Gleb, Oleg, Roman, David, Jaroslav.

— syn Vladimíra Monomacha (1095) 179. (1107) 210; kníže Přáslavský (1113) 223.

— zkráceně: Svatoša, **Сватоша**, syn Davida Svatoslavice (1097) 200—202; mnichem (1106) 209.

Svatoslav, **Сватославъ**, město 236.

Svěn, **Свенъ**, kupec ruský (945) 33.

Svěnald, **СѢННАЛДЪ**, **СѢННАЛДЪ**, bojar ruský (945) 38; vojvoda Svatoslavův, syna Igorova, 39. (946) 41. 54. Syn jeho: Mstiš.

— vojvoda Igorův (971. 972) 55. (975) 56. Syn jeho: Lut. Syrie, **СОУРНА**, *Σουρνα* 1. 131. — Syrové, **СИРН**, *Σήρης* 9.

Syrți, **СОУРЪТИ**, *Σύρτις* 1.

Šalomon, **СОЛОМОНЪ** (bibl.) 11. 45. 50. 51. 60. 61. 75. 98. 104. 105. 121. 161.

Šarukan, **ШАРОУКАНЪ**, kníže Plavecký (1107) 210. 238. Vlastně Šaru-kán. Srov. na str. 257 pozn. 40.

Šarukaň, **ШАРОУКАНЬ**, město (1111) 216.

Šeksna, **ШЕКСНА**, řeka (1071) 139. 141.

Šibřid, **ШИБРИДЪ**, posel Aldanův (945) 32.

Šichbern, **ШИХЪБЕРИЪ**, posel Sfandy, ženy Ulbovy (945) 32.

Štěk, **ШТЕКЪ**, s dvěma bratry a sestrou 5. 6. 14.

Štěkovice, **ШТЕКОВИЦА** 6. (912) 27, **ШТЕКОВИЦА**, v Sinopsise Kyjevském **ШКОВИЦА**, nyní **СВАКИЦА** neb **СЛАКИЦА**, hora k západu nad Kyjevským Podolím a k severu od hory Kyjevské, od které ji odděluje potok Hlubočice. Má v objemu asi dvě versty a jest o něco nižší než hory Pečerské. Na hoře té byl pohřben Oleg, a ještě za času Nestorova spatřovala se tam jeho mohyla; nyní však není po té mohyle již ani památky. Zakr. 236.

Štěpan, **СТЕФАНЪ**, kníže č. král Uherský (996) 99.

— domestik kláštera Pečerského, potom opat (1074) 148. 149. 152. 155. 157; biskup Vladiměřský (1091) 167. († 1094) 179. 211.

Štěpanův klášter, **МОНАСТЫРЬ СТЕФАНЬУЪ И СТЕФАНЮКЪ** (1091) 167. (1096) 183. Opatové: Štěpan, Kliment. — Viz: Klov.

Švédí, **СКЕН**, **СКЕНЕ**, **СКНИЕ** 2. (862) 13.

Talec, **ТАЛЪЦЪ**, vrah Borisův (1015) 106.

Taras, **ТАРАСИЙ**, z Carohradu, biskup 90.

Tarovský kníže, **ТАРСЬСКИЙ КНЯЗЪ**, Azgulu, kmene Plaveckého 238.

Tauriani, **ТАВРИАНИ**, *Ταυριανίς* 2.

Taz, **ТАЗЪ**, bratr Bonjakův, kníže Plavecký († 1107) 210.

Thara, **ΘΑΡΑ** (bibl.) 70.

Tharsis, **ΘΑΡΣΙΣ** (bibl.) 220.

Theb sv., **ФИНЪ**, jeho ostatky (988) 90.

Theba, **ΘΗΒΑ**, *Θηβαῖς* 1.

- Theodor, **Θεοδωρѣ, Θεωδωρѣ**, vůdce hřecký (941) 30.
- Theodora sv. mučeníka chrám v Přeaslavi (1090) 165. 166.
- Theodorit, **Θεοδωριτѣ**, biskup Antiochijský 90.
- Theodosij, **Θεοδοσιѣ**, Veliký, svatý otec 169.
- mnich Pečerský, potom opat téhož kláštera 126. 127. (1072) 144. (1073) 145. († 1074) 145—150. 152—155. 157. 164. 166; ostatky jeho přenešeny (1091) 167. 168. 183. 210. 211. 212.
- Theofan, **Θεοφανѣ**, vůdce hřecký (941) 31.
- biskup Antiochijský 90.
- Theofil, **Θεοφιλѣ**, syncel č. tajemník císaře Hřeckého (971) 54.
- Theoktist, **Θεοκτιστѣ**, opat Pečerský (1108) 211; biskup Černihovský (1112) 222.
- Theopempt, **Θεοπειμτѣ**, metropolit ruský (1039) 121.
- Thermuthi, **Θερμυθων, Φερμυθων**, dcera Faraonova (bibl.) 72.
- Thesalie, **Θεσσαλια, Θεσσαλια** 2.
- Thracie, Thrácká země, **Θρακη, Θρακικαη ζεμλη** (898) 17. (915) 29. (929, 934) 30. — Thraci, Thrakové, **Θρακι, Θρακι, Θρακη** 2. (941) 31.
- Tigra řeka, **Τιγρ, Τίγρις** 2.
- Timothej, **Τιμοθεѣ**, z Alexandrie, biskup 89.
- Tirei, **Τιρεѣ, Τιλιѣ**, kupec ruský (945) 33.
- Tiverci, **Τικερѣ** 8. (885) 16 (907) 19. (944) 31. Konstantin Porfyrogeneta nazývá je *Τεβερβιάνοι*. Bydlili na dolejší Dněstru až k Dunaji.
- Tmutorokaň, **Τμοϋτοροκανѣ, Τμοϋτορακανѣ** (988) 94. (1022) 116. 117. (1024) 117. (1064, 1065) 130. (1066) 131. (1077, 1078) 158. 160. (1079, 1081, 1083) 162. (1094) 178. Knížectví v zemi Kozarské na východním břehu moře Azovského. Knížata: Mstislav, Gleb, Rostislav, Roman, Ratibor.
- Tolbekovic, **Τολβεσκοβιѣ**, Michal, v. Michal.
- Toropec, viz Isák Toropčanín, mnich Pečerský.
- Třebovl, **Τερεβοκѣ**, město Vasilkovo (1097) 189. 196. 197.
- Trepol, **Τρεπολѣ** (1093) 173—175.
- Troada, **Τροαδα, Τρωας** 1.
- Truad, **Τροαδѣ, Τοαδѣ**, bojar ruský (945) 32.
- Truan, **Τρουανѣ**, posel Olegův (912) 22.
- Trubež, **Τρѣβεжѣ**, řeka (988) 95. (993) 95. (1096) 182.
- Truvor, **Τρουκορѣ** (862) 13.

- Tugorkan, **Тоугорканъ**, kníže Plavecký, test č. tchán Svato-
pluka knížete (1094) 178. († 1096) 182. 236. Vlastně
Tugor-kán n. chán. Srov. na str. 257 pozn. 40.
- Tuky, **Тоукы**, bratr Čudínův, muž Izjaslavův (1068) 136.
(† 1078) 158.
- Tur, **Тоуръ**, **Тоуры**, kníže Turovský (980) 57.
- Turák, **Тоуракъ**, muž Davida Igorovice (1097) 197. 198.
- Turben, Turbern [i druhý Turbern], **Тоурьбениъ**, **Тоурьберниъ**,
Тоурьберниъ, kupec ruský (945) 33.
- Turbid, **Тоурьбидъ**, **Тоурьбидъ**, kupec ruský (945) 32.
- Turci, **Торци** (985) 63. (1055, 1060) 129. 184. (1096)
237. (1097) 196. (1103) 208. (1105) 209. — T. Práslav-
ští (1080) 162. (1095) 179.
- Turci, **Торци**, t. obyvatelé města Tureckého (1093) 174.
- Turčín, **Торчинъ**, Glebův kuchař a jeho vrah (1015) 108.
— posel Davidův a Olegův (1100) 203.
— Berendij, ovčák Svatoplukův, v. Berendij.
- Turd, **Тоурдъ**, bojar ruský (945) 32.
- Turecké město, **Торъуьскый**, **Торъуьскый Градъ** (1093) 172.
174. 177. 236. Obyvatelé města tohoto byli křesťané.
- Turijsko, **Тоурійскъ**, město (1097) 198.
- Turkmeni, **Торкъмени** 184.
- Turov, **Тоуроукъ**, město a knížectví (980) 57. (988) 94. (1088)
164. (1093) 172. (1097) 190. 194. 235. Knížata: Tur,
Svatopluk Vladimířic, Svatopluk Izjaslavic. — Turovci, **Тоу-
рокици** (980) 57.
- Tvořimír, **Творимиръ**, otec Ivanův (1043) 122.
- Ugra, **Ўгра**, **Оугра** 2; větev čudská, obývající v krajinách
od dolení Oky až k moři Lednému.
- Uhři, **Ўгри**, **Ўгрє** (898) 16. 17. (902) 19. (934) 30. (943)
31. (1097) 200. 201. (1099) 202. (1111, 1112) 221.
U. Bílí, **Ж. Бѣли** 7. U. Černí, **Ж. Ўрѣни** 8. Bílými Uhry
rozumějí se Hunové, kteří za Atily vypudili Římany z Pan-
nonie; Uhři Černí jsou nynější Maďaři, o jichž příchodu
mluví Konstantin Porfyrogeneta, nazýváje je Turkey. Uhři
náležejí ku plemenu Uralských Čudův. — Uherská země,
Uhry, **Ўгорьска землѣ**, **Ўгри** 3. (898) 17. (969) 50. (1015)
106. 110. (1097) 200. (1104) 208. Kníže: Štěpan. Král:
Koloman. Biskup: Kupan.

- Uherská hora, *Горьская гора*, t. Karpaty (1015) 110. —
 Uherské hory, řečené Kavkazské, *Горьскы горы* 2. (898) 16.
 Uhersko, *Горьское*, hora u Kyjeva 15. 16.
 Ulan, *Уланъ*, sluha knížete Davida Igorovice (1097) 193. 195.
 Ulb, *Ульбъ*, muž Sfandin, posel Vladislavův (945) 32.; kup-
 pec ruský 33.
 Ulici, Uglici, *Улици*, *Углици* 8. (885) 16. Zeměpisec Bavor-
 ský nazývá je *Unlici*, dokládaje, že mají 318 měst; u Konst.
 Porfyrogenety slovou *Ullini*, *Ὀυλτινοί*, národ Slovanský, jenž
 v jihu Ruském někde v sousedství Tivercův a Dřevanův
 bytoval. Šaf. Star. 546.
 Urusoba, *Урусоба*, kníže Plavecký († 1103) 206. 207. 238.
 Ústí, *Усти* (1096) 182
 Ustin, *Устинъ*, *Утисъ*, bojar ruský (945) 32.
 Úvětice, *Уветичи*, město (1100) 203.
 Vaceslav, *Вакеславъ*, *Вакиславъ*, syn Jaroslavův (* 1036) 119;
 kníže Smolenský (1054) 128. (1055) 129. († 1057) 129.
 Syn jeho: Boris.
 — syn Jaroplukův (1103) 206. († 1104) 208.
 — syn Vladimíra Monomacha (1096) 188. (1107) 210;
 kníže Smolenský (1113) 223.
 Vadim, *Вадимъ*, udatný Novohradčan (864) 13.
 Vakyjův dvůr, *дворъ Вакыи*, ve Vladiměři (1097) 193.
 Varahové, Varazi, *Варази*, *Варязи* 2. 5. (859) 12. (862)
 12—14. (882) 15. 16. (898, 907) 19. (941, 944) 31.
 (945) 38. (980) 57. 59. 60. (1015) 101. 106. 111. 112.
 (1018) 113. 114. (1024) 117. 118. (1036) 119. Vara-
 hové dva, sluhové Vladimírovi (980) 59; sluhové Svato-
 plukovi (1015) 106. Varah křesťanský v Kyjevě (983) 62. —
 Jmeno *Варази*, skand. *Vaeringar*, ve středověké latině
Varingi, hřecky *Βαράγγοι*, pochází od skand. *vár*, anglos.
vaer, rota neb přísaha, a znamená totéž, co staročeské
rotníci, t. přísežní společníci, lat. *foederati*, *sacramento*
conjuncti. Jmenem Vearingar znamenali se všickni bojovní
 dobrodruzi, lupiči a kořistníci skandinávští vůbec, bez roz-
 dílu jich původu a vlasti, pokolení a kraje, z něhož po-
 cházeli, kteří se byli v témž úmyslu spojili, totiž buď
 k výpravám válečným, k vojenským službám do ciziny, aneb
 i k dobývání loupeže a kořistí. Srov. Šaf. Starož. 501.
 Varažko, *Варажко*, *Варажко*, muž Jaroplukův (980) 59.

Varažská země, **Варязи** 4. Kníže: Jakun.

Varažské moře, **моріе Варяжское** 2. 4; nyní Baltické.

Vařín, **Варинъ** 236.

Vasil, **Василь**, kněz nějaký nebo mnich, posel Davida Igorovice k Vasilkovi (1097) 195.

— muž Davida Igorovice (1097) 197. 198.

— náměstek Svatoplukův ve Vladiměři (1097) 201. 202.

Vasilev, **Василекъ**, město (988) 87. (996) 97. Zdejší chrám sv. Proměnění Páně založen (996).

Vasilij, **Василий**, nějaký opat v Kyjevě, zakladatel kláštera 229. Bez pochyby též Vasil, jenž se připomíná roku 1097 poslem Davida Igorovice k Vasilkovi.

— Vladimír Monomach, v. Vladimír.

Vasilko, **Василько**, Rostislavic (1092) 170. (1097) 189—197. 199. (1100) 203. Dle Karamzina II, 180 zemřel léta 1124. — Vasilkovici, **Васильковичи**, t. lidé Vasilkovi (1097) 198.

Veles, viz Volos.

Veliká Scythie, **Великая Скуфия** 8.

Venedové, **Венеди** 2.

Vermud, **Вермудъ**, posel Olegův (907) 20. (912) 22.

Vesi, Vesové, **Вьсь**, **Весъ** 2. 7. (859) 12. (862) 13. (882) 15. Národ Čudský, obývající na Bílém jezeře, kdež nyní ještě jest město téhož jména. Jornandes nazývá je *Vasina*, Get. 23, a Adam Bremenský *Wizzi*, Gest. Hamb. III, 14.

Vigil, **Вигилий**, papež Římský 90.

Visla řeka, **Висла** 3.

Viticův chlum, **Витюскъ холмъ**, **Витюскьскъ хлмъ** (1095) 180. Byl níže Kyjeva a Tripoli na pravém břehu Dněpru, přes kteroužto řeku byl zde u Viticova a u Zárubu brod. Zakr. 80.

Vjahr, **Вягръ**, řeka, pol. Wiar (1097) 200. 201.

Vjatici, **Вятичи**, v české formě Vítici, národ pocházející od Lechův 8. 9. (859) 12. (964) 47. (966) 48. (981, 982) 62. (988) 95. 234. 235. Kníže: Chodota.

Vjatkо, **Вятко**, po česku: Vítek 8.

Vladař, **Владарь**, **Володарь**, syn Rostislavův (1081, 1083) 162. (1097) 189. 196. 197. 199. 200. (1100) 203. Dcera jeho jedna vdána za císařovici hřeckého, syna Alexijova (1104) 208, druhá za Romana Vladimírice (1113) 223.

- Vladiměř, **Владимѣрь, Володимѣрь**, město (988) 94. (1054) 128. (1055—1057) 129. (1078) 162. (1085, 1087) 163. (1097) 189. 190. 193—195. 197. 199. 200. 202. (1099) 202. (1100) 203. 204. (1102) 204. 205. (1105) 209. 234. 236. 238. Knížata: Vševlad, Svatoslav, Igor, Jaroslav, David. Biskupové: Štěpan, Amfilochij. Opat kláštera: Kliment. Viz také: Vakyjův dvůr. — Vladiměřští, **Володимѣрьци, Владимѣрьци** (1097) 197. 201.
- Vladimír, **Владимѣрь, Володимѣрь** 12; vnuk Olžin (968) 48; syn Igorův z Maluše, klíčnice Olžiny, kníže Novohradský (970) 51. (977) 57. (980) 57—59; sám jediný v Rusích panovníkem 60. (981—983) 62. (984, 985) 63. 64. (986) 64—66. 73. 80—83. (987) 83—85. (988) 85—87. 90—92. 94. (991, 992) 95. (993) 95. 96. (996) 97—99. (997) 99. (1014) 101. († 1015) 101. 102; příjmím: Veliký 120. 121. Synové jeho: z Rognědy: Izjaslav, Mstislav, Jaroslav, Vševlad, a dvě dcery: Předslava a (Marie); od Hřekyně: Svatopluk; od Čechyně: Vyšeslav, a od druhé: Svatoslav a Stanislav; od Bulharyně: Boris a Gleb; od jiné neznámé manželky: Pozvizard a Sudislav. Poslední manželka jeho: Anna, císařovna hřecká.
- syn Jaroslavův (* 1020) 116; kníže Novohradský (1036) 119. (1042, 1043) 122. (1045) 123. († 1052) 127. Syn jeho: Rostislav.
- syn Vševlada knížete z císařové Hřekyně, na křtu Vasilij, po matce Monomach nazván (* 1053) 127. 227. (1076) 157. 158; ve Smolensku (1078) 158. 159; v Černihově 162. (1080, 1084) 162. (1085—1087) 163. (1089) 165. (1093) 172—174; kníže Přáslavský (1094) 178. (1095) 179. 180. (1096) 181. 182. 188. (1097) 189. 190. 193—196. 202. (1098, 1100) 202. 203. (1101) 204. (1103) 205—207. (1104) 208. (1107) 210. (1109, 1110) 212. (1111) 215—218. (1112) 221. (1113) 223. (1116) 213. Vladimírová, **Володимѣрька**, kněžyně († 1107) 210. Synové: Mstislav, Izjaslav, Svatoslav, Vaceslav, Roman, Jiří, Jaropluk, Ondřej; dcera: Eufemie.
- Vladislav, **Владиславъ, Володиславъ**, bojar ruský (945) 32.
- král Polský n. Lešský (1097) 198. 199.
- Vlacherna, **Влахерна**, v Carohradě (866) 14.
- na Klově u Kyjeva, s chrámem Boží Rodičky (1112) 221.

Vlašská země, Vlachy, **земля Волошская, Клашская** 2. — Vlachové, **Влахове, Волѣха, Волѣхе** 2. 3. 7. (898) 16. Tak od starodávna Slované nazývali obyvatele polouostrova Italského, jinak Římany. Po Dunaji počali Římané výbojně válčiti léta 33 před nar. Kristovým, kterážto válka skončena jest teprv za Trajana léta 106 po Kristu podmaněním Dacie.

Vlčí Chvost, **Влѣхунъ, Волѣхунъ Хвостъ**, vojvoda Vladimírův (984) 63.

Vlha, Volha řeka, **Влѣга, Волга** 2, tekoucí z Okovského lesa 4. 6. 7. (964) 47. (1015) 107. (1024) 117. (1071) 139. (1096) 187. 227.

Vlchov, Volchov řeka, **Влѣховъ, Волховъ** 2. 4. (864) 13. (980) 60. (1063) 129. (1071) 143.

Voist, **Вонстъ**, posel Vojkův (945) 32.

Vojeň, **Вонь**, řeka (1055) 129. (1079) 162. (1110) 212. 238; nyní Vjunka, v gubernii Černihovské.

Vojko n. Vojek, **Вонкъ, Вѣкъ**, bojar ruský (945) 32.

Vojkyna, **Воймынъ**, sluha Jaroplukův (1087) 163.

Volos, **Волосъ**, v památkách staročeských Veles, bůh dobytka, **скотный богъ** (907) 21. (971) 55. Měl svůj chrámec nedaleko Kyjeva na nesmírném pastvišti, řečeném *blaní*, **полонне**, podlé cesty, která sem vedla z města (viz str. 265, pozn. 66). Za časů křesťanských na místě chrámce Velesova vystaven byl chrám ke cti sv. Blažeje, který však léta 1651 shořel. Tak o tom svědčí Berlinský ve svém popsání Kyjeva, str. 110 a 192, na základě nějaké listiny z roku 1696; a zpráva jeho dosti se podobá ku pravdě, pováží-li se, že sv. Blažej nápodobně, jako starý Veles, pokládá se za ochrance skotu, ano že v jazyku staroslovanském i jmenem jest Velesovi příbuzný, totiž: **Волосъ** neb **Власъ** a **Власий**. Zakr. 79.

Volyň, **Волынъ** (1018) 113. (1077) 158, město na Buhu řece mezi Vladiměří a Lvovem. — Volyňané, **Волыняне** 7. 8.

Vorskla, **Вѣрьскла, Врѣскла**, řeka (1111) 216.

Vranice, **Воронницъ**, řeka 237.

Vratislavský dvůr, **дворъ Вратиславль, Воротиславль**, v Kyjevě (945) 39.

Vručí, **Врѣхунъ, Вроуунъ**, město v zemi Dřevské, nyníjší Ovruch na Volyni (977) 56.

Všeslav, **Всеславъ**, syn Izjaslavův, vnuk Vladimírův († 1003) 101.

— syn Břetislavův, vnuk Izjaslavův (1044) 123. (1060, 1063) 129. (1065) 130; kníže Polotský (1067) 132. 133; Kyjevský (1068) 136. 137. (1069) 137. 138. (1071) 138. (1078) 235. († 1101) 204. Dva jeho synové (1067) 133. (1106) 210: David, Gleb.

Vševlad, **Всеславъ**, **Всеволодъ**, syn Vladimírův z Rognědy (980) 60. (988) 94.

— čtvrtý syn Jaroslava knížete (* 1030) 118; kníže Přaslavský (1054, 1055) 128. (1055, 1059—1061) 129. (1067) 132. (1068) 133. 135. 136. (1069) 137. 138. (1070) 138. (1072) 144. (1073) 145; kníže Černihovský (1076—1078) 158—160; veliký kníže Kyjevský (1078—1080, 1084) 162. (1085) 162. 163. (1086, 1087) 163. 164. (1088) 164. (1089) 165. (1091) 170. († 1093) 171. 172. 184. 189. 205. Manželka jeho, Vševladová, **Всеславиха**, **Всеволоха**, císařovna hřecká (1053) 127. (1097) 194. († 1111) 221. Synové: Vladimír, Rostislav; dcery: Janka, Eupraxie, Kateřina.

Vševladův klášter s chrámem sv. Michala na Vydobyči, viz Vydobyč.

Vševlaz, **Всеволожъ**, **Всеславъ**, město (1097) 196. 197.

Vuzleb, **Возьмѣтъ**, **Возмѣтъ**, kupec ruský (945) 33.

Vydobyč, **Вьдобиуъ**, **Вьдобиуъ**, chlum tak nazvaný nad Dněprem (1096) 184. (1097) 190, na němž kníže Vševlad vystavěl sobě Červený dvůr a klášter s chrámem sv. Michala (1070) 138. (1088) 164. Opat kláštera: Lazar. — Gizel zachoval nám podání, proč tento Vševladův klášter dostal jméno Vydobyčského. Když prý modla Perunova uvržena byla do Dněpru, plynula po něm dolů; a pohané, jdouce břehem, plakali a volali řkouce: „Vyplyň (**вьдоби**), náš pane bože, vyplyň!“ a modla vyplynula tam na břeh, kde nyní stojí klášter Vydobyčský, i nazvali to místo Vydibice, a později Vydobyce; ale věrní příběhše, modlu opět potopili. A potom vypravuje dále: „Metropolit Kyjevský, Michael, vystavěl tam chrám ve jméno Michala Archanděla, na památku toho, že ten Archanděl, jakož někdy byl svrhnuv Satana s nebe, tak i pomohl jeho svrhnutí s hory Dněprské“ (Sinopsis 54). Ale již Zakrevskij právě pozna-

menal, že toto jsou pouhé pověsti, beze všeho hlubšího základu, neb z letopisu patrné, že ten chrám stojí teprv od časů Vševladových. Sr. l. 1070.

Vyhošovci, **Выгошевычѣ**, obyvatelé města Vyhošova (1097) 201.

Vyr, **Вырѣ**, řeka (1113) 223. 238.

Vyšata, **Вышата**, **Вышата**, vojvoda Jaroslavův (1043) 122; otec Janův a Putjatův 139. 209.

— syn Ostromírův, vojvody Novohradského (1064) 130.

Vyšehrad, **Вышеградъ**, **Вышегородъ**, město Olžino (946) 43. (980) 60. (1015) 104. 106. (1054) 128. (1072) 144. (1078) 158. (1091) 170. (1093) 175. (1113) 222. Držitel: Čudin. Sídlo Jaroplukovo. Chrámy: sv. Basilije a ssv. Borisa a Gleba. Chrámů tohoto správce: Lazar. — Vyšehradští bojarcí, **болярычѣ** (1015) 104. — Vyšehrad leží na hoře, která prvé slula Chorevice, po pravé straně řeky Dněpra, vz-dáli od Kyjevského podolí po blaní, t. lukami po břehu Dněprském, na 10 verst (asi $1\frac{1}{2}$ míle); touto však cestou nelze choditi než toliko od měsíce Června, pro vystupování z jara Dněpra, i pro množství jezer a bahen, a i to ne vždy bez nebezpečí; obyčejná cesta na Kureněvky lesem dělá 17 verst. Zakr. 89.

Vyšeslav, **Вышеславъ**, syn Vladimírův z Čechyně (980) 60. (988) 94.

Zabulon, **Забоулонъ**, **Забулонъ** (bibl.) 72.

Zacynth ostrov, **Закоуинѣ**, *Zákynthos* 2.

Zachař Kozarín, **Захарий Козаринъ**, otec Ivánkův (1106) 209.

Zachariáš, **Захарина** (bibl.) 78. 79.

Zářečsko, **Зарѣвскъ** (1106) 209.

Zárub, **Зарубъ** (1096) 182. (1105) 209; místo nějaké ohraněné (za-rubati, tolik co zásek, něm. Verhau, Gehäge) na pravém břehu Dněpru níže Kyjeva a níže Viticova naproti brodu, jenž tu býval přes řeku.

Zásakovci, **Засаковычѣ**, t. obyvatelé Zásakova (1095) 181.

Závlačí, **Заколоуше** (1078) 158. — Závlačská Čud, Závlačští

Čudové, **Заколоушская Юудъ** 2. Viz na str. 245 pozn. 1.

Zbyhněv, **Изъбыхнѣвъ**, **Изъбыхнѣвъ**, syn Igorův? (1106) 209.

Zdvizeň, **Здвиженъ**, **Въздвиженъ**, město (1097) 193. — Zdvizeňský most, **мостъ Здвиженъскый** (1097) 193.

Ziměgola, Zimgola, **Зимѣгола** 2. 7. — Ziměgolci, **Зимѣгола** (1106) 210. *Semigalli* ve východních Kuronech.

Zlatá brána, **ЗЛАТАЯ ВРАТА**, ve Velikém Kyjevě (1037) 120. Byla na jihozápadní straně Starého Kyjeva. Někteří domnívají se, že Jaroslav tu bránu dal udělati na způsob brány Zlaté v Carohradě, kterou Theodosij Veliký vystavěl, a na které Oleg na znamení míru, jež Hřekové od něho draze musili vykoupiti, pověsil svůj vítězný štít. Jiní pak, dokládajíce se jakéhosi starého podání, praví, že ta brána Kyjevská pobita byla pozlaceným plechem měděným, a že chrám Zvěstování panny Marie měl zlatou kopuli, a proto prý nazývali tu bránu Zlatou. Léta 1240 Tataři ji rozbořili.

Zlateč, **ЗЛОТЫЙ** (1101) 204, říčka, která vpadala do Dněpru s levé strany níže Kyjeva, něco výše nad Viticovem. Dle Karamzina (II, pozn. 336) nalézá se na řece Zlatči městečko Bišenky. Zakr. 120.

Zvenihrad, **ЗВЕНИГОРОДЪ**, **ЗВЕНИГРАДЪ**, pol. Dźwinogrod, město (1087) 163. (1097) 192.

Želaň, **ЖЕЛАНЬ** (1093) 175, krajina tak řečená, nedaleko kláštera Cyrilovského, k severu od Kyjeva.

Židata, **ЖИДАТА**, biskup Novohradský (1036) 119.

Židé, **ЖИДОВЕ**, **ИЮДЫ** (bibl.) 72. 79. 81—83. 214. 218—220.

Ž. Kozarští (986) 65. 66. Ž. Kyjevští (1113) 223. Židé počali se v Kyjevě nejprvé usazovati okolo léta 1090. Za knížete Svatopluka, jenž pro svůj úžitek jim nadržoval, velmi se v Kyjevě rozmnožili, a všecken obchod na sebe strhše, brali úroky nesmírné. Z příčiny té zbouřil se po smrti Svatoplukově (1113 dne 16. Dubna) proti nim lid a krutě na nich svou pomstu vyžil. Když pak Vladimír Monomach nastoupil na stolec Kyjevský, pro přetržení lichvy židovské vydal zákon o úrocích.

Židovské království, **ЦЕСАРСТВО ЖИДОВЬСКО** (bibl.) 75.

Žirolavic, **ЖИРОСЛАВНИЦЬ**, **ЖИРОСЛАВНУХЪ**, Ivan, v. Ivan.

Žmud, totiž Neroma 7.

Žofije sv., **СОФИЯ СВ.**, hlavní chrám ruský v Kyjevě 119. (1037)

120. 121. (1051) 123. (1054) 128. (1093) 171. 172. 174.

— chrám v Novohradě (1045) 123. (1052) 127. (1096) 186.

O p r a v y.

<i>Na straně:</i>	<i>v řádce:</i>	<i>místo:</i>	<i>čti:</i>
51	22	Vladmírův	Vladimírův
90	7	Andrian	Adrian
143	18	Mamvrij	Mavrij
148	9	Nikolu	Mikuláše
165	15	Ivana	Jana
195	14	Kněžna	Kněhyně
232	3	sprostého	sprotného
289	3	syn Vševladův	syn Svatoslavův
